

Artvin İli Arhavi İlçesi Derecik Köyü Ağzı (İnceleme, Metinler ve Sözcük Varlığı)

Nazan Bayramın

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Türk Dili ve
Edebiyatı Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak
sunmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Şubat 2014
Gazimağusa, Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Elvan Yılmaz
L.E.Ö.A Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof. Dr. Rıza Bashirov
Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Yrd. Doç Dr. Gülseren Tor
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Yrd. Doç.Dr. Gülseren Tor

2. Yrd. Doç Dr. Gökçe Yükselen Abdurrazzak Peler

3. Yrd. Doç Dr. Gürkan Gümüştam

ABSTRACT

In this study, different aspects and distinctive features of the the formal language of the Artvin province, town Arhavi, village Derecik has been described.

This study, conducted in 2012-2013 in the Derecik village, consisted of approximately 15 hours of audio recordings.

The study consists of eight sections: The geography in the "Introduction" section of the study of the village Derecik, source of the name, starting from the province of Artvin, Arhavi and history of the region, focused on the ethnic structure and socio-economic and cultural situation of the village. "Phonetics" and "Figure Information" section of views is part of the study. These sections are created of scanned verbal and written texts. Both sections of the samples taken from the text are shown next to the text numbers and line numbers given in parentheses. Syntactically differences with standard Turkey Turkish and the Derecik village mouth were observed. In the "Texts" section, written texts are included from the people of the village Derecik from different age groups formed by the analysis of the audio recording. The ATMA song part is the part where the section of text are written. In this section, the mouth features specific to our region of the songs were protected and the reading without melody was recorded in writing. The region's folk rhymes with audio features are better preserved concerning ATMA songs. The Fluctuating pronunciation has decreased compared to plain texts. For that reason, folksongs are added beside lyrics in plain text. During our study we can say that in the part of stereotype Lyrics, idioms, proverbs, relationship lyrics (lyrics mold) are taken place. The dictionary part is the part with a list where we collected through inquiries, texts which not exist in standards or differences in sound and meaning of the used words.

The reason why we choose the Derecik village language to work is that there was no study before about a folk who use Lazca and Turkish. With this study we researched how the Derecik folk uses two languages, the Lazca language which comes from Caucasian and the Turkish language which comes from Altay . It was researched which Anatolian dialect is closer to the Turkish. Beside the North-eastern group dialect and their common features, Turkey Turkish specifications were find out. The folk of the Derecik village who speak mostly Lazca between each other can also speak Turkish as good as Lazca. The Turkish of the village Derecik carries the specifications of the North-eastern group dialect in sound and structure; but the concept of sub-concepts in clusters are named mostly in Lazca.

The selected source in this study are people who live in the mentioned location, young, old, people who never went out of the village or lived for a short period in another location and didn't lose their dialect.

Keywords: Dialect of the town Artvin Village Derecik, Northern-east group dialect, Atma Songs, stereotyped words and bilingualism.

ÖZ

Bu çalışmada, Artvin ili, Arhavi ilçesi, Derecik Köyü ağzının ölçünlü dilden farklı yönleri belirlenmiş ve ayırıcı özellikleri betimlenmiştir.

Bu çalışma, 2012-2013 yılları arasında Derecik Köyü içerisinde yapılan, yaklaşık olarak 15 saatlik ses kayıtlarından oluşturulmuştur. Çalışma sekiz bölümden oluşmaktadır: Çalışmanın “Giriş” bölümünde Derecik Köyünün coğrafyası, adının kaynağı, Artvin ilinden başlayarak, Arhavi ilçesi ve yörenin tarihi, Derecik Köyünün sosyo-ekonomik ve kültürel durumu ile etnik yapı üzerinde durulmuştur. “Ses Bilgisi” ve “Şekil Bilgisi” bölümleri çalışmanın inceleme kısmıdır. Bu bölümler, sözlü derlemelerden oluşturulan metinler taranarak ve yazılı derleme ile toplanan metin dışı verilere dayanarak hazırlanmıştır. Her iki bölümde de metinlerden alınan örneklerin yanına metin numaraları ve satır numaraları parantez içerisinde verilerek gösterilmiştir. Parantez içerisinde numara verilmeyen örnekler yazılı derlemelerden alınmıştır. Sözdizimi açısından ölçünlü Türkiye Türkçesi ile Derecik Köyü ağzında kadadeğer bir farklılık gözlenmemiştir. “Metinler” bölümü, Derecik Köyü’nde, değişik yaş grubundan kaynak kişilerden yapılan ses kayıtlarının çözümlenmesiyle oluşturulmuş yazılı metinler yer almaktadır. Atma Türküler Bölümü, manzum metinlerin yer aldığı bölümdür. Bu bölümde, derleme bölgemize özgü türkülerin ağız özellikleri korunarak, ezgisiz okunuşu yazıya geçirilmiştir. Atma türkülerde yörenin ses özellikleri uyak kaygısıyla daha iyi korunmuş, dalgalı söyleyiş düz metinlere göre daha azalmıştır. O nedenle düz metinlerin yanına türkü sözleri de eklenmiştir. Kalıplaşmış Sözler Bölümünde, çalışmamız süresince derleyebildiğimiz deyimler, atasözleri, ilişki sözleri (kalıp sözler) yer almaktadır. Sözlük Bölümü ise, soruşturma yoluyla topladığımız ve derlenen metinlerdeki

ölçünlü dilde bulunmayan ya da ses ve anlam farklılığıyla kullanılan kelimelerin listesidir.

Derecik Köyü Ağzı adını verdiğimiz bu çalışmayı seçmemizin sebebi, Lazca ve Türkçe' yi kullanan bu iki dilli halkın geniş bir derlemeye dayanan çalışmasının daha önce yapılmamış olmasıdır. Bu çalışmayla, Kafkas dillerinden gelen Lazca ile, Altay dillerinden gelen Türkçeyi aynı anda öğrenen Derecik Köyü halkının ağzında Türkçenin nasıl kullanıldığı, Türkçe ağız özelliklerinin Anadolu ağızlarından hangisine yaklaştığı araştırılmıştır. Kuzey-doğu grubu ağızları ile ortak özellikleri yanında, Derecik Köyünün bu gruptan ayrılan, ölçünlü Türkiye Türkçesine yaklaşan özellikleri de tespit edilmiştir. Kendi aralarında çoğunlukla Lazca konuşan Derecik Köyü halkı, Türkçeyi de istediği anda Lazca ile aynı işlevlik ve kıvraklıkla kullanabilmektedir. Derecik Köyünün Türkçesi, ses ve yapı açısından Kuzey-doğu grubu ağızlarının özelliklerini taşımakta; fakat kavram kümeleri içindeki alt kavramların daha çok Lazca adlandırıldığı dikkatleri çekmektedir.

Çalışmada seçilen kaynak kişiler, çalışma kapsamında belirlenen yerleşim bölgesinin yerlilerinden, genç, yaşlı, köy dışına çıkmamış veya kısa süreliğine başka bir yerleşim yerinde bulunmuş, ağız özelliğini kaybetmemiş kişilerdir.

Anahtar Kelimeler : Artvin İlçesi Derecik Köyü Ağzı, Kuzey-doğu grubu ağızları, atma türküler, kalıplaşmış sözler, iki dillilik.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca ve tez hazırlama sürecinde, engin ilminden faydalanma şerefine nail olduğum, gerek kişiliğini gerekse de eğitimliliğini kendime örnek aldığım, ayrıca tecrübeleriyle bana yol gösterirken sergilediği hoşgörüsü ve sabrı için çok değerli danışmanım Gülseren Tor Hocama şükran borçluyum.

Derleme sırasında Derecik Köyü içerisinde bulunan aile fertlerime, biricik kuzenim Senem'e, köy halkına, tezin oluşumunda büyük katkıları olan kaynak kişilerime sağlıklı, mutlu ve huzurlu bir ömür dileyerek candan teşekkürlerimi sunarım.

Bana karşı olan desteklerini, dualarını ve güvenlerini bir an olsun eksik etmeyen ve beni ben yapan haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim Canım Babam ve Canım Anneme yürekten teşekkür ederim.

İsmi burada anmadığım, yüksek lisans eğitimim sırasında bana destek olan dostlarıma, arkadaşlarıma da sevgilerimi sunarım...

Daha nice nice başarı serüvenlerinde buluşmak ümidiyle...

Candan öte Babam'a...

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	iii
ÖZ	v
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİYAZI.....	xvii
(TRANSCRIPTION) İŞARETLERİ.....	xvii
KISALTMALAR	xviii
KAYNAK KİŞİ ADLARI KISALTMALARI.....	xix
GİRİŞ	21
1.1 Araştırmanın Konusu	21
1.2 Araştırmanın Önemi ve Amacı	21
1.3 Kapsam ve Sınırlılıklar	22
1.4 Yöntem.....	22
ARTVİN – ARHAVİ – DERECİK KÖYÜ	23
2.1 Fiziki Coğrafya.....	23
2.2.1 Artvin	24
2.2.2 Arhavi.....	24
2.2.3 Arhavi Adının Kaynağı	25
2.2.4 Merkez İlçe Olarak Arhavi.....	26
2.2.5 Derecik Köyü	26
2.3 Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Durumu	27
2.4 Folklorik Miras	28
2.5 Etnik Yapı	29

SES BİLGİSİ.....	33
3.1 Ünlüler	33
3.1.2 Ünlü Çeşitleri	33
3.1.3 Ünlü Uyumu.....	34
3.1.4 Ünlü Uyumunun Bozulması.....	35
3.1.5 Ünlü Değişmeleri	37
3.1.6 Ünlü Düşmesi.....	39
3.1.7 Ünlü Kısılması.....	39
3.2 Ünsüzler	39
3.2.1 Ünsüz Çeşitleri.....	39
3.2.2 Ünsüz Değişmeleri	41
3.2.3 Ünsüz İkizleşmesi	43
3.2.4 Ünsüz Benzeşmesi	44
3.2.5 Ünsüz Düşmesi	45
3.2.6 Ünsüz Türemesi:	45
ŞEKİL BİLGİSİ	46
4.1 İsimler	46
4.1.1 İsim Yapım Ekleri.....	46
4.1.1.1 İsimden İsim Yapan Ekler.....	46
4.1.1.2 İsimden Fiil Yapan Ekler	48
4.1.2 İsim İşletme Ekleri	48
4.1.2.1 Hal Ekleri	48
4.1.2.1.1 İlgi (Tamlayan) Hali.....	48
4.1.2.1.2 Belirtme Hali.....	49
4.1.2.1.3 Yönelme Hali	49

4.1.2.1.4 Bulunma Hali	49
4.1.2.1.5 Ayrılma Hali.....	50
4.1.2.2 Çokluk Eki	50
4.1.2.3 Aitlik Eki.....	50
4.1.2.4 İyelik Ekleri.....	51
4.2 Zamirler.....	52
4.2.1 Şahıs Zamirleri.....	52
4.2.4 Belgisiz Zamirleri.....	55
4.2.5 Soru Zamirleri	56
4.3 Sıfatlar	56
4.3.2 Belirtme Sıfatları.....	56
4.3.2.1 İşaret Sıfatları	56
4.3.2.2 Sayı Sıfatları.....	56
4.3.2.2.1 Sıra ve Üleştirme Sayı Sıfatları.....	56
4.3.2.3 Soru Sıfatları	57
4.3.2.4 Belirsizlik (Belgisiz) Sıfatları	57
4.3.2.5 Pekiştirme Sıfatları.....	57
4.4 Zarflar (Belirteçler)	57
4.4.1 Yer- Yön Zarfları	57
4.4.2 Zaman Zarfları	58
4.4.3 Durum Zarfları	58
4.4.4. Azlık- Çokluk Zarfları.....	58
4.4.5 Soru Zarfları	58
4.5 Fiiller.....	59
4.5.1 Fiil Yapım Ekleri	59

4.5.1.1 Fiilden İsim Yapan Ekler	59
4.5.1.2 Fiilden Fiil Yapan Ekler	60
4.5.2 Şahıs Ekleri	61
4.5.2.1 Birinci Tip Şahıs Ekleri.....	61
4.5.2.2 İkinci Tip Şahıs Ekleri	61
4.5.2.3 Üçüncü Tip Şahıs Ekleri	61
4.5.3 Fiillerin Basit Zaman Şekilleri	61
4.5.3.1 Bildirme Kipleri	61
4.5.3.1.1 Şimdiki Zaman	61
4.5.3.1.2 Geniş Zaman	65
4.5.3.1.3 Görülen Geçmiş Zaman	67
4.5.3.1.4 Öğrenilen Geçmiş Zaman	68
4.5.3.1.5 Gelecek Zaman.....	69
4.5.3.2 Tasarlama Kipleri.....	70
4.5.3.2.1 Emir Kipi.....	70
4.5.3.2.2 Dilek – Şart Kipi	71
4.5.3.2.3 İstek Kipi.....	72
4.5.3.2.4 Gerekliklik Kipi	73
4.5.4 Fiillerin Birleşik Çekimi	73
4.5.4.1 Hikâye	73
4.5.4.1.1 Geniş Zamanın Hikâyesi	73
4.5.4.1.2 Şimdiki Zamanın Hikâyesi.....	74
4.5.4.1.3 Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	75
4.5.4.1.4 Gelecek Zamanın Hikâyesi	75
4.5.4.1.5 Şart Kipinin Hikâyesi	76

4.5.4.2 Rivayet	77
4.5.4.2.1 Geniş Zamanın Rivayeti.....	77
4.5.4.2.2 Şimdiki Zamanın Rivayeti	78
4.5.4.2.3 Gelecek Zamanın Rivayeti	78
4.5.4.3 Şart	79
4.5.4.3.1 Geniş Zamanın Şartı.....	79
4.5.4.3.2 Şimdiki Zamanın Şartı	80
4.5.4.3.3 Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	80
4.5.4.3.4 Gelecek Zamanın Şartı.....	81
4.5.5 Ek-Fiil	81
4.5.5.1 Ek-Fiilin Geniş Zamanı.....	82
4.5.5.2 Ek- Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı.....	82
4.5.5.3 Ek-Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanı.....	84
4.5.5.3 Ek-Fiilin Şartı.....	84
4.5.5.4 Ek-Fiilin Olumsuzu	85
4.5.6 Yardımcı Fiiller	85
4.5.6.1 İsimlere Gelen Yardımcı Filler	85
4.5.6.2 Fillere Gelen Yardımcı Fiiller	85
4.5.6.2.1 Yeterlilik Fiileri.....	86
4.5.7 Fiilimsiler	86
4.5.7.1 İsim Fiiller	86
4.5.7.2 Sıfat Fiiller	86
4.5.7.3 Zarf Fiiller	87
4.6 Edatlar	88
4.7 Bağlaçlar	89

4.8 İkilemeler	90
4.8.1 Aynı Sözcüğün Tekrarıyla Oluşan İkilemeler.....	90
4.8.2 Doğa Yansımali ve Ses Yansımali Sözcüklerle Kurulan İkilemeler	90
4.8.3 Eş / Yakın Anlamli Sözcüklerin Bir arada Kullanılmasıyla Oluşturulan İkilemeler	90
4.8.4 Aynı Sözcüğün Başına “m” Sesi Getirilmesiyle Oluşturulan İkilemeler..	90
4.8.4 Diğer İkilemeler	91
SÖZDİZİMİ İLE İLGİLİ ÖZELLİKLER.....	92
5.1 Cümle Çeşitleri	92
5.1.1 Yüklemine Göre Cümleler	92
5.1.1.1 Eylem Cümlesi	92
5.1.1.2 Ad Cümlesi	92
5.1.2 Öğe Dizilişine Göre Cümleler.....	92
5.1.2.1 Kurallı Cümle (Düz Cümle).....	92
5.1.2.2 Kuralsız Cümle (Devrik Cümle)	93
5.1.2.3 Eksiltili Cümle	93
5.1.3 Anlamına Göre Cümleler	94
5.1.3.1 Olumlu Cümle.....	94
5.1.3.2 Olumsuz Cümle.....	94
5.1.3.2.1 Anlamca Olumsuz Yapıca Olumlu Cümleler	95
5.1.3.2.2 Anlamca Olumlu Yapıca Olumsuz Cümle.....	95
5.1.3.3 Soru Cümlesi.....	95
5.1.3.4 İstek Cümlesi.....	95
5.1.3.5 Emir Cümlesi	96
5.1.3.6 Ünlem Cümlesi	96

5.1.4 Yapısına Göre Cümleler.....	96
5.1.4.1 Basit Cümle.....	96
5.1.4.2 Birleşik Cümle	96
5.1.4.2.1 Şarhlı Bileşik Cümle	97
5.1.4.2.2 İlgî Cümlesi (Ki' li Birleşik Cümle)	97
5.1.4.2.3 İç İçe Birleşik Cümle	97
5.1.4.3 Sıralı Cümle	98
5.1.4.3.1 Bağımlı Sıralı Cümle	98
5.1.4.3.2 Bağımsız Sıralı Cümle	98
5.1.4.4 Bağlı Cümle	99
5.1.4.5 Girişik Cümle.....	99
5.2 Tamlamalar	99
5.2.1 Sıfat Tamlaması	99
5.2.2 İsim Tamlaması.....	100
5.2.2.1 Belirtili İsim Tamlaması	100
5.2.2.2 Belirtisiz İsim Tamlaması	100
5.2.2.3 Zincirleme İsim Tamlaması	100
5.2.2.4 TakıSIZ İsim Tamlaması	101
5.2.3 Karma Tamlama.....	101
SONUÇ	102
METİNLER – ATMA TÜRKÜLER	106
ATMA TÜRKÜLER.....	271
SÖZVARLIĞI.....	277
6.1 İlişki Sözleri	277
6.1.1 Kavuşma / Vedalaşma / Hal hatır sorma üzerine kullanılan sözler	277

6.1.2 Hitap / Seslenme Sözlere	279
6.1.3 Dualar	282
6.1.4 Beddualar	286
6.2 Deyimler.....	288
6.1.2 Atasözlere	291
SÖZLÜK.....	298
KAYNAKLAR	309

ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİYAZI (TRANSCRIPTION) İŞARETLERİ

(-)	: ünlüler üzerinde kullanılan uzunluk işareti
(˘)	: kalın ünlüler üzerinde yarı incelme işareti
ā	: a-ı arası ünlü
á	: a-e arası ünlü
é	: e-i arası ünlü
í	: ı-i arası ünlü
ó	: o-ö arası ünlü
ú	: u-ü arası ünlü
(˙)	: ön damak ünsüzleri için kullanılan işaret
(.)	: düşmek üzere olan ünsüzler için kullanılan işaret
ć	: sızıcı c
ġ	: arka damak g' si
ħ	: nefesli h
ķ	: arka damak k' si
ĺ	: ön damak l' si
ř	: düşmek üzere olan r ünsüzü
ř	: titreşimli ve çarpmalı r
Ķ	: k-g arası, yarı tonlu ünsüz
P	: p-b arası yarı tonlu ünsüz
T	: t-d arası, yarı tonlu ünsüz

KISALTMALAR

Alm.	Almanca
Ar.	Arapça
ADS.	Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü
ATR.	Arhavi Turizm Rehberi
Bkz.	Bakınız
Dey.	Deyim
Der.	Dergisi
Erm.	Ermenice
Far.	Farsça
Fr.	Fransızca
Laz.	Lazca
s.	Sayfa
TDK.	Türk Dil Kurumu
Vb.	Ve benzeri
Vs.	Vesaire
Yun.	Yunanca

KAYNAK KİŞİ ADLARI KISALTMALARI

AB.	Aysen Bayramin
AG.	Aydın Gürkan
EB.	Emine Bayramin
BA.	Bedriye Albayrak
BŞ.	Burçin Şeşenoğlu
FG.	Fatih Güney
FT.	Fatma Torunoğlu
GD.	Güner Durmuş
HA.	Hatice Alin
HA.	Huriye Alin
HÇ.	Hilmiye Çalık
HB.	Hatice Bayramin
HG.	Hatice Gürkan
KK.	Kamil Kambur
MK.	Mehmet Kantar
NA.	Nermin Albayrak
NB.	Nazan Bayramin
SB.	Sabri Bayramin
SB.	Sabriye Bayramin
SG.	Suzan Gürkan
SK.	Sezai Kambur
ŞÖ.	Şükran Öztür
UK.	Uğur Kambur

ZT.Zeki Torunoğlu

Bölüm 1

GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Konusu

Artvin İli Arhavi İlçesi Derecik Köyü Ağzının ölçünlü dilden farklı yönlerinin belirlenip, tüm ayırıcı özelliklerinin betimlenmesi, cinsiyet ve yaş gruplarına göre kullanımı ve bütün sözvarlığının ortaya çıkarılması.

1.2 Araştırmanın Önemi ve Amacı

Anadolu'da yaşayan, iki dil konuşan insanların Türkçeyi kullanımları üzerinde kayda değer bir çalışma yapılmamıştır. Ana dili Lazca olan bir köy halkının ölçünlü dile ne kadar hâkim olduklarını ortaya koymak açısından böyle bir çalışma önem taşımaktadır. Ayrıca, kullandıkları Türkçenin Anadolu ağızları gruplarından hangisine dahil edilebileceğini belirlemek de önemlidir.

Amacımız, Artvin İli Arhavi İlçesi Derecik Köyü halkından derlenen metinleri ses ve yapı açısından inceleyerek, yöre ağzının tüm belirleyici özelliklerini ortaya çıkarmaya çalışmaktır. Hazırlanan derleme metinlerde geçen ve yazılı derleme ile elde edilen sözlük birimleri içeren bir sözlükçe de, iki dilli insanların Türkçe sözvarlığına ışık tutacaktır. Artvin İli, Arhavi İlçesi, Derecik Köyü ağzının sözlüksel ve dilbilgisel birimlerini ortaya koyduktan sonra, iki dilli Derecik Köyünün kullandığı Türkçenin diğer Anadolu ağızları arasındaki yerini belirlemek, yaş grupları ve cinsiyet farklılıklarına göre ağız özelliklerinin değişip değişmediğini araştırmak da hedeflerimiz arasındadır.

1.3 Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışmamız, Artvin İli, Arhavi ilçesine bağlı olan Derecik Köyünde yapılmış olan yazılı ve sözlü derlemelerden elde ettiğimiz verilere dayanmaktadır.

1.4 Yöntem

Genel olarak çalışmamızda eşzamanlı ve betimleyici bir yöntem kullandık. Yeri geldikçe de artzamanlı ve karşılaştırmalı bir çalışmaya gittik. Hem Lazca hem de Türkçeyi kullanan iki dilli köylerden pilot bölge olarak seçtiğimiz Derecik Köyünden yaptığımız Türkçe ses kayıtlarını transkripsiyon işaretleriyle yazıya geçirdik. Oluşturduğumuz metinlerin ses, yapı, ve söz dizimi incelemelerini yaptık.

Derecik Köyü ağızıyla ortaklık görülen Kuzey-doğu grubu ağızlarıyla da karşılaştırma yoluna gittik.

Çalışmamızın sözlük bölümünde, gerek kayıtlar üzerinden oluşturduğumuz metinlerde geçen, gerekse de yazılı olarak toplamış olduğumuz sözvarlığı üzerinde sözlüksel birimleri sınıflandırarak vermeye çalıştık. Derleme sözlüğünde yer verilmeyen sözcüklerin başına ve farklı anlamda kullanılan sözcüklerin de tanımının başına bir yıldız (*) koyduk.

Bölüm 2

ARTVİN – ARHAVİ – DEREÇİK KÖYÜ

2.1 Fiziki Coğrafya

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan Artvin İli'nin, Arhavi İlçesi, kuzeyinde Karadeniz, doğusunda Hopa, batısında Rize iline bağlı Fındıklı, güneyinde ise Yusufeli ilçeleri ile çevrilidir. 41° ile 19,8' kuzey enlemleri, 41° ile 19,2' doğu boylamları arasında yer almaktadır. 314 kilometrelik yüzölçümüne sahiptir. 2011 yılında 19.362 nüfus sayımına göre, Artvin' in 7 ilçesi içerisinde en büyük 5. İlçe konumuna sahip olmuştur. İlçe kendi içerisinde 21 tane köye sahiptir. Bu köylerden biri olan Derecik köyü, Arhavi ilçesine 22 km uzaklıkta yer almaktadır. Engebeli ve dağlık bir yapıya sahip olan bölgenin yüzey şekillerini Doğu Karadeniz Dağları ve Kavak deresi ile ona bağlı olan vadiler oluşturmaktadır. Yörede yer alan vadiler ilçenin en önemli ulaşım yollarını oluşturmaktadır. Arhavi'de topoğrafik şekilleriyle beliren dağlar özellikle güneye doğru yaklaşık olarak 3000 metreye kadar yükselmektedir. Güneyde yer tutan Agara, Soğuksu, Şenyurt, Yazlık, Pınarlık, Akıncılar, Güneşli, Mete, Aydınli yaylalarının yaklaşık olarak yükseklikleri ise 30-2000 metre kadardır. Başlıca gölleri; Gadit, Sarıgöl, Alacal, Büyükagara, Küçükagara ve Karagöllerdir.

Yaklaşık olarak 10 km sahil uzunluğuna sahip olan ilçe, en büyük akarsu olan Kapisre deresi ile bilinir. Arhavi ilçesi, Derecik köyü içerisinde etkili olan iklim Karadeniz İklimidir. Yağışın en fazla hüküm sürdüğü mevsim sonbahardır, en az yağışlı mevsim ise ilkbahardır. Mevsimler arası geçişlerde çok belirgin fark yoktur. Kıyı kesimden köylere çıkıldıkça soğukluk ve yağış artar. Kıyıda yaklaşık

750 metre yüksekliğe kadar olan alan zengin bir orman potansiyeli içerisindedir. Karedeniz iklimi etkisi altında olduğu için bitki örtüsü de olabildiğince zengindir.

2.2 Artvin İli - Arhavi İlçesi Tarihçesi

2.2.1 Artvin

İlçe tarihine giriş yapmadan önce bağlı olduğu Artvin ili çevresinde kurulmuş olan; yöreyi dil, kültür ve tarihi anlamda etkisi altına almış olduğu düşünülen medeniyetlerden söz etmek gerekir. Başlıcaları; Hurriler, Urartular, Kimmerler, Sakalar / İskitler, Taoklar ve Arsaklılardır (Özdemir, 2001:12).

Bugünkü Artvin' in üzerinde bulunduğu topraklar Anadolu' da ilk siyasi birliği kuran Eti Devleti' nin sınırları dışında kalmıştır. Hazreti Osman zamanında Emir Habib bin Mesleme emrindeki islâm ordusu Erzurum Yaylası' nda Bizans ordusunu yenerek, Çoruh vadisini ve Artvin' i İslam devletine katmıştır. Artvin, 1086 yılında Melikşah zamanında Selçuklu Devleti' nin hâkimiyetine girmiştir. Daha sonra Gürcülerin, İlhanlıların, Celayirlilerin, Karakoyunluların, Akkoyunluların eline geçmiştir. Fatih Sultan Mehmed Han, Trabzon Krallığını ortadan kaldırınca, Artvin Osmanlı Devleti' ne katıldı. 1878 Osmanlı-Rus savaşında Rusya tarafından işgal edildi. 1878 Berlin Antlaşması ile Çarlık Rusyasına bağlandı. Türk İstiklâl Savaşı'nda Kazım Karabekir Paşa, Ermeni ordusunu yenince, Artvin, 7 Mart 1921' de yeniden anavatana kavuştu (1994: 68-69).

2.2.2 Arhavi

M.Ö. 8.yüzyıla dayanan geçmişi ile Arhavi, Kolkhetya uygarlığının içinde yer almış bir ilçedir. M.S. 3. yüzyılda Lazika dedikleri ve kolheti krallığının mirasçısı olduğu varsayılan krallık sınırları içerisinde yer alan Arhavi, M.S. 6. yüzyılda Bizans-Pers savaşlarına sahne olmuş. M.S. 8. yüzyılda Lazika krallığının yok olması ile Trabzon-Rum-Pontus İmparatorluğuna bağlı yerleşim yeri olarak

kalmıştır.1515 yılında Osmanlı topraklarına katılan Arhavi, Gönye Sancağına (Lazistan Sancağı) bağlı bir ilçe teşkilatı konumunda idi. 1. Dünya Savaşı sonunda, Ruslar tarafından Gürcistan topraklarıdır bahanesi ile işgal edilen Arhavi ilçesi Lenin' in Rus askerlerini geri çekmesi ile Türkiye sınırları içerisinde kalmıştır (ATR, 2012).

Arhavi ilçesi'nde Hitit, Kulka, İskit, Pers, Urartu, Pontus ve Osmanlı uygarlıkları görülür (Kalyoncu, ?: 41).

1877 yılı sonrasında Batum ve Gönye bölgesi Rusların eline geçmiştir. Arhavi, Trabzon iline bağlı Rize sancağına bağlanmıştır. Bu tarihler içerisinde Hopa ve Fındıklı ilçeleri bucak olarak Arhavi'ye bağlı iken, 1900 yıllarında çeşitli sebeplerden ötürü, Hopa ilçe olmuş, Arhavi ise bucak olarak Hopa'ya bağlanmıştır. Çarlık Rusya'nın yıkılması ve iç işlerinin karışık bozulması Rusları geri çekilmek zorunda bırakmıştır. Böylece 2 yıllık bir işgalde yani 1918 yılında, ilçe kurtulmuştur. Kurtuluş tarihi 12 Mart 1918'dir. Arhavi, Cumhuriyet döneminin başlarında bucak olarak yönetilirken, 1954'te ilçe yapılmıştır. Arhavi Belediyesi'nin kuruluş tarihi ise 1946 olarak resmi kayıtlara geçmiştir.

2.2.3 Arhavi Adının Kaynağı

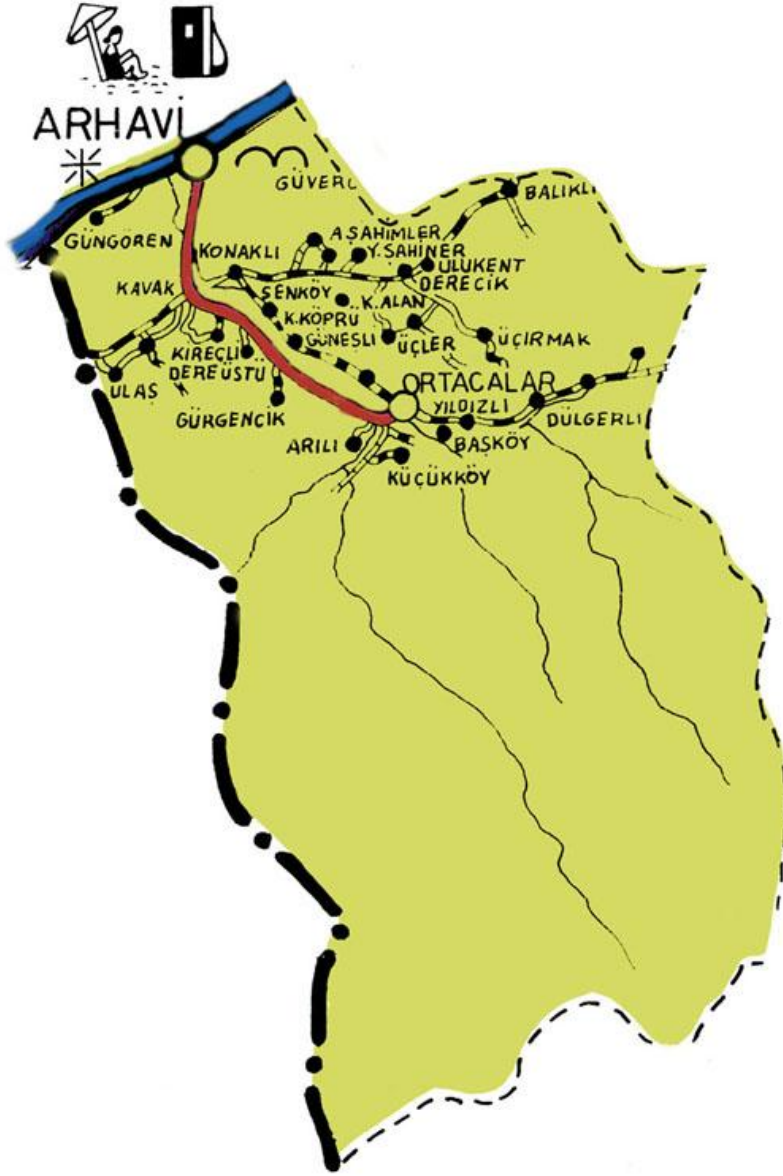
Arhavi İlçesinin eski adı Arkabi'dir. Kaynak kişilerin verdiği bilgiye göre bu ad Gürcüler ya da Lazlar tarafından verilmiştir. Gürcistan' da eski bir köy adı olarak bilinmektedir. Lazlar içerisinde ilk kişi olarak bahsedilmekte olan Roma valisi Arrianus' un, Periplus Ponti Euxini adlı eserinde Arxavis adlı bir nehirden bahsettiği söylenmektedir. Osmanlıca karşılığı ise Arxave olarak benimsenmiştir. Türkçe karşılığı tam olarak bilinmeyen bu nehir adı, günümüzde Arhavi olarak ilçeye ismini vermiştir.

2.2.4 Merkez İlçe Olarak Arhavi

10 kilometrelik bir kıyı şeridine sahip olan merkez ilçe Arhavi, 2009 genel nüfus sayımına göre nüfusu 19 132 kişi olarak kayıtlara geçmektedir. Bunların 15 362'si ilçe merkezinde yer alır. Geriye kalan kısım bucak ve köylere doğru dağılım göstermiştir. Son yıllarda hızla artmakta olan göç sebebiyle bu sayılarda düşüş göze çarpmaktadır.

2.2.5 Derecik Köyü

Yaz mevsiminin gelmesi ile birlikte artan köy nüfusunda, kış aylarında oturmakta olan yaklaşık olarak 35 hane vardır. Kaynak kişilerimizden edindiğimiz bilgilere göre, Sidere olarak bilinen köy, derenin akış biçiminden ismini almıştır. Tam adı 'Asi dere' dir. Zamanla çekilen ve az kalan su miktarı nedeniyle yöre halkı tarafından Derecik Köyü olarak isimlendirilmiştir. Günümüzde her iki adı da kullanılmaktadır.

2.3 Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Durumu

Çayı, fıındığı, balıkçılığı ile bölgenin iyi bir biçimde kalkınmasında rol oynayan ve merkez ilçe konumunda olan Arhavi, Türkiye' nin de önemli bir ilçesidir. İlçenin ekonomisi genel olarak çay tarımına ve kısmen de olsa fındık üretimine dayalıdır. İlçede ticarî bağlamda hayvancılık gelişmemiştir. Yalnızca aile ihtiyacının karşılanması amacı ile küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık mevcuttur. Arıcılık ise ilçede oldukça gelişme gösteren bir alandır. İlçe, Tarım ve Köyüşleri

Bakanlığınca Kafkas ırkı arı yetiştiriciliği açısından “ izole bölge ” kapsamına alınmıştır. İlçe içerisinde üç adet çay fabrikası mevcuttur. Bu fabrikalarda, yıllara göre değişiklik göstermekle beraber ortalama 400-500 civarında daimi personel veya geçici personel istihdamı sağlanmaktadır. İlçede kooperatifçilik gelişmiştir. Bunlardan beşi tarımsal amaçlı, altısı ticari amaçlıdır. Doğası ve tabiatı ölçüt alındığında cennetten bir köşe olarak yorumlanır.

Yeşil ve mavi renkleri doğayı kucaklar. Onca medeniyete kucak açmış bölge olması konumundan dolayı birçok tarihi güzelliği de içinde barındırmaktadır. Kesin yapılış tarihi bilinmemekle birlikte, çevresi ağaçlarla kaplı olan bir kalesi bulunmaktadır. Adını Lazcada “Ciha” olarak bilinen kaleden almıştır. Bu kale Osmanlı döneminde mühimmat stoku ve gözetleme amacı olarak kullanılmıştır. Bunun dışında kemer köprüleri, değirmenleri, ambarları, işlevde olmayan harabe şeklinde kiliseleri ile zengin bir ilçedir. Bölgedeki evlerin ve yapıların mimari dokusu her zaman ilgi çeker. Bölgede bulunan Mençuna Şelalesi, Kamilet Vadisi, Martı Kayalıkları, Bataklık Gölleri, Marsis tepesi ile turizm alanında bile turistler için uğrak noktası olmuştur.

2.4 Folklorik Miras

Yöreyle özdeşleşen geleneksel giyim kuşam, eğlence biçimleri, dansları, kız isteme, gelenek görenek gibi kavramlar folklorik mirasın temel öğeleridir. Tüm bunları bir noktada bağlayan bir unsur olarak görülen ve horon denilen danslarına şekil veren, yöreyle bütünleşen müzik aletleri büyük önem taşır. Bunların isimleri, Tulum, kemençe ve akordiondur. Tulum, öküz derisinden yapılan üfleli bir çalgı, kemençe ise at kılından yapılmış bir sopayla çalınan telli bir çalgıdır.

Yukarıda belirttiğimiz tüm değerler içerisinde birçok gelenek-göreneklerde değişimler göze çarpmaktadır. Bunun en büyük nedenini iç ve dış göçe bağlamak

olasıdır. Yaptığımız derlemeler içerisinde de kaybolan ve kaybolmaya yüz tutmuş gelenek ve göreneklere yer vermeye çalıştık. Yörede düğünler dikkati çeker. Yöre halkı düğün merasimi sırasında da hemen horona girmeyi amaçlar. Daima başı çeken ve halaya komut veren genç ya da yaşlı bir erkek vardır. Onun verdiği komutlarla naralar atılır, horon oynanır. Tulumun eşsiz sesi ile misafirler eğlenir. Mutlu günlerini paylaşabilen köy halkı, acılı günde de yaşlı aileyi yalnız bırakmaz. Arhavi ve yöresinde komşuluk böyle günlerde daha da anlam kazanır. Yakını kaybedilen evin kadınları bağırarak yüksek sesle ağlaşarak Lazca ağıtlar yakarlar. Komşu ve evin yakınları eve yemekler yapıp getirirler. Sofralar bu yakınlar sayesinde kurulur.

Ölü, ev içerisindeyse salonun orta kısmında sert bir divan üzerinde beyaz bir örtü ile konulur. Ertesi günü cenaze namazı kılınır. Naaş mezara yerleştirildikten sonra üzerine ilk toprağı birinci dereceden yakınları atar. İlk hafta boyunca evde kuran okutulur. Tüm dost ve akrabalar gelir, giderler. Evin en yaşlısı etrafında kurulan sohbetler büyük önem taşır (Şeşenoğlu, 2003: 15).

Arhavi' ye özgü olarak belirttiğimiz çay ve findığın yanında, yemekleriyle de ün taşıyan bir ilçedir. Bazıları; Duderi (kara lahana yemeği), kapçon mçkudi (hamsili ekmek), kapça geçveyi (tuzlanmış hamsi sebzeli), lu princoni (pirinçli lahana), mısır ekmeği, laz böreği ve baklava meşhurdur. Bir yemek adının Türkçesi ya da Lazcasının seçimi konuşulan ve bilgi aktarılan kişiye göre belirlenir.

2.5 Etnik Yapı

Arhavi yöresi tarihinin çok eskiye dayandığını, daha önce de belirtmiştik. Bu başlık altında daha çok Artvin'in etnik yapısı üzerinde duracağız. Artvin ve çevresindeki ilk medeniyetler;

* Hurriler *Urartular *Kimmerler *Sakalar/ İskitler

* Taoklar ve Arsaklılar

Doğu Karadeniz Bölgesi M.Ö. VIII. yüzyıldan itibaren Türk ya da Türklükle münasebeti söz konusu olan topluluklar tarafından yurt tutulmuş bir bölgedir. Ancak bölgenin siyasi ve demografik bakımdan Türklerin eline geçmesi 1071 Malazgirt Savaşından sonra olmuştur. Osmanlı öncesi dönemde Trabzon ve Torul dışındaki kısım Türk hakimiyetine girmişken Fatih Sultan Mehmed'in iktidarında buraların da fethedilmesiyle bölgede siyasi birlik sağlanmıştır. XX. yüzyılın başlarında ortaya çıkan Pontus isyanı kısa süreli de olsa yörede istikrarsızlık oluşturmuşsa da mübadele sonucu Rumların Yunanistan'a gönderilmesiyle bölgenin Türk yurdu haline gelme süreci tamamlanmıştır. (Tellioglu, 2007: 654)

M.Ö. 2000 yılından başlayarak Hurrilerin Artvin'i de içine alan geniş bir bölgede; çeşitli devletler kurdukları bilinmektedir. Urartular tanrılarının isimleriyle anılan Kolkhlar olarak bilinmektedirler. Bu halk Orta Çoruh boylarından Karadeniz kıyılarına inmiştir. M.Ö.720-714 yılları arasında Kür Irmağı boylarına, Urartu topraklarına dayanan Kimmerler, Artvin yöresindeki yerli halkı (Kolkhları) ezdiler ve bir kısmını da topraklarından sürdüler. Sakaların, ikinci ve daha kuvvetli bir göç kolunun Kafkasları aşıp güneye inmeleri ve Kür-Aras boylarında yerleşmeleri M.Ö. 665 yılında olmuştur. Sakalardan İspirler, İspir-Yusufeli kesimlerinde, Tavlar (Taolar) Artvin-Ardanuç-Tavusker çevrelerinde, Akaraklar (Ekerek/Egerek) Acara kesimlerinde; Şavuşlar, Şavşat ve Kalarçlar (Klarclar) da Ardanuç kalesi çevrelerine yerleşmişlerdir. Karadeniz'in kuzeyindeki geniş topraklar, milattan önceki yüzyıllardan başlayarak tarih boyunca Orta Asya'dan Avrupa'ya kadar oldukça fazla Türk göçlerine sahne olmuştur.

Doğu Karadeniz bölgesinin Çoruh vadisi kısmında 1124'ten beri Gürcüler tarafından yerleştirilen Kıpçaklar bulunmaktaydı. Sargis'e bağlı Kıpçaklar ve Çoruh

boylarına yaklaşık bir asırdır yerleşmiş bulunan Kıpçakların yanı sıra, Kubasar ailesi gibi bazı oymakların da Gürcistan'dan ayrılarak batıya göç etmesi ile, Artvin, Rize, Trabzon, Gümüşhane, Giresun ve Ordu'ya önemli bir Kıpçak kitlesi yerleşmiştir. (Bilgin, 2007 : ?)

Yörede çeşitli beyliklerin hüküm sürmeleri, varlıkları, yaşadıkları tüm siyasi – ekonomik ve kültürel olaylar sonucunda diyebilmekteyiz ki Oğuz, Türkmen, Rum, Ermeni, Laz, Megrel, Kuman-Kıpçak unsurları bölgede egemen olmuştur. Yörenin Gürcistan'a yakınlığı nedeniyle dil etkileşimine girmesi kaçınılmaz olmuştur.

Gökçe Yükselen Abdurrazak Peler'in, "Kafkasya'da Türk Lehçelerinin Fonksiyonları" adlı makalesinde (Peler, 2013: 166) belirttiği gibi, Megrelce, Lazca ve Svancanın tamamı Gürcistan'da yani Güney Kafkasya'da konuşulurken, Lazca Acara Özerk Cumhuriyeti'nde konuşulmaktadır.

Derleme çalışmalarımız sırasında birbirinden değişik özellikler gösteren ağız yapıları ile karşılaşırız. Çalışma alanımız olan Artvin ili, Arhavi ilçesi, Derecik Köyü halkı, anadili bilinciyle kullandığı Lazcanın yanında, Türkçeyi de, benimsediği ağız çerçevesinde, gereksinme duyduğu ortam ve durumlarda kusursuz kullanabilmektedir. Bu iki dile mensup olan halk, günlük konuşma dili olarak her iki dili de kullanmaktadır.

İki dillilik, iki farklı dile sahip olma ya da bu iki ayrı dili okuyup yazabilme gücüne ve becerisine sahip olma durumu demektir.

İki dilli topluluk ve kişileri incelemek için, tek dilliliğin dil edinimine bakmak gerekir. Genel dilcilik, bize, dil ediniminin 'dil edinimi, kişi dili, topluluk dili veya bölge dili gerçeklikleriyle tek düze bir yapıda olmayan bir alanda gerçekleştiğini gösterir (Karaağaç, 2011: 226).

İnsanların bir arada yaşama zorunluluğu, dil ilişkilerinin temelini oluşturur. Farklı dillere sahip olan insanlar, bir arada yaşamak zorunda kalınca veya çeşitli sebeplerle münasebette bulununca karşılıklı olarak dilleri birbirinden etkilenir (Alkaya, 2007: 41).

Artvin İlinin bağlı olduğu tasnif çalışmalarından da bahsedecek olursak, Ahmet Caferoğlu, Doğu Karadeniz illerini kendi içinde karakteristik üç ayrı ağız bölgesine ayırmıştır. Bunlar: Rize, Trabzon ve yöresi ağızları; Akçaabat, Vakfıkebir bölgesi ağızları; Giresun ve Ordu ili ağızları'dır (Caferoğlu, 1946: 65).

Turgut Günay, Rize ilini beş ağız bölgesine ayırır. Arhavi ilçesini bu bölgelerden beşinci ağız grubuna dahil eder. Bu alan Pazar' dan başlayarak Ardeşen, Fındıklı, Arhavi ve Hopa ilçelerini içine alır (Günay, 2003: 31).

Leyla Karahan "Anadolu Ağızları Sınıflandırması" (1996: 97) adlı eserinde Kuzeydoğu Grubu ağız bölgelerini, Trabzon, Rize illeri ile Hopa, Arhavi, Borçka (Artvin) ilçelerini içine alarak belirtir. Artvin ve Yöresi ağızlarını ise Kuzeydoğu Grubu ağızlarının III. Grubu içerisinde gösterir.

Bölüm 3

SES BİLGİSİ

3.1 Ünlüler

3.1.2 Ünlü Çeşitleri

Artvin İli, Arhavi İlçesi, Derecik Köyü ağzında yazı dilinde bulunmakta olan sekiz ünlünün yanında, /ā/, /ǎ/ /á/, /è/, /í/, /ó/, /ú/ ara ünlüleri de kullanılmaktadır.

/ā/ ünlüsü: normal süresinden daha uzun söylenen /a/ ünlüsü: *yaTā* (2-76), *yazlāri* (24-10), *ondān* (18-24).

/ǎ/ ünlüsü: Kısa /a/ ünlüsüdür. Yabancı sözcüklerdeki uzun ünlülerin söyleyiş süresinin kısaldığını gösterir: *tǎne* (< *Far. dāne*) (24-97), *cǎminun* (7-56), *zǎten* (8-30), *idǎreten* (20-109), *bǎzi* (24-32), *dǎmadi* (7-54), *ilǎve* (< *Ar. ilāve*) (3-108).

/á/ ünlüsü: Orta damak ünlüsüdür ve /a/ ile /e/ arasındadır. Bu kullanım Derecik Köyü'nde yaygın olarak ortaya çıkar: *patlasá* (1-24), *piçaklarlá* (1-200), *yařumcá* (28-5), *yanında* (27-54), *yukardá* (19-7), *tuttuğundá* (20-9), *sonundá* (15-123), *getúrsálár* (14-15), *var yá* (9-7), *olduğundán* (15-30), *fasulyá* (12-91), *bolcá* (3-156).

/è/ ünlüsü: /e/ ile /i/ arasında bir ünlüdür: *evdè* (24-65), *ève* (29-14), *biléyim* (17-81), *dèdik* (23-25), *éyyi* (17-46), *dèdum* (29-47), *vèrsín* (27-68).

/í/ ünlüsü: /ı/ ile /i/ arası bir ünlüdür: *asílíyodi* (14-22), *yapímí* (25-88), *onarímíní* (25-122), *yapmişdí* (13-13), *olmadí* (13-46), *çıkaramazsín* (14-11), *çayín* (25-46),

bíraktí (28-31), kízlar (28-9), çíkíyoz (24-10), bunlarín (26-23), kahvaltí (28-41), bilínír (3-117), çíktí (11-19).

/ó/ ünlüsü: Pilot bölge olarak seçtiğimiz Derecik Köyü'nde sık rastlanmasa da /o/-/ö/ arası bir ünlüdür. *dórt (1-57), oluyó (5-14), kókten (1-95), dót (2- 101), bóyle (25-89).*

/ú/ ünlüsü: /u/ ile /ü/ arası bir ünlüdür. Derleme yaptığımız bölge olan Derecik Köyü'nde sık rastladığımız bir ünlüdür: *bútun (1-63), uç gún (14-21), ölúm (4-14), úzum (3-42), kuçúklúğúnden (24-44), múmkún (4-96), köpúrúr (25-40), üreticisiyiz (25-57), úrún (25-46), gözún (14-55).*

3.1.3 Ünlü Uyumu

Alıntı sözcüklerin Türkçenin kalınlık-incelik bakımından ünlü benzeşmesi yoluyla uyuma girdikleri görülmektedir. Bu benzeşme bir ünlünün diğer ünlüleri kendisine uydurması yoluyla olmaktadır. İlerleyici ve gerileyici ses benzeşmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bazı sözcüklerde ilerleyici-gerileyici benzeşme yoluyla seslerin değiştiği tespit edilmiştir (İpek, 2009:1562).

Ünlü uyumu çeşitli sebeplerden dolayı ünlülerin birbirine uyum sağlaması durumudur. Ünlü uyumunu “kalınlık-incelik uyumu” ve “düzlük-yuvarlaklık” uyumu olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür:

Kalınlık- İncelik Uyumu

Kural olarak kalın ünlülerden sonra kalın ünlülerin, ince ünlülerden sonra da ince ünlülerin gelmesi olayıdır. Yöremizde ünlü uyumu gelişmemiştir. Bazı ekler ince ünlülü kullanıldığı için uyum bozulmaktadır. Dalgalı söyleyişlere de sık rastlanır. Aynı biçimbirimler aynı kişinin ağzında bazen uyumlu kullanılırken bazen uyum bozulmaktadır: *eldiler < öldüler (15-15), Kıtlik < kıtlık (15-79), kızım < kızım*

(28-36), *barabar* < (Far.) *ber-a-ber* (15-158), *baççeylen* < (Far.) *bağçe ile+n* (11-102), *Tukuşık* (7-52), *buzacı* (7-8), *arkasinde* (20-62).

Düzlük- Yuvarlaklık Uyumu

Bu uyumu iki açıdan incelenir.

a) Bir kelimenin ilk hecesinde /a/, /e/, /ı/, /i/ düz ünlülerinden biri varsa diğer hecelerinde de bu düz ünlülerden birisi bulunmalıdır: *balı* (1-39), *ateş* (3-32), *kı aldı* (2-38), *katacan* (13-266), *devamlı* (16-37), *merdeven* (< Far. *Nerdüübân*) (28-44).

b) Bir kelimenin ilk hecesinde /o/, /ö/, /u/, /ü/ yuvarlak ünlülerinden biri varsa diğer hecelerinde ya /a/, /e/ düz - geniş ya da /u/, /ü/ dar – yuvarlak ünlülerinden birisi olmalıdır: *boyle* (12-28), *tutuyolar* (24-22), *tokuz* (15-9), *burya* (20-26), *döner* (25-44), *sora* (26-82).

3.1.4 Ünlü Uyumunun Bozulması

Ünlü uyumu birçok farklı nedenle bozulabilir. Ünlü uyumunun bozulma nedenlerine ve bunun örneklerine aşağıda değindik.

a) Ölçünlü Türkiye Türkçesinde de ünlü uyumuna aykırı olan {-ken} ulaç eki ile {-ki} ilgi ekinin Derecik Köyünde tek biçimli kullanıldığından uyuma girmediği dikkati çeker: *burdayken* (11-100), *evundayken* (13-166), *aşağıdaki* (11-312), *burdaki* (1-326). Kimi zamanda “ile” ilgecinin ekleşmiş biçiminin uyuma girmediği görülür: *baççeylen* < (Far.) *bağçe* (11-102), *ellen* (1-104), *tepsiylen* (3-199), *kazmaylen* (5-96), *bizumilen* (6-17), *eltumlen* (11-219).

b) Derecik Köyü içerisinde kimi ekler genellikle yuvarlak ünlülüdür, düz ünlülü sözcüklere getirildiğinde ünlü uyumu bozulur: *yaptuk* (17-86), *koyaduk* (11-211), *tanıduk* (13-46), *artuK* (24-43), *kazukçi* (26-14).

ezukluk (13-173), sıyırduk (5-48), gelurduk (9-23), tatlandurmak (13-267), baygunmuş (5-43).

-dur- bildirme eki yuvarlak ünlülü kullanılır: *babandur (2-35), komşundur (13-194), evlatdur (2-73), lapaluktur (5-212), adamdur (12-58), iyidur (12-68), katliyamdur (20-34), lapalıgtur (5-172), kayunpederundur (19-108).*

+suz addan ad türetme eki yuvarlak ünlülü kullanılır.: *hamamsuz (11-382), rahatsuz (6-37), arabasuz (14-59), susuz (15-82).*

Geniş zaman eki genellikle yuvarlak ünlülü kullanılır: *hallederuz (20-95), yaparuz (22-95). bîrakur (13-148).*

{-Ip}, {-Up} ulaş eki de, Eski Anadolu Türkçesindeki gibi çoğunlukla yuvarlak ünlülü kullanılmaktadır: *gelup (11-221), giyduruP (26-122), gidup (15-68), geturup (13-30), koparuP (14-15).* (Yuvarlak ünlülü kullanılan örnekler için bkz. Şekil Bilgisi Bölümü.)

c) İkinci hecesinde dar – yuvarlak ünlünün korunduğu sözcükler de görülebilir. Bu sözcüklerde de uyum bozulmaktadır: *Kadun (13-109).< katun* (Orta Türkçe).

d) Kimi sözcüklerde ve {+IUk} addan ad türetme ekinde olduğu gibi, sebepsiz bir ünlü yuvarlaklaşmasına rastlanabilir. Bundan dolayı uyum bozulabilir: *sevdaluk (12-24), yaşlulukte (17-58), muhacirlukte (11-14), salataluk (11-104).*

e) Şimdiki zaman eki olan –yor, pilot bölgemizde –yu/-yo biçiminde kullanılmaktadır. Bu ekin düz ünlülü biçimi yoktur. Ölçünlü Türkiye Türkçesinde olduğu gibi uyuma aykırıdır: *gidiyudu (1-39), gelmiyumuş (13-9), başlıyo (18-54), beceremiyo (4-46), oluyudi (9-19), geçiyo (7-22), pişiyo (5-44), başlıyo (3-23), yaPılıyo (17-14).*

f) Dar-düz ünlülerin yuvarlaklaşması sonucunda da uyum bozulabilir:

bileyüm (18-24) < (Eski Türkçe) *bil-eyin*, *çağur* (29-21), *isteduk* (21-20), *kapattuk* (18-107), *çekmeduk* (12-83), *kizum* (11-56), *görmedum* (7-41).

Artdamak ve gırtlak ünsüzlerin yanındaki ünlüleri kalınlaştırma etkisiyle ünlü uyumu bozulabilir: *kópek* (12-39), *górúmcem* (12-22), *górmesun* (9-14).

g) Yuvarlak ünlülü sözcüklere dar-düz ünlülü ekler getirildiğinde de küçük ünlü uyumu bozulmaktadır. Dar-düz ünlülü kullanılan eklerin genellikle de ince ünlülü biçimi yeğlenmektedir. Görülen geçmiş zaman III. kişi ekleri Türkçenin tarihi dönemlerinde de dar-düz ünlülüdür. Derecik köyünde bazı istisnalar hariç, {-Di} biçimindedir: *kopti* (19-33), *yokdi* < *yok idi* (2-34).

h) +ci addan ad türetme ekinin dar – düz ve ince ünlülü kullanımı dikkati çeker: *oşmanci* (20-94), *fidanci* (20-102), *toptanci* (19-53). (Bkz. İsimden İsim Yapan Ekler)

ı) İnce ünlülü eylemlerde –sa dilek-şart kipinin kalın ünlülü kullanılması da büyük ünlü uyumunun bozulmasına neden olur: *yesam* (17-59). Kıbrıs Türk ağızlarıyla ortaklaşan bir özelliktir. (Bkz. Dilek-Şart Kipi)

3.1.5 Ünlü Değişmeleri

Ünlü değişmeleri Derecik Köyü ağızında sık rastlanan bir durumdur. Bu ünlü değişmeleri ya diğer hecedeki ünlülerin tesiriyle ya da ünsüzlerin etkisi nedeniyle gerçekleşebilmektedir.

İncelme

ı > i değişimi: *dayimin* (13-50), *karşılaşıyor* (21-9), *yaklaşınca* (18-23), *pazi* (3-94).

a > á değişimi: *tuttuğundá* (20-9), *var yá* (20-25), *damatluklár* (22-21), *sonundá* (5-237), *çubuğá* (24-24).

a > e değişimi: *aşağye* (1-97), *zamanímde* (28-15), *kocaye* (15-24), *suye* (3-82).

Daralma

e > i değişimi: *domatislán* (17-67).

ö > u, ü değişimi: *günderiyo* (2-66), *süylüyo* (13-143), *süyleyebiliyo* (13-196), *güre* (26-127), *gustermesun* (12-83).

o > u değişimi: *diyullar* (18-9), *geliyu* (18-16), *buğaz* (18-21), *suvan* (17-67).

Genişleme

u > o değişimi: *çocoği* (15-31), *kayonpederumi* (26-57), *boldiler* (21-15), *oldoği* (7-60).

Kalınlaşma

ö > ó değişimi: Derecik Köyünde /ö/ ve /ü/ ünlüleri kalınlaşma eğilimindedir: *öldurmá* (20-13), *gönderseydiler* (5-25), *görüyollar* (14-38).

ü > ú değişimi: *gún* (14-49), *süPürmüşler*(14- 17), *kúçuęi* (11-11).

ü > u değişimi: *gotürduler* (11-16), *guzel* (17-64), *gun* (21-25), *göğusten* (19-45).

Yuvarlaklaşma

ı > u değişimi: Sadece Arhavi ve yöresinin değil, Artvin bölgesinin en belirgin olan ünlü özelliklerindedir: *artuk* (11-251).

i > ú değişimi: *gidúyor* (21-15), *keřfedúlmüş* (25-68), *inúyo* (8-35), *púřur* (14-32).

i > ü değişimi: *değişmiş* (12-7), *inmüş* (20-26). Genel olarak {-miş} yeğlenirken, ekteki çift-dudak ünsüzünden kaynaklansa gerek, ekin ünlüsünün yuvarlaklaştığı da görölür.

e>ö>o değişimi : Eski Türkçede “bedük” olarak kullanılan “büyük” sözcüğünde bu değişime rastlarız: *boyuk* <*böyük* < *bedük* (7-6).

Düzleşme

u > a değişimi: *mahallebi* (3-35)

o > a değişimi: *doviyallar mi ?* (11-245), *yakışıya* (13-96).

3.1.6 Ünlü Düşmesi

Derleme bölgemizde orta hecede bulunan ünlüler çoğu zaman kısılır veya düşebilirler. Bazı eklerin gelmesi sonucunda da aynı düşmenin görüldüğü gözlenir. *orya < oraya (13-56), kaynana < kayın ana (22-32), istiysun (18-54), oğlanlen < oğlan ile + n (22-20), orda < orada (20-35), dakka (< dakika) (13-199), neslini (< nesil+i+n+i) (20-44), soruyordı (< soruyor i-di) (28-12), vurabilceği (19-101),*

3.1.7 Ünlü Kısılması

Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerdeki uzun ünlüler kısalmaktadır. Kısalan ünlüleri özel bir â ile ifade ettik: *tāzeyken (3-82), hāline (3-141), tāne (5-55), tāze (5-215), dāne (3-10), ḥāmīle (2-38), fāre (1-285), bāzī (24-32).*

3.1.8 Kaynaşma

yaşındadı < yaşında idi (1-21), ordadı (11-31), civarlardadım (1-18), burdadı (27-25).

3.2 Ünsüzler

3.2.1 Ünsüz Çeşitleri

Artvin İli, Arhavi İlçesi, Derecik Köyü ağzında yazı dili içerisinde bulunmakta olan ünsüzler dışında /ç/, /ğ/, /h/, /k/, /l/, /r/, /t/, /K/, /K/, /P/, /T/ gibi ara ünsüzleri de kullanılmaktadır. Art damak n'si (nazal n) yoktur.

/ç/ ünsüzü: Yarı sızıcı bir ünsüzdür. Bu ünsüz /j/ ünsüzüne yakın bir ünsüzdür. İşlek bir kullanımda değildir: *bitirecek (14-15), cāmiye (29-48).*

/ğ/ ünsüzü: Artdamak /g/'sidir. . *ğafaltı (5-6), Kızgın (3-84), ğalmış (24-19), ğaniyo (24-37), ğünde (17-22).*

/h/ ünsüzü: Nefesli gırtlak ünsüzüdür. Arapçadan alınma bir ünsüzdür: *toḥum (1-84), ḥocanun (19-12), aḥşamusti (9-7), ḥalanun (12-18), boḥça (14-22).*

Türkçe bir sözcük örneğinde -k->-h- değişimi nedeniyle bu ünsüz geçmektedir: *yoğardan* (12-28).

/k/ ünsüzü: Kalın ünlüler ile birlikte hece kurulan, arka damak, tonsuz ve süreksiz bir ünsüzdür: *salatalık* (3-17), *yoğ* (3-43), *kişiydik* (5-19), *Çıkmıyo* (28-23), *kaçayla* (16-23), *şükür* (27-49), *tufeğin* (20-83), *olduğ* (9-37), *kapat* (20-112), *komşuya* (23-49), *anlayamaduğ* (15-41), *kaçasına* (21-19), *fındık* (25-49), *artuğ* (19-40), *kiyafetle* (22-12).

/l/ ünsüzü: Kalın ünlülerle kullanılan ön /l/ 'dir. *Allah* (2-123), *lahana* (5-130), *lapa* (5-179), *kalıyorız* (24-11).

/r/ ünsüzü: Çarpması zayıf olan -r ünsüzüdür: *severdi* (2-55), *kuşıyo* (17-22), *bayanlar* (21-11), *her tarafı* (20-18).

/r/ ünsüzü: Titreşim sayısı fazla olan çarpmalı ünsüzdür. Söyleniş biçimine göre ise dil ucu, sert damak ünsüzüdür. Kaynak kişilerde kullanım sıklığı dikkati çeker: *bırak* (2-15), *yırtık* (6-48), *çocukları* (12-16), *arkaylen* (12-45), *çikar* (18-22), *toñnumin* (29-42).

/k/, /k/ ünsüzü: /k/ veya /g/ arası, yarı tonlu bir ünsüzdür. Pilot bölgemizde bu kullanım oldukça yaygın olarak dikkati çeker: *ırmaKa* (7-45), *Kánindeymişim* (2-6), *olacaK* (6-79), *şenluK* (8-33), *Kelemezdi* (10-30).

/p/ ünsüzü: /b/- /p/ arası yarı tonlu bir ünsüzdür. /P/, dudak ünsüzüdür. Yöre içerisinde yaygın bir biçimde kullanılmaktadır: *yaPılıyo* (17-14), *yaPıyım* (27-72), *toPluyo* (18-99), *Pişmiş* (24-41), *KayınPederim* (27-16), *hePimiz da* (19-31), *temizleyiP* (25-65), *OP* (29-25).

/T/ ünsüzü: Patlayıcı bir ünsüzdür. Yarı tonlu, asıl diş (d-t arası) ünsüzüdür: *yaPTi* (28-16), *durdurtTuk* (14-24), *rahmeTli* (20-28), *şarTlarınıná* (25-50), *yapişTum* (29-16).

Ünsüz Uyumu

Ölçünlü dilde ünsüz uyumu sağlamdır. Ancak, Derecik Köyü ağzında genellikle bu uyumun, tonlu/yarı tonlu şekillerin tercihi nedeniyle bozulduğu göze çarpar: *işde* (11-176), *yatdum* (13-35), *dutdu* (24-92).

Kelime ve ekler arasındaki eklenme noktalarında buluşan ünsüzler arasında oluşan benzerlikler ya da oluşmayan benzerlikler, bir diyalekte ünsüz uyumunun bulunup bulunmadığını tayin edici role sahip olan unsurlardan biridir (Turan, 2006: 70).

3.2.2 Ünsüz Değişmeleri

Tonlulaşma

Ölçünlü Türkiye Türkçesinde bulunan ve tonsuz olan / p, ç, t, k / ünsüzlerinin, / b, c, d, g / tonlu ünsüzlerine dönüşme olayına “tonlulaşma” denilmektedir. Yöre içerisinde sıklıkla tonlulaşma olayına rastladık. Tonlulaşmalar kelime başlarında ya da kelime ortalarında dikkati çekmektedir.

ç > c değişimi: Bu değişim önses, içses ve sonseste görülebilir: *baħcesinde* (14-22), *cok* (2-127), *Ucırmağá* (19-15), *uc < üç* (28-44).

ķ > ğ değişimi: *ğafaltı* (5-7), *ğadar* (12-24), *geldikleri* (17-64), *kaçacáğ* (20-48), *ğalmış* (24-19).

t > d değişimi: Pilot bölgemizde kelime başlarında, ortalarında ve sonlarında sık rastlanan bir ünsüz değişmesi olayıdır: *tutduğundá* (20-9), *yoKdi* (10-46), *işde* (17-49), *üretduk* (25-31), *rahad* (27-12), *buyüdeceğim* (2-45), *tudacaklár* (19-58), *tudmak* (16-77), *dord* (15-131), *asdı* (11-143).

Sözcük başı /t-/ ünsüzü kimi sözcüklerde Eski Türkçede olduğu gibi korunur: Eski Türkçe’ de ‘*tök-*’ olarak kullanılan fiil yapısındaki /t-/ ünsüzünün yörede korunduğu görülmektedir. *tokTiler* “döktüler” (12-50).

p > b değişimi: Derecik Köyü ağızında diğer Batı Anadolu ağızları içerisinde olduğu gibi Türkçe sözcüklerde ölçünlü dilde /p-/’ye dönüşen sözcük başı /b-/ ünsüzü genellikle korunur.

Zaman zaman /-p-/ ünsüzünün tonsuz bir ünsüzünün yanında bulunmasına rağmen, tonlulaştığı görülür: *yabtırırısın* (18-53).

Arapça ve Farsçadan alıntı sözcüklerde, ölçünlü dilde /-p/’ye dönüşen /-b/ ünsüzü Derecik köyünde korunur. *sebeb* (1-273), *şurub* (< Ar. *şurb*) (13-252), *çorab* (< Ar. *curab* < Fars. *gurab*) (17-77).

ç > c değişimi: Derecik Köyü ağızında, ç > c değişimi önses, içses ve sonseste de görülür: *cikun* (20-29), *cocuği* (11-12), *kac* (17-22), *hic* (14-13).

s > z değişimi: *herkezin* (< *herkesin*) (22-89), *kafez* (< *kafes*) (24-45), *bastırınca* (< *bastırınca*) (27-29). Ancak sekzen (< sekiz on) kelimesindeki /z/ ünsüzü korunur: *sekzen* (15-140).

Tonsuzlaşma

Doğu-Karadeniz bölgesi ağızlarını karakterize eden belli başlı fonetik hadiselerden biri, ön-seste katı-patlayıcı-tonlu b, c, d, g ünsüzlerinin tonsuzlaşmasıdır (Günay, 2003: 86).

b > p değişimi: Kuzey-doğu ağızlarından Rize İli ağızıyla ortak özellik olarak belirtebileceğimiz ön seste b- > p- değişimine seyrek olarak rastlanır: *pen* (<ben)(14-6), *Pekleyur* “bekliyor” (14-18), *pileyim* “bileyim”(24-103).

Derecik Köyü ağızında içseste de -b->-p- değişimine rastlanır: *çupuk* (18-106).

Bölge içerisinde tonlulaşmaya göre tonsuzlaşmaya daha seyrek rastlanmaktadır.

d > t değişimi: Rize ili ağzında sözcük başlarında dikkati çeken bu tonsuzlaşma hadisesi, Derecik Köyünde sözcüklerin iç sesinde görülür: *örtüyurtuk* (17-84), *geturmetum* (11-251). Rize ve yöresinde şu şekilde kullanılır (Günay, 2003: 87).

tuk'an "dükkan", toğtor "doktor".

z > s değişimi: *domus* (7-18), *biras* (< biraz) (8-6), *lasca* (3-118), *ineğumis* (< inek+i+miz) (2-67).

Süreklileşme

Süreksiz olan ünlülerin sürekli hale gelmesi durumudur. Sürekli ünlüler ikiye ayrılır:

Sızıcılışma:

ç > ř değişimi: *geçiyo* (7-22), *şalişiyarduk* (9-24), *anaş* (26-10).

k > g > ğ değişimi: Çevresel faktörler nedeniyle ‘yoğ idi (< yok i- di > yoğ idi) (28-9)’ örneğinde tonlulaşma dikkati çeker. *seneluğ* (13-140), *yoğsa* (12-52).

Sürekli Ünsüzler Üzerinde Değişmeler

m > n değişimi: *şindi* (< uş indi) *indi* < *imdi* < *emdi* < *emti* < *amti*) (25-120).

s > ř değişimi: *saşu* “saçı”(12-24),

Sık olarak rastlanmasa da kimi sözcüklerde sürekli ünsüz olan /j/ ünsüzünün, /c/ süreksiz ünsüzüne dönüşebildiği olasıdır: *candarma* < *jandarma* (12-50). /ř/ sürekli ünsüzünün /ç/ süreksiz ünsüzüne dönüştüğünü görmekteyiz: *çarçi* < *çarçi* < *çarşı* (29-49).

3.2.3 Ünsüz İkizleşmesi

Daha çok vurgu amacıyla yapılır. İç seslerdeki ünsüzlerin birtakım sebeplerden dolayı ikilenmesiyle meydana gelir: *aşşağa* (19-7), *kadda* (1-39), *kaddar* (19-22), *taşıyudduk* (6-61),

3.2.4 Ünsüz Benzeşmesi

Tonsuz bir ünsüzle biten sözcüğe c, d, g ile başlayan ek getirildiğinde c > ç, d > t ve g > k olur. Benzeşmeler iki şekilde olmaktadır.

İlerleyici Benzeşme

Derleme bölgemizde seyrek olarak rastladığımız bir ünsüz olayıdır. Yarı ve tam benzeşme olarak kendi içerisinde de ikiye ayrılır. Bir sözcük içindeki iki ünsüzden birinci ünsüzün ikinci ünsüzü kendisine benzetme olayıdır: *ayyan* (< *ayran*) (9-32).

Tam Benzeşme: Birinci ünsüzün ikinci ünsüzü her yönüyle kendisine benzetmesi olayına denilmektedir.

-nl- > -nn- benzeşmesi: *günnuk* (< *günlük* (1-124), *dinne* (*din+le*) (12-40), *bunnarı* (< *bu+n+lar+ı*) (17-77), *onnar* (< *o+n+lar*) (15-16).

Gerileyici Benzeşme

Bir sözcük içerisinde bulunan iki ünsüzden ikinci ünsüzün birinci ünsüzü kendisine benzetme olayına denilmektedir: *otuyuyorum* (< *oturuyorum*) (2-13).

-rl- > -ll- benzeşmesi: *tartiyulle* (< *tart-ı-yor-lar*) (10-41), *killanta* (< *Fr. guirlande* < *kiillanta* (2-30), *satıyollerdı* (< *sat-ı-yor-lar-dı*) (2-60), *tallamız* (< *tarla+mız*) (11-99), *şekelli* (< *şekerli*) (13-71).

-rş- > -şş- benzeşmesi: *heşşeyden* (8-26), *heşşey* (13-96).

-ğç- > -çç- benzeşmesi: *baççeylen* (< *Far. bağçe* < *bağçe ile - n*) (11-102).

Yarı Benzeşme: Sözcük içerisinde bulunan ünsüzlerin her yönüyle değil de, tek yönüyle benzeşmesi olayına denilmektedir. Derleme bölgemizde bu ünsüz olayına rastlamadık.

3.2.5 Ünsüz Düşmesi

Kimi durumlarda kelimeler ek aldıkları zaman kök ve gövde ek ile birleşme görevini üstlenemez. Bu durumda kök veya gövde içerisinde bir ünsüz düşer. Bu olaya ünsüz düşmesi denir.

Arhavi İlçesi, Derecik Köyü ağızında ünsüzlerin en belirgin özelliklerinden birisi ünsüz düşmesi olayıdır.

/n/ düşmesi: *sora (19-48)* (< sonra < sonra).

/r/ düşmesi: Bölgede en sık düşen ünsüz, –r ünsüzüdür. Sözcük ortasında ya da sonunda düşer: *medivenda* (< Far. *nerdübân*) (2-13), *vadi* (< *var idi* > *vadi* > *vadi*) (11-173), *duşuyo* (20-87), *çaşiden* (12-92), *yapa* (9-32), *hekes* (11-167), *kadadur.* (13-104), *bi* (20-29), *seviyuler* (17-69), *çikamiyomuş* (13-25), *geçekten* (13-106), *dumiş* (7-56).

/y/ düşmesi: *şe* < *şey* (13-269), *bole* (1-48), *bişe* (13-44).

Ünsüz İkizleşmesi : *ëyyi* (17-46),

3.2.6 Ünsüz Türemesi:

n türemesi: *menşurdu* (<meşhur idi)(26-99).

y türemesi: *anneyannem* (<anne anne+m)(82-20).

Derecik Köyü ağızında, ölçünlü dilde bulunmayan ara sesler bulunmaktadır. Ünsüzler açısından art damak n'si bulunmaması yöre ağızı için belirleyici bir özelliktir. /ç/ ve /f/ ünsüzlerinin yörede kullanılıyor olması Kuzeydoğu grubu ağızlarıyla benzerlik gösteren özelliktir. Ünlüler açısından da ince ünlülerin çoğu kez kalınlaşması, /-ı/ ünlüsünün ise, genellikle /-i/ olması, ünlü uyumlarının gelişmemiş olması da yörenin ses açısından ayırıcı özelliklerindedir.

Bölüm 4

Şekil Bilgisi

4.1 İ simler

4.1.1 İsim Yapım Ekleri

Türkçede kullanılan isim yapım eklerinin büyük bir kısmı bölgede, yaygın fonetik hadiseler sonucunda az veya çok ölçüde değişikliğe uğramış, bir kısmı da eski dönemlerdeki biçimleriyle korunarak kalıplaşmıştır (Günay, 2003: 105).

4.1.1.1 İsimden İsim Yapan Ekler

{+IUk}

Yer isimleri, vasıf isimleri (sıfat) ve soyut isim yapma görevlerini üstlenir. {+IUk} eki, Derecik Köyü ağzında ünlü uyumuna girmemektedir.

aracılık (2-115), eşlik (17-74), ehteyarlık (2-121), ağırlıklı (3-23), yaşlulukta (17-58), , hastalıkten (8-10), sevdalık (12-24), uğursuzluk (4-16), , findukluk (6-32), günlük (20-107), fakirlikten (15-72), insanlık (15-115), senelik (15-131), oylelik (4-111), çiraklık (15-91), bayındırlık (25-87), ortalık (8-31), kontrollükte (16-103), yoğunluk (16-120), gelinlik (11-79), mutluluk (13-155),

Zaman zaman ölçünlü dilden etkilenme nedeniyle düz-dar ünlülü kullanımına da rastlanır: *karanlıkda (23-31), sağlıklı (1-238), sıcaklıkta (17-22) tadımlık (1-372), şenlik (28-49), yıllık (15-151).*

{+II}, {+İİ} / {+IU}

Ölçünlü dilden farklı olarak ekin ünlüsü genellikle dar-düz ve incedir. Bağlılık fonksiyonu, mensup olma, sahiplik görevi içerisinde kendisinde bulundurma ifadesini de taşır.

yamalı (2-47), hamsili (17-30), sarmisakli (3-207), rametli (6-33), değerli (17-12), lezzetli (20-37), doldurmalı (25-96), namli (19-55), ağızlı (1-96), tatlı (3-152), horbonli morbonli (12-86).

Ekin zaman zaman düzlük-yuvarlaklık uyumuna girdiği görülür.

yemekli (15-139), tüfekli (21-6), gizli (4-34), etli (5-175), haneli (15-134); yağmurlu (26-16), pullu (16-69), Geresunlu (15-157), sozlu (13-164), köylü (21-16).

{+sUz}

Bazı istisnalar dışında yörede bu ek çoğu zaman yuvarlak ünlülü kullanılmaktadır. Düz ünlülü sözcüklere geldiğinde küçük ünlü uyumunu bozar. *hormonsuz (1-257), beceriksuzdurler, (15-85), hamamsuz (11-382), rahatsuz (6-37), Uğursuzluk (4-16), yardumsuz. (5-240), parasuz (11-189), arabasuz (14-59), susuz (15-82), rahatsuz (24-106).*

Genç nesil ölçünlü dildeki gibi kullanır: *şekersiz (13-70), yetersizliği (28-35).*

{+IncI}

Türkçede eskiden beri işlek bulunan bu ek, sayı isimleri yapmakta kullanılır. Fonksiyonu asıl sayı isimlerinden sıra, derece ifade eden sayı isimleri yapmaktır (Ergin, 2009: 157).

birinci (16-32), ikinci (11-13), beşinci (15-154).

{+şer}

Bu ekin temel görevi asıl sayı isimleri içerisinde ayırma, bölme ve dağıtmayı üstlenmesidir. Yazı dilinden farklı olarak ekin –r ünsüzü erimeye yüz tutmuştur.

beşer (3-177), ellişer (20-125).

{+ÇI}

Bu ek de Türkçenin eskiden beri kullanılan ve işlekliliğini kaybetmemiş bulunan isimden isim yapma eklerinden biridir. Başlıca fonksiyonu meslek ve uğraşma ile ilgili isimler yapmaktır (Ergin, 2009: 157).

Derecik Köyü ağzında genellikle dar-düz, ince ünlülüdür.

işçi (27-21), arici (1-29), yufkacı (3-218), elçi (4-109), toptancı (19-53), yapıcı (11-289), avcı (19-74), katirci (15-110), mālīyeci (19-52), fidancı (20-102), oğmancı (20-94), dondurucu (5-39).

{+daş}

Öncelikli fonksiyonu ortaklık, eşlik ve de bağıllık ifade etmesidir.

vatandaş (1-102), arkadaş (5-147), kardaş (15-24).

4.1.1.2 İsimden Fiil Yapan Ekler

{+IA-}

Türkçede işlek bir isimden fiil türetme ekidir. Hem olma, hem de yapma fonksiyonu taşır.

{+IA-} isimden fiil yapan ek çoğunlukla { -ş- } işteş ve { -n- } dönüşlü çatı ile birlikte kullanılmaktadır.

patlasá (1-24), avlanma (20-42), toPlamışler (14-43), kötileştin (27-23), başlamış (11-251), anlaşiyolar (4-112), pazarlayabiliriz (25-41), söylesin (27-10), uygulanurdi (18-41), evlendurdum (15-26), ekleniyó (5-91), kolaylaştı (4-103).

4.1.2 İsim İşletme Ekleri

4.1.2.1 Hal Ekleri

4.1.2.1.1 İlgi (Tamlayan) Hali

Derecik Köyü ağzında tamlayan durum ekleri genellikle yuvarlak ve kalın ünlülüdür. {+Un}, {+nUn} biçiminde kullanılır.

onun damari (14-47), zamanun şartlarına (26-125), senun canin (5-222), onun görevi (24-109), kestänenun üstünde (19-58), Emine’ nun bahçesinde (14-22), senun baban (12-53), onun peşine (8-23) , babaanenun kaynanasi (6-57), ayağumuzun dibinde (19-74).

50 ve daha küçük yaştakilerin ağzında zaman zaman dar-düz-kalın ünlülü biçimi de kullanılır. İnce ünlülü biçimine rastlanmamıştır.

dünyanın yerini (27-62), zamanın başbakanı (25-69), buranın erkekleri (6-9), çatinin içinde (5-100), tepsinin altına (3-174).

4.1.2.1.2 Belirtme Hali

Genellikle kullanım {+i} yanındadır. Ünlü ile biten sözcüklere eklendikleri zaman araya /y/ ünsüzü girer. Ayrıca 3. tekil ve 3. çoğul iyelik eklerinden sonra araya zamir n’si girer.

satişini (1-28), neslini (20-44), onları (14-57).

Bazen dalgalı söyleyişe de rastlanır, ünlü uyumuna girdiği de olur.

onu (19-55), sürümünü (25-37).

4.1.2.1.3 Yönelme Hali

{+A} biçiminde kullanılmaktadır..

mahlebiye (17-19), köye (11-101), eskiye (22-19), suya (4-21), furuna (3-205), tepsiye (3-224), köşeye (21-17), babama (13-113), kimseye (4-21), metreya (1-92).

{+A} yönelme ekinin {+dA} bulunma hali görevinde kullanıldığı da görülmektedir.

Bize “bizde” her şey doliydi (12-87).

4.1.2.1.4 Bulunma Hali

Ad ya da ad görevinde kullanılan sözcüklere {+DA} durum ekinin getirilmesiyle anlatılır; kalma, içinde olma bildirir (Atabey, Özel, Kutluk, 2003: 37).

Ölçünlü dildeki kullanımından farklı olarak, {+DA} bulunma durum eki kalın ünlülü adlara ince ünlülü de gelebilmektedir.

oralârde (6-11), genelde (16-21), içinde (5-100), kesúmlerde (1-53), evde (11-24), dağda (10-48), furunda (3-179), arada (18-33), evde (26-15), eskide (26-99), burada (24-105), evvelde (28-12).

Eski Türk lehçelerinde olduğu gibi, bulunma durum ekinin çıkma durum eki yerine kullanıldığı da görülür.

Eskide “eskiden” anneme etek yapıyurduk boyle yúnden. (17-81), bahçemde “bahçemden”koparıyosun (14-53).

4.1.2.1.5 Ayrılma Hali

{+DAn}biçiminde kullanılmaktadır. Çoğu kez ince ünlülü kullanıldığından büyük ünlü uyumunu bozmaktadır.

ununden (3-73), azinden (18-19), burden (5-241), alumden (6-83), bayyamından (11-179), katından (22-17), büyüklerimizden (16-45), takımından (22-17), yoğardan (12-28), ondan (9-21), kemiklârimden (5-48), turşudan (3-7), onceden (1-25), amcalarımızdan (16-17), dağlardan (23-6).

4.1.2.2 Çokluk Eki

{+lAr} biçiminde kullanılır. İsimlerin sonlarına gelerek çokluk anlamı katar. Kalın ünlülü sözcüklere ince ünlülü de eklenebilmektedir.

ceviz kutuklâri (2-58), yastıklar, yorganler (11-371), bayanlar (21-11), kumaşlar (22-18), araziler (25-61), ayılar (23-6), tepelere (24-24).

4.1.2.3 Aitlik Eki

Derecik Köyü ağzında aitlik eki, yazı dilimizdeki gibi {+ki}' dir. Fonksiyon olarak bağlılık ve aitliği üstlenir.

onceki (1-19), kaşıki (7-54), yanındaki (3-220), nüfustaki (22-6), bizimki (27-64), bizimkini (14-20), oradaki (20-45), memleketteki (25-108).

4.1.2.4 İyelik Ekleri

Teklik

1. Şahıs iyelik eki: +(I)m, +(U)m
2. Şahıs iyelik eki: +(I)n, +(U)n
3. Şahıs iyelik eki: +I, +U. +sI, +sU

Çokluk

1. Şahıs iyelik eki: +mIz, +mUz
2. Şahıs iyelik eki: +nIz, +nUz
3. Şahıs iyelik eki: +IArI

I. Teklik Şahıs

+(I)m, +(U)m : Yazı dilinden farkı çoğu kez yuvarlak ünlülü kullanılıyor olmasıdır.
yanumdá (19-54), şeylerum (6-40), adım (25-6), kendum (6-19), kadeşum (13-114), üstumden (20-19), şallarum (26-22).

II. Teklik Şahıs

+(I)n, +(U)n : Yazı dilinden farklı olarak ekin ünlüsünde yuvarlaklaşma oldukça fazladır.

evlendurduğun (6-39), gözün (14-55), túpún (12-51).

III. Teklik Şahıs

+I, +U /+sI, +sU : Ünlü uyumuna her zaman uymamaktadır. Genellikle dar-düz-ince ünlülü kullanılmaktadır.

ayluğı (10-46), kúçuğı (11-11), muradini (8-80), avcılığı (16-86), nakliyesini (25-12), genişliğı(18-15), etrafına (4-72).

I. Çokluk Şahıs

+(I)mIz / +(U)mUz : Yazı dilinden farklı olarak genellikle dar-yuvarlak ve kalın ünlülü kullanılmasıdır.

hepumuz (5-92), olduğumuz (3-192), annemiz babamız (1-19), çayımız (6-65), ellerumuz (10-36), dedüğümüz (18-9), yolumuz (23-18), odunumuz (27-18), niyetumuz (15-61).

Nadir olarak sözcüğün sonundaki /z/ ünsüzü tonsuzlaşarak /s/ ünsüzüne dönüşür: *evumuz (6-37).*

II. Çokluk Şahıs

+nIz / +nUz : Genel olarak yuvarlak ve kalın ünlülüdür: *işiniz, evunuz, kalbinuz, aklunuz / işiniz (5-8), eviniz (6-81).*

III. Çokluk Şahıs

+IArI : Genellikle dar-düz-ince ünlülüdür.

tutdukları (13-108), dedikleri (1-351), çocukları (8-83), geldikleri (17-64), bazıları (22-43), büyükleri (14-14).

Derecik Köyü ağzının isim çekim ekleri bakımından ölçünlü Türkiye Türkçesinden ayrılan yanı, bu eklerin düzenli olarak ünlü uyumlarına girmemesidir. Kimi zaman Türkçenin tarihî dönemlerindeki biçim sürdürülürken, kimi zaman da, ekin ünlüsünde kalınlaşma, incelme ya da yuvarlaklaşma görülebilmektedir.

4.2 Zamirler

Ardında bir nesne veya kimse kavramı olan, dolayısıyla bir adın yerini tutan kelimeye zamir deriz (Banguoğlu, 1995: 356).

4.2.1 Şahıs Zamirleri

Derecik Köyü ağzında şahıs zamirleri yazı dilindekiyle aynı biçimde kullanılmaktadır. Zamirlerin çekimlenme sonrasında değişikliklere uğradığı görülür.

1. Teklik Şahıs / 1. Çokluk Şahıs

ben (2-7), *beni* (12-39), *benim* (26-74), *benum* (20-49), *bende* (19-75), *benden* (2-36); *bizim* (20-72), *bizum* (9-23), *bizi* (9-8), *bize* (14-32), *bizde* (23-25), *bizden* (23-31).

Derecik Köyünde zaman zaman Lazca 1. Tekil kişi zamiri olan ‘*ma*’ da kullanılır.

2. Teklik Şahıs / 2. Çokluk Şahıs

sen (13-73), *seni* (12-75), *senin* (2-131), *senun* (3-211), *sende* (13-229), *senden* (18-37), *sana* (10-45), *siz* (16-58), *sizi* (13-214), *size* (24-17), *sizun* (19-53), *sizden* (3-66).

3. Teklik Şahıs / 3. Çokluk Şahıs

o (15-36), *onu* (16-48), *oni* (20-22), *onun* (12-41), *onda* (11-401), *ondan* (17-34), *onlar* (3-191), *onları* (5-178), *onlara* (11-57), *onlarda* (22-84), *onlarda* (2-96), *onlardan* (1-26).

4.2.2 Dönüştülük Zamiri

Derecik Köyü ağızında dönüştülük zamiri “*kendi*” biçiminin yanında, *kendüleri*, *kendüsü* biçiminde yuvarlak ünlülü de karşımıza çıkar. Metinlerde bulunan örnekler şu şekildedir: *kendum* (8-15), *kendi* (8-60), *kendisi* (15-30), *kendileri* (1-27).

Diğer zamirler iyelik eki almamalarına karşın “*kendi*” dönüştülük zamiri iyelik çekimine girmektedir. Derleme bölgemizde dikkati çeken en önemli özellik, iyelik I. ve II. kişilerde bağlantı ünlüsünün yuvarlak ünlülü kullanılıyor olmasıdır. Ancak yazı dilindeki gibi düz ünlülü de kullanılır.

Yalın Hâl

1. Tekil Şahıs: *kendum* / *kendim*

2. Tekil Şahıs: kendun / kendin

3. Tekil Şahıs: kendusu / kendisi

1.Çoğul Şahıs: kendumuz / kendimiz

2.Çoğul Şahıs: kendunuz / kendiniz

3.Çoğul Şahıs: kenduleri / kendileri

Belirtme Hali

1. Tekil Şahıs: kendumu / kendimi

2. Tekil Şahıs: kendunu / kendini

3. Tekil Şahıs: kendusunu / kendisini

1. Çoğul Şahıs: kendumuzu / kendimizi

2. Çoğul Şahıs: kendunuzu / kendinizi

3. Çoğul Şahıs: kendulerunu / kendilerini

Yönelme Hali

1. Tekil Şahıs: kenduma / kendime

2. Tekil Şahıs: kendune / kendine

3. Tekil Şahıs: kendusune / kendisine

1. Çoğul Şahıs: kendumuze / kendimize

2. Çoğul Şahıs: kendunuze / kendinize

3. Çoğul Şahıs: kendulerune / kendilerine

Bulunma Hali

1. Tekil Şahıs: kendumde / kendimde

2. Tekil Şahıs: kendunde / kendinde

3. Teklik Şahıs: kendusunda / kendisinde

1. Çoğul Şahıs: kendumuzde / kendimizde

2. Çoğul Şahıs: kendunuzde / kendinizde

3. Çoğul Şahıs: kendulerunde / kendilerinde

Ayrılma Hali

1. Tekil Şahıs: kendumden / kendimden

2. Tekil Şahıs: kendunden / kendinden

3. Tekil Şahıs: kendusunden / kendisinden

1. Çoğul Şahıs: kendumuzden / kendimizden

2. Çoğul Şahıs: kendunuzden / kendinizden

3. Çoğul Şahıs: kendulerunden / kendilerinden

İlgi Hali

1. Tekil Şahıs: kendumun / kendimin

2. Tekil Şahıs: kendunun / kendinin

3. Tekil Şahıs: kendusunun / kendisinin

1. Çoğul Şahıs: kendumuzun / kendimizin

2. Çoğul Şahıs: kendulerunun / kendilerinin

4.2.3 İşaret Zamirleri

Yörede kullanılmakta olan işaret zamirleri ölçünlü dildekiyle aynı şekildedir. Sadece belli başlı ses değişikliklerine uğramışlardır.

bunu (1-215), buna (11-141), bunda (11-400), bundan (5-15), bunun (11-143), bunlar (22-84), bunlara (1-357), şunu (1-109), ona (16-66), onu (13-260), ondan (19-11), onun (7-24), onları (13-268), onların (22-61), onlardan (1-26).

4.2.4 Belgisiz Zamirleri

Nesneleri, kavramları belirsiz şekilde temsil etme fonksiyonu bulunan zamirlerdir. Yazı dilindeki gibi daha çok iyelik şekilleri ile karşılanmaktadırlar.

hepsi (5-20), birisi (11-51), hepsini (24-91), şey (17-9), başka (18-9), falan (11-77), Kimsá (2-34).

4.2.5 Soru Zamirleri

Nesnelerin soru şeklindeki karşılıkları olan zamirlerdir. Yörede kullanılan soru zamirleri yazı dilinden farklı değildir: *ne katayim* (5-131), *neydi onun ismi* (10-10), *ne kada kuş geldiye* (21-18), *kimin kızısın* (26-29), *kim alacak memleket* (28-8), *neler yetiştiriliyordu* (1-15).

4.3 Sıfatlar

4.3.1 Niteleme Sıfatları

Kendisinden sonra gelecek olan ismin rengini, biçimini gösteren sıfatlara “Niteleme Sıfatları” denilmektedir.

kırmızı üzüm (3-40), *yaşlı kadın* (9-8), *ufak çocuğı* (15-31), *dondurucu dolap* (5-42).

4.3.2 Belirtme Sıfatları

4.3.2.1 İşaret Sıfatları

Gösterilerek belirtilen sıfatlardır. Bölgemizde de “ bu, şu, o ” biçiminde kullanılmaktadır.

o lahana (5-131), *bu yörelerde* (16-14), *şu şekilde* (20-59), *bu tarafa* (25-68), *bu evde* (11-24), *bu yanâ* (7-45).

4.3.2.2 Sayı Sıfatları

Nesnelerin sayılarını belirten sıfatlardır.

bir kilo çaylá (1-67), *iki Puçuk yaşındadı* (2-42), *dort kilo* (3-166), *beş tane yumurta* (3-168), *bir dakika* (13-78), *otuz tane kanca* (16-49), *on gün* (18-71).

4.3.2.2.1 Sıra ve Üleştirme Sayı Sıfatları

Oluşturduğumuz metinlerde geçen sıra ve üleştirme sıfatları aşağıdaki örneklerdeki gibidir.

birer dilum (15-125); ikinci ev (5-119), ikinci karıden (11-13), ikinci baklava (15-124), ikinci boğaz (18-36).

4.3.2.3 Soru Sıfatları

İsimleri, varlıkları soru yönünden belirten sıfatlara soru sıfatları denilmektedir. Derleme içerisindeki metinlerimizde geçen soru sıfatları şu şekildedir.

kaç kilo çay (16-110), hangi hayvanlar (7-37), hangi topluluklar (1-322), kaç senedur (11-87).

4.3.2.4 Belirsizlik (Belgisiz) Sıfatları

Bir varlığı ya da nesneyi ona kesinlik kazandırmamak suretiyle belirten sıfatlardır. Derecik Köyü'nde geçen belirsizlik sıfatları şunlardır:

bütun araziler (1-334), her tarafı (20-18), her boğazda (21-9), her zaman (26-44), başka bişey (28-10).

4.3.2.5 Pekiştirme Sıfatları

Fonksiyon olarak niteledikleri adın anlamlarını güçlendirir ve pekiştirirler: *tertemizdi (11-91), capçanlı (13-44).*

4.4 Zarflar (Belirteçler)

Sıfatların, eylemlerin ya da görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını berkiten ya da kısip sınırlayan sözcüklere belirteç denir (Gencan, 2007: 462).

4.4.1 Yer- Yön Zarfları

Eylemin yerini ve yönünü belirtmek için kullanılır. Yazı diliyle aynı şekilde kullanılmaktadır. Zaman zaman ses değişikliklerine uğramıştır.

aşağı yukarı duymuştur (1-350), güneşe asiyoruz dışarda (3-51), bu yanā almış (7-45), aşağıdan hayattan hep gözükiyo (11-306), yukardan görmüş (14-44).

4.4.2 Zaman Zarfları

Eylemin yapılma zamanını bildiren sözcüklere denilmektedir. Eyleme sorulan “ne zaman” sorusunun yanıtıdır. Yörede yapmış olduğumuz derleme çalışmamızda geçen zaman zarfları şu şekildedir:

sabah verdiğimiz (1-224), *daha önce* dondurucüler yokken (3-10), *sabah* başlıyoruz toplamaya (16-50), *her akşam* fabrikaya o Apel gidiyo (16-105), *sabah* alti, beş buçuk altıda kalkmışım (19-6).

4.4.3 Durum Zarfları

Eylemin durumunu, nasıl yapıldığını bildiren kelimelerdir. Eyleme sorulan “nasıl” sorusuna yanıt verir.

bukumiş gezebiliyorum “bükülmüş olarak, bükülü, eğik gezebiliyorum”. (12-12), *kolay* tutulmuyo (16-27), *çok* lezzetli oluyo (20-38), *gamsız gibi* oluyolar (27-11), *çok* güzel kabaklar vardı (14-48).

4.4.4. Azlık- Çokluk Zarfları

Eylemlerin miktarını bildiren kelimeler miktar zarfıdır. Eyleme sorulan “ne kadar” sorusunun cevabıdır.

çok çalışıyorduk (9-24), *çok* zor oldular (27-46); *fazla* dema (13-100), *fazla* yapmayın (25-58).

4.4.5 Soru Zarfları

Arhavi ilçesi, Derecik Köyü içerisinde yapılan derleme çalışmamızda tespit edilmiş olan soru zarfları şu şekildedir: *bu nası* oldu (12-39), *niye* güliyon (26-55).

4.5 Fiiller

4.5.1 Fiil Yapım Ekleri

4.5.1.1 Fiilden İsim Yapan Ekler

Bu ekler de fiil kök ve gövdelerinden isim yapmak için kullanılan eklerdir. Bu eklerin de isimden isim yapan ekler gibi fonksiyonları vardır. Genel fonksiyonu, türeyen kelimeyi kalıcı isim ve geçici isim (sıfat) olarak kullanışa çıkarmaktır (Çatıkkaş, 2001: 73).

Yörede yapmış olduğumuz derleme çalışmamızda rastladığımız örnekler aşağıdaki gibidir:

{-mA}

İş adı yapar: *aşama* (1-200), *yakma* (4-46), *ağlama* (4-55), *gülmá* (12-29), *koruma* (14-57), *etkilenme* (15-41), *avlanma* (16-13), *sarma* (22-74), *sağma* (18-64), *bağarma* (19-9), *görme* (22-95).

{-mAk}

Bu ek-eylemlere gelir, eylem adı yapar: *yemek* (11-44), *bilmek* (11-60), *yatmaK* (19-39), *demek* (23-44), *davranmak* (27-69), *almak* (4-106), *gezdurmek* (6-103), *kariştirmek* (18-54).

{-Iş}, {-Uş}

Fiile getirilerek iş adı yapan bir ektir: *satışını* (1-28), *inanış* (4-37), *gösteriş* (6-107).

{+(I)m}, {+(U)m}

Fiiller üzerinden kalıcı varlık, eşya, vb. adı üreten ektir: *geçim* (1-13), *ölüm* (8-81), *sürüm* (25-38).

{-IcI}

Aynı işi sürekli yapan anlamında, bir fiilden isim yapma ekidir: *dondurucu* (5-42), *yapıcı* (11-289), *yırtıcı* (24-35).

{-mUr}

Derecik Köyü' nde sadece 'yağmur' kelimesinde bu örneğe rastlanmıştır: *yağmur* (4-29).

{-enek}

Yörede işlek bir ek olmamakla birlikte sadece bazı kelimelerde rastlanmıştır: *düzenek* (3-48), *yetenek* (3-196), *gelenek* (4-5), *göreneklere* (22-7).

{-AcAk}

yenecek (3-134), *edecek* (19-67).

4.5.1.2 Fiilden Fiil Yapan Ekler

Ölçünlü dilde eylemlerin üzerine gelerek onlardan yeniden eylem türeten ekler fiilden fiil yapan ekler denilmektedir.

{-n-}

Dönüştürme ve edilgenlik işlevi olan fiilden fiil yapan bir ektir: *şüphelendik* (14-37), *eheleniyorduk* (10-33), *ıslandı* (20-87), *súrúmlenir* (25-39), *canlandı* (26-31), *akıllenmişler* (27-47), *yorumlanıyo* (4-17), *evlendükleri* (6-71).

{-l-}

Fonksiyon olarak edilgenlik ifade etmekte olan fiilden fiil yapan bir ektir: *takılıyoduk* (16-18), *veriliyormuş* (26-118), *yapılır* (17-13), *sarıldığı* (22-77), *yapiliyodi* (25-95).

{-ş-}

Fonksiyon olarak işteş eki olarak bilinmektedir. Ortaklaşa ve karşılıklı yapılan işi bildirir: *bitiştiriyö* (4-52), *konusurken* (12-43).

{-DIr-}

Fonksiyon olarak geçişli fiiller üreterek, oldurma ve yaptırma bildiren bir ektir: *yaklaştırmadı* (2-90), *uyduruyo* (1-241), *dolduruP* (3-138), *tuttururdi* (4-107), *dolduruyoz* (5-118).

Eylem Çekimleri

4.5.2 Şahıs Ekleri

4.5.2.1 Birinci Tip Şahıs Ekleri

Adıl kaynaklı olan bu ekler, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek ve gereklilik çekimlerinde kullanılmaktadır.

Tek kullanım farkı bu kişi eklerinin uyuma girmemesidir. Kimileri yuvarlak ünlülü, kimileri düz ünlülü kullanılmıştır. (Bkz. Eylemlerin basit ve birleşik çekimleri)

4.5.2.2 İkinci Tip Şahıs Ekleri

Geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılan iyelik kökenli şahıs ekleridir. (Derecik Köyü ağzındaki kullanımı için Bkz. Eylemlerin basit ve birleşik çekimleri)

4.5.2.3 Üçüncü Tip Şahıs Ekleri

Üçüncü tip şahıs ekleri emir çekiminde kullanılan eklerdir. Her şahsın ayrı bir eki vardır. Bu eklerin de ses değişimlerine uğradıkları görülmektedir. (Bkz. Emir kipi çekimi)

4.5.3 Fiillerin Basit Zaman Şekilleri

4.5.3.1 Bildirme Kipleri

4.5.3.1.1 Şimdiki Zaman

Eylemin belirttiği işin içinde bulunulan zamanda başladığını ve devam etmekte olduğunu bildirmektedir. {-yor} ekiyle belirtilir. Derleme bölgemizde karşılaştığımız /-r/ ünsüzünün düşmesiyle {-(I)yo/-(I)yu} şeklini almıştır. Bunun dışında {-(U)yor}, {-(U)yur} şeklinde de kullanılmaktadır:

Necati Demir'in Trabzon ve yöresi ağızları (2006) adlı çalışmasında ise yöredeki şimdiki zamanın şahsının çekimlerinde {-İysun}, {-İy}, {-İyi}, {-İyruk}, {-ya}, {-ye} eklerinin kullanımı dikkati çeker. Bu kullanıma Derecik Köyü ağızında rastlanmaz. Örn: *veriyısın* “*veriyorsun*”, *olıy* “*oluyor*”, *boşaniyi* “*boşanıyor*”, *yaşlanıyruk* “*yaşlanıyoruz*”, *yapıya* “*yapıyor*” gibi...

1. Teklik Şahıs

biliyurum (17-77), *gidiyurum* (24-103), *kalkiyurum* (11-56), *seviyurum* (16-83), *açıyurum* (28-47), *görüyom* (1-350), *uğraşıyom* (1-12), *çekiniyorum* (2-13), *biriktiriyorum* (3-193), *çeviriyorum* (3-194), *bekliyorum* (27-10), *hatırlıyorum* (26-60), *korkuyorum* (23-50).

Yörede işlek olarak kullanılmasa da dikkati çeken bir diğer durum ise {-yor} ekinin içerisinde bulunan /-u/ yuvarlak ünlüsünün düşmesidir: *geliyrum* (11-87), *bilmeyrum* (15-135).

2. Teklik Şahıs

hissediyouşun (23-51), *kıyıyouşun* (3-97), *anlatıyouşun* (4-21), *kırıyouşun* (3-82), *çikiyouşun* (1-251), *konuşturuyouşun* (2-105), *kaynatıyouşun* (3-31), *ediyuşun* (11-187), *kuruyouşun* (18-36), *ediyorsun* (28-40), *korkuyouşun* (23-47), *koyuyouşun* (22-15), *biliyursin* (15-156).

Metnimizde iyelik kaynaklı kişi ekiyle çekimine de rastlanmıştır: *süzüyon* “*süzüyorsun*” (3-62), *tanıtıyon* “*tanıtıyorsun*” (8-68), *biliyon* “*biliyorsun*” (12-40), *diyon* “*diyorsun*” (13-107), *gülüyon* “*gülüyorsun*” (26-53).

3. Teklik Şahıs

geliyor (8-33), *kaldırıyor* (11-242), *yakınıyor* (11-130), *bilmiyor* (11-131),

yapıyor (28-12), yokluyor (26-34), gidüyor (21-15), alıyor (18-53), okuyor (15-154). Pekleyur (14-19), iniyo (23-23), geliyo (18-16), dirmaliyo (24-38), yoruluyo (27-60), geliyu (19-15), diyu (13-6).

1. Çokluk Şahıs

yorumluyoz (4-12), uğraşıyoz (24-16), kokiyoz (7-24), diyoz (1-77), diziyoz (3-36), döküyöz (1-82), koyoyoz (3-8), yapıyöz (17-30), vuruyuz (20-72), yorumluyoz (4-12), dolduruyoz (5-118), kurutuyoz (5-182), kalıyorız (24-11), toplattırıyorız (15-86), yakıyoruz (27-18), yapıyoruz (22-92), gidiyoruz (19-81), koyuyoruz (3-11), sağabiliyoruz (18-70), gübreliyoruz (25-36), anıyoruz (8-78), diyoruz (4-12).

Trabzon ve Rize yöreleri ağızlarında, şimdiki zaman 1. çokluk şahıs eki {-iyruk} olarak kullanılır. Bu kullanıma Derecik Köyü ağızında rastlanmaz.

2. Çokluk Şahıs

iniyosunuz (5-196), gidiyosunuz (13-211), özliyorsunuz (1-341), yiyorsunuz (3-25), gidiyosunuz (13-211), seviyorsunuz (24-102), yapıyorsunuz (18-63), anlıyorsunuz (1-205), diyorsunuz (2-31), dövüyorsunuz (3-120).

3. Çokluk Şahıs

III. Çoğul kişi eki her zaman uyuma girmez. Kalın ünlülü beklenen yerde ince, ince ünlülü beklenen yerde kalın ünlülü biçimi de görülür.

oturtiyolları (24-24), görüyolla (23-55), ediyolar (13-126), diyollar (25-81), anlaşıyolar (4-112), geliyolar (5-78), yapıyurler (15-139), oluyolar (27-11), diyolar (22-15), diyurler (9-16), gösteriyolar (12-10), yaptırıyollar (11-214), diyuller (10-6), İsteyorler (28-20), besliyola (24-32), gidiyolar (19-18), gidiyoller (17-74), kaçıyolar (16-34), gösteriyolar (12-10), seşturuyurler (10-41).

Şimdiki Zamanın Olumsuzu

Turgut Günay'ın Rize İli Ağızları (2003: 145) çalışmasında belirttiği gibi yöredeki şimdiki zamanın olumsuz şahsının çekimlerinde kullanılan {-māyisen}, {-mēyisen}, {-miyoʻrsen}, {-mayır}, {-māyi}, {-māyiʻ} gibi eklere Derecik Köyünde rastlanmaz. Örn: *al- māyisen* “almıyorsun”, *benze- mēyisen* “benzemiyorsun”, *al-miyoʻrsen* “almıyorsun”, *duy- mayır* “duymuyor”, *oyna- māyi* “oynamıyor”, vs...

1. Teklik Şahıs

bilmiyurum (16-87), *koymuyorum* (13-189), *Pilmiyurum* (10-22), *koşkmiyorum* (8-28), *demiurum* (2-19), *belmiyorum* (28-20), *istemiyurum* (27-70), *etmiyurum* (26-45), *çakturmuyorum* (20-19), *tanimiyorum* (20-97), *hatırlamıyurum* (24-22), *akıtmıyurum* (13-265), *göstermiyorum* (13-107), *gezemiurum* (12-10).

2. Teklik Şahıs

koymuyosun (3-64), *gezmıyorsun* (6-58), *göstermiyosun* (13-106), *beklemiyosun* (14-19).

3. Teklik Şahıs

beğenmiyor (15-84), *uşumiyo* (6-104), *yetişmiyo* (3-105), *etmiyu* (1-70), *çalışmıyur* (6-58), *bilmiyor* (11-130), *yatmiyur* (11-368), *durmuyor* (11-202), *gelmiyur* (1-169).

1. Çokluk Şahıs

bilmiyoz (14-32), *istemiyoz* (22-41), *yapmiyuruz* (25-55), *kullanmıyuruz* (22-38), *bilmiyoruz* (8-36).

2. Çokluk Şahıs

yapmiyusun (13-161), *içmiyusun* (13-153), *edemiyusun* (16-25).

3. Çokluk Şahıs

demeyurler (12-16), *almıyurler* (28-38), *çalışmıyurlar* (28-9), *koydurmıyurlar* (20-42), *göndermiyoler* (18-88), *yaşamıyurler* (15-132).

4.5.3.1.2 Geniş Zaman

Eylemin başlayıp devam ettiğini ve süreceğini göstermekte olan zamandır. Fonksiyon olarak geniş zaman, geçmiş, gelecek ve şimdiki zamanı içine alır. Derecik Köyü ağzında geniş zaman eki genel olarak yuvarlak ünlülüdür, {-Ur} şeklindedir. Bunun dışında{-Ar}, {-Ir} şeklindeki kullanımlarına da rastlanır.

1. Teklik Şahıs

giderim (23-51), içerum (28-41), ederim (1-344), korkarım (23-49).

2. Teklik Şahıs

uğraşirsın (16-120), alırsın (1-145), anlarsın (1-48), olursun (6-104), bakarsın (8-59), yatarsın (8-29), gidersin (16-62).

3. Teklik Şahıs

bulur (18-94), bozultur (25-45), paçalar (7-30), olur (3-232), gelur (9-12), patlar (11-276), durur (20-54), alır (20-108), bağırır (4-11).

1. Çokluk Şahıs

Geniş zamanın 1. çoğul şahsı zaman zaman yuvarlak ünlülü de kullanılabilir: *hallederuz (20-95), yaparuz (22-95).*

Metinlerde geçen diğer örnekler şunlardır:

yaparız (19-96), kavururuz (22-79), uğraşırız (16-119), kullanırız (3-73), deriz (22-80), bekletiriz (25-50), toplarız (16-120), otururuz (11-58).

Derecik Köyünde I. çoğul kişi eki hep zamir kaynaklı {-Iz/-Uz} iken, Kuzey doğu grubu ağızları arasında yer alan Trabzon ve Rize İli ağızlarında ise, {-Ik /-Uk} de kullanılmaktadır: *derük “deriz”, biçerük “biçeriz”*(Demir, 2006: 378), *buluruk, aluruk* (Günay, 2003: 129)

2. Çokluk Şahıs

verirsiniz (29-31), önerirsiniz (1-51), yersiniz (17-62).

3. Çokluk Şahıs

yaparlar (3-137), gelurler (6-89), giderler (19-82), çalarlar (4-30), bozarlar (26-133).

Geniş Zamanın Olumsuzu

1. Teklik Şahıs

kullanmam (3-93), yapmam (11-277), düşünmem (41-121), demem (12-66), kaybetmem (13-265).

2. Teklik Şahıs

kesemezsun (12-91), götüremezsin (14-54), edemezsin (16-25), alamazsin (16-60), bırakmazsin (19-103), anlatamazsin (20-115), koşturamazsin (21-6), göremezsin (21-6), anlayamazsın (27-54), diyemezsin (28-21), tutamazsin (16-19).

3. Teklik Şahıs

yapmaz (14-64), yemez (12-84), istemez (8-69), olmaz (5-217), barındırmaz (25-117), düşmez (19-43), gelmez (13-148).

1. Çokluk Şahıs

sağmayız (18-88), koymayız (20-43), çıkmayız (23-35).

2. Çokluk Şahıs

tüketmezsunuz (15-50), alamazsınız (16-62), yapamazsunuz (18-111).

3. Çokluk Şahıs

istemezler (8-21), bilmezler (13-161). etmezler (11-129).

4.5.3.1.3 Görülen Geçmiş Zaman

Eylemin belirtmiş olduğu iş ve oluşun, içinde bulunulan zamanın öncesinde yapıldığını ve bitmiş olduğunu ifade eder.

Yazı dili içerisinde {-DI} şeklinde kullanılırken, bölgemiz içerisinde daha çok {-dI}, {-dU}, {-dú} şekilleriyle karşımıza çıkar.

1. Teklik Şahıs

dedim (1-357), yedim (5-37), dedum (10-13), uzuldum (11-301), tanıdım (14-56), kopardım (13-52), gitdum (11-32), bağurdum (10-12), götürdum (21-12), aktardım (5-99), sordum (28-30), baktım (19-92), verđum (21-18), taşıdım (27-16), indim (26-56).

2. Teklik Şahıs

gördun (4-20). evlendurdun (15-31), rastgeldun (7-57), verdun (19-64).

3. Teklik Şahıs

korudu (14-58), gidiyodu (26-15), dedi (26-19), evlendurdı (28-17), yıldı (28-50).

1. Çokluk Şahıs

induk (21-20), gelduK (8-22), islanduk (28-52), duyduk (14-43), isteduk (21-20), üretduk (25-31; kırdık (20-27), dedık (22-20).

2. Çokluk Şahıs

duydünüz (1-144), tutdunuz (20-29), geldunuz (29-20).

3. Çokluk Şahıs

oldular (27-47), yaptılar (1-64), gönderdiler (5-23), koydiler (13-12), götirdiler (13-30).

Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuzu

Görülen geçmiş zamanın olumsuzunun yazı dilindekinden farkı, olumlu çekiminde olduğu gibi, zaman ekinin ünlüsünün genel olarak yuvarlak ünlülü kullanılmasıdır.

1. Teklik Şahıs

gitmedum (14-6), görmedum (5-162), atmadım (19-49).

2. Teklik Şahıs

içmedun (28-36), bitirmedun (27-39), duymadın (26-123).

3. Teklik Şahıs

gelişmedi (13-13), vermedi (20-126), görmedi (24-59), geçinemedi (28-31), yapmadı (27-62).

1. Çokluk Şahıs

yapmadıK (1-134), değişmeduk (12-8).

2. Çokluk Şahıs

görmediniz (1-164), çıkmadınız (11-366).

3. Çokluk Şahıs

istemediler (27-47), ağlamadiler (27-27).

4.5.3.1.4 Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki genellikle dar-düz, ince ünlülüdür. Öğrenilen geçmiş zaman eki, görülen geçmiş zaman eki yerine de kullanılır.

1. Teklik Şahıs

Öğrenilen geçmiş zaman, görülen geçmiş zaman işlevinde kullanılmıştır: *kalkmışım “kalktım” (19-6), gelmişim “geldim” (1-58), atmamışım “atmamıştım”.*

2. Teklik Şahıs

dizmişsin (11-146), büyümüşsün (2-10), toplamışsun (5-152).

3. Teklik Şahıs

çaķılmış (1-207), pişmiş (3-129), okumuş (20-96), büyütmüş (12-26), dovmüş (7-44), gitmiş (2-6), vermiş (23-18), atmış (1-57), ğalmış (24-19), kazanmış (15-147), tavalamış (17-64).

1. Çokluk Şahıs

gitmişsiz (23-13), alışmışız (1-187), duymışız (23-38).

2. Çokluk Şahıs

süpürmüşsünüz (16-58), yapmışsınız (28-40).

3. Çokluk Şahıs

akillenmişler (27-47), yerleştirmişler (1-273), konuşmuşler (26-70), dağılmışlar (15-133).

4.5.3.1.5 Gelecek Zaman

Eylemde bildirilmiş olan işin ve hareketin içinde bulunulan zamanın sonrasında yapılacağını belirtir. {-AcAk} eki ve değişkeleri ile çekimlenir.

Kuzeydoğu grubu ağızları içerisinde yer alan Trabzon ve yöresi ağızlarında kullanılan şahıs çekimlerinde Derecik Köyünden farklı yanlar dikkati çeker. Örn: *alacaksınız "alacaksınız", gidecük "gideceğiz", vs...*

1. Teklik Şahıs

bekleyeceğim (11-57), söyleyeceğim (1-248), edeceğim (11-255), vereceğim (12-27), yapacağim (13-112), deniyeceğim (19-55).

2. Teklik Şahıs

vereceksun (2-81), yapacaksın (26-138), kaçuracaksın (20-35), öğreneceksin (11-189), vereceksin (4-64), taldıracaksın (1-48), keseceksin (17-48), sereceksin (1-144). tokeksen (12-86).

Yalnızca bir kaynak kişimizde *kurutacaksın (12-46)* biçimine rastlanmıştır.

3. Teklik Şahıs

açılacak (3-186), evlendirecek (2-82), toparlanacak (5-197), yapacak (28-18), toplicak (5-236), alacak (20-92), yiyecek (1-42), olacak (2-73), çıkacak (4-98).

1. Çokluk Şahıs

konuşacağız (13-90), yapacağız (15-57). Kalacağız (15-60), indüreceğiz (18-90), gitcez (13-212).

2. Çokluk Şahıs

gideceksiniz (13-56), seçeceksiniz (15-143), geleceksiniz (29-50).

3. Çokluk Şahıs

inecekler (6-96), yapacaklar (6-70).

4.5.3.2 Tasarlama Kipleri

4.5.3.2.1 Emir Kipi

İşin yapılmasını emretmek amacıyla bu kip kullanılmaktadır. Emir kipi çekimlerinde kişi ve kip kavramı aynı biçimibirim üzerinde verilir.

Türkçenin tarihi dönemlerinde I. şahıslarda emir kipi eki kullanılırken günümüz Türkiye Türkçesinde istek kipine aktarılmıştır.

1. Teklik Şahıs

Çekimi yoktur. (Bkz. İstek Kipi 1. Teklik Şahıs)

2. Teklik Şahıs

ver (13-68), git (2-63), vur (5-238).

3. Teklik Şahıs

almasın (1-128), işlesin (22-59), dikilsin (22-19), gelmesun (9-12), söylesun (31-39), desuun (13-94), Genel olarak yuvarlak ünlülüdür.

1. Çokluk Şahıs

Çekimi yoktur. (Bkz. İstek Kipi I. Çokluk Şahıs)

2. Çokluk Şahıs

Yörede genel kullanımı yuvarlak ünlüdür:

söyleyin (1-256), yapın (25-64), durun (20-94).

3. Çokluk Şahıs

olsunlar (24-91), gelsunler (29-21). toplansınlar (26-135), çekilsinler (26-135).

4.5.3.2.2 Dilek – Şart Kipi

Şart kipi eki, yazı dilindeki gibi {-sA}dir. Eylemi şarta ve dileğe bağlayan kip fonksiyonuna sahiptir. İnce ünlü sözcüklere de genellikle kalın ünlü getirilmektedir.

1. Teklik Şahıs

yesam (17-59), alsam (13-135), kalsam (23-48), olsam (26-136).

Bazen de uyuma girdiği görülür: *desem (16-87).*

2. Teklik Şahıs

etsen (22-75), kıyaslasan (22-41), anlatsan (1-99).

3. Teklik Şahıs

çıkısa (5-110), giysa (6-105), olsa (26-24), saklasa (27-64).

1. Çokluk Şahıs

konuşsak (1-135), yapsak (19-12), gitsek (23-45).

2. Çokluk Şahıs

anlatsanız (1-83), pişirsenuz (3-142), yapsanız (5-114).

Trabzon ve yöresinde {-saz / -sez} ekleriyle karşımıza çıkan ‘*alsāz, bilsēz*’ gibi kullanıma Derecik Köyünde rastlanmaz.

3. Çokluk Şahıs

görseler (1-261), yeseler (3-183), tatsalar (17-41).

4.5.3.2.3 İstek Kipi

İstek kipi, tasarlanan hareketin arzulandığını, istendiğini ifade eder. Bu kipteki fiiller, bir iş veya oluşla ilgili isteği ortaya koymaktadırlar (Türkyılmaz, 1999 : 96).

1. Teklik Şahıs

veriyim (5-142), söyleyeyim (1-9), boğuleyim (2-71), bileyim (5-156), bahsedeyim (18-46). {-AyIm} eki, emir kipinden istek kipine aktarılmıştır.

2. Teklik Şahıs

II. teklik kişi eki genellikle yuvarlak ünlüdür: *düşesun (36-88), duyasun (11-67).*

3. Teklik Şahıs

Metinde örneğine rastlanmamıştır. Yörede, *gez- e, bak- a, sor- a, al- a, gid- e, dur- a şeklinde* kullanılır.

1. Çokluk Şahıs

Emir 1. çoğul kişi eki ile sağlanır. {-AlUm} eki de, emir kipinden istek kipine aktarılmıştır.

olalum (30-19), doyalum (44-135).

2. Çokluk Şahıs

gelesunuz (29-44), göresunuz (9-24).

3. Çokluk Şahıs

Metinde örneklerine rastlanmamıştır. Yörede, *gezeler, bakalar, soralar, alalar, gideler, duralar şeklinde* kullanılır.

4.5.3.2.4 Gereklilik Kipi

Tasarlanan eylemin gerekliliğini belirten bu kip, {-mAlI} eki ile oluşturulur. Gereklilik kipi, {-mAk} + lazım ya da {-mA / -mAk}+ gerek biçimbirimleri ile de karşılanır: *çay şey olmadan, kartlaşmadan hasat yapmak **lazım** “yapmalı” (25-41), o saatleri kollamak **lazım** “kullanmalı” (16-67), dağıtmaları **gerek** “dağıtmalılar” (5-50).*

1. Teklik Şahıs

şerbetlemeliyim (3-163), koymaliyim (17-37).

2. Teklik Şahıs

etmelisun (5-143), halletmelisun (11-99), vermelisun (19-19).

3. Teklik Şahıs

katlamalı (18-105), bulmalı (28-24), yapmalı (3-67).

1. Çokluk Şahıs

olmalıyız (27-66), durmalıyız (13-147).

2. Çokluk Şahıs

yapmalısınız (25-99), almalısınız (16-62).

3. Çokluk Şahıs

çıkmalılar (26-139), olmalılar (20-50).

4.5.4 Fiillerin Birleşik Çekimi

Basit zamanlı fiillere ek-eylemin görülen geçmiş zamanı, öğrenilen geçmiş zamanı ve şart ekleri getirilerek oluşturulur. Yazı diline göre çeşitli ses değişimlerine uğrarlar.

4.5.4.1 Hikâye

4.5.4.1.1 Geniş Zamanın Hikâyesi

1. Teklik Şahıs

yaPardum (25-10), tutardim (10-34), gelmezdum < gel – mez i- düm (12-73).

2. Teklik Şahıs

beğenmezdun (< beğen-mez i-du-n) (30-14), yapardun (20-33).

3. Teklik Şahıs

*olmazdı (14-59), demezdi (12-40), koyardı (8-17), severdi (6-33), pişerdi (11-400),
olmazdi (5-136), gelurdi (20-30).*

1. Çokluk Şahıs

*çalarduk (4-33), ederduk (11-209), yapardık (25-86), toplarduk (4-101), kesemezdik
(1-104).*

2. Çokluk Şahıs

dinlerdinuz (24-45), duyardunuz (26-69).

3. Çokluk Şahıs

asarlardı (26-121). çıkarlardı (5-241).

4.5.4.1.2 Şimdiki Zamanın Hikâyesi

{-r } ünsüzünün şimdiki zaman eki içerisinde düştüğünü daha önce de belirtmiştik. En çok 3. tekil kişi {-yor } ekinde düştüğünü genel bir özellik olarak söyleyebiliriz.

1. Teklik Şahıs

yapıyurdum (17-44), geymiyordim (6-54).

2. Teklik Şahıs

topluyordun (6-28), bilmiyordun (26-123), pişiriyordun (11-317).

3. Teklik Şahıs

*çalışıyodı (26-12), oluyodı (12-56), oluyodı (4-77), konuşmıyodı (2-88), aliniyodu
(22-18), Soruyordı (28-13), oluyodı (27-31), tutuyodu (1-41).*

1. Çokluk Şahıs

öğreniyoduk (16-17), koyuyoduk (3-95), bulamıyurdik (15-78), diyurduk (12-51), korkmuyoduk (23-45), etmiyoduk (26-97).

2. Çokluk Şahıs

pişiriyordunuz (11-144), ediyodunuz (26-130).

3. Çokluk Şahıs

soruşturuluyodı (4-107), geliyorlardı (28-12), oruyorlardı (1-276).

4.5.4.1.3 Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

1. Teklik Şahıs

açmıştım (26-28), çıkmışdım (13-239), görmüştüm (28-30), koymıştım (5-130), getirmiştüm (5-156).

2. Teklik Şahıs

vermiştin (5-215), görmüştün (22-60).

3. Teklik Şahıs

geturmuşti (19-29), vermişti (22-59), açılmış idi (12-81), gelmişti (14-47), öğrenmişdi (15-97), yapılmıştı (1-170).

1. Çokluk Şahıs

yutmuşdık (20-115), yapmışduk (11-100), gitmişdik (19-27), çıkmışdık (23-9), sinirlenmişduk (14-42).

2. Çokluk Şahıs

bulmuşdunuz (14-33), görmüşdiniz (14-63).

3. Çokluk Şahıs

koymışlerdi (11-340), bağlamışlardı (14-23).

4.5.4.1.4 Gelecek Zamanın Hikâyesi

1. Teklik Şahıs

çıkacaktım (6-31), kaldıracaktım (5-146), soracaktım (11-168), çıkaracaktım (11-387), yedurecektım (11-388), gidecektım (18-84).

2. Teklik Şahıs

oyalanacaktın (27-56), bozmayacaktın (27-33).

3. Teklik Şahıs

birleştirecekti (2-81), geturecekti (2-82), yormiyacaktı (13-43). gelecekti (28-35), basacaktı (5-90).

1. Çokluk Şahıs

indirecektik (5-234), gidecektuk (27-28).

2. Çokluk Şahıs

alacaktunuz (26-113), görecektunuz (25-122).

3. Çokluk Şahıs

olacaklardı (28-13), geleceklerdi (26-95), vermeyeceklerdi. (24-58).

4.5.4.1.5 Şart Kipinin Hikâyesi

1. Teklik Şahıs

gitmasaydım (24-60), yapsaydım (18-42).

2. Teklik Şahıs

yazsaydın (11-322), alsaydın (13-63), vursaydın (11-322), baksaydın (33-52), gelmeseydın (37-94).

3. Teklik Şahıs

olmasaydı (20-115), vermasaydı (24-59), dursaydı (18-99), olsaydı (5-218), vermasaydı (24-59).

1. Çokluk Şahıs

katsayduk (5-128), ayırsayduk (5-55).

2. Çokluk Şahıs

görseydunuz (19-106), olmasaydunuz (26-33).

3. Çokluk Şahıs

görselerdi (19-14), yapsalardı (26-100).

4.5.4.2 Rivayet

Rivayet çekimi, basit çekimlerin üzerine ek-eylemin {-miş} belirsiz geçmiş zamanlı çekimi getirilerek yapılır. Derecik Köyü'nde geniş zamanın, şimdiki zamanın, gelecek zamanın rivayetine rastlanmıştır.

4.5.4.2.1 Geniş Zamanın Rivayeti

Metinlerimizde sık rastlanmamıştır. Yörede kullanımları aşağıdaki gibidir.

1. Teklik Şahıs

yaparmışum, gidermişum, severmişum, getirirmişum, söylermişum / yaparmışım, gidermişim, severmişim, getirirmişim, söylermişim.

2. Teklik Şahıs

kızarmışsun, çağırılmışsun, gidermişsun, gelirmişsun, söylermişsun / kızarmışsın, çağırılmışsın, gidermişsin, gelirmişsin, söylermişsin.

3. Teklik Şahıs

inermiş (26-52), severmiş (6-35), çıkarmış (8-46).

1. Çokluk Şahıs

yaparmışız, bakarmışız, alırmışız, yermişiz, gidermişiz / yaparmışız, bakarmışız, alırmışız.

2. Çokluk Şahıs

gidermişsiniz, alırmışsınız, bakarmışsınız, verirmişsiniz.

3. Çokluk Şahıs

çektirirlermiş (11-237).

4.5.4.2.2 Şimdiki Zamanın Rivayeti

Metinlerimizde 3. teklik şahıs ve 3. çokluk şahsın kullanımlarına rastlanmıştır. Onun dışındaki şahısların kullanımları şu şekildedir.

1. Teklik Şahıs

geliyomişim, gidiyormişim, söylüyümüşüm, bakıyormuşum.

2. Teklik Şahıs

yiyecekmüşün, gidiyormüşün, geliyormüşün, söylüyormüşün.

3. Teklik Şahıs

işliyomuş (11-358), donuştürüyomuş (13-10), yaşıyomuş (1-187), buyuyomuş (1-93).

1. Çokluk Şahıs

alıyormuşuz, bakıyormuşuz, satıyormuşuz, yiyecekmüşüz, geliyormüşüz.

2. Çokluk Şahıs

ayrılıyormuşsunuz, çıkıyormuşsunuz, gidiyormuşsunuz, geliyormuşsunuz / ayrılıyormuşsunuz, çıkıyormuşsunuz, gidiyormuşsunuz, geliyormuşsunuz

3. Çokluk Şahıs

düşüyölmüş (23-46).

4.5.4.2.3 Gelecek Zamanın Rivayeti

1. Teklik Şahıs

gelecekmişim, yapacakmişim, soracakmişim / gelecekmemişim, yapacakmışım, soracakmışım.

2. Teklik Şahıs

bekletecekmemişin (5-44).

3. Teklik Şahıs

gelecekmış (5-74), değişecekmiş (13-8), açacakmış (6-75).

1. Çokluk Şahıs

gelecekmışsuz, yapacakmışsuz, soracakmışsuz / gelecekmışsiz, yapacakmışsız, soracakmışsız.

2. Çokluk Şahıs

gelecekmışsunuz, yapacakmışsunuz, soracakmışsunuz / gelecekmışsiniz, yapacakmışsınız, soracakmışsınız.

3. Çokluk Şahıs

geleceklermiş, yapacaklarmış, soracaklarmış.

4.5.4.3 Şart

Basit zamanlı çekimin üzerine ek-eylemin şart kipi ile çekimi getirilerek yapılır. Bu çekimde de ünlü uyumu düzenli değildir.

4.5.4.3.1 Geniş Zamanın Şartı

1. Teklik Şahıs

tutarsem (< tut-ar i-se-m) (15-93), alamazsam (33-60), yaparsam (11-114).

2. Teklik Şahıs

seversan (13-72), verursen (8-52), olursan (22-10), bilirsan (12-60).

3. Teklik Şahıs

koparsa (14-15).

1. Çokluk Şahıs

yaparsek (< yap-ar i-se-k) (19-96).

2. Çokluk Şahıs

anlatırsanız (1-83), sorarsanız (15-34).

3. Çokluk Şahıs

gösterirlerse (26-123), isterlerse (16-68).

4.5.4.3.2 Şimdiki Zamanın Şartı

Metnimizde örneği azdır.

1. Teklik Şahıs

bakıyosam, veriyosam, gidiyosam, çıkıyorsam.

2. Teklik Şahıs

istiyosan (3-206), istemiyosan (18-55).

3. Teklik Şahıs

yetişiyosa (3-20).

1. Çokluk Şahıs

bakıyosak, veriyosak, gidyosak, çıkıyosak.

2. Çokluk Şahıs

bakıyosanız, veriyosanız, gidiyosanız, çıkıyosanız.

3. Çokluk Şahıs

bakıyosalar, veriyosalar, gidiyosalar, çıkıyosalar.

4.5.4.3.3 Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

1. Teklik Şahıs

sildiysem, baktıysam, gittiysem, durduysam.

2. Teklik Şahıs

görduysen (11-366).

3. Teklik Şahıs

vardıysa (14-17).

1. Çokluk Şahıs

sildiysak / sildiysak, baktıysak, durduysak.

2. Çokluk Şahıs

sildiysanız, baktıysanız, durduysanız / sildeyseniz, baktıysanız, durduysanız.

3. Çokluk Şahıs

sildilersa, gittilersa / sildilerse, baktılersa, gittilerse, durdularsa.

4.5.4.3.4 Gelecek Zamanın Şartı

1. Teklik Şahıs

gideceksem, çıkacaksam, vereceksem, yiyeceksem / vereceksam, yiyeceksam.

2. Teklik Şahıs

gideceksan, vereceksan, yiyeceksan / gideceksen, çıkacaksan, vereceksen, yiyeceksen.

3. Teklik Şahıs

olacaksa (4-16), çıkacaksa (15-151).

1. Çokluk Şahıs

gideceksak, vereceksak, yiyeceksak / gideceksek, çıkacaksak, vereceksek, yiyeceksek.

2. Çokluk Şahıs

gideceksanız, çıkacaksanız, vereceksunuz, yiyeceksunuz / gidecekseniz, çıkacaksınız, verecekseniz, yiyecekseniz.

3. Çokluk Şahıs

içeceklerse (5-71), göreceklerse (12-74).

4.5.5 Ek-Fiil

Ek-fiil isim soylu kelimelerin sonlarına eklenerek onların yüklem olmasını sağlar. Aynı zamanda basit fiillere eklenerek fiillerin birleşik zamanlı çekimini sağlar. Ek-fiilin geniş zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart çekimi olmak üzere dört çekimi bulunmaktadır.

4.5.5.1 Ek-Fiilin Geniş Zamanı

III. kişi çekimi ile sağlanır. Ölçünlü dilden farklı olarak eksiltiye gidilmez, genellikle de yuvarlak ünlülüdür. Ünlü uyumuna uymuş biçimine ender olarak rastlanır.

1. Teklik Şahıs

yorgunum (28-36), insanum (17-71).

2. Teklik Şahıs

borçlusun (28-25).

3. Teklik Şahıs

Bildirme eki yörede yuvarlak ünlülü kullanılmaktadır:

babandur (2-35), komşundur (13-194), evlatdur (2-73), adamdur (12-58), katliyamdur (20-34), lapalıgtur (5-172), iyidur (12-68), böyledir (2-129).

1. Çokluk Şahıs

üreticisiyiz (25-56), beşundayız (13-155).

2. Çokluk Şahıs

çalışkansınız (11-94), kalabalıksınız (11-24), dürustsunuz (26-81).

3. Çokluk Şahıs

asabidurler (13-160), oyledurler (15-86), şanslıdurler (11-250).

4.5.5.2 Ek- Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı

Geçmiş zamandaki durumu bildirir. İsim + ek fiil {i- di} + şahıs eki kalıbıyla kullanılmaktadır. I. ve II. kişi çekimlerinde ekin ünlüsü genellikle dar ve yuvarlaktır. Metinlerde çokluk şahısların örneklerine rastlanmamıştır.

1. Teklik Şahıs

köydeydum (<köyde i- dü- m) (24-82), kötüydum (< kötü i- dü- m) (13-239), yaşındaydum (< yaşında i- dü- m) (13-136), rahat idim (8-17).

2. Teklik Şahıs

bekardun (< bekar i- du-n) (13-136), yaşındaydın (< yaşında i- di- n) (26-36).

3. Teklik Şahıs

kaliteliydi (< kaliteli i- di) (22-55), zordu (< zor i- di) (4-106), evliydi (evil i- di) (15-66), değerliydi (değerli i- di) (22-31), değil idi. (8-70), kalabaluk idi (9-30), kasaPçiydi (< kasap- çi i-di) (9-35), aile idi (11-25), şekil idi (25-109), ayıP idi (28-50).

1. Çokluk Şahıs

biriyduk (< biri i- du- k), hastayduk (< hasta i- du- k), kırgınduk (kırgın i- du- k), hayranydık (< hayran-ı i- dü- k) / biriydik (< biri i- di- k), hastaydık (< hasta i- di- k), kırgındık (kırgın i- di- k).

2. Çokluk Şahıs

biriydunuz (< biri i- du- nuz), hastaydunuz (< hasta i- du- nuz), kırgındunuz (< kırgın i- du- nuz), hayrandunuz (< hayran i- du- nuz) / biriydiniz (< biri i- di- niz), hastaydınız (< hasta i- di- niz), kırgındınız (< kırgın i- di- niz), hayrandınız (< hayran i- di- niz).

3. Çokluk Şahıs

biriyduler (< biri i- di- ler), hastayduler (< hasta i- di- ler), kırgındılar (< kırgın i- di- lar), hayrandular (< hayran i- di- lar) / biriydiler (< biri i- di-ler), hastaydılar (< hasta i- di- ler), kırgındılar (< kırgın i- di-ler), hayrandılar (< hayran i- di- ler).

4.5.5.3 Ek-Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanı

İsim + ek fiil ({i- miş} + şahıs ekiyle yapılır. Yörede i- fiilinin genellikle korunduğunu görülür.

1. Teklik Şahıs

Kânindeymişim (karnında i- miş- im) (2-6).

2. Teklik Şahıs

arkadaşiymişsun (< arkadaşı i- miş- sun) (29-40).

3. Teklik Şahıs

kardeş imiş (15-133), var imiş (12-25), varmış (4-71), oyleymiş (< öyle i- miş) (6-93), kısaymış (< kısa i- miş) (11-370), oymuş (< o i- miş) (13-16), eskidenmiş (<eskiden i- miş) (28-14), yaşındeymiş (< yaşında i- miş) (7-44).

1. Çokluk Şahıs

varmışız (< var i- miş –iz), hastaymışız (< hasta i- miş- iz), kırgınmışız (< kırgın i- miş– iz).

2. Çokluk Şahıs

varmışsınız (< var i- miş –sınız), hastaymışsınız (< hasta i- miş- sizin), kırgınmışsınız (< kırgın i- miş– sizin).

3. Çokluk Şahıs

varmışlar, hastaymışlar, kırgınmışlar.

4.5.5.3 Ek-Fiilin Şartı

İsim + ek fiil ({-ise}, {-sA}) + şahıs eki kalıbıyla kullanılmaktadır: *varsa (3-92), yoksa (18-11).*

4.5.5.4 Ek-Fiilin Olumsuzu

Derleme bölgemizde ‘değil’ edatı zaman zaman söyleniş farklılıklarına uğrar. İlk hecesindeki –e geniş ünlüsü, –i dar ünlüye dönüşür: *makine değil o da tığlan* (22-50), *hepten değil hoş* (5-30), *múmkún değil bole* (26-16), *ya ağlamamak múmkún değil* (4-96), *uçuyo ya yılan değil* (10-12), *koti değil da* (7-34), *yírtık değil* (6-48), *okimiş de değil* (2-27).

4.5.6 Yardımcı Fiiller

Bir yardımcı fiilin temel işlevi önündeki ad unsurunu fiilleştirmek, ad unsurunun bildirdiği varlığı (nesne, durum veya nitelik, iş) bir hareket kavramı haline getirmektir (Karabeyoğlu, 2008: 17).

4.5.6.1 İsimlere Gelen Yardımcı Filler

Yöremizde yapmış olduğumuz derleme çalışmamızda karşımıza çıkan ve isimlere gelen yardımcı filler ‘et-, ol-, kıl-, yap-’ şeklindedir.

et- : *Kabul et-* (18-16), *nefret et-* (12-29), *tamir et-* (5-104), *yardım et-* (17-61), *şey ettím* (26-124), *zahmet et-* (28-50).

ol- : *terbiye ol-* (28-11), *nişanlı ol-* (12-21), *cennet ol* (12-90), *şey ol-* (10-15), *sıcak ol-* (9-6), *orda ol-* (18-29), *damat ol-* (22-24), *yolda ol-* (23-22).

kıl- : *namazını kıl-* (4-56)

yap- : *ğafaltı yap-* (5-6), *şey yap-* (17-30), *banyo yap* (13-35), *boğaz yap-* (19-12), *sebze yap-* (24-13), *puştlık yap-* (14-65).

4.5.6.2 Fillere Gelen Yardımcı Fiiller

Bu tür birleşik fiiller, iki eylemin birleşmesinden oluşmaktadır. Birinci fiil zarf-fiil durumundadır. Buna esas fiilin anlamını betimleyen ve ona yeni bir anlam özelliği veren yardımcı fiil eklenmektedir. Bu türlü birleşik fiiller betimleyici yani tasvir edici yardımcı fiil olarak kullanılan ‘*bil-, ver-, dur-, yaz-, gel-, gör-, kal-*’

fiilleri ile karşılık bulur. Bu yardımcı fiilleri “yeterlilik, tezlik, süreklilik ve yaklaşma” olmak üzere gruplandırabiliriz. Yaptığımız derleme çalışmamızda yeterlilik fiilleri dışındakiler işlek bir konumda değildir.

4.5.6.2.1 Yeterlilik Fiileri

Bir eylemin gerçekleştirilebilme yeterliliğinin olduğunu belirtmek üzere kullanılmaktadır. {-y)A} zarf-fiili üzerine *bil-* yardımcı fiilinin getirilmesi ile oluşturulur.

olabiliyo (3-43), oturabildik (5-77), büyüyebiliyo (1-92), koyabiliyosun (3-15), olabilir (4-6), süyleyebiliyo (13-196), pazarlayabiliriz (25-41), yapabiliriz (27-66).

4.5.7 Fiilimsiler

Fiilimsiler dile anlatım gücü, zenginliği ve kıvraklık sağlamanın yanında anlatılmak istenenin kısa yoldan anlatma olanağı sağlayan, yan cümle kurabilen, bağlaçların yerine geçebilen dil bilgisel unsurlardır (Bayraktar, 2004: 3).

4.5.7.1 İsim Fiiller

Fiilin kök ya da gövdelerine {-mA}; {-mAk}; {-Iş} eklerinden birisi getirilerek oluşturulur.

{-mA} : *bal tutması (1-44), kışın vurmaları(20-37), avlanma süresince (20-42), toplanmaya başlanir (16-99), patlama oldu (12-65).*

{-mAk} : *çayı satmak için (1-123), taş doldurmak suretiyle (25-87), Küme yapmak için (23-9), muhallebi yapmak için (13-272), saatleri kollamak lazım (16-67), karınlarını doyurmak zorunda (8-51).*

{-Iş} : *Sütun satışını (1-28), kaştık hani kaçış hani (22-51).*

4.5.7.2 Sıfat Fiiller

Sıfat-fiil eklerinin asıl fonksiyonu, isimleri zaman kavramı taşıyan hareket vasıflarıyla nitelemektir (Üstüner, 2000: 15).

Yazı dilinde kullanılmakta olan sıfat fiillerin yöre içerisinde ses değişimlerine uğradığı görülmektedir. Kullanılan sıfat-fiil ekleri şu şekildedir: {-AcAk}; {-dIk},{-dUk} eklerinden birisi getirilerek oluşturulur.

{-AcAk} : *ev kurulacak yer (6-32), gelin çıkacak yerde (4-98), avlanacak bi balık (16-15), koyacak yer oluyo (22-44), evlenecek oğlu var (26-55), vurabileceği şekilde (19-101).*

{-dIk},{dUk} : *felaket yağmur yağdığında (1-170), bildiğimiz şey suyu (1-226), vefat etduğu gibi (11-345).*

{-mIş},{mUş} : *öğütülmüş funduğu döküyoz (3-156), pişmiş yemeği koyuyoruz (3-129), geçmiş zamanlara inelim (22-7), biçilmiş kalın Tahda (25-106).*

4.5.7.3 Zarf Fiiller

Araştırma yöremizde, yazı dilinde geçen zarf-fiil ekleri kullanılır. Derleme bölgemizde bulunan zarf-fiil örnekleri aşağıdaki gibidir:

{-Ip}, {-Up} : Eski Anadolu Türkçesindeki gibi çoğunlukla yuvarlak ünlülü kullanılmaktadır: *getiriP (4-52), gelup (11-221), giyduruP (26-122), verip (5-25), gidup (15-68), geturup (13-30), koparuP (14-15).*

{-ArAk}, {-erek} : *olarak (1-84), yardımlaşarak (10-24), dinlenerek (15-142).*

{-IncA} : *gelince (3-226), binince (1-209), pişince (3-111), açilince (11-282).*

Kıbrıs Türk ağızlarında olduğu gibi, bu ekin ince ünlülü eyleme kalın ünlülü geldiği de görülmektedir: *görinca (11-274), girinca (13-132), gelinca (14-7).*

{-mAdAn} : *dokulmeden (15-112), bolmeden (18-65), durmadan (16-65), brakmadan (15-107), gormeden (8-80).*

{-kAn} : *kaynarken (3-108), ağlarken (4-53), yapmaktayiken (15-108), önerirken (22-46), oynaturken (24-37).*

Necati Demir'in Trabzon ve Yöresi Ağızları (2006: 165) adlı çalışmasında /k/ ve akıcı /n/ ünsüzünün ünlüleri kalınlaştırdığını belirtmektedir: *kiderқан* (*giderken*), *telliyқан* (*terli iken*) gibi. Bu olaya Derecik Köyünde rastlanmaz.

4.6 Edatlar

Tek başlarına kullanıldıklarında herhangi bir anlam ifade etmeyen, başka kelimelerle birlikte bir anlam ve işlev kazanan dil bilgisinde görevli birimlerdir. Kendisinde önce gelen adlarla bir öbek kurar. Derecik Köyü ağzında kullanılan edatlar şunlardır:

gibi : *silindir gibi bişeye koydular* (1-101), *balıklar gibi bu kolay tutulmuyo* (16-27), *sizun gibi denize gidiyurduk* (9-21), *şaka yapar gibi* (8-46), *mum gibi boyle yanan lamba* (11-268), *cani isteduğu gibi içecek* (13-74), *kabak böyle helva gibi çıkacak* (14-48), *Kanser gibi, mide hastalukları* (15-42), *sanki yayılmış gibi* (23-51), *yağmurlu ip gibi hava* (26-16), *vuşduğum gibi ha burya* (20-26), *kuşlar yuvalarından çıktığı gibi* (18-30), *su akıyo boyle şelale gibi* (1-353)

için, içun : *köyde olduğumuz için* (3-192), *misafir için* (5-222), *et yağı olduğu için* (3-117), *misir yetişmesi için* (1-143), *anlıyamadığı için* (27-11), *daraba yani bölme için bölme* (25-107), *bizum için* (24-104), *küme yapmak için çıkmışdık* (23-9), *gelmek için böyle* (22-90), *onun için otomatik silah* (20-41), *yok olduğu için* (19-74), *yemek için* (18-13), *onun için işte* (17-59).

Қada, kadar, kada, kadda : *Bu Қada Қıs dedi* (2-71), *o kadda koti değil* (7-34), *şey Қada mesafe va* (2-12), *o kadda nefis bi baldı* (1-39), *O kadda ko, kmiyom* (8-30), *aşağğa kadar* (10-44), *merkese kadar* (11-295), *ne kadda değişmişin* (13-129), *O kadda memnun olurum* (14-52), *O kadar millet* (15-125), *ne kada kuş* (21-18), *yani ben o kadar* (23-35), *Akşamá kadar oturiyolár* (24-26), *O kadar zaten* (25-90).

ile : Derleme bölgemiz olan Arhavi ilçesi, Derecik Köyü ağzında ‘ile’ edatı araç durum ekini de alıp ekleyerek {-len} şeklinde kullanılır: *dereden tufeklen uzattık* (20-86), *bizum gelunlen berabe* (15-113), *benim yeğenumlen aşağıda* (13-11), *sopaylen adami vururlerdi* (12-52), *küçük eltumlen bir arada* (11-219), *he o zaman elle, ellen* (10-36), *bizumilen bişe yokti* (6-17), *aştum kazmaylen ama yine tikanmış* (5-96), *ince eleklen geçirdiğin zaman* (3-78), *sora bunlarlen otuduk* (2-121).

Metnimizin birinde karşımıza çıkan *annemden* (26-92) sözcüğündeki {-den} çıkma (ayrılma) durum eki, ‘ile’ yerine kullanılmıştır.

diye : *İlle geleceğim diye işde* (8-22), *Acaba merak etdiler nasıldır diye* (1-361), *bi da armut pekmezi diye geçiyo* (3-58), *olmayanlara veriyim diye* (5-142), *Niçun bana rastgeldun diye ona tuğumış* (7-58), *yıkadım temiz olsunlar diye çamaşurlarını* (24-91), *Kimse gelmesun diye* (9-12).

4.7 Bağlaçlar

Eş görevli sözcükleri, sözcük öbeklerini ya da tümceleri birbirine bağlayan sözcüklere bağlaç denir (Koç, 1996: 181).

Bağlaçlar, tek başlarına kullanıldıklarında herhangi bir anlam ifade etmeyen, kelime gruplarını veya cümleleri biçim ve anlam yönleriyle birbirine bağlarlar. Cümle grupları içerisinde sıralamalar bağlaçlar yoluyla yapılır. Derecik Köyünde kullanılan bağlaçlar şunlardır.

çay içerum ama yane kahvaltıda (28-42), *gonuşmuyodum ama kendisi uç sene çok peşume geliyo* (24-76), *kapı açık yatarsın yani* (8-29), *adam da boyle kiğ, elli yaşındeymiş* (7-44), *bi evun bi kızıymış de* (6-92), *çay üreticisiyiz fakat çay da bir aile ziraati* (25-56), *tabi çünkü ben inkâr etmiyorum* (1-248).

4.8 İkilemeler

İkileme, aynı türden sözcüklerin yan yana kullanılması olayıdır. Bu tür sözcük birlikleri önemli görevler üstlenirler. Anlatımı güçlendirme, anlamı pekiştirme, kavramı zenginleştirme ikilemelerle sağlanır (Bozkurt, 1995: 145).

Derecik Köyünde kullanılan ikilemeler şu şekildedir:

4.8.1 Aynı Sözcüğün Tekrarıyla Oluşan İkilemeler

ince ince (3-97), ata ata (16-39), boyle boyle (17-47), geniş geniş (18-104), tabak tabak (13-75), açığ açığ (11-382).

Metin dışı derlenen örnekler şu şekildedir: *sulu sulu, vere vere...*

4.8.2 Doğa Yansımali ve Ses Yansımali Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

şu şu (7-22), haşur huşur (8-34), dguts dguts (12-52), kut kut (11-276), çat çat (23-30), çit çit (23-33).

Metin dışı derlenen örnekler şu şekildedir: *Şlapli şlupli ayaklarla basma!, tencereler bangi bungü yuvarlandi, vız vız gelen arılar, tıs tıs uçan sinekler, şipi şipi damlayan su...*

4.8.3 Eş / Yakın Anlamli Sözcüklerin Bir arada Kullanılmasıyla Oluşturulan İkilemeler

Abur çapur (13-97), apuk sapuk (13-93).

4.8.4 Aynı Sözcüğün Başına “m” Sesi Getirilmesiyle Oluşturulan İkilemeler

İkinci kelimesi /m-/ sesiyle başlayan tekrarlar, Orta ve Doğu Karadeniz ağızlarında anlatıma kolaylık sağlamak ve ifade gücünü arttırmak amacıyla sıklıkla kullanılmaktadır (Alkaya, 2008: 45).

yırtık mırtık (6-54), Niyazi miyazi (10-21), komşü momşilar (21-14), Neşet Bey meşet Bey (20-119), ağaba mağaba (11-294), şal mal (26-21), tufeği mufeği (20-84), devriyeyi mevriyeyi (20-112), horbonli morbonli (12-86).

Metin dışı derlenen örnekler şu şekildedir: *dere mere, yorgan morgan, susuz musuz, dargın margin, tencere mencere, akıl makıl, atal metal, kitap mitap...*

4.8.4 Diğer İkilemeler

Ad durum ekleriyle yapılan ikilemeler de vardır.

nefes nefese (20-55), kapan kapana (15-124)

Bölüm 5

SÖZDİZİMİ İLE İLGİLİ ÖZELLİKLER

5.1 Cümle Çeşitleri

5.1.1 Yüklemine Göre Cümleler

Cümle yapıları, yüklemelerinin sözcük türlerine göre ikiye ayrılırlar. Bunlar “ eylem cümleleri ” ve “ad cümleleri” dir.

5.1.1.1 Eylem Cümlesi

Yüklemleri çekimli fiil olan cümlelerdir.

otuz tane kanca atıyoruz (16-49), ordan babamülen götirdilar (13-30), bize bi tãne kuş gelmedi (21-19), halamun çocukları olúyolardı (12-18), memleketlerde her şeyden yaparlar (17-24), çocuği doğúrdum (24-91), ağaçlari kesip, odun yapardık (25-86).

5.1.1.2 Ad Cümlesi

Yüklemi eylem olmayan cümlelere ad cümlesi denir.

biz eşimlãn biz Sabriye yengelerdeydik (23-28), Hatta ben bin metrodayım (25-24), evvelde ayıP idi (28-50), aynı yaştaydı (15-20), yimi dört yaşındaydum (13-136), o emicadur (12-35), dondurucudá pişirdiğin et güzeldir (5-39).

5.1.2 Öge Dizilişine Göre Cümleler

Cümle yapıları, yüklemelerinin cümleler içerisindeki yerlerine göre ikiye ayrılır:

5.1.2.1 Kurallı Cümle (Düz Cümle)

Yüklemi, cümle yapısının sonunda bulunan cümlelerdir.

yukari elli tãne mermi **attuk** (19-44), beş tane de kız **vardı** (9-30), ondan sora çay **yaptuk** (6-19), omuz başları hep **dağılmış** (5-99), şimdi boyle burya **geldum** (17-59).

5.1.2.2 Kuralsız Cümle (Devrik Cümle)

Yüklemi cümlelerin sonunda bulunmayan cümlelere denir. Yüklem cümlede başta veya ortada bulunabilir.

Derecik Köyünde devrik cümle yapılarının diğer cümle yapılarına göre daha fazla kullanılıyor olmasının nedeni, yöre halkının Ölçünlü Türkiye Türkçesinin yanında Lazca cümle yapılarını da kullanıyor olmaları şeklinde açıklayabiliriz.

*bunlân eheleniyurduk işde (10-33), üçuncu sene **geldum** bu sene (17-57), bana da oni **yaptılár** da köylüler (21-23), ha boyle yo**h**ardan şey **düşüriyomiş** oyle **hoca** (12-28), burdan, ba'aka **Ƙadar atmış** írma**Ƙa** (7-45), hep **siyirduk** kemiklárinden (5-48).*

5.1.2.3 Eksilteli Cümle

Cümlelerin anlamı, bir önceki cümle, bir sonraki cümle, konuşma ortamı ya da konuşma konusundan çıkartılan cümlelerdir. Bu tür cümlelerde yüklem eksik bırakılarak okuyucunun zihni ile tamamlanır.

AB : Verdiler mi ?

NA : Verdi. Hepten değil hoş kesti.

AB : Ya heralda... (5-31),

NB : Maşallah canım benim. Eşini ne zaman kaybettin ?

HÇ : On, on beş sene once...(12-14),

FT : Görmüşler mi ?

HA : Tabi... (14-63),

NB : Kaplama nasıl yapılıyor ?

SB : Kaplama önce patates,kuş eti, kuş eti... (20-40),

NB : Allah rahmet eylesin. O en küçüğü müydü ölen?

ŞÖ : İlkay' dan sorá... (24-99)

5.1.3 Anlamına Göre Cümleler

Cümle yapıları taşıdıkları anlamlara göre ikiye ayrılır:

5.1.3.1 Olumlu Cümle

Eylemin ya da yargının olduğunu, gerçekleştiğini bildiren cümlelere “olumlu cümle” denir. Bu tür cümlelerde yüklem olumlu yapıdadır.

*onler çok açık **konuşiyuler** (13-134), köpeğuni dá **geturmişti** (19-29), şimdi bir gün köyümüze **gitmişiz** (23-13), her mart ayında **gübreliyoruz** (25-36), benim de zoruma **gitti** (27-62).*

5.1.3.2 Olumsuz Cümle

Yüklem durumunda olan eylemin gerçekleşmediğini ya da yüklem durumundaki kavram ve varlığın var olmadığını bildiren cümlelerdir.

Eylem bildiren cümlelerde olumsuzluk yapısı –ma / -me (geniş zamanda ise –mez / -maz) ekleriyle sağlanırken, ad cümlelerinde olumsuzluk yapısı “değil / yok” kelimeleri ile sağlanır.

*hiç **yapmadı** (27-62), işta oyle insan **yaramaz** (13-180), ilk doğumda **doğuramadı** (11-15), ahşap evlerde rütübet **barındırmaz** (25-117), kimse sahibi çıkmadı (14-23), o zaman **değil** (4-19), okimiş de **değil** (2-27), mısir için **diğil** (1-279), sanayimiz **yok** Arhevi'de (1-329), şimdi bişe **yok** (17-55).*

Olumsuz cümleler de anlam açısından ikiye ayrılır:

5.1.3.2.1 Anlamca Olumsuz Yapıca Olumlu Cümleler

Bazı cümle yapıları, olumsuzluk ifade eden kelime ya da ek almadığı halde olumsuz anlam taşıyabilirler. Bu tür cümlelere “ yapıca olumlu, anlamca olumsuz ” cümle denir.

erkekler yenilir mi? “ yenilmez ” (13-80), imkânı mı var? “ imkânı yok ” (14-60), bu işlere yardım edecek gücüm mu var? “Bu işlere yardım edecek gücüm yok.”, şimdi aklımda mı kaldı? “ Şimdi aklımda kalmadı ”(24-52).

5.1.3.2.2 Anlamca Olumlu Yapıca Olumsuz Cümle

Bazı cümleler olumsuzluk ifade eden kelime ya da ek aldıkları halde, {mI} soru biçimbirimi ile birlikte, olumlu anlamlar taşıyabilir. Bu tür cümlelere “ yapıca olumsuz, anlamca olumlu cümle ” denir.

Ben bilmem mi? “Bilirim” (13-185), hiç mi değişmez insan? “değişir insan” (13-232).

5.1.3.3 Soru Cümlesi

Cümle yapısı içerisinde soru eki ya da soru sözcüklerinden birisi olan ve cevap gerektiren cümlelerdir.

televizyon ne diye ki acaba? (6-76), sizin tarladaki kabak nerde görüyöller onlar? (14-38), kara kovan dedikleri yuvarlak böyle gördün mu? (1-37), niye yasaktır? (20-41), oldun mu peki? (27-27).

5.1.3.4 İstek Cümlesi

İstek anlamı taşıyan cümlelere denir.

bir hafta sora koparalum (14-5), bişe olacağı yok hele bakalum (5-139), bi tohumunu alalum hele (5-175), iki rekat namaz kılalum (13-122), beraber gidelum (38-106).

5.1.3.5 Emir Cümlesi

Emir anlamı taşıyan cümlelere denir.

kimse gelmesun (9-12), kuka vermişti işlesin diyene benim için (22-59), bilen varsa söylesun (31-41), ver kızım ver (13-68).

5.1.3.6 Ünlem Cümlesi

İçerisinde ünlem değeri taşıyan; sevinç, korku, hayret gibi duyguların belirtildiği cümlelerdir.

az beni bi dinle! (12-39), Allah allah! (13-33), al sana laz bóreği! (3-181), eyvah! (11-321), sen gülmá! (12-29).

5.1.4 Yapısına Göre Cümleler

Cümle yapıları incelenirken yüklem sayısına ya da içerisinde yan cümle olup olmadığına bakılır. Cümleler yapı olarak beş kısma ayrılır. Bunlar; Basit cümle, birleşik cümle, sıralı cümle ve bağlı cümle, girişik cümle.

5.1.4.1 Basit Cümle

Bir cümle içerisinde bir tane fiil veya isim soylu bir kelimeye getirilmiş yardımcı bir fiil, cümlenin tek bir yüklemine teşkil ediyorsa ve bu cümlede zarf-fiiller, sıfat-fiiller, isim-fiiller ve şart cümleleri hiç kullanılmamışsa; bu, basit bir cümledir (Beserek, 1991: 51).

bızım gelenekler küme derler (17-16), domuz zâten kapilere gelmezdi (8-30), balığın havasına rastladık (16-60), köyde bayanlár gidiyolár (21-14), komşı sana dünyada puştlık yapmaz (14-65).

5.1.4.2 Birleşik Cümle

Anlam ve şekil ilişkisiyle birden fazla hüküm grubunun, cümlenin bir araya gelmesiyle kurulan, birden fazla hareket, iş bildirdiği halde bir çekimli yüklemi olan cümledir (Erkul, 2004: 53).

Birleşik cümle, bir ana (temel) cümle ile ona bağlı bir ya da birden fazla yan cümlecikten oluşur. Yan cümle, tam olarak bir yargı bildirmeyen ve temel cümlenin bir ögesi durumunda bulunan bir cümledir. Yan cümleler çekimli eylemlerle yapılır. Ana (temel) cümle, yargı bildirir, yan cümlecikle anlam açısından ana cümleyi tamamlar.

5.1.4.2.1 Şartlı Bileşik Cümle

Yan cümlesi şart (- sa, -se) kipi ile kurulur. Eylemin gerçekleşmesinin bir şarta bağlandığı cümlelerdir.

boyle beş tâne yesam bişey olmiyo (17-59), meraklı olmadığım için bilmiyorum desem yeri var (16-87), bi yerden piyango gibi bişey çıksa ev olduğu gibi ateş vereceğim (5-110), orda o boğaz yapsak var ya o boğazá güvercin giriyo (19-12), şimdi köye gütsek de gece de gezilmez (23-45), maallemdede kalsam korkarım (23-48), ne gösterirlerse ona razıydık (26-123), Nermin yenge görmese daha da basacaktı.(5-89).

5.1.4.2.2 İlgili Cümlesi (Ki' li Birleşik Cümle)

Yan cümlesi, temel cümleye “ ki ” bağlacı ile bağlanan cümlelere denir.

arada kesik kesik inerse bil ki o bal sahtedir (1-49), onu bi kaç kez kaynatıyosun ki katılaştın (3-31), uğursuzluk getiriyo yani ille ki bi ölüm haberi alınıyo (4-16).

Zaman zaman bu yapıda kullanılan cümlelerde bozukluklara rastlanır. Bunun sebebinin iki dilliliğe dayandığını belirtmek doğru olur.

Sabriye yenge'ye de gönderseydiler o ki verip gönderiliyo (5-25), ondan sora şimdi baktı ki millet kalkınca ben de kalkıyudum (11-55).

5.1.4.2.3 İç İç Birleşik Cümle

Bir ya da birden fazla iç cümle ile bir ana cümleden (dış cümleden) oluşan birleşik cümledir. İç cümle başlı başına bağımsız bir cümle iken, ana cümlenin

içinde genellikle nesne olarak kullanılan cümledir. Ana cümlenin yüklemi genellikle ‘de-’ eylemi ile kurulur.

yalnız gitmá gitmá dedi (18-77), sen bizum buyuğumuzsin dedi (15-104).

5.1.4.3 Sıralı Cümle

Anlam yakınlığı nedeniyle birbirine bağlanmış tümcelere, sıralı tümce denir (Koç, 1996: 440).

Sıralı cümleyi oluşturan cümleler basit, birleşik ya da girişik de olabilir.

tamam dedim, dedi oyle yapacağım (20-14), haftaya dedim, bir hafta sonra olur dedi arkadaş ta (14-5), jandarmaya tutulmayalım dedum, ormancıye tutulduk (20-94).

5.1.4.3.1 Bağımlı Sıralı Cümle

Vecihe Hatiboğlu’na göre, anlam bakımından birbirine bağlı olan ve öznelere, tümleçleri veya yüklemeleri ortak bulunan cümlelere bağımlı sıralı cümle denir (1972: 155). Aşağıdaki örneklerde özne ortaklığı bulunmaktadır:

akşam çocukları yıkadum; yarın akşam yarın sabah çocuği doğurdum (24-90), geriye kaçamiyo, iki ağ arasında kaliyo (19-94), görevi çaya bakıyo, çay alıyodi (24-110), evliyim, altı çocuk babasıyım (25-14).

5.1.4.3.2 Bağımsız Sıralı Cümle

En az iki bağımsız tümceden oluşan ve aralarındaki anlam bağıntısı virgül ya da noktalı virgülle belirlenen yargılı anlatıma bağımsız sıralı tümce denir (Dizdaroğlu, 1976: 223).

kız da ilk evlendurdiler, ilk doğumda doğuramadı (11-15), sora geliyorduk, oturuyodum işde (8-92), öyle domuzlar görünmüş, kapılarda falan durmuşlar (23-56).

5.1.4.4 Bağlı Cümle

Bağlama edatlarıyla birbirine bağlanmış cümleler topluluğudur (Karahan, 1999: 64). Dizdaroğlu ise, en az iki bağımsız tümceden oluşan ve aralarındaki anlam ilgisi bağlaçlarla sağlanan yargılı anlatıma bağımlı sıralı tümce demektedir (Dizdaroğlu, 1976: 223).

çayın kalitesi bozulur ve bozulduğu zaman elde edilen ürün da hiç bi işe yaramaz (25-45), ordan aldılar ama belinde boyle büyük yara çıktı (11-18), hem enişte diye gezdururler hem en kötü yeri bize verdiler (21-16), çay daha da faydalı olur ve marka olur (25-40).

5.1.4.5 Girişik Cümle

Bir cümlenin, başka bir cümlenin içerisine girmesiyle meydana gelen cümledir (Erkul, 2004: 61). Girişik cümlelerde yan cümlecikler eylemsilerle kurulur:

ondan sora o ölunca eltum orya geçti (11-369), boyle bi ev kurulacak yer gibi boyle vurdi (6-32), yağmur felaket yağmur yağdığıında ordaki gelen şeyi şeyden yapılmıştı (1-170).

5.2 Tamlamalar

5.2.1 Sıfat Tamlaması

Bir isim grubunun, bir sıfat unsuruyla nitelendiği veya belirtildiği kelime grubudur (Karahan, 1999: 18).

kalın ip** (16-45), **aşakta da bir, iki, uç merdeven var** (28-45), **yaşlı kadun kenarda bizi bekliyordı** (9-8), **kaliteli misir yetişmesi için hayvan gübresini duydünüz biliyorsunuz az çok** (1-143), **ufak kız evlendurdı** (28-17), **çığ et yiyo mesela kuş tutuyo hemen soyuyo** (24-38), **bize üçer tane kuş veriyor** (20-108), **sekiz tane ördek var** (20-75), **on kişi vardık.** (19-86), **siyah üzüm suyu ve yahutta beyaz her neyse** (17-23), **kırk kiremit örttüük** (5-103), **kırmızı pul alabalık gerçekten dünyaca ünlü bi

balık yani çok lezzetli bi balık (16-20), beyas üzüm , siyah üzüm, kavun, karpuz yiyen kişi (13-78), o ufak fide halinde çikiyo (1-86).

5.2.2 İsim Tamlaması

Adın bir başka adla kurduğu öbeğe tamlama denir. Adın bir başka adla tamlama kurması ya ek getirilerek ya da eksiz olarak gerçekleşir. Tamlamada birinci sözcük tamlayan, ikinci sözcük de tamlanandır (Ateş, 1995:101).

çakalun erkeği (4-12), oğlanun evi (4-86), evun içü (5-106), domuzun erkeği (7-28), milletun bolliği (8-52), evun duvari (18-33), misirun ustü (11-211), gelinun odası (11-382), goyumcemun gelini (7-5), çatinın içi (5-100).

İsim tamlamaları dört grupta incelenir:

5.2.2.1 Belirtili İsim Tamlaması

Tamlayanın ve tamlananın ek aldığı isim tamlamasıdır. Tamlananın tamlayana ait olduğu belirtilir.

evun içunde yaptığın bişey görünmez (5-106), armutun suyunu çıkartıyuduk (1-217), sobanun üstunde onu pişiriyoruz (3-192), oğlanın evine gidilirdi (4-92), eşimin dayısı idi (23-40), tahtanın görevi nedir biliyo musun (1-283), Mesela oğlanın annesi babası değil da, yakınları. (4-108).

5.2.2.2 Belirtisiz İsim Tamlaması

İsim tamlaması grubunda tamlayan ek almaz, sadece tamlanan iyelik eki alır. *o ağ işine bayanlar gidiyo (21-11), kulak memesi yumuşaklığında normal yufka açılacak (3-186), Ha misir unu (3-69), Kabak bağı bağlamışlardı (14-23). eskiden onu makas vardi kok makasi ince boyle ağızli onle buduyoduk (1-96).*

5.2.2.3 Zincirleme İsim Tamlaması

İki isim tamlamasının birbirine bağlanmasıyla oluşan tamlamadır.

Karadeniz'in adamının zekâsı (1-212), gelinimin kızınun gelini (29-23), semiz otunun sapı (27-65), Eren'nun teyzesinin oğli (20-51), sebzeli hamsi yemeği (17-32).

5.2.2.4 Takısız İsim Tamlaması

Tamlayan ve tamlanan ek almaz. Tamlayanın görevi, tamlananın neyden yapıldığını vurgulamaktır.

beton ev (1-237), örgü etek (11-122), bez ayakkapı (1-313), dut pekmez (3-59).

5.2.3 Karma Tamlama

Bir sıfat tamlaması ve isim tamlamasından oluşan tamlama çeşididir.

hakiki armutun suyunu çıkartıyuduk (1-217), ablamın ayrı odası vardı (1-263), değişik semiz otu yaptım (27-65), evlerin genel yapısı şu anda değiştii (25-94)

SONUÇ

Leyla Karahan'ın "Anadolu Ağzları Sınıflandırması" adlı eseri içerisinde Artvin ve Yöresi ağzları, Kuzeydoğu Grubu ağzlarının III. alt grubu içerisinde yer alır (1996: 99). Artvin ili Arhavi ilçesi Derecik Köyü ağzı da, aynı grup içerisinde dahil edilen Rize ve Trabzon ağzlarıyla ortak özellikler taşımaktadır. Lazca kadar Türkçeyi de işlek kullanan iki dilli Derecik Köyü ağzı, Rize İlinin Fındıklı, Ardeşen, Pazar İlçeleri ağzları ile ses ve yapı özellikleri açısından benzerlikler taşır.

Çalışmamızın başından beri yaptığımız incelemelere dayanarak, Derecik Köyü ağzı üzerinde şu genellemelere gidebiliriz:

Derecik Köyünde kimi eklerin yuvarlak ünlülü, kimilerinin de dar-düz ünlülü kullanılıyor olması; kimi ek ve sözcüklerin ünlülerinin de sonradan yuvarlaklaşması nedeniyle düzlük-yuvarlaklık uyumu bozulmaktadır.

Kimi eklerin, Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi yuvarlak ünlüsü korunur:

Görülen geçmiş zamanın 1. teklik, I. çokluk şahıs eklerinin ünlüleri yuvarlaktır: *git-dum* (11-32), *in-duk* (21-20); *gel-duK* (8-22), *yap-tuk* (17-86). Derecik Köyü ağzında tamlayan durum eki genellikle yuvarlak ve kalın ünlüdür. {+Un}, {+nUn} biçiminde kullanılır: *zamanun şartlarına* (26-125), *senun canin* (5-222), *kestanenun üstünde* (19-57). Bu durum, diğer Kuzeydoğu grubu ağzlarına giren Rize, Artvin ve Trabzon ağzlarında da görülür.

Derecik Köyü ağzında 1. Çoğul kişi eki hep {-Iz/-Uz} şeklindedir. Ancak, Rize ve Trabzon İli ağzlarında 1. çoğul kişi eki {-Uk} ile {-Iz/-Uz} karışık olarak kullanılmaktadır.

Dönüştürme zamirindeki yuvarlak ünlü de korunur: *kendum, kendun, kendusu, kendumuzu*. Eklerdeki yuvarlaklıklar korunduğu gibi sözcüklerin ikinci hecesindeki yuvarlaklıklar da korunur. *bağur-dum (10-12), baygundur (5-42)*.

Derecik Köyü ağzında kimi ek ve sözcüklerin ünlüleri ise sonradan yuvarlaklaşmaya uğramıştır. Eski Anadolu Türkçesinde {+IIk} eki dar-düz ünlülüken, Derecik Köyü Ağzında yuvarlaklaşır: *insan-luk (15-115), sene-luk (15-131)*.

Derecik Köyü ağzında, görülen geçmiş zaman ve öğrenilen geçmiş zaman III. şahıs ekleri; iyelik 3. kişi eki, belirtme durum eki, Eski Türk lehçelerinde olduğu gibi genellikle dar-düz ünlülüdür: *kopti (19-33), dovmiş (7-44); üsti (31-29)* gibi.

Tamlayan durum eki, genellikle dar-yuvarlak ve kalın ünlülüken, 50 ve daha küçük yaştakilerin ağzında zaman zaman dar-düz-kalın ünlülü biçimi de kullanılır: *emicesinun kızı (2-114), babaanenun kaynanası (6-56), dünyanın yerini (27-62), zamanın başbakanı (25-69), buranın erkekleri (6-9), çatının içinde (5-100)*.

Derleme bölgemizde şimdiki zaman eki genellikle {-(I)yo}, {-(I)yu}, {-(I)yur} biçimindedir. {-yur} ekinin içerisinde bulunan /-u-/ yuvarlak ünlüsünün, Trabzon ve Rize İli ağızlarında olduğu gibi düştüğü de görülür: *geliyrum (11-87), bilmeyrum (15-135); uğraşiyom (1-12), kalkiyurum (11-56), kaziyu (7-18)*.

Derecik Köyü ağzında, ilk hecede genellikle kapalı é'ler korunmaktadır: *dédik (23-25), éyyi (17-46)*.

Kimi ünlülerin incilmesi, kimilerinin de kalınlaşması, kalınlık-incelik uyumunu bozmaktadır: *kúçuği (11-11), dayimin (13-50), yaklaşınca (18-23), pazi (3-94); tepsinin altına (3-174)*. Rize İli ağızlarında olduğu gibi, Derecik Köyü

ağzında da, /ı/ ünlüsünde genel bir incelve, kimi zaman da yarı incelve görölmektedir: *mısır* (1-23).

Bulunma, çıkma ve yönelme durum ekleri genellikle ince ünlölüdür: *oralârde* (6-11), *ununden* (3-73), *azinden* (18-19), *burden* (5-241), *alumden* (6-83), *bayyamından* (11-179), *kocaye* (15-24), *suye* (3-82), *aşağye* (1-97), *zamanimde* (28-15).

‘da’ bağlacının ve ‘-sa’ dilek-şart kipi ekinin yörede genellikle kalın kullanılıyor olması, Kıbrıs Türk ağızlarıyla benzeşen yanıdır.

ķ- > ğ- değışmesinin, Rize’nin, Artvin’e yakın alanlarını da etkilediğı göze çarpar. Derecik Köyünde Artvin kadar kuvvetli olmasa da, yarı veya tam ölçüde ķ- ünsüzü tonlulaşır: *ğafaltı* (5-6), *ğalmış* (24-19), *ğaniyo* (24-37), *ğünde* (17-22) şeklinde karşımıza çıkar.

Lazca ve Türkçeyi dönüşümlü kullanan Derecik Köyü halkı, genciyle ve yaşlısıyla Türkçenin bütün sözvarlığına hâkimdir. Bu köyün ağzında, ikilemelerinden deyimlerine, türemiş sözcüklerinden birleşik sözcüklerine, atasözlerinden ilişki sözlerine kadar Türkçenin yerli yerinde kullanıldığı görölmüştür. Ancak üst kavramların altında yer alan ince ayrıntıların Lazca ile belirtildiğı dikkatleri çekmektedir (Yöreye özgü bitki adları, yer adları, kuş adları, yiyecek-içecek adları vs...). Yöre halkı, günlük konuşmaları sırasında gizli tutmak istediklerini, öfke sırasında kullandıkları hakaret sözleri ve küfürleri Lazca dile getirmektedirler. Bunun yanında, sayıklama anında veya şakalaşmalarda da Lazca’ya başvururlar.

Her iki dili de yeri geldikçe ayrı ayrı kullanabildikleri gibi, zaman zaman

iki dilin cümlelerini harmanlayıp da kullanabilmektedirler. Kendi aralarında hiç Türkçe konuşmayan yaşlılar bile ölçünlü Türkiye Türkçesini anlama problemi yaşamazlar.

Köyünden bir süre ayrılıp da köyüne geri dönen yaşlıların ağız özelliklerinde değişme olmadığı; ancak köydeki gençlerin yönünü ölçünlü dile çevirdiği, özellikle ünlü uyumuna aykırı kullanılan sözcük ve eklerin gençlerin ağızında uyuma sokularak kullanıldığı dikkatleri çekmektedir.

Derecik Köyü ağızında, Batı grubu ağızlarından farklı olarak, Doğu ve diğer Kuzey-doğu grubu ağızlarında olduğu gibi ñ (art damak n)'si yoktur. Kaynak kişiler, titreşim sayısı fazla ve çarpmalı olan í ünsüzünü sıklıkla kullanır: *yírtık* (6-48), *çocuklárí* (12-16), *arıkaylen* (12-45).

Bu çalışma, yüksek lisans tez süresince Derecik Köyünde yapılan derlemelere dayanmaktadır. Lazca ve Türkçeyi yan yana kullanan diğer köylerin Türkçe ağızlarının derlenip, bu çalışmanın eksikliklerin tamamlanması ve iki dilli köylerin Türkçelerinin kendi içinde karşılaştırılarak daha kapsamlı incelenmesi daha geniş zamanda yapılacak sonraki çalışmalara bırakılmıştır.

METİNLER – ATMA TÜRKÜLER

Konuşmacılar: Aydın Gürkan (54)(AG), Nazan Bayramın(26)(NB)

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu: Köy Hayatı

5 NB : Adınız, soyadınız?

AG : Aydın Gürkan

NB : Kaç yaşındasınız Aydın Bey?

AG : Bin dokuz yüz altmış doğumluyum. Elli dört yaşına Allah

nasip ederse hangi aydaydı efendıma söyleyeyim ekim ayındaydı. Ekim'in on

10 beşinde.

NB : Ne işle uğraşıyorsunuz?

AG : Ben önce ticaretle uğraşıyom.

NB : Ben size köy yaşantısını soracağım. Geçim kaynağı üzerine konuşacağız sizinle bugün. Bu bölge, çayı ve fındığıyla ünlü bilindiği üzere. Ama bana çay'dan öncesini

15 anlatabilir misiniz? Burada çay yetiştirilmeden önce neler yetiştiriliyordu? İnsanlar geçimlerini nelerden sağlıyorlardı?

AG : Valla biz çaya yetiştik. Çaydan önce biz çok ufak çocuktuk yani.. Bilgimiz var var da yani şöyle diyeyim yani yedi sekiz yaşlarındadık. O civarlardadım. O

civarlardan önceki annemiz babamız anlatırdı. Allah rahmet eylesin ikisi de rahmetli

20 oldu. Efendıma söylüyüm. Ancak yani on yaşında dığıldım yani. Belki da yok on yaşında dığıldım. Beş altı yaşındadı ancak.

NB : Neler yetiştirilirdi bildikleriniz?

AG : Misir yetiştiriyolardı mısır. Mısır ondan sora başka nolur havancılık vardı. İnek vardı. Ufak buzağı vardı. Falan iki tane taş patlasá uç tane ineği görmüşüm yani.

25 Evvet evvet önceden.

NB : Onlardan bir geçim sağlıyorlar mıydı? Mesela sütün satışını yapıyorlar mıydı?

Yoksa kendileri için mi kullanıyorlardı?

AG : Sütün satışını yapmıyolladı kendi ihtiyaçlarını kaşiliyolladı. Artı arıcılık babam arici arı yetiştiriyodi. Otuz tane kovanı vardı otuz. Otuz tane... Yedirmediği komşu

30 kalmadı, herkese senin babannene, efendime söyleyim kolu komşılara herkese yedirirdi, paylaşırdı.

NB : Peki nasıl yapılıyordu? Arının kovanını, balın çıkışını anlatır mısınız?

AG : Vallahi ben çocuktum o zaman ben o kada küçuktum babam izliyodum yani.

35 Yani şöyle diyeyim yani babam onun uzmanıydı. Eskiden kara kovan diyoladı. İki çeşit şey vardı bi kara kovan bi fennik şey şimdikiler hep fennik petekten.

NB : Fenni petek nedir?

AG : Fenni petek yani moden. Kara kovan dedikleri yuvarlak boyle gördün mü?

NB : Biliyorum.

AG : Onun balı burden taa elli metreya kada koku gidiyudu o kadda nefis bi baldı.

40 Anzer balı duydunuz mu? Anzer balı ayarındaydı aynı o şekildeydi yani. Anzer balı ayarındadı ve yani onu boyle bi bir kâse yedin mi tutuyodu. Hani bal tutmasını duydunuz mu? Onun arkasında yoğurt yiyecek.

NB : Siz biraz bahsedin bilmeyenler için...

AG : Bal tutması, işte hâkîki bal, Anzer balı mesela bi kase yediniz an aynen tutuyo

45 aynen o şekildeydi ama şimdiki ballarda malesef. İstersen bi tabak ye, istesen iki tabak ye.

NB : İyi balı nasıl anlarız?

AG : İyi balı nasıl anlarsın biliyo musun? Kaşığı taldıracaksın bole şey gibi süzülüyo efendime söyliyim ha boyle akacak devamlı akacak. Arada kesik kesik inerse bil ki o

50 bal sahtedir. Yaramaz kesinlikle...

NB : Peki buralarda nerelerden alınmasını önerirsiniz? Gidip hâkiki sağıtılan yerlerden mi?

AG : Yüksek kesimlerde. Örneğin Poturcu diyuz. Daha yukarlardan yüksek kesimlerden aldığın an orda hâk iği bal alabilirsin ...

55 NB : Siz çaya yetiştik dediniz. Biraz çaya girelim isterseniz...

AG : Çaya girelim. Çay, Bin dokuz yuz zannedersem elli dört yılında, bin dokuz yuz elli dört yılında fabrikamız açılmış Çay-Kur. Ben dünyada yoktum o zaman. Atmış yılında dünyaya gelmişim. O zaman ufak çaylar vardı teneke vadi teneke. Şey ayçiçek yağında boş teneke var ya on yedi kiloluk. Eskide böyle tenekeyle elle topluyoduğ

60 çayları.

NB : Bildiğimiz yaprakları elle mi topluyordunuz?

AG : Evvet... Günde ne olur üç kilo, beş kilo, on kilo toplayabiliyoduk. Taş patlasa yimi kilo. O şekilde o zaman çok az çayımız vadi. Zamanla bütün araziler, şeyler şey yaptılar fındıkları falan hep söktük mısır tarlalarını hep çay yaptılar.

65 NB : Daha çok kazanç getiriyor diye mi?

AG : Tabii...Eski den eski den yaklaşık kırk sene önce bi kilo çayla yani ilk açıldığında bir kilo çayla bir kilo efendime söyliyim zeytin aliniyodu. Şimdi malesef çayımız para etmiyo.

NB : Neden?

70 AG : Neden etmiyu biliyo musun? Çook çay her taraf çay oldu ya millette çok çay var. Arti dışardan çay geldiği için. Ucuza mal ediyolar ya... O yuzden para etmiyu bizim çayımız.Arta bu arada makas olayı çıktı. Makas, çay makası. Otuz beş sene önce çıktı.

NB : Onun bir ismi var mı? Sadece çay makası olarak mı biliniyor?

75 AG : Çay makası olarak torba taktılar ona. Rizeliler çıkardı. Evvet Rizeliler.

NB : Onun buraya özgü ve özel bir ismi var mı?

AG : Çay makası diyoz yani biz.Salarha... Rize'nin Salarha kazasi var. Ordan yani onlar icat etdiler.

NB : Makasın altında ne tarz bir şey var?

80 AG : Bildiğimiz aynı naylon şey gibi şey işte poşet dikmişler bole. Oni şöyle kancayla takiyola şimdi nasıl diyeyim sana anlatayım ya. Çay içine dökülüyo çay.

Çay bezleri hazır vaziyette bez satılıyo ona döküyo çayları. O şekilde.

NB : Ekimini ve sürümünü biraz anlatsanız... Sizin var değil mi çaylarımız?

85 AG : Vaf vaf. Çay tohum olarak tohumunu ekiyosun beş altı tane bi atiyosun böyle kuyu açıyosun ufaktan beş altı tane birden atiyosun fazla atmaya gerek yok. O şekilde beş altı ay sora o ufak fide halinde çikiyo. Fide halinde zamanla zamanla büyüyo. İki uç sene sora, beş altı sene sora toplanacak hazır vaziyette... Omur boyunca bi sefer ekiyosun çayı.

NB : Bir daha ekimi olmuyor mu?

90 AG : Ekim yok bi sefer ekiyosun. Haa ne yapıyosun on sene geçtikten sora efenime söyleyeyim şöyle böyle yaklaşık on senede yaklaşık bi metreye kada büyüyebiliyo, uzüyo. Daha fazla. Hiç toplamasan ça yirmi metre buyuyomuş. Hiç çayı toplamasan. Maksimum yirmi metre. Çıkmaz yani. Hiç toplamasan. Haa biz ne yapıyoz on senede bir onu kırk ten, kırk ten diyoz dipten yani 95 dipten diyelim ona biz kırk ten diyoz ona normalde dipten olması lazım. Dipten onu on senede bir buduyos. Eskiden onu makas vardı kok makasi ince böyle ağızlı onle buduyoduk. Şimdi aşağıye yaklaşık beş altı seneden on sene yaklaşık modernleşti. Motor yuvarlak...

NB: Nasıl bir motor o? Bize biraz anlatsan...

- 100 AG : Şey diyolar o şey var. Arkadan şey takiyolar ya hiç görmediniz mi? Arkaya aliyyolar. İçine şey motorini yuvarlak silindir gibi bişeye koydular kesici. Onle boyle çayın etrafını dibine anında buduyolar. Bir iyi kesici bi vatandaş günde iki dekar, iki dönüm yani dekar diyoz. Bir dönüme bir dekar diyoz. İki dönüm rahatlıkla kesebiliyo. Haa iki donum ama eskida ellen biz bi dekari on güne kesemezdık. On güne, on
- 105 güne... Şimdi iki dekari iki günde bitirebiliyo o motor. Muhteşem.
- NB : Artık teknoloji geliştikçe köy yerlerinde, ürünleri de en sağlıklı biçimde yetiştirebiliyorlar...
- AG : Ama ama şunu diyeyim yani elle kestığımızda motorla kestığımız arasında çok fark var.
- 110 NB : Neden?
- AG : Motor hep şey yapıyo iyi yani nasıl diyeyim sana yani iyi kesemiyö yani. Kaliteyi düşürüyö ama elle kesince aynı ebatla kesiliyo ya masul çok güzel ama. Biz ne yapıyos? Şişirme yapıyoz yani bi an önce bitsin işler kolay olsun diyene. O şekilde. Genellikle idare ediyö yani. Faydası var zararı yok.
- 115 NB : Sonrasında hep ton usulü mü toplanıyor?
- AG : Sonrasında fabrika bize şey koymuş mesela eskiden beş dönümde mesela örne beş dönüm çayım var benim beş dekar... Bi dönümünü kesiyoduk. Kökten, dipten. Şu anda yedi dönüme çıkarttilar. Yedi, yedi yedi dönümde bi dönüm yani azaltmaya bakiyolar şu anda. Çok yani yaklaşık on beş yirmi senedir dipten kesiliyo çaylar.
- 120 NB : Bu her köylerde bulunan alım yerlerinin amacını bize anlatır mısınız?
- AG : Nası yani...
- NB : Ne amaçla kurulmuş o alım yerleri?

- AG : Vatandaş şimdi gnnk ayı satmak için kısa mesafede fabrikaya ulaşamak uzun hikye. Yakın mesafede oraya gnu birlik çayını satıyo. Fabrikadan ay arabaları
- 125 kendilerinin Şeyi gönderiyorlar. Gnbirlik ...
- NB : Onun pencereleri böyle kare kare... Onun amacı nedir?
- AG : Onun amacı hava alması diye çay yanması diyene. ay yanması diyene onun için yokse o kapalı olsa çay olduğu gibi yanar yani. Hava almadı mı gider ay.
- NB : Peki onun içerisinde başka neler var? Tartı falan mı getiriyorlar çay tartmak
- 130 için?
- AG : ay tartmak için zaten alım yerinde ordadır. Tartı ordadır. Ekisper onun ekisperi var. Ekisper aya bakıyor icap. Ekiden bakıyolardı Şimdi zaten bakmıyorlar aya.
- NB : ay bu Şekilde. Peki mısır...
- 135 AG : Mısır, mısır aslında yok mısır hiç yapmadık bu sene.
- NB : Bu sene kiminle roprtaj yapsak, kiminle konuşsak mısırın olmadığını söylüyorlar zaten...
- AG : İyi iyi yapmamışız yani.
- NB : Neden iyi ki?
- 140 AG : Yav her sene yapıyoduk ne oluyo yzgr esiyo olduğu gibi yatırıyo mısırları.
- NB : Yani rzgr mısıra yaramıyor bunu öğreniyoruz.
- AG : Hee yatırıyo...
- NB : Peki kaliteli bir mısır nasıl yetişir?
- AG : Kaliteli mısır yetişmesi için hayvan gübresini duydünüz biliyorsunuz az çok.
- 145 Hayvan gübresini güzel bi tarlaya mısırdan once bi sereceksin olduğu gibi tamam mi? Net güzel bi Şey masul alırsın. Orneğin o koan mı diyorlar ona ? Mısırın koçanı... Bi

taneyse hayvan gübresini görünce iki tane icabinde üç koçan... İki koçan rahat alırsın. İyi serdin mi...

NB : Yani kalite hayvan gübresinde...

150 AG :Hayvan gübresinde...

NB : Yağış sever mi mısır?

AG :Sevmez mi yağış? Ama yüzgâri sevmiyo işde.Yüzgâri sevmiyo.

NB : Peki şey mısır toplandıktan sonra onun un haline getirilmesi var. değirmende.

AG : Oni kurutacaksın. Mísiri hop diyene şey yapmiyacaksin.

155 NB : O aşamayı bir de kısaca dinleyelim.

AG : Mísir şeyden toplüyo. Topladıktan sonra onu şey yapıyos suya suya batırıyos hani fırınlanmış bi olayı var. Bu bizim her tarafta var mısır yapanlarda. Suya batırıyos onu, oni çıkarıyos sudan yani fazla şey yapmıyos bi sıcak suya bi batırıp boyle bi uç beş dakika sonra alıyos onu. Onu ayıklıyos falan ayıkladıktan sonra onu güneşte

160 kurutuyosun. Güneşte seriyosun. Kokusu çok güzel oluyo.

NB : Kuruduktan sonra ne yapıyoruz?

AG : Kuruduktan sora eşkıden köyde değirmen su değirmeni diyene bi değirmenimiz vardı.

NB : O nasıl bir şeydi?

165 AG : Su ile çalışır. Hiç görmediniz mi? Görmediniz.

NB : Ben gördüm de bilmeyenler için...

AG : Ha bilmeyenler için bizim bi köyde şey değirmeniz vardı iki tane değirmenimiz vardı. Şu an ikisi de çalışmıyo.

NB : Neden?

- 170 AG : Neden? Sü gelmiyor. Dere var. Deremiz var da o yağmur felaket yağmur yağdığında ordaki gelen şeyi şeyden yapılmıştı betondan. Olduğu gibi su getirdi onu. Bu sefer su gelmiyu oraya. O şekilde...
- NB : Deforme etti.
- AG : Deforme oldu. Biz ne yapıyos ? Bu yaklaşık on senedir, Arhavi şehir merkezinde
- 175 ceyranlá şey ürettiler bizim vatandaşlar Karadenizín kafası... Karadenizín kafası ceyranlá değirmen yaptiler.
- NB : Bak bunu ilk kez duyuyorum ben.
- AG : Müthiş, müthiş hatda hatda İstanbul'á kadar uzanmışlar İstanbul'dá dahi var yani bu.
- 180 NB : Nasıl bir şey? Bildiğin aynı değirmen mi?
- AG : Ve ne para kazanıyolar. Evvet evvet İstanbul'de uyanıklar işte lazlar yapmışlar onu.
- NB : Nasıl bir şey? Elektrikli... Farkı nedir diğerinden ?
- AG : Aynen hepsi aynı. Ceyran takıyusun o dondurüyü.
- 185 NB : Şimdi mısır tanelerini o değirmenin içerisine döküyorsunuz.
- AG : Döküyorsunuz o şey var bole tahtadan çakılmış içine çark var. Şeye takıyusun ceyrana donuyor çark. Aynı şey vazifesini görüyü ama su değirmenin tadını alamıyo. Ceyran onu yakıyomış o mısiri. Yakıyü ama biz hazır alışımsız artık. Yani...
- NB : Hazır her yere girdi artık...
- 190 AG : Her yere girdi. İstanbul'da dahi sırf onun için orayı gidiyolar İstanbul'dan. İstanbul'daki lazlar var ya... Türkler zaten bilmiyuler Lazlar yiyü. Ne para kazanıyü biliyo musun? Müthiş müthiş yâni...
- NB : Bir de sizin çok güzel pekmez yaptığınızı duyduk biz.
- AG : Pekmez önceden.

- 195 NB : Ününüzü duyduk. Bize pekmez yapımını anlatırsanız çok mutlu oluruz.
AG : Pekmez, eskiden yaklaşık...
NB :Ne pekmezi yapardınız mesela, nasıl yapardınız?
AG : Armut, armut... Bizde armut olurdu armut. Armutun suyunu çıkartıyoduk.
NB : Nasıl ama o aşama nasıl?
- 200 AG : Aşama öncesi ağaçta silkeliyosun. Ağacı çikíyusun onu silkeliyusun boyle
ondan sora onu once yíkíyusun. Tabi yerde toprak içinde. Yıkandıktan sonra kazan
buyuk kazanlarımız var. Kazanlara uç dort tane kolu k omşiler birikiyoz orda.
Piçaklarlá onu kesiyuduk dorde bölüyoduk. Onu ateşde kaynatıyuduğ. Çiğ çiğ... Çiğ
vaziyetde ateşde biraz su ilave ediyuduk. Buyuk kazan oluyu buyuk. Çiğ vaziyetde,
205 çiğ vaziyetde onu ateşde kaynayana kada... Kaynadıktan sora o armut yumuşuyo.
NB : Öyle anlıyorsunuz yani. Armut yumuşuyor.
AG : Çuvalın içine eskiden şey vardi tahtadan yapılmış çakılmış bole şey halinde ne
ne diyulardı ona? Tahtadan çakılmış işde yuvarlak derin içine dolduruyuduk onu
sepet gibi şey yapıyuduk o altına tahta... Efendime söyliyim tahta iki tane tahta
210 uzatıyuduk üstüne taş koyuyoduk o tahtanın üzerine biniyuduk. Ee binince n olur ?
Eziliyodu o su da iniyodu ordan aşağıya.
NB : Yine bir Laz zekâsı...
AG : Karadeniz'in adamının zekâsı.
NB : Bu tamamen buraya has bir şey değil mi, teknik yani?
215 AG : Evvet evvet...Evvet Karadeniz'e... Bunu kimse bilmiyo. İki üç tane boyle bi
kişide ezilmiyudu. İki üç kişide boyle...
NB : Kalabalık bineceksin tahtanın üzerine.
AG: Bineceksin tahtanın üstüne taş koyuyoduk. Hakiki armutun suyunu çıkartıyuduk.
Ondan sora yuvarlak bi pekmez için tava var boyle.

220 NB : Onun özel bir ismi var mı tavanın?

AG: Yok tava. Pekmez tavasí. Bakır bakır pekmez tavası. Onun içine o, o suyu işde armudun suyunu döküyoduk. Veriyoduk ateşe odunu saatlerce...

NB : Yaklaşık kaç saatte hazır oluyordu?

AG : Yaklaşık sabah verdiğimiz, sabah orneğín dokuz da verdiğimiz saat beş altı saat

225 kaynıyo. Beş saat yani göz önüne al.

NB : Belirli bir rengi mi alması gerekiyor yoksa kıvamı mı?

AG : Artık o katılaşıyo. Önce sıvı halindeyken. Aynı sividır da bildığımız şey suyu armut suyu. Sora katı haline geliyo biz tabağa koyup şey reklamını şeyini analizini, kıvamını... Eskilerden anliyodu işde kadınlar. Kaşuk var tahta kaşık. Tahta kaşıklá

230 beş altı saat sora bakıyoduk, kontrol ediyoduk. Katı haldeyken, katı haldeyken efendime söylim kıvam. O şekilde.

NB : Besinlerden, gıdalardan, ürünlerden bahsettik. Vallahi ağzınıza sağlık. Çok güzel bilgiler verdiniz. Bir de kısa kısa şeyden bahsedelim. Bu eskiden yapıları görüyoruz.

Ev yapılarını... Taş evler ve serenderler... Çok kısa kısa onlardan da bahsedebilir

235 miyiz?

AG : Vala bu...

NB : Taş evler nasıldı eskiden... Neden taşı, sonra neden değişti ?

AG : Şimdi şöyle diyeyim eskiden daha sağlıklı. Eskide beton beton ev yoktu yani.

Hep taş evler vardı.

240 NB : Şimdi hep onlar yıkılıp farklı yapılıyor tabi...

AG : Vatandaş yeni şeye çaya ayak uyduruyo. Ama malesef yalnız. O ordaki sağlık hiç bi yerde yok o taş evdeki sağlık. Eskiden çok güzel modern şekilde ustalar vardı.

Farkında misin eskide mahalleye çıkarken şey yolu vardı taş yolu vardı taş yolu

biliyorsunuz da... Biz ona Lazcası numandreni diyoruz numandreni.

245 NB : Türkçesi taş yolu...

AG : Taş yolu taş... Numandreni yani laz lazca dilimiz Laz ya olduğu için o şekilde...

NB : Yok yok onları o şekilde söyleyebilirsiniz tabiki.

AG : Mecburi söyleyeceğim tabi çünkü ben inkâr etmiyorum Lazız... Tabii... Yane
250 eskiden pırl pırl olurdu. Boyle bi tane yolda taş bulamazdin yerde. Şimdi malesef ağlanacak durumdayıs. O yoldan geçemiyos geçemiyos. Vatandaş kalmamış. O ne çikiyosun yola hep dikenler sarmış, şey sarmış. Bakmıyu... Bakımsız kaldı, butun duvarlar yıkılmış. O duvarlar eski insanlar nasıl diyeyim yüs külo, yüs elli külo, üç yüs kıloluğ taşlar vardı. Eski insanlar gücü çok çok vardı. Şimdi malesef güç
255 kalmamış yeni nesil. Neden neden kalmadı diyeceksiniz neden ?

NB : Neden? Siz söyleyin...

AG : Hormonlu yemek yiyos eskide hormonsuz şeyler vardı gıdalar vardı şeyler vardı her şey doğaldı. Şimdi malesef yeni nesil... Taş evler hep kendi eliyle kazıyolardi.

NB : Siz taş evde mi yaşadınız?

260 AG : Yaşamışım taş evlerde... Tabi yaşamam mı?

NB : Evinizin en beğendiğiniz köşesi neresiydi taş evde?

AG : Vallahi her tarafı güzeldi. Her tarafı. Bir görseler anlatamam...

NB : Odalar özel olarak isimlendiriliyor muydu?

AG : Bi iki üç tane oda vardı aha. Herkesin odası vardı. Şu an ablamın ayrı odası
265 vardı. Herkesi yani nasıl diyeyim sana... Misafir odası ayrıydı.

NB : Avlusu vardı.

AG : Tabi avlusu vardı.

NB : Peki bu serenderlere biraz girelim. Amacı nedir? Burada her evin yanında, yakınında serenderler var.

270 AG : Amacı amacı nedir biliyo musun? Eskide misir olurdu ya mısır. Misiri kurutmak için serenderin üstüne koyarlardı.

NB : Sebep?

AG : Sebep, şey örülmüş ona nediolar sen söyle hani hava alması için şöyle izgara şeklinde şeyler yerleştirmişler. Ne diyollar ona ? Hava alsın diyine o şey ağaçları

275 varya o ne diyolar ya Kumar ağacı varya Kumar ağacının o ufak filizleri var ya dallar şöyle bi metre halinde onları bole bi saç örgü gibi örüyolladı. Tahtadan ha böyle.

Oruyorlardı. Hava alsın diyine o şekilde oni üstüne koyuyorlardı mısiri. Altta boşluk var şöyle delikli delikli. O şekilde mısır ful doluyodu.

NB : Yani amacı ne?

280 AG : Amacı sadece mısır için değil. Eskide bütün meyvalar hep serendere konurdu. Fare çıkmaması için.

NB : O bacaklarının silindirik şeklinde olmasının sebebi o mu?

AG : Dort tane direği farkında misin o şeyin? Dort tane direğin üstünde yuvarlak şey koymışlar tahta. O tahtanın görevi nedir biliyo musun? O tahtanın görevi fare

285 çıkmaması için. Fare çıkmıyo oradan.

NB : Bölgedeki haşerelerden ürünleri korumak kısacası...

AG : Korumak. Haşerelerden üründen ve o oraya eylül, ekim, eylül ayından başlar, mart, nisan'a kadar beş altı ay orda vatandaş , köylü vatandaş orda geçimini sağlıyodu orda. Meyvasından, mısırından, hepsinden a'dan z'ye kadar...

290 NB : Şimdi artık Türkiye'nin bir çok yerine yayılmış o gelenek. Burdan görüp görüp örnek serenderler yapıyorlar. Oturmak için ürün saklamaktan ziyade.

AG : Evet, evet, evet...

NB : Görsellik açısından.

AG : Vatandaş bilmiyo ki burda nasıl ürün sakladığını falan. Ama anlatıyorlar yani.

- 295 NB : Peki bir şey daha dikkatimizi çekti. Onu da soralım buraya özgü bir şey.
İnsanlar, fındık toplamaya giderken, çay toplamaya giderken, derelere inip çıkarken,
arazi de gezerken ayaklarına siyah kara lastik giyiyorlar.
AG : Kara lastiği de ben satıyorum.
NB : Evet. Bulan kim, kimdir bunu bulan?
- 300 AG : Bunu Trabzonlular buldu, Trabzon.
NB : Kökeni Trabzonlulara mı dayanıyor?
AG : Fabrikası Trabzon'dur.
NB : Neden kara lastik? Neden onu tercih ediyorlar ?
AG : Eskiden daha önce şey vardı. Şey lastiği şey diyoduk. Kara lastik değil, hayır
305 hayır... Değişik bi hayiiir... Demokratdan önce bişey vardı. Çarık, çarık. Çarık
deriden yapılıyordu. Vatandaş elle yapıyordu onu üç gün yapamıyordu onu. Bi çarık üç
gün yapamıyoduk. Fakirlik vardı o zaman. Vatandaş'da para yoktu. Onle geziyordu. O
demokrat bulamıyordu ki o zaman. Eski insanlar anlattıkları.
NB : Demokrat Türkçe mi, Lazca mı?
- 310 AG : Demokrat, Lazca'dır. Türkçesi, kara lastik. Ve aşağı yukarı yaklaşık bin dokuz
yüz kırık beş elli, kırık beşten sora kara lastik dünyaya şeye, fabrikası fabrikası açıldı.
Kırık beş'den sora. Bin dokuz yüz ben dünyada yoktum.
NB : Buralarda insanlar hep onu giyiyor neden?
AG : Şimdi... Ayakkapı, bildiğimiz ayakkapı olsun veya bez lastiği, normal bez
315 ayakkapı olsun vatandaş tarlaya gidiyo onu e ıslanıyo olmuyo o şekilde.
NB : Lastik onu koruduğu için o tercih ediliyor. Vallahi teşekkür ederiz bizi çok
güzel bilgilerle aydınlattınız.
AG : Vallahi net anlatamadım ama ...
NB : Çok güzel. Herşeyden ufak ufak da olsa bilgi sahibi olduk.

- 320 AG : Az çok, az çok hee...
- NB : Şimdi burada kalabalıklaşmalar olmaya başlamış. Metropol olmaya başlamış Arhavi'de... Eskiden burada kimler yaşıyordu, şimdi hangi topluluklar geldi? Siz şimdi ticaretle uğraştığınız için daha iyi bilirsiniz...
- AG : Şunu diyeyim. Arhavi kesimi, yerli kesim yüzde yetmişi hep göç başlamış. Kimi
- 325 Ankafa, kimi İstanbul Türkiye'nin her yerine dağılmış. Genellikle büyükşehir, Ankara, İstanbul'a dağılmış. Ve burdaki barış dolayısıyla Borçka olsun, Murgul olsun... Yüzde yetmişi burda eski insanlarımız Arhavi'deki yerli insanlarımız göç olayı daha önce başladı yani. Beş altı sene, on sene önce neyse yâni. İlerisi için, çocuk çocuk istikbali için. Bi fabrikamız var çay fabrikamız o da yeterli cevap veremiyu.
- 330 Sanayimiz yok Arhevi'de. Sanayi olmadığı yerde n olur?
- NB : İşsizlik, göç ...
- AG : Evet. Göç olayı başlar. Biz daha önce, daha önce ne dedim ? Barış Artvin'de... Ne barajı yapıldı? Deriner Barajı yapılmış bütün hep sular altında kaldı ve ordan istimlâk etmişler bütün araziler... Yüzde yetmişi Arhavi'ye yerleştiler, Arhavi'yi
- 335 tercih ediyolar. Sahil'in en güzel bi yerimiz Arhavi. En güzel yerimiz ve saga çevirdın başını saga çevirdın Borçkali, sola çevirdın Yusufeli'li... Arhave'li çok az adam görüyo. Yazın, yaz ayında, mayıs ayında başlar, ağustos'un on beşine kadar yerli adami görebiliyosun.
- NB : Tatillerde bizler gibi geliyorlar.
- 340 AG : O şekilde. Ondan sore kış ayı dedim mi şeyden sora görüyo sun ama çok az.
- NB : Eski zamanları özleyorsunuz o zaman.
- AG : Evvet, evvet ... Malesef, malesef, malesef...
- NB : Vallahi çok teşekkür ederiz.
- AG : Ben teşekkür ederim.

345 NB : Burda son olarak şeyden de bahsedelim hızlı hızlı. Burada turistler geldiği zaman nereleri gezebilirler geldikleri zaman?

AG : Burda turistler geldiği zaman, bizim bi Çifte köprümüz var. Duymuşsunuzdur...

NB : Gittim, duydum...

AG : Valla şu an Türkiye çapında Çifte köprü heralda zannedersen yüzde yüzde

350 yirmisi aşağı yukarı duymuştur. Yüzde yirmisi değil de yüzde on beşi rahat duymuştur Çifte köprüyü. Bi da Mençuna dedikleri bi yer var. Ben da bu sene ilk defa görüyom. Elli dört yaşına gelmişim ilk defa Mençuna'ya gitmişim. Gerçekten gidemedim.

NB : Kaynağı nereden geliyor onun?

AG : Kaynağı, tepeden su akiyo boyle şelale gibi. Yaklaşık o kada var mı? Yetmiş beş

355 metreden su akiyo boyle... O şey yağmurlu havada boyle gidebileceksin o zaman, o zaman cook nefis oluyo, çok güzel oluyo. Ve bu sene ben ne yaptım ? İlk defa gitdim ya. Ben bunlara bi süpriz yapıyım dedim. Belediye başkanı gitdi, butun ekipler, efendime Kaymakamımız gitdi. Hanım'a şey yaptırdım. Hamsili ekmek. Bir tepsi. Bir tepsi arkayle taşımışım. Bi daha karpuz yeni çıkmıştı o zaman bir hafta ya olup ya

360 olmamışdı o civarlarda. Onu arkamıza aldık. Salatalık yanında o tabi doğal olarak yeduk. Çatal,kaşık maşık getirmedum o Kaymakam olsun Belediye Başkanı olsun. Onlar şaşırđı ya. Acaba merak etdiler nasıldır diye ... Bi baktı tadına... Hayatımda boyle bişey yemedum diyo. Boyle bi nezzetli. Elle boyle bi daldırdılar. Az kaldı elini yediler elini. Gerçek diyorum. Gerçek, gerçek. Olsun, olsun... Ve o kada artı puan

365 toplamışım ki, o kada hoşlarına gitmiş ki... Arkaylá dort kilometre arkaylá taşımışım onu.

NB : Eski insan gücü...

AG : Eski şeyini andırıyo, şey olsun diyine. O kadar nefis, o kadar hoşlarına gitdi ki... Başka ne yapıyım yani ? Nasıl anlatıyım yani? Anlatmaklá bitiremiyüm. Vatandaş bi

370 tane karpuz var uç yüz tane adam var. E şimdi ben kendim yiyemedim bir dilim dahi. Bir dilim dahi yiyemedim. Bakıyorlar yani, gözle doydular yani. Yimi, yimi beş kişi bi tane karpuzu yirmi beş kişiye pay etdik yedi herkes tadımlıg yani. Yeni çıkmıştı.

NB : Çok çok teşekkür ederiz Aydın Bey.

AG : Ben teşekkür ederim. İnşallah bir dahakine daha değişik bir tarzda....

375 NB : İnşallah. Her zaman. Çok çok sağ olun bizi engine bilgilerinizle aydınlattığınız için.

Konuşmacılar: Bedriye Albayrak(79)(BA), Nazan Bayramın(NB)(26).

Derleme Yeri: Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu: Anı

5 NB : Senin, babannemle aranda kaç yaş var?

BA : Yedi yaşı, altı yaşında annemde ben Kıanindeymişim beş aylık. Rusa'ya gitmiş babam orda Kalmış babam. Yedi sene, altı sene ben kocca Kız olmuşım.

NB : Neymişsin?

BA : Kocca, buyumışım da...

10 NB : Kaç yaşındaymışsın? Büyümüşsün.

BA : Altı yaşındaymışım ha boyle. Babam şimdi geldi, anannem namaz kıılıyodı.

Eşkı evumıs vardı. Şimdi bi adam gelıyo, boyle ussun şey Kıada mesafe va. Bi adam gelıyo. Ben da medivenda otuyuyorum, bi adam gelıyo, ben çok çekiniyorum,

Kaçıyom... Kaştım. Girdim eva da boyle saklandım. Babam çekti beni da babaniyim

15 dedi. Vuu ben bıfak dedum ben.

NB : Sen babanı görmemiş miydin o yaşına kadar?

BA : Yo, yo... Annemin Kıanindeymişim işde.

NB : Altı yaşında babanı ilk kez gördün.

BA : He, he... Sora babam dedi ki annen nerde, neredurler işte... Ben demiyurum.

20 Şimdi anneyannem namaz kıılıyodı. Heralda ovlen namazıydı. Aşti kapıyıda bi babamlá boyle bi sarıldılar sen nerdeydun bu kada zaman dedi sen dedi...

NB : Özlemişler.

BA : He... Sen dedi Rusa'ya gittun dedi. Rusyá'ye dedi orda evlendin mi dedi.

NB : Evlenmiş mi baban orada?

25 BA : Yok, yoK... Oyle yani... Pağa...

NB : İş için. Ne iş yapıyordu baban?

BA : Bişe yoK. Okimiş de değil bişe değildi da. Ordan oyle bir makina geturdi boyle kirlanta getirdi, kayyolalar getirdi.

NB : Ne getirdi? Kirlanta nedir?

30 BA : Killanta. YastuKlar boyle.

NB : Kirlent. Siz ona kirlenta mı diyorsunuz?

BA : Ne bileyim işde. Çok şeler geturdi.

NB : Başka neler getirdi?

BA : Tabak geturdi, çanak geturdi. O zamanda Kimsá yokti da. Kimse de yokti.

35 Neyse... Annem da geldi, geldii... Ben da babandur, babandur diye. Ondan sora işte benden sora babaannen'dan h̄amile Kaldi.

NB : Babannem'e hamile kaldı.

BA : He bundan işde h̄amile Kaldi. Sora ne olacak, ne olacaK babam ne olacak, ne olacak şimdi gene kíz mí olacak ben kízí istemiyum. Vuu...

40 NB : Hiç kız istemiyor muydu? Niye ki?

BA : YoK, yoK ... İstemiyudi. Çok sevmiyudi. Ben kíz istemiyum diyudi. Gene kíz oldı. Bu oldı. Bu iki Puçuk yaşındadı. ŞuK ran'dan buyuk bu. Ondan sora gene ŞuK ran'dan kaldı evleneceğim, evleneceğim diye evlenemedi, evlenmedi.

Anneannem de şey dedi ben seni oğlum yerine seni aldum dedi ne evleneceksin dedi.

45 Bu Kızları ben buyüdeceğim, çalışacaklar, bunları evlendireceğim dedi. Oyle işde konuşmalar vardı. Biz da boyle dinliyuduk boyle oturup. Ama babam cook cesurdu çook. Yamalı mamalı...

NB : Yamalı ne?

BA : Yama yapıyollerdi da şeylere...

50 NB : Gömleklere...

BA : He onlar... Alıyodı, yapıyodı.

NB : Babanla iletişiminiz nasıldı? Sizinle sıcakkanlı geçiniyor muydu?

BA : He tabi.

NB : Sever miydi hepinizi?... Kucağında sever miydi?

55 BA : Severdi. SaPriye, Koca Kıs idi alurdı kucağına oturturdu. Sora durduk, durduk. SaPriye iki buçuk yaşında Şuğran'dan büyük. Şuğran'dan oldu annem işde. İki iki buçuk. Ben işde Sabriye Rusya'ya gittiğünde ondan bi yaş büyükdüm. Sora Furtuna deresi, Aydere vay ya. Orda ceviz kutukları şeyde aliyollerdi dá ... Ardeşen'e gitdi.

NB : Yani o ceviz kütüklerini oralara mı satıyorlardı?

60 BA : He satıyollerdi. Tuca alıyodı.

NB : Ceviz kütükleri o zaman burada popüler bir şey miydi?

BA : He... Gene evleneceğim, gene evleneceğim diyurdi. Şimdi ordan bi adam gönderdi, Husen, Husen isminde. Husen, iççi. Git dedi, bizim evde ne oldu dedi. Kız oldıysa dedi artık ben gitmeyeceğim dedi da.

65 NB : İşçi'yi gönderiyor eve.

BA : He iççi'yi gönderiyor eve bi da İnek gündedi. Boyle boynisleri vardı. Aldı da getudı biza uç tane. Uç tane ineğumis vadı.

NB : Ee yine kız doğdu.

70 BA : Ho... Ondan sora geldi, gitdi. Gittiği zaman şe solemiş ki o iççi işte gene Kıs oldu ya, Kız va olmuş ya. Şimdi o dereye boyle kendi diyi boyle dereye koydum dedi başımı dedi vuu, ben ne yapacayım boğuleyim mi ben ne yapacağım dedi. Bu Kada Kıs dedi, boyle şöyle dedi. Ortaluği boğuleceğim deye davrandu ya. İççi demiş yapma emica oyle yapma işde olacak evlatdur. İşde bana dedi bana dedi beş tane kız dedi.

75 Allah'dan sevmiyurum dedi. O gece yatdum ya kendi diyu geldiği zaman bizum eve Gidre'ye...

- BA : O zaman yatduğum zaman bi adam geldi yaTā sen Allaha mī Kaşı geliyusun
ya... Boğazume böye bi sıhdi ha boyle, seni eldireceğim, Allah'a karşı mī geliyusun?
Şimdi geldi eve da on tane Kızum olsun artuk bişe demiyeceğim ya. He bişey
demiyeceğim dedi. Sora işde gitti da emicesi, babamun emicesi... Kaşı da. Emica
80 dedi demiş ki ben seni evlendureceğim dedi. Kimi vereceksan? Ben işde kizlıkde
seviyudum oni vereceksun emica demiş. Evleneceğum diye birleştirecekti. Yani
evlendurecek da annem'un yaninä geturecekti.
- NB : Kuma mı?
- BA : He he kuma... Kuma alacaktı. Sora işde annem razı gelmedi. Hiç konuşmadı.
- 85 NB : Annen küstü mü babana?
- BA : Ooo çok kızdı. Çok ağladı.
- NB : Ama annen gitmedi değil mi?
- BA : Yok, yok, yok hiç konuşmıyodı hiç.
- NB : Küs... Evde küs yaşadılar yani.
- 90 BA : Evde, annen hiç yaninä almadı, yaklaştırmadı, konuşmadı. Oyle işde. Sora
babam öldüğü zaman billeştuler. Sıhadet getudi, mutahit geturdi. Anne demeyorlerdi
eskide oyleydi da. Çok eyiydi işde çok yani. Mütahit olan da.
- NB : İyi anlaştınız mı onlarla?
- BA : Anlaştuk he.
- 95 NB : En çok hangisiyle iyi anlaştın?
- BA : Kızlarla...Kızlarlen anlaşıyudum. Onlarda, onlarda...
- NB : Sen kaç yaşında evlendin ?
- BA : Ben mi? Ben çocuk idum zaten. On altı, on yedi yaşında Nemun'un şeyini
verdiler.
- 100 NB : Neyi?

- BA : Ablam öldü ya... Yüksel'in... Kík dót yaşındeydí öldüğü zaman.
- NB : Yani şimdi sen ablanın eşyle mi evlendin?
- BA : He... Bi sene, bi sene kaldum ondan sora...
- NB : Ama çok güzel, çok farklı bir hikâye o zaman değil mi?
- 105 BA : He, he...Konuşturuyosun sen bana. Konuşacaksın ayıp.
- NB : Neyi konuşucam?
- BA : Buni sen aliyosin da.
- NB : Yok görüntü almıyorum.
- BA : Hā ondan sora ordaki babaannen, Gidreva'deki Hacce. Babannen sen
- 110 tanimiyusin.
- NB : Tanımıyorum yok.
- BA : Anneanen'in Kaynanasi...
- NB : Haa... Biliyorum.
- BA : Anneanne'nun kaynanasi bizum Adnan'un babasının emicesininun kızı. O
- 115 aracılık yaptı da kaçırdı işde.
- NB : Çok güzel ama.
- BA : O aracılık yaptı.
- NB : Ondan sonra...
- BA : Ondan sora işde Kismet.
- 120 NB : Mutlu muydun evlendin?
- BA : He ne yapacaksın? Ehteyarluk işde. Sora bunlarla otuduk. Bişeler, bişeler işde.
- NB : Ama bak şimdi ne güzel hep yanında. Ne güzel.
- BA : Buni aldım ya. Alılah bunun şey uvey çocuğume buni verdum. Oni da kaçırdı vermiyudi.
- 125 NB : Senin Adnan değil mi? Amca'dan olan oğlun Adnan.

BA : Sora buni geturduk. Çocuk olmiyudi. Allah Adnan'ı vedi. Otuz yaşine olmamış idim da Adnan oldi işte. Buni aldum. O da işde şimdi yaşlulukte yaşıyuz. Oğlum çok eyi, bakiyu bana.

NB : Bu iş böyledir yardımlaşacaksın tabi.

130 BA : He... Eskide oyleydi. Kime verursen ver. Omer midur?

NB : O zaman senin eşin çalışmıyor muydu?

BA : Eşum ne çalışıyudi. Bişe yok.

NB : İşçilik de mi yapmıyorlardı?

BA : O Samsun'deydi, tutun yapıyulardi o zaman. Benda Kaç sene gitdum, geldum.

135 NB : Onunla birlikte mi gittin?

BA : Hee...

Konuşmacılar : Aysen Bayramın(43)(AB), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu : Yemekler

5 NB : Yazları kışa nasıl hazırlık yapıyorsunuz onu dinleyelim. Gıda olarak neler yapılıyor burada?

AB : Gıda olarak ne? Turşudan başlıyoruz. Turşu yapıyoruz. Kışlık yiyecekleri dondurucuya koyuyoruz fasulyayı...

NB : Mesela nasıl? Fasulye'yi anlatabilir misiniz?

10 AB : Toplıyoruz, ayıklıyoruz. Däne şeklinde däne olunca konserve yapıyoruz. Daha önce dondurucular yokken konserve yapıyorduk şimdi dondurucuya koyuyoruz poşetliyoruz.

NB : Sadece fasulye mi oluyor içeriğinde?

15 AB : Çeşit şey melemenle sebzeler, bütün sebzeler karışık kızartıyoruz. Dondurucuya her türlü sebze koyabiliyoruz yani.

NB : Neler mesela? Başka hangi sebzelerin turşusunu yapıyorsunuz mesela?

AB : Burada bütün sebze, salatalık, fasulye, lahana turşusu, kocabaş turşusu...

NB : Kocabaş nedir?

AB : Kocabaş nasi annatıyım? He turp gibi... Genelde pazarlarda devamlı satılır.

20 Bizim şeyde yetişiyor, bize özgü. Ne biliyorum her türlü ne yetişiyorsa burada sebze mebzelenin hepsinden turşu yapılıyor.

NB : Genelde yazdan kışa hazırlanırken turşu ağırlıklı besinler o zaman.

AB : Turşu ağırlıklı başlıyor. Sebzeleri donduruculara koyuyoruz, topluyoruz, paketliyoruz.

25 NB : Kışın da bir güzel çıkarıp yiyorsunuz.

AB : Üzum'den küme yapıyoruz.

NB : Onun yapımını biraz anlatabilirsiniz. Mesela nasıl yapıyorsunuz? Üzüümü dalından topluyorsunuz...

30 AB : Üzum'u topluyoruz, onu ezıp, suzuyoruz, onu kaynatıyoruz. Kaynattıktan sonra bi kez onu temiz bi bezde süzuyoruz. Ondan sora tekrar bekletiyoruz bi gün. Onu bi kaç kez kaynatıyosun ki katılaşıñ. Ondan sora küme yapımına geçiyoruz.

Toplanıyoruz koni komşı... Dışarda yaniyo ateş. Ondan sora ona nişasta, yurek unu şeye katıyoruz. Şeker... Onna mahallebi yapıyoruz.

NB : Muhallebi kıvamına gelinceye kadar...

35 AB : Tabi... Büyük kazanda kaç kişi yardımıyla karıştırır karıştırır mahallebi oluyo. Ondan sonra ceviz veya fındık... İplere diziyoz.

NB : Bu siyah üzüm'den mi yapıyor sadece?

AB : Herhangi bir üzüm, meyve suyu... Her meyve suyundan oluyo.

NB : Burada başka isim olarak yetişen üzüm var mı?

40 AB : Beyaz üzüm, kırmızı üzüm, kokulu üzüm...

NB : Kokulu üzüm nedir mesela ?

AB : Siya üzüm kokulu üzüm diyoz. Buraya özgü. Ondan sora meyve artık herhangi bir armut, elma hepsinden olabiliyo. Karayemiş'ten yok. Ondan bişey olmaz.

NB : Üzümleri kaynatıyorsunuz. Ondan sonra ne yapıyorsunuz?

45 AB : Kaynattıktan sonra sovuyo. Onu şeye hazırlıyoruz küme yapımına hazırlaniyo. Fındığı kırıp kavrumuş yapıyoruz, iplere diziyoruz hepsi hazır olduktan sonra küme yapımına geçiyoruz. Ondan sonra uzatıyoruz, hazırlıyoruz, asıyoruz.

NB : Tahtadan bir düzenek.

AB : Evet. O k alın ağaçlara asiliyo da. Bi kaç kişi yardımıyla bi kişi, iki kişiyá

50 olmuyo bu Bi kaç kişi yardımıyla yapıyoruz, batırıyoruz papaya... Asıyoruz. Ondan

sora onu kuritıyoruz. Güneş varsa güneşe asıyoruz dışarda. Yoksa da sobanın üstüne mutfağa alıyoruz içeriye. Bu şekilde oluyo.

NB : Bu şekilde yani...

AB : Pekmez artmutun varsa...

55 NB : Onu da dinleyelim mesela...

AB : Armut, elma herhangi bi meyve, meyve suyuni onu daha önceden...

NB : Burada o pekmezlerin özel isimleri var mı?

AB : Üzum pekmezi üzumlá yapiliyo bi da armıt pekmezi diye geçiyo. İki ismi var.

Bi de dut pekmez oluyo. Ama o Artvin'da oluyo.

60 NB : Buraya özgü olanlar üzüm, armut. Anladım. O nasıl oluyor? Topluyorsunuz...

AB : Onu da daha önceden kaynatıyoduğ, armutu topluyop,yıkıyıp, kesip kaynatıyoduk. Onu süzup çuvallelere koyup süzüyon, suyuni çıkariyosun. Ondan sora tavaya koyup aşındıra aşındıra kayniyo. En sonunda pekmez haline geliyo, kıvamını tutturuyosun, indiriyosun o kadar. Yok onu kıavanozlara koymuyosun. Onu bi

65 bidonlara, herhangi bi kaba koyuyosun. Peğ mez bozulmaz. O da oyle yapiliyo.

NB : Başka neler? Bir de un yapımını dinleyelim sizden.

AB : Hamur işi mi? O da aynı yapmalı da...

AB : Misir unu mi?

AB : Ha misir unu. Misir unu, misir bahçede ekildikten sonra tabi misir güz vakti

70 eylül, ekimda yetişiyo zaten misir. Misirler kırılıyo, ayıkleniyo, kurutuluyo, kurutulduktan sonra değermene verip öğütüyoruz.

NB : Kışa hazır oluyor. O undan neler yapıyorsunuz?

AB : Misir unundan, misir ekmeği olur. Yüreğ ununi kullaniriz boreğ lere kullaniliyo, kumeye kullaniliyo.

75 NB : Yüreğ ununu açıklayalım.

AB : Onun yüreği yani. Çok incesi.

NB : Anladım. Daha da ğtlmş hali.

AB : Onu ince eleklen geçirdiğin zaman daha incesi ıkıyo ona yreğ unu deniyo.Yrek ununu iinden alıyosin. Boreklerde kullanıyolar.

80 NB : Başka buraya özgü... Mesela Hamsili ekmek?

AB : Hamsili ekmek... Hamsili eğmek genelde firun unuyla, firun misiri yapariz mesela. Firun misiri, misir tam olgunlaşmadan, tzeyken kırıyosun, onu kaynar suye batırıp bi taşım kaynatıp ıkarıyosun. Onu ufalıyoruz, ufaladıktan sonra tekrar furunda suyunu çekinceye kadar furunluyoruz. Ondan sonra güzel Kızđın gneşde iyice

85 kurutuyoruz.

NB : Al sana fırın unu...

AB : He furun misiri oluyo. Ondan sora değerene koyduk ta ğttk m oluyo furun unu. Ondan hamsi ekmeği oluyo, dudey oluyo.

NB : Lahana yani...

90 AB : He çok güzel oluyo.

NB : Hamsili ekmeği nasıl yapıyorsunuz?

AB : Hamsili eğmeği benim yaptđđım şöyle, bol patates,bol soğan, havuç varsa havuç rendeliyorum. Domates de konuyo ama ben genelde peğ kullanmam. Beyle tadı mayhoşumsi yapıyo. Koyanlar var. Biber, tze biber, domates, pazi yaprağı felan
95 koyuyolar. Eskiden koyuyoduk ama şimdi sde yaptđđımız hamsili eğmeğ daha lezzetli oluyo. Bol yağlan, iki su bardağı daha fazla hamuru yoğururken. Onu iyice ayıkliyosun, hamsiyi iyice ayıkliyosun ince ince kıyıyosun. Soğanını, patatesini, bol ama oyle bi kilo daha fazla soğan, patates iki kilo olacak.

NB : Yani elini bol tutacaksın.

- 100 AB : Sade sebzesi bol olacağ . Onu harman yapıp yoğuruyosun, piğiriyosun yiyosun, harika oluyo.
- NB : Peki başka ... Dudeyi nasıl yapıyorsunuz? Türkçesi Lahana yemeği.
- AB : He Lahana yemeği... Dudeyi nasıl yapıyoruz? Lahanayı topluyoruz, yıkıyoruz.
- NB : Burada Lahana da tek isimle mi anılıyor? Bir tek Lahana...
- 105 AB : Kara Lahana... Burda zaten kara lahana yetişiyo, beyaz lahana yetişmiyo. Onu yıkayıp iyice kaynar suda doğruyoruz ince ince kıyıyoruz. Kaynar suya koyup iyice piğiriyoruz. Arti barbunyá fasulyá varsá daha once ayrı piğirip onu da koyuyoz üstüne. Bol taze fasılyá, pazı yaprağı evet onu iláve ediyoruz. Bol patates kaynarken koyuyosun üstüne karıştırıyosun. İlk bi kaynatıp suyunu acı suyunu süzuyoruz, ondan
- 110 sonra bütün hep malzemeleri yerleştirip koyuyosun onun üstüne. Kaynatıyoruz. Pişince suyu çekinceye kadar iyice pişiyo, suyunu çekiyo. Ondan sonra geniş bi tekneye onu deviriyoruz. Bol tereyağı, iç yağı koyuyolar.
- NB : İç yağı nedir? Onu bir duyalım. İç yağ burada çok kullanılıyor.
- AB : İç yağ, hayvanların yağı. Mesela nası diyim et yağı, et yağı, iç yağı denır. Burda
- 115 genelde alima diye geçiyo ama onu normal iç yağıdır.
- NB : Genelde birçok yerde bilinmiyor da iç yağ olarak o yüzden sordum.
- AB : İç yağı bilinır. Et yağı olduğu için. Kuyruk yağı, iç yağı. Onu ilave ettik mi o lezzet verir. O lasca alima diyolar ama genel onun şeyi iç yağı veya kuyruk yağı. Koyun yağına, kuyruk yağı denır.
- 120 NB : Lahana yemeğini yaparken tahta bir şey ile dövüyorsunuz. Onun adı nedir?
- AB : O Lasca korza. Biz laperi deriz ama bu Türkçesi yok ki ya ağaç kepçeyle iyice dövüyoruz.
- NB : Özü ağaç yani onun...

AB : He... Kepçe yāni dūz ađızlı bi kepçe. Onla iyice dovūyoz, dövuyosun. Eziliyo,
125 eziliyo ezildikten sonra ustuna bol tereyağı bastın mı, furun ekmeği da sıcak sıcak
pişurıp ta ortasına kırdın mı yanına da bol salatalık, bi da ayran. Oh...

NB : Bir de onun yenme şekli...

AB : Ha biz tekneye temiz bakır bi tekne veya ağaç teknesi çeviriyoruz, deviriyoruz şey
tencereden pişmiş yemeği koyuyoruz, içiná da mısır ekmeği kırıyoruz, hepsi bi halka
130 oluP herkes o teknenin içinde yenir o.

NB : Elle değil mi?

AB : Elle tabi.

NB : Burada çatall, bıçak kùltürü yok.

AB : Yok, yok. O çatallá, bıçaklá yenecek yemek diğil. O elle yenecek yemek.

135 NB : Başka neler var? Buraya özgü yemek...

AB : Buraya ... Bi da mısır unu, buğday unundán burda genelde mısır unundán
yaparlar ama ben mısır, buğday unundán yapıyorum. Geniş bi kaP, derin bi tava veya
ona su dolduruP, tuz koyuP kaynıyana kadar bekliyorsun. Ona bi miktar buğday unu
koyuyom. Karıştırmadan ama tahta kaşıklá bastıra bastıra pişiriyorum onu. Suyu
140 çekinceye kadar. Suyu çektikten sonra boyle bastıra bastıra... Bastırarak ezeceksin
oyle boyle karıştırmıcan. Sadece bastırarak o un mahallebi hāline gelecek ama kati.
Çok kati. Onu pişirmesi çok zor. Pişirsenuz iyi.

NB : Tekniği o yani.

AB : Tekniği onun ona güç lazım. Ateşin üstunde onu eze eze, eze eze pişireceksin.
145 Ondan sonra, piştikten sonra onun ortasından oval şekilde ortasını açıP, tereyağ
eritiyoz, tereyağ doküyoz içine. Onu da oyle komple masaya koyuyosun ortaya
tavaylá, tencereylá. Neyle pişirdiğin kapı. Ondan sonra da yanına ayran. Kaşıklá
koparıP koparıP, yağa bandırıP bandırıP yiyosun.

NB : Değişik bir şey o da farklı.

150 AB : Evet değişik bişey.

NB : Peki buraya özgü tatlı... Laz böreği.

AB : Laz böreği var. Tatlı baklava, laz böreği.

NB : Laz böreği ve büzmeyi bize anlatın.

AB : Buzmede da fazla farklı bişey değil. O buzme yufka açtıktan sonra baklava
155 malzemesiyle yoğuruyosun aynı şey. Onu tarif etmeye gerek yok. Ondan sonra yufka
açtıktan sonra içine bolca funduk döküyorsun. Öğütülmüş funduğu döküyorsun. Ondan
sonra oklavayla hıvırıP, hıvırıP sarıyorsun, buzuşturuyorsun, tepsiye diziyorsun. Onu
öyle pişurup te kışlık saklayabiliyorsun.

NB : Nasıl oluyor yani?

160 AB : Bi süre onu pişurduktan sonra onu furune, tabi onu kesip kesip dilim dilim
kesiyorsun. Piştikten sonra onu bi kaba koyup, muhafazalı kabın içine bi koli veya bi
cam kavanozun içine koyup, bi süre zaman bi misafirin geldi mi onu şerbetleyip
yiyorsun. Şerbetlemeliyim da oyle koyarız.

NB : Peki laz böreğini insanlar farklı yerlerde tuzlu bi börek olarak algılıyorlar. Nasıl
165 yapıyorsunuz laz böreğini?

AB : Laz börenin özelliği muhallebisindedir. Onu sutla mesela dört kilo sutla veya beş
kilo o tepsinin büyüklüğüne göre. Ona bi miktar şey yurek uni koyuyorsun. Yurek uni,
içinâ yumurta, dört beş tane yumurta kırıyorsun, bol yumurta, karabiber...

Mahallebisini yapıyorsun ama o unla, mahallebi yaptıktan sonra mahallebiye yumurta
170 karışimini şey kıvamı çektiikten, suyuni çektiikten sonra mahallebi haline gelince o
zaman katiyorsun yumurtasını. Tam kıvamına gelince. İndirmek zamanında
koyuyorsun. Şeker tabi miktarını demiyim senin ağzının tatlı nasıl... Mesela kaç
bardak, iki bardak, üç bardak... Artuk tatlı yemene bakar. Onu furunda ağır ağır, kayn

- íya kaynıya pişiriceksin onu. Once tepsiye üç tãne yufka açiyosun, tepsinin altına
- 175 seriyosun. Mahallebiyi ortaya döküyorsun, ustune tekrar bol tereyağı eritiP o malzemenın ustune döküyorsun. Ustina tekrar uç tane yaprak kapatıyorsun veya dört tãne ya da o ağzına bakar. Genelde beşer tãne de yapan oluyo. Üçer tãne de yapan oluyo. Tekrar kapağını kapatıyorsun yufkaylá. Yine tekrar yağlıyorsun üstünü... Furunda pişiriyosun.
- 180 NB : Al sana laz böreği.
AB : Al sana laz bóreği!
NB : Yeme de yanında yat.
AB : He he evet. Yeseler bayılırlar.
NB : Yani kış hazırlıkları böyle.
- 185 AB : Kış hazırlıkları bi de silori yapıyoruz onu anlatıyım. Onu normal sade tuzlán, un, su. Hamur yoğuruyosun. Kulak memesi yumuşaklığında normal yufka açılacak hamur yapıyorsun. Onu baklava kadar ince gerekmiyo açmaya. Biraz daha kalıncı yufka açiyosun. Onu sobanın üstünde, geniş, düz sobanın üstünde pişiriyosun. Altli, üstlü yufkayı.
- 190 NB : Soba şart mı?
AB : Soba şart. Ha şeyler var şimdi ceylanlı fırınlar var. Saclar yeni çıktı onlar ama biz köyde olduğumuz için sobanın üstünde onu pişiriyoruz. Mesela on tãne yufka açıyorum, on tãne yufkayı biriktiriyorum. Ondan sonra sobanın üstüne onu seriyorum, çeviriyorum. Çevirdikten sonra bi daha yufka seriyorum, onu çeviriyorum, 195 bi daha yufka seriyorum. On tãnesini bi yerde pişiriyorum. Altli, üstlü. Anladın?
NB : Çok güzel. Yetenek yani.
AB : Ondan sonra yufka açma işi bitti mi, pişirme işi de bittikten sonra onu oturuP, onu kıvrıP kıvrıP sarıyorsun rulo şeklinde hepsini. Rulo şeklinde sarılıyo ondan sonra

- küp küp kesiliyo, tepsiye diziliyo. O tepsiyen tekrar furunda tekrar iyice kızartiliyo.
- 200 Ondan sora onu sakla. Koliyá koy. Nereye koyarsan koy.
- NB : Yani kıvamı nasıl bir şey oluyor ? En son çıktığı hali neye benziyor tadı ?
- AB : Kıtır kıtır oluyo. Tatli değil sadece tuzlu oluyo o. Ondan sonra onu oyle iyice kızarttıktan sonra onu bi koliyá koyarsın bi çerez gibi oni sakliyorsun bi misafirun geldi mi istediğin kadar tepsi de tabakta, büyük küçük artık ne kadar misafurune göre
- 205 tepsiye tekrar diziyosun onu ıslatıP furuna veriyosun. Onu furuna veriyosun biraz yumuşayince ustune sarmisakli istiyosun sarmisak da kullanabiliyo. Nefis oluyo çayın yanında sarmisakli. Biz normalde yoğurtli yaparız. Bunlar pek sarmisakli sevmiyollar. Yoğurdi, bolca yoğurdi döküyorsun üstüne yayiyosun. Ondan sonra tekrar furuna atiyosun bi taraftan tereyağ yine tereyağı. Bol tereyağı kızdırıyorsun ustina. Bi boca
- 210 ediyosun. Senin ellerini bağlicaklar. Senin ellerini da benim ağzimi mi nasıl derler unuttum. Senin ağzini bağlicaklar diyemedum. Bi deyim vardı.
- NB : Yani inanılmaz lezzetli şeyler ortaya çıkıyor.
- AB : Onu kışlık yani. Günlük değil onu yaptıktan sonra onu koliyá koy, temiz bi poşete doldur veya bi bidona doldur, sakla bozulmaz.
- 215 NB : Peki buradaki herkes aynı şeyleri yapıyor değil mi? Çevrede hep bu tarz. Kışlık hazırlıklar böyle yapılıyor.
- AB : Yapan yapıyo. Yapmıyan da var tabi ama. Kimisi şimdi kendini zahmet vermiyo. Kendine da... Gidiyo yufkacide hazir satiliyo orda yapıyolar, hazir alıyolar.
- NB : Ama işin emeği kendi yaptığın değil mi?
- 220 AB : Tabi tabi... Kendi yaptığın başka oluyo. O kış çayın yanındaki olmazsa olmaz bizim yiyeceğimiz sucuk, kúme, findık, kışın çayın yanında misafirlerımız geldiği zaman findığı kırdırıP, ayıklıyoruz, güzel kavrulmuş yapıyoruz güzel fırında...
- NB : Kavrulmuşu nasıl yapıyorsunuz?

AB : Tepsiye koyup furuna veriyoz, kızartıyoruz ondan sonra kabuk atıyo tabi

225 kuruyunca kabuk atıyo. Onu ufalıyoruz güzel, temizliyoruz, seçiyoruz güzel sağlam güzellerini bi cam kavanoza dolduruyoz, koyuyoruz her akşam misâfir gelince kümeleri de ince ince doğruyoruz. Çerez misali. Misafir gelince çayın yanına ikram ediyoruz.

NB : Burada yetişen farklı bitki, sebzeler var mı?

230 AB : Buraya özgü karayemiş var. Başka değişik bişey funduk her yerde var. Yaban mersini oluyo dağda. Börtlen oluyo. Börtlen reçellerini yapıyoruz kışlık. Yabâni çilek oluyo ondan çok nefis reçel olur. Her yerde olan şey yani. Fazla değişik bi meyve burda yok.

Konuşmacılar: Aysen Bayramın(43)(AB), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu : Gelenek - Görenekler

5 NB : Şimdi köydeki gelenek ve göreneklerden bahsedelim. Ne tarz gelenek ve görenekler var mesela? Köye has Şeyler. İnanışlar olabilir batıl olarak.

AB : Nerden başlıyayım ki?

NB : Hayvanlardan başlayabilirsin mesela. Burası dağlık olduğu için çok hayvan var. Hayvanlara gore inanışlar mesela.

10 AB : Mesela yabāni kuşlar öttüğu zaman... Baykuş denilen bi kuş var, genelde gece bağırır. O bağırdığu zaman bi böyle kötü bi haber geleceğe işarettir. O kötüye yorumluyoruz. Bi da yabāni, çakal diyoruz onun erkeği, çakalun erkeği, onun genelde Şeyini ismini o bağırır. Laparda derler bizim dilimizde ama. O bağırdığu zaman kessin bir ölüm olacak. Bunun tecrübesi da çok yapılmıştur yāni.

15 NB : Ondan sonra... Onlar öttüğu zaman uğursuzluk mu getiriyor yani?

AB : Uğursuzluk getiriyoy yani ille ki bi ölüm haberi alınıyo, geliyo. Bi ölüm olacaksa bi gün oncesi ille ki o bağırdığu zaman, onu duyuncā kötüye bi yorumlanıyo yani.

NB : Neler yapıyor mesela, sobaya?

20 AB : Ha o, o zaman değil. O ben onu duymamışım. Onu Sinem soylüyo. Tuz atma tamam var da ben onu bilmiyorum ama mesela bizde gece kötü bi rüya gördün. Sabah kalktuğun zaman o rüyayı ilk kimseye anlatmadan, konuşmadan suya anlatıyosun veya bi çocuklara yumurta dağıtırlar.

AB : Evet. Kötü bi rüya görüyorsun, üzölüyorsun onu yani çocuklari sevindiriyosun veya bi köpeğe afedersin ekmek veriyolar. Uğursuzluk gitsın yāni. Batıl inançlar
25 bunlar yani.

NB : Başka neler var?

AB : Başka...

NB : Yaşlı kadın muhabbeti duymuştuk geçen o neydi? Don yakma falan...

AB : Ha o hava çok şiddetli fırtına yaptığı zaman yağmur yağmasın diye, geçsin diye
30 yaşlı kadınların kilotlarını çalarlar gençler. Biz direğe sarardık. Balkonun direğine
bağlardık.

NB : Gerçekten mi?

AB : Babaannenin Kurtasını, kilotunu çalarduk, bağlarduk. Şimdi yakıyorlar. Bi kısım
da ateşe atıp, gizli yakıyorlar yaşlıların kilotlarını ki yağmur geçsin diye. Veya bi
35 kabağa, beyaz kabağın sapını yakarlar. Supurgeyi yakarlar. Kabağın sapı bi da
supurge yakılır ki açsın hava diye. İşte böyle şeyler.

NB : Bir bunlar mı var burada batıl inanış?

AB : Şimdi çok şey var da şu anda aklıma gelmiyo.

NB : Peki burada cenazeler falan nasıl kaldırılır? Sizlerin yakınları öldüğü zaman
40 neler yaptınız mesela?

AB : Biri öldüğü zaman hemen o anda onu toparlarlar câmiye gider, câmide yıkanır,
hazırlanır, ondan sonra tekrar eve getirilir. O gece dost, akraba, kolu komşu toplanır.
O evde bi gece evde kalır cenaze. Ertesi günü işde öğle vakti Hakk'a verilir.

NB : Ağıt olayları nasıldır?

AB : Ağıt olayları yaşlılar genelde yaşlılar ağıt yakarlar. Çok güzel oluyo o ağıt
45 yakmaları. Herkes beceremiyo onu, ağıt yakma boyle mâni gibi içten. Hem ağlarlar
hem ağıt yakarlar. Mâni gibi, destan gibi...

NB : Kendileri o anda orda mı üretiyorlar?

AB : Tabi, tabi... Mesela bi yakını ölmüş oluyo. Hem ona ağlar hem o cenaze'ye
50 ağlar.

NB : Bitiştiriyor yani.

AB : Bitiştiriyoy. Hepsini bi araya getiriP bi ağıt, destan gibi yaşadıklarini anlatırlar, soylerler. Biri ağlarken o cemaat dinler. Bi taraftan Kuranlar okunur.

NB : Cenaze evine, ağlama evi mi deniliyor burada?

55 AB : Cenaze evi, ağlama evi. Hakk'a verildikten sonra mezarlıkta helva yapıp mezarlıkta dağıtılır. Cenaze namazını kılanlara, Hakk' a verenlere, orda bulunan insanlara helva dağıtılır.

NB : Helva k¼lt¼r¼ var. Başka?

AB : Akşamları illa her perşembe akşam helva yakılır, her akşam Kuran okunur.

60 Yedisine kadar her gece okunur. Yedisinden sonra perşembe akşamları, Perşembe den, perşembeye okunur. Her akşam ikramlar dağıtılır. Gelenlere tabi. Kuran okuyanlara, orda dinleyenlere, halka, gelenlere ikramlar verilir.

NB : Ölenlerin eşyaları ne yapılır? Dağıtılır mı?

65 AB : Daha once tabi. Hiç olmazsa bi Kat vereceksin. Tabiki giyilmiş eskileri şimdi zaten kimse giymiyo da... Eskiden, daha onceleri tabiki herkes, ihtiyaçları vardı, giyilmişti, giyiyolardı ama şimdi yeni kıyafetleri verilir, eskileri yakılır. O işte elli ikisine kadar her perşembe Kurân okunur. Elli ikisinde duvâsı, mevlıt okunur.

NB : Burada hep eve yakın mezarlar kurulur değil mi?

70 AB : Burda hep eve yakın evet. Evin etrafında yani ortak mezarlık yok burda. Herkesin kendi şahsına, kendi tarlasında... Daha eskiden tabiki ortak mezarlıklar varmış. Mesela câminin oralar hep... Ama şimdi herkes cenâzelarini kendi bahçelerine, kendi evinin etrafına yapıyo.

NB : Ama biliyorsun ki o mezar bu eve ait.

AB : Evet, o eve ait evet. Herkes kendi arazisine göm¼l¼yor.

75 NB : Burada d¼đ¼nler nasıl oluyor? Kız nasıl çıkartılıyor?

AB : Şimdi daha tabiki. Oncesine gidersen, köy düğünları oluyodı. O daha güzel oluyodı. Köy düğünları çok güzel oluyodı eskiden tabiki. Bi hafta, on gun once hazırlıklar başlardı. Baklavalar hep evde elle açılırdı. Giderdik biz, yufka açmaya giderdik. Silerı dediğim ondan yapardık. Baklavalar, otuz kırk tepsi baklava yapılırdı.

80 Börekler yapılırdı. Ondan sonra kazanlarla yemekler kaynar. Ahçı tutulur. Evde hazırlık yapılır. Mesela kız almaya, gelin getireceksin ondan sonra bi gün cumartesi günü gidilir kızın evine. Urda ayrı bi düğün kurulur. Akşama kadar yenir yemek filan olur. Ondan sora akşamı gelini alıp, oğlan evine gelir. O gece devam eder. On iki, bire kadar devam ederdi veya sabaha kadar. Kimisi bazan yatanlar olur. Sabah devam ederdi düğün. İki gün, iki gece... Ertesi günü damat kızın evine... Bu sefer damat düğünü oluyo. Kız düğünü bitiyö, gelin geliyo. Oğlanun evinde bitiyö. Bu sefer damat, damatlığa gidiyo. Kızın evine gidiyodı, orda oluyodı. Ama şimdi onlar hepsi kalktı. Şimdi salon düğünları çıkınca gidiyosun kızın evinde. Bi kaç masa, bi kaç kişi gidiyo biraz ikram veya bi kaç masa yemek veriliyo, ondan sonra kız alınıyo. Zaten kuaför

90 dan çıktıktan sonra eve geliyo kız. Fazla da zaman geçmeden kız alınıp, salona gidiliyo. Salondan sonra düğün bitiyö. Eskiden köy düğünlerinde salondan sonra oğlanın evine gidilirdi kız tarafı da giderdi kızın peşine. O gece sabaha orda tekrar eğlence devam ederdi.

NB : Neler yapılırdı?

95 AB : Akordion vardı eskiden. Gelini evden de akortla çıkarırlardı. Ama o gelin havası çalardı ki, ya ağlamamak mümkün değil. Çok güzel. O akortla gelin evden çıkarırken varya... Ondan sora geleneksel şeyler var. Bozuk paralar dökerlerdi. Biz çocukken, biz gelin çıkacak yerde giderdik çocukken hemen gelin çıkarken, gelinin yanında bulunurduk. Tabi kayınpederi avuç avuç bozuk paraları dökerdi. Kapıdan çıkarken

100 gelinun üstine. O zaman bozuk para vardı biz çocukluğumuzda. Tabi bozuk para

dökerdi, biz toplarduk. Kapış kapış... Ondan sora gelini evden çıkarırken yol kesme vardı. Gençler, kolu komşu, çoluk çocuk yol keserlerdi. Onlara zarflara para konurdı, zarflar dağıtılırdı. Artık bunlar geride kaldı. Daha kolaylaştı her şey. Ama bir gelin, bir düğün uç gün devam ederdi bizde. Çok güzel oluyodı.

105 NB : İsteme merasimleri nasıl oluyor?

AB : Yooo. Şimdiki gibi değil. Eskiden bi kız almak çok zordu. Dışardan soruşturuluyodı. Onlar gel demeden gidemezdın. Kimisi da illa tuttururdi ben illa o kızı alıcam. Bu sefer tekrar tekrar adam yollanır oraya, kız evine. Mesela oğlanın annesi babası değil da, yakınları. Elçi diye yollarlardı. İlle ki ordan onunla haber...

110 Gel diyene kadar adam yollarlardı. Kimisi bi yok dendi mi döner ama kimisi dá ille ki o iş olana kadar tekrar tekrar giderler. En sonunda bi gelun konuşalım. Oylelukle tabi. Eskide zor. Ama şimdi, şimdiki çok kolay. Şimdi gençler kendileri anlaşıyolar, bitti. Ondan sonra Allah'ın emir, Peygamber'in kavli bi formalite isteme bi gecede bitiyö. Ama eskiden çok zordu. O zaman çok zordu o işler.

Konuşmacılar : Nermin Albayrak(63)(NA), Aysen Bayramin(43)(AB), Emine Bayramin(49)(EB), Sabriye Bayramin(82)(SB), Nazan Bayramin(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

5 **Derleme Konusu :** Günlük Sohbet

EB : Ha şöyle oturup da bımem yok. Ya ğafaltı yaparken o zate oturyosun ğafaltı yaparken.

NB : Ya küçüklüğümüzden beri öyle. Sizin işiniz ayrı oluyor, bizim ayrı ...

EB : Evet.

10 NB : Sen şimdi neler yaptın Emine yenge, geldin?

EB : Ben mısır şey yaptım. Mısır o yıkılmıştı ya. Onu ayıkladım o kadar. He... He, he... Zaten başka çay yok ki.

NB : Bir mısır yaptın. O da lazım oluyor zaten.

EB : Eee güzel oluyó hamsili ekmekle. Biz memleket insanı ama. Hamsi aha duzey 15 mudey. Ee o ekmek, o işde bundan, bu mısırdandı o ekmek.

NB : Çok lezzetli. Pamuk gibi dağılıyor ağızda. Şeref amca da seviyor heralde.

EB : Hım... Çok o şey memleket yemeklerine bayılıyó.

NB : Güzel yapıyorsun bide.

AB : Artmadı mı? Çok var idú da. Zaten otuz dört kişiydik. Çokluk çocuk saydım 20 hepsi otuz dört kişi.

NB : Ne kestiler yenge ?

AB : Dana. Hım... Ama güzel et dökmüşdi.

NA : Şimdi, Hilmiye'ye gönderdiler Kamburişe Muzeyyen'e gönderdiler, Hatice geldi akşam ústi ona da verdiler. Asiye...

25 AB : E bi küçük Sabriye yenge'ye de gönderseydiler o ki verip gönderiliyó...

- NA : Ya Asiyeye gönderdiler. Ondan sora Nevin geturdi. O Asiyeye geturdi.
- AB : O çokdi. Et çokdi
- NA : Bende bunun için ciğer istedum. Cani istedi dedum, ciğer verun dedum.
- AB : Verdiler mi?
- 30 NA : Verdi. Hepten değil hoş kesti.
- AB : Ya heralda...
- NB : O göz hakkı zaten.
- AB : Yaşlılara da vereceksin.
- NB : Gençler beklediğinden değil ki. Yaşlılara göz hakkı önemli olan.
- 35 AB : Tabi...
- NB : Sen çok halsizleştin. Niye öyle oldu?
- NA : He... Keyfum bozuldi. Dún et yedim ya o dokundi bana.
- NB : Et işte yedin mi iki üç gün adamı süründürür.
- EB :Et şeydir, dondurucudá pişirdiğim et güzeldir.
- 40 NB : Bekletip...
- EB : Dondurucudaki Kaynattığım et hiç dokunmuyo insana.
- AB : Dondurucu dolap. Zaten hayvanı kesince o baygundur dedi. İki saat zaten baygunmuş, buzdolapta bekliceğmiş yirmi dört saat.
- EB : Bi gün bekleteceğmişsin. Evet, evet... Lezzetli değil sora güzel pişiyö.
- 45 AB : Keserken elumi da kestum dün. Hep sicakti, sıcak. Et daha yeni kesmiştilár da kesmeye yakın.
- NA : O kadar acele acele. Ama bi kazan et çıkdi, güzel et çıkdi.
- AB : Et güzel et çıkdi. Ama hep sıyırduk kemiklárinden...
- NB : Çok haneye dağıtıldı mı?
- 50 AB : Dağıtmadılar. Dağıtmaları gerek.

- NA : Yok. Orda yendi da giderken da işte verilecek yerlere verdiler.
- AB : Kızlar hep Rauf'un Sevim bakmış zaten. Sevim abla doldurdi bi büyük tencereyi sakladi onceden tabi.
- NA : O tabi kendi baktı emeği vardı. Kolay değil ona bakmak.
- 55 AB : Rauf'a dedi, Nurten dedi ki şeye Kenan Ağbi'ye. Bi tãne buti dedi ayırsayduk dedi. E bi tane buti da ayırdin gerekmez dedi Kenan Ağbi da. Burda etten verilir dedi, kesilmiş etten.
- NB : Dünden beri babaannem papayla uğraşiyor.
- NA : Oni da bitirdi neysáki.
- 60 NB : Ay gece ya. Size incez ya, böyle şey olmaz ya. Saat kaç olmuş onunla uğraşiyor.
- NA : Bişe istemez. Dudey yedim ya.
- AB : Şişiriyor.
- NB : Eskiden nasıl?
- EB : Yavrum çalışıyolardı. Direnç vardı. Şimdi bitti.
- 65 NB : Şimdi artık bakıyorum herkes hazır alıyor.
- EB : Evet.
- NA :Ona git da biraz otursun.
- NB : Ben söylüyorum bana dokundurtmuyor. Kıyamet...
- AB : O şimdi...
- 70 NB : Çay getireyim size.
- NA : Biz istemiyoruz. Bunlar içecekseler... İçeceklerse he...
- AB : Yok, yok, yok.
- EB : Bi gelsin otursun. Yenge...
- NB : Gelecekmiş.
- 75 EB : Ey gidi...

AB : Hep boyle bi arada olacaksın.

NB : Annem buradayken böyle oturabildik mi?

EB : Yok. Daha kaç sene gidip geliyolar da üvv koşuştura koşuştura, koşuştura, koşuştura, koşuştura koşuştura...

80 NB : Evi su bastı.

EB : Açık mi bıraktun?

AB : O bazen bana da oluyo. İçine bişey tıkanı mi delukten, musluk tá açık kaldı mi...

EB : Ama su niye?

85 NB : Su bastı ortalığı. Hayır onu oraya koymuş, unutmuş. Bende eşya taşıyıp indiriyorum yukarıya.

EB : Nazan, musluğu niye açık kaldı onu diyom.

NB : Yenge çözülsün diye da. Dondurucudan bir şey vardı et mi ne bilmiyorum artık. O sinirle poşeti kenara fırlattığım gibi evi temizledim. Nermin yenge görmese daha da

90 basacaktı. Bi baktım kıyameti bastı. Vuu diye bi bağıriyor.

EB : İş yokmuş gibi ekleniyó mübarek. Yenge aha aha bak ya.

NA : Hepumuz suçlu olduk şimdi.

EB : Cani şey insan oyledur.

NB : Atıyor da herşeyi.

95 AB : Nereye gidiyo şimdi bu demiri aldı da. Sabri !, Sabri ! ... Nerye ? Oni geçen aştım kazmaylen ama yine tikanmış su yoldan gidiyo.

NB : Bacayı da yaptılar inşaatçılar. Gül gül öldüm ya.

EB : Herşeyi elinden. Evet.

AB : Bacada yorulmadım da o aktardım ya... Omuz başları hep dağılmış. Su

100 dolduruyo çatinın içinde. Gezemiyosun, kiremitler kırılıyo. Sürüne sürüne kırılmasın

- diyi de. Bu akşam nasıl etlerim ağırıyo, nasıl hamlik da bacaklarım, etlerim yapmış mi. Beton çekiyo çekiyo da sora o taraf hep kabarmış da içi o kadar çok diğil ama. Hep ta zaten kırık kiremit örttük da. O yaridan aşağısi aktarılacaktır da. Yukarisini epey tamir ettum. Sade kahvalti yaptık de çıktık çatiye, indık bu yemekleri ısıtmıştı.
- 105 Akşam ezanında induk. O yine ekmekle bişey atıştırdi. Merdivenler çok tehlikeli kısa ya. Sen indun, ben çıktum. Mutfak değıl, ev nankórdur. Evun içunde yaptığın bişey görünmez. Dışarda tarlada çalışırsın biraz yorulurdun mi dinlenursun çalıştuğun görünur. Ama evde yap yap yap... Hele bi da eskiyse her şey o zaman... Bizım ev gibi bişey. Yeni yeni halılar serince bişey görünüyö. Bizım hepsi eski da hangisi düz?
- 110 Ben ne diyorum. Ben vadetmişim bi yerden piyango gibi bişey çıksa ev olduğı gibi ateş vereceğim, yakacağım. Yeniden yapacağım.
- NB : Kıyamam ben sana inşallah.
- AB : Ne yapım yenge. Bazen öyle şeyler lazım oluyo ki koşuyoruz bodruma, koşuyoruz bodruma. Yapsanız iyi.
- 115 NA : Çası dükkâni.
- AB : Ben de yoruldum da ne yapım. Yerleştiriyoum yer yok. Odun getiriyöz, çuvallari kışın dolduruyöz, odun getiriyöz kışın. Sabri atar atar.
- EB : O bi ikinci ev gibi.
- AB : Öyle... Her sene bir gün akşama bodrumda temizluk yapardum. Yoruldum da
- 120 yenge artık ben da boş verdim. Şimdi yakılacaklari yığmışım, toparlamışım yığmışım ekin Kalkınca yakacağım bahçede onlari. Yakılacak... Geçen sene sen burda yaktun. Ben yorgan, yastuk, yatak yaktum boyle. Bitmiyó yine. Bazen oyle bişey lazım oluyo ki köydesin yine lazım olur diye koyiyosun. Hoş gerçekten atti deyincá da hoş...
- Eskidur, kullanılmayacak şeyleri atacaksun da.
- 125 SB : Mikrop içinde pamuklar. İyi yapıyo artık.

EB : Aydan'in eşyaları yeniydi. İki evin eşyaları bi evde olmaz ki. Evet. Ne olacak?

SB : Ama kadın yine iyi kadundur, bişey ses çıkarmıyo.

AB : Ne katsayduk yenge?

SB : Dudey lahana katmasan da olur.

130 AB : Ne katayim. O lahana dondurucuya koymıştım ki dudey için pişurup ta... Yok nerden... Şimdi lahana nerde var. O olani da baktım biraz fazlaydı, atmadım. Ee fasulyá da olan toPladum. Emine Abla da zavallı. Gezdi gezdi dá bulamadı yok yok. Eyi ya işde yok yok o kadar. Yoktur. Murgul' á çıkacám da Hanife turşıları, fasulyálari yaptım dedi hep pas vurdi dedi ama bir hafta sonra yine orda olur dedi da.

135 Hava boyle giderse. Yoksa hiç bi şey olmaz. Eğer soğuk yaPsun, ayaz vursun yakıyo, pas yapıyo. Ben her sene o ümitlá bekluyorum çünkü bu zamanlari olmazdı da bundan sonra olurdi. Yine ağaçlarda olurdi da... Dun ağaçlari iskeleylân gezdim gezdim da işde bi bidon yapacam da pişurmadım bi on kilo çıkar mı?

SB : Bişe olacağı yok hele bakalım.

140 NB : Bu sene toprak küsmüş.

NA : Bendá olacak bendá.

AB : Ne olacak ? Ben olsun da olmayanlara veriyim diye. Ben kendim...

EB : Kelebek'te varyá o da sataştı. Dikkat etmelisin.

NB : Kelebek'ten mi olmuyor?

145 EB : Tabi. O şeyi yiyo ya. Sataştı. Buralarda iyi kötü var da, ağaçlarda hiç yok.

AB : Çatal yapup yerden kaldıracaktım dedi. Şavşat'dan asker arkadaşının karisi misafir geliyolarmış. Bugün de oni yapamadım bişey yok da ne olacak bilmiyorum dedi. Olduğu gibi yerde duruyo dedi. Kışlık şeker fasulyá yapıyo ya bi bahçe. O benim bahçemde oni yapıyo. Çok vermiş vermiş da bu furtuna da olduğu gibi yerde

150 dedi. Yatmış hepsi. KalduruP, çatal yapıp da dikleyeceksin, dikleyeceksin da o bugün bi pazarum var dedi. O da misafirler geliyo dedi.

NA : Sen kendi fasulyáni toplarsin. Toplamışsun.

AB : Ben gidincá geçen sene gittum. İki beş kilo, bi on kilo turşi yapTum, geturdum.

Ben yollúyo bazen. ToPlamış da pas etti dedi da bir hafta sonra olur dedi da. E bu

155 nedur yenge?

SB : Ne bileyim. Bu olmuş da. Bu İzmit'ten getirmiştum da.

AB : Bu nasul kabaktur, nedur bu ? Kesecek zaten ama bu ocharcağoni olsa kabuğu aha atiyo.

EB : Sert olur da.

160 AB : Sert olur he.

NA : Bu belki yemekluk kabak.

AB : Boyle hiç görmedum. Acaba şey vermişti. Remzi Ağbi dedi ki iki tãne kabak dedi. Biri Ápalúk kabaktur dedi, biri beyaz kabak. Ondan olmasaydi.

SB : Nasii ?

165 AB : Adapazari'nden geturmişti da Remzi Ağbi vermiş idi. Ápalúk kabak dedi.

Benden alduğun tohumdan olmasaydi. Bende çıkmadi. Bende obiri çıktı da bundan çıkmadi. Bide versen... Nerdeydi bu yenge nerden kopardun ? Kaya da mi yoksa altta mi ?

SB : Kaya da yok, altta.

170 AB : Ama bişey parliyo güzel. Nasil bişeydur, boyle kabak hiç görmedum,

bilmiyorum. Lapalıgtur ama Allah Allah...

NB : Çok güzel, etli...

AB : Tãzedur tãze. Daha yerişmemiş da.

SB : Etli, etli baksana.

- 175 AB : Ama içi hiç şey yok. Bi tohumunu alalum hele. Nasıl bi şey olacak? Aha olani da ha boyle. Tohum da yapmamış ki.
- NB : Onları öyle toprağa mı atıyorsun yenge ?
- SB : Alun da İapa yapun da. Kabaktur da.
- AB : Tohum alalum da.
- 180 NB : Ne kadar zaman sonra oluyor yenge bu? Toprağa attıktan sonra ...
- AB : Ee yazın ekiyosun da kurutuyoz şimdi. Yazın ekiyoruz. Beş on güne, bir haftaya çıkar topraktan ondan sonra yavaş yavaş...
- SB : Baksana bu ne kadar kalın.
- AB : Demek ki bu aynı onun, Remzi Ağbi'nun dediği gibi tohum vermişti bana. Ben
- 185 sana tohum verdum mi kabak tohumi?
- SB : Vermuştun.
- AB : O zaman odur bu. Odur o zaman. Bende bundan çıkmadı, obürından çıktı beyazinden da. Bunu ekmiştim. Söktüm ya fazla oldu diye. Bu rastlamadı bana.
- NB : Tadına bakın diyor, tadın bakalım. İapalık kabak tatlı mı oluyor?
- 190 AB : Taze daha olmamış ki. Bir tohum ayırıyım da.
- NA : Bi tane buni ben aliyom. Baksana hemen kurudi ha.
- EB : He he... Hemen şey yapar o.
- NA : Oni da birer tane siz alun tamam.
- EB : Yengem yaPmiyo mi?
- 195 NA : Yok. Yengem ne yapacak? Oldığı ne yiyecek bu akşam. Alun ya do.
- AB : Ee siz yarın niye iniyosunuz ki?
- NB : Ee anca da Çarşı toparlanacak. Şimdi kalanları ben yapacağım.
- SB : Emine sen de al bi tane.
- EB : Bi tane ver de şey yaparım. Hah oni da ver.

- 200 NB : İki ay sonra yeniden yemeye başlarsınız artık.
EB : İnşallah.
AB : Sen ver şey da yenge kendisi yapar. Sen yaparsın da Ápa.
SB : Ben ne yapacam?
NA : Yaparsá hoş kendi vermesá yapsun da kendi veriyo. Sinem orda kizim hirkam
- 205 var bi sana zahmet. Koltuktá koltuktá...
AB : Demek bu kabakti işde bana... Yenge'ye verdum tohimi da ondan çıkmış.
Bahçe'ye bi yerde ektum. Bahçe de nereye vereceksun yerum yoktur. Sóktum sóktum da obir cinsten kalmış beyaz renkten da bundan kalmamış. Değişuk. He ordan yuvarlaniyo da bu sene ordan yuvarladılar.
- 210 SB : İçi kucuk baksana.
AB : İçi hiç yok da, hep etli. Onun için dedi Remzi Ağbi da ÁpaÁuk kabak dedi. İki çeşit Kabakdur. Biri beyaz, biri ÁpaÁuktur dedi. Bende bu çıkmadi. Obiruni ektum da, tohumdan vermişum. Demek ki sana rast geldi. Ben sóktum da bi tãne bıraktum, beyazindán çıktı. Beyazi da büyük ama tãze.
- 215 EB : Yenge vermiştin ya onu ablam dikti da. Son son. Onun tohumunu aldı da dikti. Hele nasıl olacak?
AB : Ekiyorum da sonra seyrek seyrek bırakıyosun da bi yerde olmaz. Çekirdek yapmamış ki. Heralde benum yerum olsaydi keşke.
NA : Bu kadar mi tohum çıktı?
- 220 AB : He... Çekmecede daha...
NA : Senun canin istiyo heralda çay.
NB : Hayır ya. Karnı ağırıyor ya. Misafir için. Gelen misafir boş gönderilmez bizde.
NA : Bahçe de oldi mi oluyo yoksa bişey yok. Biz burda şeydeyiz mahrumiyet bölgesinde.

- 225 NB : Ee burda Şimdi araç yok. Anca böyle biri inecek ki inebileceksin. Sıkıntı yani.
Köyün zorlukları.
- AB : Demek bu adam hiç bi Şeyden haberi yokmuş da köpek.
- NA : Nasil kopardi o kadar?
- AB : Alttan kesmiş ki komple ucune kadar kurumuŐ. Bi damarini kesmiş alttan
- 230 yıĐilmiŐ duruyo. AŞağıdan dökmemiŐ, kesmemiŐ, yıĐilmiŐ duruyo. Bi Şey asılıyo orda
incirin o tarafta...
- NB : Bir gr. O gün burada ile çektirdi ya.
- AB : Ona vermiceksin parayı. Cehenneme kadar git diceksin.
- NB : Zaten normalde indirecektik, indirmedik. Çünkü efelik tasladı.
- 235 NA : Bundan sonra bizum heralde. Bizumki daha nerde. O yle gözüküyo.
- AB : Aha daha o en sonundá toplicak da. Daha nerde bu son. En geç... Orda biraz
gübresini eksik atmiŐler.
- EB : O eksik atmiŐler. Bol gübre vur hele bak ne çay olur burda.
- SB : Ben hayret ediyorum. Hiç kimse de yardumsuz. Erkek aliŐiyo da yapmiyo.
- 240 Nasil yaptum ben da hayret ediyorum bu Kadar ayları...
- AB : Ben gelince burden inip, ıkarlardi, gezerlerdi kadınlr. Kadınlrı burdán yol
vardı, kestirme. Şimdi orman oldi.

Konuşmacılar: Bedriye Albayrak(79)(BA), Nermin Albayrak(65)(NA), Burçin Őeřenoglu(24)(BŞ), Nazan Bayramin(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Koyu

5 **Derleme Konusu :** Geçmiş Yaaam – Koy Hayatı

BA : Hep oyle işde geçti

NB : Ne yapacaksın teyze, hayat zor da ...

BA : Bişe yok ne yapacan.

NB : Tütün sarıyor yani. Burada başka iş yok yani. Burada eskiden, buranın erkekleri

10 hep tütünle mi geçim sağlıyorlardı?

BA : He... On beş sene oralárde kaldı. Çobbacıler vurgun yapacakleridı.

NB : Vurgun mu?

BA : He...

NB : Ne vurgunu?

15 BA : Bibbirini vudiler.

NB : Kavga yani vurgun.

BA : He... Bizumilen bişe yokti ama.

NB : Kaçtı sonra buraya mı geldi?

BA : Biz gelduğ işde burya. Ondan sora çay yaptuk. Altı dónum çay yaptuk kendum

20 elumlá...

NB : Hepsini sen mi yaptın altı dónümü?

BA: He, he hep ben yaptum. Şimdi uç kaç đ eŐe bólundi da. Bize uç dónum kada var ama o da ben yapıyodum Şimdi artık uç sene, dört senedur ben bişe yapamıyom.

NB : Yoruldun da. Hastalık...

25 BA : Hee... Babanenun gibi. Babam da oyleydı.

NB : Genetik, genetik. Bizde genetik herkesde...

BA : Sabriye, Şuğran da oyle. E bizim boyle işde.

NB : Sen evlendikten sonra burada hep çay mı topluyordun ? Fındık, çay falan...

BA : Fınduk zaten olmiyordu da. Ev yapıyorduk, yarí yer Kaydí boyle tümsek idi.

30 NB : Ev mi kaydı, nasıl ev kaydı?

BA : He... Eski ev çıkacaktum da. Otede boyle ev yapıyorduk. Boyle Yağmur yağıdı yağıdı da boyle fındukluk boyle bi ev kurulacak yer gibi boyle vurdı da. Ooo...Getürdü da yapılmış ev. İşde bişey yok. Rametli deden da ey gidi beni çok severdi. Gelurdum burya da o da vardı, bunlar da burda değildi eskiden.

35 NB : Rahmetli dedem iyi adamdı değil mi ? Herkes köyde onu çok severmiş.

BA : Hee... Vuu çok. Şimdi çok şuku Allahu'mă. İkki tãne toğunum var. Gelunum de biras rahatsuz oldi ama eyilendi. Evumus va.

NB : Daha ne olsun Bedriye babanne...

BA : Heee onu kiraya verdi. Çoluk çocuk evlendurduğun zaman ev hazır, bi
40 askerluğini yapacak. Çok şukúr Allah'ume bişe yok. Boyle gömlekleşum, şeylerum burda olduğı. Seppil diyo ki boyle iki çanta, uç çanta boyle yíğmiş, yíğmiş, yíğmiş ...

NB : Senin kıyafetlerin mi?

BA : Benum...

NB : Seviyor muydun giyinmeyi?

45 BA : Çok, çok bi görsen... Bı geldun ise göstereceğum. Kimsá da almiyo. Temis olsun dedum da verduğum bari günah olmasun. Bi göstereceğum.

NB : Anam kıyamam ben sana...

BA : Hiç yırtık diğil.

NB : Elbet birini bulursun. Burda çok insan yok ki...

50 BA : Vermeğ istemiyum.

NB : Genç kızken de öyle giyinmeyi seviyor muydun, süslenip?

BA : Heee... Babaannen... Hee çok var. Nemmin kiziyo Nemmin.

NB : Neler giyerdin?

BA : Yırtık mırtık geymiyordum da boyle işde şeyleri oyle pıs gezmezdim.

55 NB : Yani etek mi giyyordunuz?

BA : He... Uzun elbise da. Babaannenun kaynanasi vadi ya. Burda gelurdu boyle hep yardum ederdum da. Diyordu ki sen dedi ineğun da var dedi, kocan çalışmıyor dedi, sen dedi boyle dedi boyle yırtık mırtık da gezmiyorsun dedi. Hey gidi günler vay

NB : Önem veriyormuşsun işte bak.

60 BA : Burda inek lazması taşıyorduk babanneyle ha buralarda. Çaylığa koyuyoduk.

NB : Sohbeta daldık Nermin teyze.

NA : Ne konuşuyosunuz?

NB : Eskileri bana anlatıyor bende dinliyorum.

BA : Ha burden yukarı bi şey var çayımız var bi búçuk dönüm. O da orman oldi.

65 Nerye Burçin? Niçun süslendun?

BŞ : Sevgilimle buluşucam.

NB : Bu cadı cadı... Yeni nesil çok fena.

NA : Yeni nesil gelin edilmez.

NB : Nermin teyze diyor tamamdır.

70 BA : Oyle... Evlenduklerí zaman yapacaklar her şeyi. Kocasíne her şeyi.

NA : Birincide saygı bilecek birinci. Saygı bilmedi mi beş para etmez.

BA : Ha bu geçmiyo baksana.

NB : Hava, yağmur, çamur geçmiyor. Burda hep yıllardır hep böyle.

NA : Bugün artık bu akşama yağdı da...

75 BA : Yağun da hele bakalum da... Hele açacak. Açacakmış.

NA : Televizyon ne diye ki acaba?

NB : Hep böyle kapalı gösteriyor.

NA : Hep kapalı. Ama havalar güzel oldu şimdiye kadar.

BA : OlacaK, olacaK... Futtuna yaptı ya gene olacaK.

80 NB : Bu kadarı da artık sağlık olsun. Nermin teyze sizin İstanbul'da mı eviniz var ?

NA : Yok biz İzmit, Korfez'de.

NB : Ben bilmiyordum.

BA : Ha burdan aşakki bizim. Ha bu alumden buraya kada. Biz aşaktayız. Denize taraf bunun. O Kada mesâfesi.

85 NB : Yakın mesafe. Hiç bir şey değil. Torunlar gelmedi... Geldiler mi?

BA : Benum mi? Boyuğı asker tecil etturdi da gelecek mi bilmiyorum. Mucella gelecekmiş. Ařabaylá gelecekler. Kúçuđı nede ?

NB : Ne zaman düşünüyörlarmış?

BA : Bilmiyorum heralda Kenan diyordi. Bu hafta içinde gelurler. Burda da dúKun yapacaklar imiş.

90

NB : Burda da düğün olacak... İki düğün.

BA : Heee işde iki dúKun. Bi evun bi kızíymış de...

NB : Eee ne yapacan? Gelenekler, görenekler işte ...

BA : He oyleymiş. Dedesi da, babaannesi bişey görmedileş da burda da yapacaklar imiş.

95

NB : Çarşı'ya inecekler.

BA : İnecekler mi? Orda mı Kalacaklar?

NA : Neyle inecekler şimdi yağmurda?

BA : Bu inderecek mi, babası?

100 NB : Ne?

BA : Senun baban mi, bu mi?

NB : O indirecek.

NA : Kızlar gezdurmeK mesele.

BA : Uşumiyo misin kíz ? Hee soğuk hastá olursun ha bayakí soğuk.

105 NA : Oyle benum torinlarım giysa... O kada kısa giyinulur mi? Çocuklár giyiniyo
oyle kısa.

NB : Bak doğru diyor. Boyu uzun ya gösterişli duruyor.

Konuşmacılar: Bedriye Albayrak(79)(BA), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu : Yabani Hayvanlar - Anı

5 BA : Bi yaşında goşumcemun gelini Pilaget'te mahalledä sırf bole pencerede vamış, boyuk penceşede...

NA : Ayı...

BA : He ayu şey. Buzağı almış bi yaşında çıkarmış pencerede da götuşmiş.

NB : Kimi götörmüş ? Buzağıyı mı götörmüş?

10 BA : He buzağı, inek.

NB : Neden?

BA : Aldı da yeyecek. Halmuki mahalle sırf mahalle gece.

NB : Sen nerede gördün ayıyı?

BA : Goşumcemun gelini söyledi.

15 NB : Hıı söyledi, sen görmedin.

BA : Ben yok.

NB : Domuz gördün mü?

BA : Domus tabi. Heş gece geliyu. Evun önini kazıyu bişe yok.

NB : Ne?

20 BA : Boyle burden boyle geliyu boyle buda, burden iniyu heralda...

NB : aylıklara mı geliyor domuz?

BA : aylarda geçiyo boyle şu şu şu şu...

NB : Seslerini mi duyuyorsun?

BA : He... Kokiyo da. Onun içun ıkmıyo.

25 NB : Sen hiç domuzla böyle karşılaştın mı?

BA :Domus bişey yapmaz ki. Keseğen oldığı zaman boyle dişlefi boyleymiş da.

NB : Keseğen ne?

BA : Keseğen işde efkek. Domuzun efkeği.

NB: Domuz'un erkeğine Keseğen mi deniyor?

30 BA : He... Şey yapa, vufuf da paçalaş seni.

NB : Keseğen, Lazca mı?

BA : He, he. Keseğen şey da efkek.

NB : Domuz'un erkeği mi?

BA : He oliyu. O daliyumuş. Domus kaçaf. Domus o kadda koti değil da.

35 NB : Çakal...

BA :Çağ al da köpek gibi bi şey.

NB : Başka hangi hayvanlar geliyor buraya?

BA : Domus turendi da. Millet gitdi mahallede. Ayu vamiş ama yukalarda geziyu da omanlaş da. Ha oşda belki var.

40 NB : Hiç var mı peki başka burada, ayının insanı öldürdüğünü falan duydun mu?

BA : Yok ben görmedum. Uşler koyunde bi adam.

NB : Ne köyü?

BA : Uşler köyü, orda otede... Bi adam ha boyle rastgelmiş Pilaget'den bi adam rastgelmiş. Adam da boyle kık, elli yaşındeymiş. Adamı boyle dovmiş, dovmiş yanâ
45 bu yanâ almış. Burdan, baraka Kadar atmış ırmağa. Atmış da oşda da gitmiş da aaa boyle dinlemiş, dinlemiş, dinlemiş bu olmuş deyi bırakmış. O adam sağ idi da, sağ idi da şimdi öldi.

NB : Yani dereye mi atmış?

BA : He ırmağa.

50 NB : İnanmıyorum.

BA : ırmağa atmış ha. Şe Pilaget'de bi genç kıze, geline rastgelmiş de ha boyle başını boyle vurmuş, pence vurmuş. Tūh tukuşık etmiş da.

NB : Tükürmüş mü ayı?

BA : He... Kaşide goşumcemun dāmedi da, kaşiki mahallede boyle cāminun aşakda.

55 Şeye Ahave'ye gidiyumuş da gorumcemın damadi. Geliyomiş da boyle o da geliyomiş cāminun orda geçmiş da cāminun yukariye. O da iniyomiş. O dumiş, bu dumiş. Bakmış birbirine baķmış, baķmış bişe yapmamış da. Niçun bana rastgeldun diye ona tuķumiş adama kokuden eldum diyo.

NB : Yani bir şey yapmamış ona.

60 BA : Yok, yok. Tufeķ mufeķ olduği zaman vuřaceklār deyi daliyo.

Konuşmacılar: Bedriye Albayrak(79)(BA), Nermin Albayrak(65)(NA), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

5 **Derleme Konusu :** Geçmiş Yaşam – Köy Hayatı

BA : Ee biras uzanayım ki. Belum ağırđı uzandum mı geçiyo.

NB Demek ki kemikte bir şey var.

BA : Kaççalarum, Kaççalarum. Romatizma da.

NB : Doktor romatizma teşhisi koydu mu?

10 BA : Him... Annen ne hastaluktan gitti dedi. Babanun ne hastalığı vardı dedi.

Onları soruyo.

NB : Hastalık da.

BA : Çok zor.

NB : Başka bir şey vermesin Allah.

15 BA : He... İdarı ediyorum kendum boşver.

NB : Heralde. Yine gezebiliyorsun.

BA : Orda rahat idim. Seppil çamaşurumu yapırdı, katlardı, getirurdi, koyardı. Bişe yaptırmuyolerdi. Burda işte boyle. Hava değişimi oldi.

NB : Ama sen istiyorsun buraları değil mi?

20 BA : Heeee...

NB : Onlar gitmeni istemeni istemezler.

BA : İlle geleceğum diye işde geldiK. Bu da yalanuz kalamazdı da.

NB : Sen onun peşine mi geziyorsun?

BA : Evde da arkadaş olıyom.

25 NB : Ayıdan mı korkuyor?

- BA : Kokiyo he. Heşşeyden kokiyo. Güneş battı mi kapiyi kapatıyo.
- NB : Sen öyle değilsin ama... Sen cesursun.
- BA : Ben koşkmiyorum.
- NB : Kapı açık yatarsın yani.
- 30 BA : O kadda kokmiyom. Eskide boyle değil idi ki. Domuz zâten kapilere gelmezdi, çakal da gelmezdi. Şimdi ortaluK şey oldı orman.
- NB : Ondan korkuyor.
- BA : He... Geliyor da. ŞenluK yoK da.
- NB : Buraya arada bir iniyor. Haşur huşur, haşur huşur sesler... Görmüyoruz.
- 35 BA : Ordan iniyö, ordan. Oralarda var, oralarda.
- NB : Yani iniyor. Ses duyuyoruz, ne olduğunu bilmiyoruz. Cesaret de edemiyoruz gidip bakmaya. Artık domuz mu?
- BA : Gecenin yarısı da...
- NB : Tabi bir, iki de falan geliyor böyle ot sesi veriyor. Ota sürtünüyor.
- 40 BA : Dışarda şur şur, şur şur...
- NB : Evet aynen öyle...
- BA : Geziyor.
- NB : Geziyor evet ama önümüze çıkmıyor, buraya inmiyor.
- BA : Koşkiyo da.
- 45 NB : Bi senesi sabah bi uyandık, ayakkabıların teki yok. Her ayakkabının teki yok. Bir sürü ayakkabı var hep teklerini çakal çaylığa çıkarmış. Ama şaka yapar gibi özel olarak sadece bir teklerini götürmüş.
- BA : Geldi burya da.

- NB : Gelip hepsini götürmüş, yukarıya çıkarmış. Ne yapacaksın burası yabancı
50 memleket. Ot var, bir sürü ürün var, şey var. Hayvanlar buraya saldırıyor. Onlar da
karınlarını doyurmak zorunda.
- BA : Çay da milletun bollığı da... Çay verursen para veriyolar da, kullaniyorsen.
- NB : Hasta mı oldun Nermin yenge, keyfin yok gibi?
- NA : He... Midem şe yapdi, karnum ağırđı.
- 55 NB : Yediğinden heralde etkiledi.
- NA : Sen da yedin ya.
- NB : Uzansana git biraz içeride uzan.
- NA : YoK.
- NB : Gelirler şimdi Serpil'ler akşama bakarsın.
- 60 BA : Banane iste gelsunler, iste gelmesunle. Benum ustume damlamiyor da. Kendi
yataklari ıslaniyo da.
- NB : Ne? Kendi yatakları mı ıslanıyor?
- BA : He... Benumki yoK. Benumkine damlamadı. Şimdi ne zaman? Ovleyin
kalktilerse nerdeler.
- 65 NA: E işi var da bizi niye oturtti.
- NB : O hep aynı ki. Evde insan olsun, misafir olsun hep iş yapıyor. Alışın artık
babannem böyle. Ben alıştım.
- NA : Bize mi tanıtıyon babanneyi kizim.
- NB : Hayır kendi işi diye kimsenin ellemesini de istemez.
- 70 BA : Eskide öyle değil idi.
- NB : Eskiden yardım istiyor muydu?
- BA : Ya ne yapıyordu? Eskiden de böyleydi çıkamıyordu. Ovleye kadar. Ovleden sora
ancaK.

NB : Dedem kızmıyor muydu?

75 BA : Kızıyordu. Bahiruyurdi.

NB : Ne diyordu? Sabriye çık mı diyordu?

BA : Hep çocuk, çocuk, çocuk yapdi işde.

NB : Babamla geliyoruz buraya... Oturuyoruz hep eskileri anıyoruz. Ey gidi babam diyor.

80 NA : Baba iyi gün gormeden toprağa gitdi. Çoluk çocuğı bi muradini göremedi.

NB : Çok zor ya genç yaşta ölüm.

NA : Anca çocuk yapabildiler.

BA : Çocukleri vurmuyordi. Babannen vuruyodi boyle. Ben kışın geliyodim çoğı burda. Yalnız oturmüyodum burda Kar yağarken, yağmur yağarken, iş yapmüyodum o

85 Kadar işim yokdi. İneğe bakardum. Adnan'un babasi da giderdi, bi gitTu mi iki gece gelmezdi.

NB : Senin kocan mı yani?

BA : He da... Kenan'un annesi, babasıyla annesi vardiler. Ben Kalityordum. E da buraya geliyordum günuzin. Gece kalmiyorduk kalabaluklın. Çocuklar vardi da.

90 Kalmiyordum. Bunlár ne yapıyorler?

NB : Bişe yok çay. Eee sonra?

BA : Sora geliyorduk, oturuyodum işde aKşam gidiyordum.

Konuşmacılar: Bedriye Albayrak(79)(BA), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu : Anı

5 NB : Eskiden dereye iniyormuydunuz? Anlat neler yapıyordunuz derede?

BA : Senun gibiyken úzúyorduk, sıcak olduğu o zaman. O Gidreve ‘da bi anneanne’ nun kaşıde ev. Dayı’ nun evi var yá... On tane kíz iduk. Eniyordik ağşamusti. Bi yaşlı kadun kenarda bizi bekliyordı. Dereye gişeşduk.

NB : Yaşlı kadın kim bekliyordu size?

10 BA : Komşi. Aşe yenge vardı şurda.

NB : Niye bekliyordu? Yardım etmek için mi?

BA : Kimse gelmesun diye. Kızlar iduk hep da. Eekekler gelur diye.

NB : Görmesinler diye.

BA : He, görmesun diyi.

15 NB : Neyle yüzüyordunuz?

BA : Boyle. Kalkalaydı. Kalkala diyurler boyle. Ha boyle úzdúđun zaman batmıyosun. Boyle güzel ustine ıkariyurduk. Kabak gibi.

NB : Ne ama o? Nasıl bir şey, lastik mi?

BA : Kabak. Yok, ekiyollardı de oluyudi.

20 NB : Kabak bitki yani...

BA : He... Ondan sora biz oyle sizun gibi denize gidiyurduk, cuma ertesı úzúyorduk orda da yaşlı bi kadınlár ile. Denize cuma ertesı, cuma ertesı Arhave’ ye inerduk ayaklán. Gene gelurduk. Araba yokti, bişe yokti bizum zamanimde. Hep iş yapıyurduk. ay yokTu, bişe yoktu ama çok şalışıyorduk göresunuz biz İlmiyeyle...

25 NB : Neler yapıyordunuz?

BA : Odun taşıyorduk, kazıyorduk, oT yaPıyorduk. İki tane ineğümüz vardı. Onları otlatıyordık. HeP oyle.

NB : İnek sütünü satıyor muydunuz?

BA : Yok. Biz yiyorduk. He kalabaluk iduk. Anneannem vardı, annem vardı, biz beş
30 tane de kız vardı. Kalabaluk idi. Gelen giden oliyodi çok...

NB : Neler yapardınız o sütlerle? Tatlılar yapar mıydınız?

BA : Ayyan yapa, yogurt yapa, peyni yapa...

NB : Sırayla söyle.

BA : Ayyan, yogurt, mahlebi... Onlar hep yapıyorduk, biz yiyorduk. Babam
35 kasaPçiydi. Yeduk, yeduk, yeduk.

NB : Baban kasapçiydi.

BA : He işi yağı olduk hep.

Konuşmacılar: Bedriye Albayrak(79)(BA), Nazan Bayramın(26)(NB)

Derleme Yeri : Arhavi - Derecik Köyü

Derleme Konusu : Anı

5 BA : Babaannen bana yardım et dedi ha ordan yakından. Benda burçullán şey ediyurim yardım ediyurum. Boyle bi vurdugum, ince şey ne diyuller işde yabani...

NB : Ot...

BA : Dişluyo ya. O çıktı da.

NB : Ne, ne çıktı anlamadım?

10 BA : Neydi onun ismi ? Toppakta oturuyo ya, dişliyu. İnce olan.

NB : Solucan, yılan ...

BA : YoK. Uçuyo ya yılan değil. Burda Niyazi vardı. Ben bağırdum, bağırdum.

Sabriye'ye dedum ki yedi yerden ısirdi beni.

NB : Ama ne olduğunu anlamadım. Hayvanın ismini bilmiyor musun?

15 BA : Ne diyuller şey yabani ya şey oluyo ya...

NB : Atmaca mı, ciciyen mi?

BA : YoK. Bal yapıyu ya.

NB : Arı...

BA : He...

20 BA : He da... Burda çıktum ben da... Auu Sabriye, Niyazi de bakıyu bunlari yılan mi yedi diye. Ustumu çıkareceğim diye Niyazi bakıyu. Niyazi miyazi Pilmiyurum dedum, ben üstumu açacağım diye.: He oyle oyle işte. Hep boyle çağiriyudu yılanız yapamazdi. Gelurdum, yadum ederdum, yadum ederdum.

NB : Hep yardımlaşarak mı işlerinizi yapıyordunuz?

- 25 BA : He... Ben çok Keliyordum, kendi çok Kelemezdi çünkü çocuklerine çok uhraşiyordu.
- NB : Himiye'nin mi?
- BA : İlmiye'nin mi?
- NB : Hilmiye'nin mi? Kim gelemezdi çok.
- 30 BA : Bu bu... Babaannen çok Kelemezdi.
- NB : En çok Sabriye'yle mi iyi anlaşıyorsun?
- BA : Hım... Eee orda as çayumuz vardı ben toPlardum. Gelurdum, eltum vardı Kenan onlar... Bu da geliyordu. Bunlân eheleniyorduk işde. Bi buçuk dönüm çayım vardı ben yapıyordum. Bazen işçi tutardım.
- 35 NB : Ellerinizle mi topluyordunuz?
- BA : He o zaman elle, ellen. Boyle ellerumuz patliyordı. Şimdi makaslân o kadar kolay ki. Vuu kes... Dal, Pudak aliyurler.
- NB : Sonra topladığınız o çayları nereye veriyordunuz?
- BA : O bizum orda İlmiye'nun orda alim var. Şurda da alim var.
- 40 NB : Sonra onlar size tartıyorlar. Tartıyorlar mı? Anlat bakim...
- BA : He tartiyulle, aliyulle, seşturuyurler neler idi.
- NB : Parayı veriyorlar sonra size.
- BA : He... Onunlân geçindük işde. Ev yapıyorduk. Yar yapılmış, kaydî ustunden aşğa kadar. Tarla çaylığı da getürdi bişe yok. Neler çeKtuK biz, neler...
- 45 NB : Sana kocan yardım ediyodu. Etmiyor muydu?
- BA : Kocam... Kocam o aylığı yokdi da bişe yokdi ne yardım ediyordı. Oyle ediyordı.
- NB : Normal çalışırken da... Dağda, bayır da...

BA : He, he... Ederdi, ederdi. Mısır da şey ben keserdum kendi bağlardı. Yapabildiği
50 yapıyudi. Ben yapıyudim çoğı.

Konuşmacılar: Hatice Gürkan(82)(HG), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu : Eski Köy Hayatı – Köy Evi

5 NB : Teyze kaç yıllık bu ev?

HG : Sekseni geç doksan doksan gibi oldu.

NB : Sen bu evin gelini miydin?

HG : Hım...

NB : Ey gidi günler. Kaç aile kalıyordunuz burada?

10 HG : Burdá kaynanam kendi çocukların Taşındı. Ondan sora altı tane erkekti. Bi tane en buyuğun küçuğı şey etdi, vefât etdi. O da oyle şey yapıdı, gubek duşdı. Gubek duşincá koca karı şeler yapılar o çocuğı yaşamadı, oldi. Ondan sora altı tane erkek, kaynatam ilk karısı muhacirlukte kaybedinca ikinci karıden uç tane, dort tane, ilk karısından vardı orda muhacirlukte. Kaynanamdan da dort tane... Uç tane erkek, bir
15 kız vardı. Kız da ilk evlendurdiler, ilk doğumdá doğuramadı. Şeye góturdiler o zaman buralarda doktor yokdi. Kuvaxha'na goturduler.

NB : Orası neresi?

HG : Kuvaxhe, Artvin tarafları... Ondan sora o da yaşamadı. Çocuk ordan aldılar ama belinde boyle büyük yara çıktı. Şey yapılar urda ebeler, ebeler onu elle mikrop kaldı.

20 NB : Öyle mi doğdu, sonradan mı öyle oldu?

HG : Soradan işde oyleluklân millet ebeler, burdaki ebeler doğurtamadılar millet şey etdiler. Rahim tabi yara aldı. Ordan Kuvaxha'na goturdiler. Ordan çocuğı aldılar ama kendi da gitdi.

NB : Kalabalıksınız yani bu evde...

25 HG : Kalabaluk aile idi evet.

NB : Eee anlaşabiliyor muydunuz hepsiyle?

HG : O zaman ben yokdum tabi çocukdum buralarda.

NB : Kaç yaşında evlendin?

HG : Ben, on yedi...

30 NB : Genç kız, küçük daha... Kıyamam... Beyin ne iş yapıyordu?

HG : Beyim şey de çalışıyordu İstanbul'da inşaat yapıyorlardı ağabeyiyle ordadı.

Sora tabi ben da iki tane çocuğum vardı. Ben da oraya gitdum. Orda iduk işde. Küçük eltum evdeydi.

NB : Uzun yıllar İstanbul'da yaşadın o zaman sen...

35 HG : Evet tabi, tabi...

NB : Ee buraya kaç sene...

HG : Helan daha İstanbuldeyiz. Ben yazın geliyorum. He he...

NB : Evin içine ben bayıldım. Tam bir tarih yatıyor evin içinde.

HG : Evet bi usti şey yapabilsak...

40 NB : Eskiden tabi şartlar zordu. Değil mi teyze?

HG : Eskiden ohoo gelünlük yapmak... Ama beni kaynatam çok severdi.

NB : Kaynatan,baban, kayınpederin. Kaynanan ile iyi anlaşamıyor muydun?

HG : Onunle de ben bişeyum yok ama kaynatam... Ben çok çalışkan insandım onun için beni çok seviyu. Yemek biz, bizum evde babaannem boyle uç tane birden uç tane

45 parmaklân eskiden bi kapda yemek yenurdi. Tabi ortada sofrada...

NB : Aaa bak neler öğreniyoruz ...

HG : Ortada bi kapa yemek koyuyulardı elle boyle... Babaannem boyle iki parmak, babam da oyle... Bize oyle uğrettiler. Ondan sora tabi biz evde babannem çok şey

kadundı. Babam'da tabi babannem'e gibi aynı o şeyden gitdi. Burya gelinca ben tabi

50 bu Gürkan'lar çok çabuk yemek yeller. He he... Ben oturunca tabi bu gelin eskiden sufradan birisi kalktı mi büyüklerden sen iste doy, iste doyma sen da kalkıyusun.

NB : Bak gelenek-göreneğe bakar mısın?

HG : He... Ondan sora kaynatam beni yanına oturturdi her zaman. Oyle severdi beni.

NB : Çok güzel... Maşallah...

55 HG : He... Ondan sora şimdi baktı ki millet kalkınca bende kalkıyudum. Ben tabi yemek yiyemiyurum. Kaynatam anladı aç kalkiyurum. Kizum dedi ki bi gün ben seni bekleyeceğim dedi. Ben senle beraber, beraber kalkacağız diye. Sen onlara bakma dedi. Onun arkasına senle ben otururuz dedi. Boyle tutardı de beni kaldurmazdı.

NB : Ay ne güzel... Ama şimdi bak rahmetli oldu. Ama sen onun arkasından hep iyi

60 konuşuyorsun bak... Ne güzel bir şey... Kıymet bilmek, değer bilmek çok güzel... Koruyordu yani seni çok...

HG : Hee...

NB : Burada kaç kardeş yaşadılar ? Muhittin Amca' nın kaç kardeşi vardı? Hep bu evde yaşadınız değil mi?

65 HG : He he hep bu evde... Kaynanamdan uç tane erkekti. Dort tane erkek. Bi kızı vardı. İlk kadın...

İlk karıdan da uç tane... Çok çocuk vardı duyasun...

NB : Kalabalık aile ... Eğlenceler yapar mıydınız eskiden ?

HG : He eskiden...

70 NB : Burada düğünler nasıl oluyordu, köy düğünleri?

HG : Köy düğünleri, evde olurdi ekseri şimdiki gibi salonda kimse salonda yapmıyudi. He he bahçede...

NB : Senin düğünün nasıl oldu? Anlatır mısın?

HG : Fazla şeyli olmadı. Evum burda baksana bu taraftaki ev var ya... İkmel'un evi...

75 Ordan çıkıdum ben gelin buraya geldum.

NB : Naisıldı? Kalabalık mıydı? Müzik...

HG : Oyle işde oyle... Kadúnlár vardı hep. Erkek falan yok.

NB : Ne giymiştin? Gelinlik var mıydı?

HG : Gelunluk yok o zaman. Elbise... İpek, ipekli.

80 NB : Resmin yok mu Hatice teyze?

HG : Vardı ama resumlerin arasında...

NB : Evlendin, hemen çocuğun oldu. Kaç çocuğun var?

HG : Dört. İki kız, iki oğlan.

NB : Köy işleriyle vakit geçiyor ha Hatice teyze?

85 HG : He ben geliyorum. Çocukler istemiyolar.

NB : Senin yorulmanı mı istemiyorlar?

HG : Şimdi yaş illeledi ya, bi şey olur diye. Eskiden şimdiki kaç senedur geliyorum ama bizum fındukluk var ilerde bunların da orda Sxumuni diyolar. Ordan, ordan dünyanın funduğı toplardum. Onun altı toplarduk, bu karşıde var. İki senedur bi

90 buraya çıkıyorum da onların hepsini bıraktım. Ama bu eve oyle temiz bakardım ki fındukluklere tertemizdi şimdi eh...

NB : Nasıl temizliyodun? Hep elinle, kendin...

HG : He he, hep evet evet...

NB : Çalışkansınız işte. O yüzden uzun yaşamın sırrı ben o'dur diyorum.

95 HG : Boyle hakikaten çalışmak daha iyidir hareket zanediyorum.

NB : Ama dinçsin maşallah, Hatice teyze...

HG : Eh işte...

NB : Şimdi neler yaptın? Yaptın mı çay?

- HG : ay bizum bu bi tallamız var. Onu da ben yarısını zati halletmelisun ya yaptum.
- 100 Ben burdayken yapmışduk. Ondan sora geri kalan küçük kaynum burdaydı, o yapıdı.
- NB : Sonra fındık topladın. Başka hangi işleri yapıyorsun köye gelince?
- HG : Onlar... Başka bişey şimdi zaten ha bu bahçeylen uğraşıyum daha bişey yok.
- NB : Bahçede nelerin var?
- HG : Bahçede bişey bu sene salataluk da dogru durust yok. Benum nası salataluk
- 105 olurdi biliyo misun? Ah ah...Bu sene orada bi tâne var ben görüyurum ordan koparsana onu. Koparmak...
- NB : Şimdi salatalığın var, maydonozun var. Nelerin var başka?
- HG : Elumde da oluyor. Tez gelen fasulye yapıyurum. Pazı yapıyurum. Biber dikiyurum. Ondan sora bu sene benim biberum da boyle ince boyle şey biber çıkdı
- 110 masada var. O cins hiç olmazdı. Masada var orda bi bakun. Onnan sora çaliston, evelki sene hep çaliston çıkmışdı. Bu sene oyle çıkdı. Onlala meşgul oliyurum.
- NB : El işi yapmıyor musunuz hiç siz? Burada Karadeniz'de el işi yapan...
- HG : El işi bu sene bıraktum. Yaparsam yaparum ama.
- 115 NB : Neler yapıyordun?
- HG : Ohoo... El işi ben masa ortisi, şeyler hep oyle bu çocuklarum, kızlarum eskiden bütün kardeşleri...
- NB : Nasıl motifler? İsim veriyor musunuz o motiflere?
- HG : Yoo ben oyle pek şey etmiyurum. Kalun şey şey ipluğuni biraz kalın ağ
- 120 ipluğinden yapıdım masa ortileri mi istersin, şeyler mi istersen... Bu sene dantel işi bıraktum. Oyle birden millete yapmaduğum kimse kalmadı.
- NB : Masa örtüleri, çoraplar... Eski zamanlarda örgü etek bile yaparlarmış...
- HG : Hee... Eskiden yelek işlerduk, ceket işlerduk, etek işlerduk yunden.

NB : Bir de babannem anlatıyor. Eskiden yama çok modaymış. Yırtılan yerlere hemen
125 yama yapıverirlermiş.

HG : Şimdi, şimdi yamalí kimse giymez. Sosyetek oldu artık.

NB : Ne varsa eskide var değil mi Hatice teyze?

HG : Hee... Eskide boyuğı, kuçuğı biliyolardı. Şimdi kúçuđı, boyuğı bilmezler,
etmezler.

130 NB : Saygı kalmadı herkes ondan yakınıyor. Küçük hiç bir zaman saygı nedir
bilmiyor. Yeni nesil çok fena. Herkes şimdi şikayetçi.

HG : Evet, evet ... Emine burda mı? Emineylen, Hikmet burda midurler? Aaa Remzi
yalnız midur?

NB : Teyze şu ortada asılan zincir ne işe yarıyor?

135 HG : O, eskiden yemekler kara lahana onun o asma onunle, oraya asardık da
enduruyoruz.

NB : İşte ben ilk kez, şimdi gördüm de sana ondan sordum. O zincire mi asıyordunuz?

HG : He o zinciğe tabi tabi...

NB : Ona zincir deniyor. Onun bir adı var mı başka?

140 HG : He oyle zincir deniyu. Bir ben şe izliyorum karadeniz şeyleri televizyonde bi
evde boyle işte keremul diyollar buna zincire orasi da boyle enduriyoler, gosteriyollar
bak bo şeyler geziyollar ya eski evlere bakıyollar. Onlara aynı keremul orda gördüm.

Kazan asdı, dugum asdı boyle bunun içindir diye. Eskide hekesde vardı.

NB : Yani yemekleri ona asıp pişiriyordunuz.

145 HG : Hee hee evet...

NB : Sinileri, tepleri dizmişsin oraya ne kadar otantik. Eskiden herkes bu orta alanda
mı yemek yiyordu? Buluşma noktası.

HG : He he... O masa var ya o masada sufra

kuruyoduk.

150 NB : Bereketli oluyor değil mi? Eskiden herşeyde kalabalıktan dolayı bereket vardır...

HG : Şu şeyin kocası yabancı var ya, halanun eşi... O bayıldı. Ohoo kendiliğinden gidiyodi. Birisi geldi mi hemen kendi gösteriyudi. Yatak oda, matak oda açıyodi. Bu sene yatak odada, kayyolanın ustunde şey yataklar da endurmedum oyle duruyo. Bu

155 odayı da şey yapardum yan odayı da gelen musafir olurdi. Bu sene pek uğraşmadum.

NB : Burada fare falan oluyor mu teyze?

HG : Olúyo tabi.

NB : Akrep?

HG : Akrep olmüyo.

160 NB : Yakalıyor musun hiç fare?

HG : Fare, ilaç koyuyorum gidiyo. Alah kahretsun. O fare olmazsa zaten dünyanın en iyi yeri ama...

NB : Hep ürünlerini kemiriyor değil mi? Televizyonda izlemiştim adamın kulağını kemirmiş.

165 HG : Onu kemirene kada adam nerdeydi?

NB : Siz hep ev hanımı olarak çalıştınız değil mi burada?

HG : Evet... Şimdi hekes çalışıyo. İneklerimiz vardı, hayvanlarımız.

NB : Onu soracaktım. Hiç beslediniz mi?

HG : Besliyuduk. Onun yaprak taşıyuduk altına sermek için.

170 NB : Neyi?

HG : Yaprak. Şey yaprağı Kuma yaprağı dokúlinca onu taşırdık, hayvanun altına sererduk.

NB : Yani pisliğini oraya yapsın diye...

- HG : Hee... Eskiden çok iş vadi.
- 175 NB : Burada başka hangi ağaçlar yetişiyor?
- HG : Meşe, kızılğaç işde yaprak şey meşe şeyi var onlar var.
- NB : Çok çeşit yok. Yani farklı olarak bilinen yok. Yaşlılarla hep konuşuyorum. Hep bilinenler var. Ne kadar daha kalacaksın teyze?
- HG : İşte kuban bayyamından sora giderim.
- 180 NB : Sonra evi komple kapatıyorsun.
- HG : Hee.. Beni yalnız bırakmıyular artık.
- NB : Burada bayramları nasıl geçiriyordunuz gençken? Yani evliyen, eltilerinizle...
- HG : Gençken, evliyen kocaler bizum yanımızde değildi inşağatte çalışıyolardı.
- NB : Ay hep yalnız mıydınız?
- 185 HG : Tabi...
- NB : Sizlere sorup sizlerden dinleyeceğiz. Başka kimlerden dinleyeceğiz?
- HG : İşde merak ediyusun bunlar iyi bişey.
- NB : Tabi gelenek- göreneği öğreneceksin ki geleceğe aktarabilesin...
- HG : Eskiden boyle para yokti ki... Millet parasuz gülüyodi. Şimdi para hekesde var.
- 190 NB : Para yokken elindeki ürünleri değışiyormuşsun. Takas değıl mi, burada da öyle miydi?
- HG : Eskide he he... Biz zâten misir satıyoduk. Bu tallaylen bide bu yukada yerumuz var. Onlarun misiri bize aktardı de satıyuduk.
- NB : Tane olarak mı satıyordunuz?
- 195 HG : Kilo işi...
- NB : Atatürk öldüğünde kaç yaşındaydın? Gençliğinde... Çocuktun belki de... Gördün mü?

HG : Atatürk öldüğünde ben... Ben şimdi yimi beş doğumluyum. Sekseni geçdim.

Fikriye benden çok küçük.

200 NB : Neye borçlusun Hatice teyze? İyi beslenmeye mi?

HG : Ben hareketliyim. Hareketli olduğum için da ole zanediyorum. Ona borçliyim.

NB : Herkes öyle şimdi. Bak benim babannem de hasta ama durmuyor hiç. Bir dakika oturmuyor. Ot yoluyor, ot söküyor. Gidiyor barakada birşeylerle uğraşıyor.

NB : Bize bu serenderleri anlat. Ne yapıyordunuz bu serenderlerde?

205 HG : Misir. Misir koyarduk. Elma. Bizum yukarda şey var talla var duz boyle dumduz çok boyle elma ağaçları var. Elma olurdi. Ordan kaç tane, kaç gudel diyuruz. Gudeller var ya bilmiyorum.

NB : Sepet da... Biliyorum.

HG : Evet. Yus sepet bile o sepet toplattırurduk ederduk. Onu buraya taşırdık. Ama

210 seğenti misir bi ev dolu. Misillen o şeyler var raflar var o serentinun ustinde oyle raflara koyaduk o elmayı. Kalanı da misirun ustune sererduk. Gelen giden kişinin onu alurdı. Bi tek kalmazdı. Gelene gidene yedirurduk. Tabi tabi...

NB : Ayakları neden yuvarlak? Fare falan çıkmasın diye mi?

HG : He o oyle färe için he. Bu serentiler...

215 Televizyondá gösteriyu çok merak şimdi millet yeni yapıyuler, yaptırıyollar. Bu serentiye çok meraklıdurler.

NB : Şeyi soracağım. İş bölümünü nasıl yapıyordunuz? Herkes bir işin ucundan mı tutuyordu?

HG : Şimdi benum küçük eltumlen bir arada otururduk burda. Hep beraber yaparduk.

220 Hiç da kavga da etmezduk. Ben şimdi kaynanam yassi namazi kılmazdi. Ahşam namazden sora, yemekten sora gidup yan gelup yatiyodi. Sabbaha uç saat kala, iki saat kala gece kalkardi. Rametli benum kocam burda oldiği zaman benum odam obir

- 225 tarafta kiler tarafunda. Küçük eltum burda.Rametli kocam kaldururdi beni annem kakti kak diye. Kaynanam kaktığı zaman oturunca, kakmayınca kaynanam bize o iskemleleri vurduğu gibi... O bilerek yapıyodi. Ama benim kocam annesine boyle çit dememiştir. Şimdi küçük kaynum evlendi aynı şey devam ediyodi kaynanam. Küçük elim tabi kalkmıyudi. Ama ona bişe deyemezdi kaynanam. Küçük kaynum annesine karşı gelurdi. Kokiyodi. Ama bizum adam annesine bir çit dememiştir oyeluluklen toprağa gitmiştir.
- 230 NB : Ay... Ana yüreğini ferah tutmuş ama... Ama sen de uyumlu olmuşsun. Sende kötü gelin olabilirdin.
- HG : Hee... Ama şimdi ben kakup orda bişe...
- HG : Yapmıyorum ki... Oyle iskemli alıyorum bu iskemlelerden şöyle koyuyorum burda uyukliyorum. Şimdakilere soylesen sopayla doverler.
- 235 NB : Senin gelinin var mı? Memnun musun?
- HG : He var. Gelunler kendi evlerinde ben ne yapacam.
- NB : Eskiden kaynanalar çok zulum çektirirlermiş.
- HG : He he... Şimdi kaynanam uvey oğli çocuklarun üstünde gelmiş. Kaç tane uvey çocuğun üstüne... En büyük uvey oğli kaynanamun kız kardeşiylen aşik olmuş.
- 240 Mecbur olmuşler. Kız kardeşi da uvey oğline vemiş. Onu diyurum kız kardeşiylen iki kardeşler geçinemediler. Geçinemediler.
- NB : Kaynana el kaldırıyor muydu hiç?
- HG : Yok... Dayak mayak yok.
- NB : Bizde çok yok. Doğu tarafarlarında çok var.
- 245 HG : Haa... Doviyoullar mi? Oyle kaynanalar, gelínlere... Binde bir varsa bilmem. Şimdi ki gençler de zapt edilmuyur ha. Kolay değil.
- NB : Eskiden köyden çarşıya inmek de bir dertti. Yol yok, araba yok.

HG : Burdan Hope'ye yaya giderduk.

NB : Ne! Kaç kilometre yolu?

250 HG : Vuu... Şimdiki gençler şanslıdurler ha, merak etma. Fox'ta dun akşam bi dizi başlamış. Hatta güzel dizidir ama sonini geturmetum artuk o saatta uyumadum mi uyuyamam diye yattum. Tekrar başlangıçta. Gizli gitdi oraya. Şimdi baksana çocuk geturdi ama oteki şimdi o sözli gibi olan çocuk gelurken arabadan indi. Şimdi oteki da boyle bakiyu niye geldi diye halbuki o kolye getirmiş deyemiyor. Bitdi, biturdiler.

255 Güzel ama ben onu heralda devam edeceğim. Şeyler gene başlıyomuş, anne beni merak etmá diye.

NB : Benim için üzülme mi?

HG : Benum için uzulmá.

NB : Televizyon izlemeyi seviyor musun?

260 HG : İşde oyle dizi izledüğüm dizi işde. Televizyon'de zaten bişe yok ki bu sene. Ben hep oyle karadeniz şeyleri izliyudum.

NB : Eskiden televizyon yokken ne yapıyordunuz?

HG : Eskiden bişe yok. İş. Bitincá doğru yatağa.

NB : Hiç sohbet etmiyor muydunuz?

265 HG : Vardi, vadi, vadi...

NB : Yani kendinize uğraş bulmuyor muydunuz hiç?

HG : El işi yapıyudum. Spvinti lamba diyuruz spvinti lamba şey lambasi... Luks yok luks nerde?... O mum gibi boyle yanan lamba var ya oyle koyarsin. Var mi bodrumde ? Buna göstersená. Gaz koyiyosun.

270 NB : Onun yanında mı el işi yapardın.

HG : He he... Şimdi eltım, rahmetli eltım, buyuk eltım İstanbul'dáydilár. Yazın gelurdi. Şimdi yokarda bizum talla vardi ya. Bi gun ben çıkarken eltım da geldi. Sen

eskiden bir misir nasıl kirabilirdun tarlada. Kirmak yok, yemek yok. Şimdi eltum
orda misir görünce misir kirdi pişüreceğim diye. Şimdi kaynatam, kaynanam zaten
275 hemen uyurdi. Kaynatam şimdi açık ateşde burda eltum misir koydu açık ateşde misir
şey yapınca kut kut ses yapar, patlar. Şimdi kaynatam hayatda oturken o ses duymış.
Şimdi, şimdi bize da kaynatam duyurmuyor ama biz anladuk şimdi ben yapmam
biliyor ama gene da o eltumun işi olduğunu kaynatam anladı. Şimdi o aradaki hayat
kapsi kaynatam geldi orya aştı, kızlar ... Bilmiyorum onun ismi hayat he hayat...
280 Şimdi tabi o kapi açılınca zaten spvinti lambamız var zaten lambadan açıldı. O spvinti
lamba da bi oturdugumuz yere ışık yapıyo. O evun köşeleri karanlık her tarafı. Şimdi
kapi açılınca eltum o misir ordan aldı kuts diye karanlık yere atdı. Şimdi kaynatam
çocuklar dedi bi ses vardı dedi neydi biz duymaduk dedi eltum. Ondan sora, da oyle o
hatıra kaldı. Allah rahmet eylesin. İşte kaynatam onu anladı do onu bize da benum
285 için yapmadığımı anladı da...
Eltumun işi olduğunu anladı ama gene da canı sabretmedi.
NB : Rahmetli kayınvaliden biraz aksi bir kadındı heralde...
HG : Evet biraz şeydi.
NB : Ama kaynatası yapıcı bir adamdı.
290 HG : Beni çok severdi. Benum suylán son nefesi verdi.Allah rahmet eylesun.
NB : Burdan mı kaldırdınız cenazeyi?
HG : He he...
NB : Eskiden cenazeler nasıl kaldırılıyormuş? Aynı mı?
HG : Aynı, aynı... Tabi evde yıkaniyor. O zaman ağaba mağaba yokdi. Merkez
295 came'ye, merkeze kadar... He evde yıkaniyudu. Şeylen götürüyulardi tabi. Millet
götürüyudi.
NB : Fındığın da bitti sohbetle...

HG : Vuu Allah razi olsun epey bişey Oalmadi. Ben çıkmak istuyudum da boyle oldu da.

300 NB : Bu sene herkesin işi gücü fazla. Kusura bakılmaz.

HG : Heşşey Şeref'e da çok uzuldum hasta diye.

NB : Bey'in hasta mıydı teyze?

HG : Yok yok... Birdán birá hasta oldi da gitdi. He bi anda.

NB : Bu Hikmet Amca senin neyin oluyor Hatice teyze?

305 HG : Kardaşum. O çok istiyu buraya gelmeyi. İçi gitdi. Ben o Oada dedum ama...

Bizum merkezi falan aşáđdán hayattan hep gözüküyo.

NB : Ben onu ilk kez duydum ve çok etkilendim. Hayat... Başka böyle odalara isim veriyor muydunuz?

HG : Şimdi bunlara yan oda diyollar. Yandaki odalar yan oda, o buzdolabi olan

310 eskiden çocuklar iki kardeş oğlan kardeşler kaynanam orda yatiriyudi. Salendon oda.

NB : Türkçesi nedir?

HG : Aşáđdaki oda. Ondan sora o onlar iki kardeş orda yatiruyudi. Şimdi buzdolap felan çikinca tabi biz orasi ardiye yaptuk.Ondan sora uç eltum burda otururduk, uç buzdolap koyarduk rahmetli oldulár onlar.

315 NB : Nasıl üç buzdolabi koyardınız? Buzdolabınız ayrı mıydı?

HG : Ee herkes ayrı yemek yiyuduk ya son zamandá herkesun dolabi ayrıydı.

NB : Mesela sen yemeğini ayrı pişiriyordun...

HG : He he ayrı pişiriyudum. Ama masada, ayni masada oturuyuduk. Şimdi Memet ağabeyum benum yemeklerumi çok severdi masada. Karisina derdi ki sen boyle

320 lezzetli yemek pişirmiyusun.

NB : Eyvah ! Kavga sebebi...

HG : Allah rahmet eylesun. Senun şimdi bunlar kaleme vursaydun, yazsaydun.

NB : Ben dinlemeyi çok severim. Gün gelir torunlarına anlatacağın hikayelerin olur.

Bu hayatta boş muhabbet işe yaramaz. Bu şimdi sen yaşanmış bir tarihi anlatıyorsun.

325 HG : Burası dolakhen avli.

NB : Türkçe söyle...

HG : Dolaghen avli, içerdeki bahçe... İçerdeki ateş olan yani şey. Şimdi Türkçe, evun salon. İçerdeki he nasıl böyle şey.

NB : O merdiven çatıya çıkmak için...

330 HG : O, serentiye çıkmak için... Büyük merdiven yaptırdı çatıya çıkmak için.

NB : Ağzına sağlık teyzecim. Yorduk seni biraz sohbetle ama...

HG : Yok aşkolsun... Ben daha memnun olurum. Bunu böyle koysana yavrum da.

NB : Şimdi burası nedir teyze?

HG : Burası mı? Şimdi burası bizim dille hayat diyuyoruz.

335 NB : Burası senin odan mı?

HG : He he benim odam.

NB : Burası banyo.

HG : Rahmeti bizim şey yaptırdı. Dolap. Bu sene koyverdum hiç bakmiyorum. O kaynatamun kayyolasi. Rahmetli son zaman, biz yukken kaynatam ulünca kayyolayı atmışlardı, serendere koymışlardı. Onu endurdi, güzel cilaladı, Kendi orda yatıyordu ben burda yatıyordim.

340

NB : Özledin mi? Kıyamam canım benim... Ama ne güzel sen burdasın. Sahip çıkmışsın. Bu evin böyle olması da bir meziyet yani.

HG : Tabi canım. Biz geldiğimiz zaman yokken kaynanam vefat etdi küçük elim vaken. Bu odayı kapatmışdı, girmiyodi kaynatam vefat ettiği gibi. Hiç girmiyodi korkiyorum diye.

345

NB : Neden acaba? Aklına mı geliyordu ?

HG : Artuk heralda. Biz gelduk on beş on alti sene uzerune gelduk, gelunce rahmetli ondan sora gelmeye başladuk. Her sene gelirduk.

350 NB : Sonra açtın burayı...

HG : Evet açtuk, etduk burasını. Berabar yapduk ettuk babamun odasi diye şey etdi. On yedi seneyi gitdi rahmetli olalı benum kocam.

NB : Kilidin orjinalliğine bakar mısın?

HG : Ha burda da vardı do birisi almış, çalmış. Eskiden burda oturmuyuduk. Çok
355 eskiden içerde, açık ateşin orda. Akşemden sora herkes kendi yatağıne çekilurdi. Eskiden kaynatam tahsildarluk yapıyomuş. Eee ondan sora bu odanın burasinde kapı var. Kaynanam musafir her zaman musafir oluyomuş. Ordan kapı yaptırmışler ev yaptıdukleri zaman. Kaynanam ordan işliyomuş. Burda erkekler tabi. Kaynatam tahsildar işi ne diyollar işde... He oyle her taraftan gezip para şey yapıyomiş. O
360 musafir çok olurdi da kaynanam oyle ordan işlerdi. Geçen sene şey için geldi çocuk geldi Arhavi'li çocuk hani ev yapıyolar ya. Teyze diyu, bullari nasıl tuttun diyu. Ne yaptun da bu renk oldu diyu. Ben bişey olmadum, kenduluğunden oldi. Bu bu kestâne ağaçtır. Bizum baksana burden aşaktaki merkezi da gözüküyo.

NB : Burdan, hayat odasından merkezi görüyoruz şu anda. Burası da oda mıydı
365 Hatice teyze?

HG : He orası da büyük oda, musafir odası. Çıkmadınız... Görduysen tabi.

NB : Orda kimse yatmıyor mu?

HG : Şimdi yatmıyor. Küçük elim orda yatıyudi. Orya geçti. Zaten daha onceden Memet ağbim yatıyodi kaynım. Ondan sora o ölunca elim orya geçti. Suva yaptıurdu,
370 etdi. Onunda ömrü kısaymış. Geçen sene Nursen o gelini geldi. Fare girmişdi. Her şeyi çıkardı, yakdı her şeyi. Hep oyle yeni almışdi. Hep yeni yastıklar, yorganler, her şeyler... Fare gezdi diye. Yanımızdakiler Kadune dedum al yeni, fare gezdi diye o da

almadı. Epsini çıkardı, yaktı. Eski yatak, ev yatakları var o yan odada masanın
üstünde dizili, duruydu. Eski kaynanamdan kalma. Şu şeyin Hanife'nin kocası da çok
375 seviyo. Çok şey adam sevimli.

NB : Her kapı yanlarında, aynı izalarda vestiyerler, askılıklar asılmış.

HG : Kaynatam bütün odalarda öyle, bütün odalarda... Çok meraklıydı.

NB : Evin banyosuna doğru emin adımlarla ilerleyelim. Vallahi çok güzel. Belgesel
tadında oldu. Eskiden herkes burada mı yıkanıyordu.

380 HG : Bütün odalarda, her odada hamam var. Sade bu odada yok.

NB : Siz hamam diyorsunuz yani eskiden.

HG : Evet hamam. Yani gelinin odası eskiden hamamsuz olmaz. Gelin açığ açığ
gelip burda yıkanamaz. Bir büyük odayla, buzdolabı var ya oralarda hamam yok.

NB : Burası eskiden çocukların odasıydı. Şimdi kiler yapmışsın.

385 HG : He he eskiden. O memsofa'da çocuklar yatıyorlardı iki kardeş.

NB : Nerde?

HG : Şurada. Memsofa diyollar Lazca işde. Ay kız ben onlara bişey çıkaracaktım da
yedurecektim.

NB : Şimdi bunlara ne deniyor teyze?

390 HG : O süzgi, bu tepsi...

NB : Bu tava mı?

HG : Bizim dille tağan. O bu büyük sini, o küçük sini.

NB : Bu nedir, ne işe yarar?

HG : Onlara lağana falan doviyoruz. Ha bu şey var bu. Eskiden bu kaynatam öyle
395 meraklı adamdı ki baksana...

NB : Ay inanmıyorum. Küçük mutfak dolabı yapmış güya.

HG : He he...

NB : Teyze, sen Şimdi yemeği burda nasıl yapıyordun? Açık ateŐi yakardın, yemeği buraya mı asardın?

400 HG : Ho ho... Asarduk orda pişerdi. Ho ho ineyu, ineyu. Eskiden bunda sofrada yemek yerduk bu tahta var ya. Onda makarina kesmek , makarna aiyoduk ya.

Konuşmacılar: Hilmiye alıık(80)(H), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu : Köy Hayatı

5 H : Hilmiye aluk Yılmaz.

NB : İki tane mi soyadın var ?

H : He işde eskidan aluk mıyız ? Sonradan iki kişi değişmş da biz daha değişmeduk.

NB : Kaç yaşındasın?

10 H : M seksenun içindeyim. Ah oyle gösteriyolar gezemiyurum.

NB : Gezemiyor musun? Şimdi senin gibi kim iş yapıyor?

H : Benden kuvvetli de vardur. M bukumiş gezebiliyurum.

NB : Maşallah canım benim. Eşini ne zaman kaybettin?

H : On, on beş sene once...

15 NB : zledin mi? Koca olmadan zor mu? Çocuklar yardım ediyorlar mı?

H : Benum ocuklr... Buranın ocuklrı annene hiçbir zaman kötü demeyrler.

Eskide zaten benum kocamın babasının annesi, benum babamun ęalayid. He akraba.

Halamun ocuklrı olyolard. Gene ben da geldum ęalanun ocuklrı...

H : Hee...

20 NB : Eskiden kayınvaliden sana kötü davranıyor muydu?

H : Yok yok, yok yok. Yedi, sekiz... Benum bi şeyum var idi. Nişanlı olmuşdi, imanetli. Benum beş tane grmcem vardı . Byğin ufaği ... Oni ne yaptılrs evin kizi verecekler imiş. İki tane oğlan vardu da bi tanesi burda byğuni vermişler.

Ufağin da ha burya gdar şaşu var idi ha. O acayip bi kiz. Ona sevdaluk verdi

25 gelinc. Evde da iki çocuğun, iki ocuk var imiş. Bi tane burden evlendi. Bi tane da

iki çocuğun bi kız bi erkek evde yetim búyútmiş. O şey búyúk anneleri. Búyútmiş ki o kızı buna vereceğim. İmanet yaptile, şey yaptile ben hıasta oldum diye. Orda çok fena bÍ hoca var idi, yaricì hoca. Yoħardan ha boyle yoħardan şey dúşúriyomiş oyle hoca. Oni nefret etturdiler. Sen gülmá! Aynı kızı verdiler evun kızı . Biliyo misen ?

30 NB : Görümcelerin sana iyi davranıyorlar mıydı?

HÇ : Kık yedi sene benum ilen idi. Sekiz sene kaynanam eldi. Sekiz sene gelin iken. Kık yedi sene Şefikeylen. Şefike, İlmiye, Şefike, İlmiye... Evun benum çocukleri o búyútdi.

NB : Senin kocan sana yardım ediyor muydu gençken?

35 HÇ : O işleğ idi da ekisper idi. Ev yaPdì, seşenti yaPdì. Hey, hey... O emicadur, Nezaketun babasì.

NB : Eskiden yokluk çektiniz mi siz çok ?

HÇ : Eskide mısır yoK idi ki. Dort ay hiç kimse ekmek kuřamadì. O ecevit zamanì, Ecevit midu? İnönü zamaninde. Kópek zamaninde. Az beni bi dinle! Bu nasí oldu
40 biliyon mi bu seviyo Sabri. Beni dinne! Bi tane ineK var idi oyle değil mi? Bi tane Tana búyútdum da yaninde. Bi tane bişey demezdi. İkinci olan, onun geluşlerdi, onun pahasini alurlerdi. Oni kaçaK olarak biz orda saklarduk. Burda yóharda. Aldíler, aşakta geturduler. İki tane, bi tane gösterdiler ki... Bunler Konuşuşken o bağırmiş ineK. Bağırduğu zaman aha... Bi daha bağırmiş da orya da gitmişler. Ondan sořa
45 çıkariyorlerdi çarşıye arkaylen indiriyorlerdi. Ağaba zaten yoğ idi. Ondan soşa mısır... Mısı ha şimdiki bile kurutiliyur. Tarladaki mısı yimi kilo. Oni kurutacaksın o zaman soba yoğ idi. Gresta mresta, soba yoğ idi zaten. Oni arkaylen geturdiler. Depo doldi. Butun millet. Arhave' nun deposi. Hukümetun deposi. O zaman askeşiye yiyecek. Askeşi olmayınca çağır da millete ki ha kimse yoktur da sizun inağa getirun
50 da buni yeduşun. Şeye tokTiler denize. Oyle gâvur idi. Bir tane candarma her zaman

Candarmaylen tahsildar diyurduk bişey isterken kapıya geluşlerdi. Egger bi túpún bişeyin yoğsa dguts dguts sopaylen adami vururlerdi. Oyle kopek millet oyle kopek... He ya górdük ben ufaK idum. Boyle millet idu ha. Ha bu da biraz senun baban diyo da akluma geliyo. Bu şeyle çocukleri orda. Amerika' ylan biraz bağlıdur bu kopek.

55 NB : Eskiden hasta olduğunuz zamanlarda köyden merkeze inip çıkma olmuyordu değil mi? Yol yoktu çünkü...

HÇ : Niçun olmuyodu? Çıkarlardı yol. Bi daha carşı marşı şey oluyodi sabah oluyodi. Şimdi nerde? İşini bilen adamdur. İşini bilmeyen zaten dayanamaz şimdiki borca harca hiç dayanamaz. Kık kık beş ton çay senede veriyoruz. Yani ordan gelúr

60 olmasa... Herkes borç. Hepsinun vardur. Bir bilirsen...

NB : Hilmiye teyze sana şeyi soracağım. Patlama oldu ya Rusya' da. Siz ondan hiç etkilendiniz mi?

HÇ : Ne zaman oldi?

NB : Hani Çernobil oldu ya büyük... Rusya da patlama.

65 HÇ : Patlama oldi da burya ya oldi mi olmadı mi bilmiyorum. Bu Arhave senun olsun Hilmiye bi tane yalan soyle! Demem...

NB : Komşularınla aran nasıl?

HÇ : İyidir. Komşiler onlar zaten benim kardaşlarum evi. O da oyle, bu da zaten kaynumin evi aşakta. Hiç bi zaman kavga yaPmiyoruz sizinilen. Eskiden beri.

70 NB : Seni çok seviyor herkes ya.

HÇ : Niçun biliyor misen? Ben cook çalıştım ayúplamayın. Gelduęum zaman boyle değildi burda. Ben çalıştım ama nasıl? Yařum saat akşam geçmezden eve gelmezdim. Oyle çalıştım. Millet beni çok gördiler, çok gördiler... Millet uuuu. Çok gördi. Göreceklere eğer çok çalıştım inan.

75 NB : İnsanlar örnek alıyorlardı seni o zaman. Sen çalışıyordun.

HÇ : Çalışiyodi. Çalışmazdan adam yoğ idi zaten. Fatma idi. O da çok... Kenan' ın annesi. O da daha inceden bir kadın idi da. O diyurdu ki, ben gecenin yarısında bir yere gideyim, işum olmasun benim şeyim hepsi hazır diyurdu. Evi çok temiz tutuyordu. Evi çok temizdi.

80 NB : Hilmiye teyze, yokluk zamanında çocuklarına nasıl baktın?

HÇ : Çocuğa ben geldiğim zaman o zaman açılmış idi oho... Çocuk zamanında on, on iki yaşında olmamış idum o zamanlardá. Biz geldiğimden beri burda ev yapan bize maslahata gelurlerdi, veruruduk. Çekmeduk yok. Allah gustermesun. Ne diyosun ? Eskiden turşi yiyurduk tavalıyurduk da kimse yemez oni. Seversan yalnız bi
85 seversan. Turşi, Petmaz, hamsi... Eskide hamsi kurarlardi ekmekilen. Tokeceksen, su Tokeceksen. Onlar daha iyi yiyurduk. Horbonli morbonli yiyuruz orda. Kópek cinsliler. Bize her şey doliydi.

NB : Şimdi nelerin var bahçende ?

HÇ : Bahçede bişe yoktu ki. Mısır zaten yıkıldı, yere yatTi. Ondan soğa annem diyu ki
90 yeri cennet olsun da mekan olsun. Fasulyá buyudi, buyudi ha boyle tutmuş mısırı... Bulamazsın, kesemezsun. Kestın mi, kírduğun zaman şey da gider fasulyá da gidiyu. Buranun fasulyá kimse yemiyu. Çaşiden aliyuruz biz beyaz.

Konuşmacılar: Huriye Alin(60)(HA), Zeki Torunoğlu(72)(ZT), Fatma Torunoğlu(68)8FT), Hatice Bayramin(43)(HB), Nazan Bayramin(26)(NB).

Derleme Yeri : Arthavi – Derecik K y 

5 **Derleme Konusu :** G nl k Sohbet

HA : Kire leme var dizi. Doktor ameliyat diyu ona. Dayanabildiğun kada dayan en son ameliyat ama ameliyatta işde Şimdi bu pilatin kun yo ya fadime yenge, bu on sene sora değişecekmiş. Zaten omrumuz ne Allah g stermiye... Yimi sene...

10 FT : Ama bazı insanlara o iyi gelmiyumuş, daha k t  yapıyumuş. Kansere donuşt r yumuş Allah korusun.

HA : O hoş pilantin. Benim yeğenumlen aşağıda Ummiye Bayyaminaşi var ya İsmail'in kızı, Hopa'dan evli olan. O pilatin koydiler ona da. O ayağından tirafik kazası yapmışdı. Ona gelişmedi da ona doktorler en iyi pilatin aliyo ağbisi b rakiyo ki, doktor en adisini koyiyo.

15 ZT : Bah işte...

HA : Sahte  ıktı mı? O yaramıyan oymuş. Sahte.

FT : Haleyi koydu da adisini koydu.

HA : O sahte  ıktı mı, eti ona yapıştı mı, sora tekrar ameliyat... O neler  ekti, neler  ekdi.

20 FT : Şimdi nasıl durumu?

HA : Bi sene hastanedeydi.

FT : Sakat mi kaldı diz kapağı.

ZT : Tabi...

25 HA : O diz kapağı diğil, burden beri bele kadar... Şu an iyi ama gene ayağını bukemiyoymuş, yokuşten  ıkamıyoymuş, yokuşten inemiyoymuş.

HA : Sen kendune baktın mi do Zeki ağabey? Zamanlen ameliyat... Bak kaynanem olünca, göz ameliyati oluken, Kordelit’li gözini kaşımış. Rize’de on gün yatmış. Mikrop kapmış.

FT : Aha görüyusun işte aha...

30 HA : Ordan babamülen götürdilar. Doktor dedi ki ha boyle eluni getirup ellemiyecek dedi.

FT : Tabi...

ZT : Allah allah!

HA : Su değdirmeyecek, elun ellenmeyecek dedi. Ondan sora boyle kapak verduler
35 boyle. Babanne dedi ki ben hastane yatdum banyo yapacağım ya... Vuu...

ZT : Vay anasinu ya...

FT : Kaşıntıya dayanamıyudu ya.

HA : El gitmiyicekmiş el.

ZT : Doktor dedi ki emica dedi uğraşma ki dedi, gözden olursun ya...

40 HA : Banyo çok tehlikelimiş.

FT : Ondan sora dinlenmesi lazımdı...

HA : Yimi gün banyo yok.

FT : Gözini yormiyacakdı. Ben ne kadar soyledimsa şurdan girdi, şurdan çıkdı.

ZT : Ne bişe olmaz. Telledum. Ha bu capçanlı, ha ya bulanuk. Dünyayı bulanık
45 görüyom. Mercek da ojinal koymadılar.

HA : Tanıduk doktor olmadı mı Fadime yenge bişe olmiyu.

FT : İnanamıyusun ki Rüye kime güveneceksin, Allah’tan başka kimseye güvenme güli.

- HA :Yarun oğlene kada iş vereceğum de oğleden sora Guna yenge'ye gidecekle.
- 50 şimdi Guna yenge bi işçi istedi. Yarun da beni akşam, dayimin oğli şifteköpri'ye davet etdiler bizi da.
- FT : Orya gideceksiniz.
- HA : Orya gideceğim. E akşama kada bi işçi için ne kadar...
- FT : Nerdedur dayınun oğli?
- 55 HA : Skxamele...
- FT : Orya gideceksiniz...
- ZT : Ha bu ekisperin olduğu yer...
- GT : Baba...
- ZT : Ey guli...
- 60 FT : Kahve çıkariyu.
- HA : Zahmet oldi ama...
- GT : Ne zahmeti...
- FT : Nazan, bunları güli sana zahmet içeri alsaydın.
- NB : Tamam götürüyorum.
- 65 ZT : Mehmet 'e verdun mi, Mehmede verdun mi, verdun mi kıs? Ver, ver ben içmem.
- Ver kızım ver.
- HA : Ne güzel de yapmış.
- ZT : Ver kızım ver, yavrum ver. Mehmedla Cuma'ya induk.
- HA : Maşalla...
- 70 GT : Al babacım. Ben şekersiz yapıcam, Mehmet şekersiz içiyo.
- ZT : De bana şekelli iyi geliyu. şekelli ben içmiyom onun için de.
- FT : Allah, Zeki bak Allah'ını seversan... Adam sen ne kada yalan konişuyusun.
- ZT : Yav ben er adamim sen anlamassen ya.

- HA : E cani isteduğu gibi içecek.
- 75 FT : Bi dakika kahve, az bi Şeker var. Tatli aliyusun da tabak tabak yuruten insan.
- HA : Zati yok Őekeri, Zeki ağbi zaten yok Őekeri...
- ZT : Va, va...
- FT : Bir dakika Ruye... Tabak tabak dolu tatli goturen ondan sora, beyas uzum, siyah uzum, kavun, karpuz yiyen kişi...
- 80 HA : Fatime yenge, erkekler yenilir mi? Şimdi keyfi oyle istiy.
- ZT : Hah...
- FT : Oyle soyle işde. Ki ben da yani ium rahat otursun.
- HA : Cici kiz ne okul okudun mi?
- NB : Ben, universite'yi bitirdim.
- 85 HA : Maşallah...
- NB : Şimdi yuksek lisans yapıyorum. Üniversite'de oğretmen olabilmek için, oğretim goevlisi olabilmek için mucadele veriyorum.
- ZT : Bu, atom karıncadır. Amerika'ya git dedum. Attom karınca. Ben ayri ya Nazanni...
- 90 FT : Bak Zeki, biz Şimdi Ruyeylen iki kelime konuşacağız sen bir kalkar mısın? Bayan bayana... Tamam da...
- HA : Otursun. Ben Zeki ağbinin muhabbetine bayılıyom.
- FT : Bayılıyosun ama bazen da apuk sapuk koniŐmaları var.
- HA : Desuun... Ağbimizdur.
- 95 NB : Dedem kadar neŐeli biri olamaz, yok.
- HA : Hee. Buna heşŞey yakıŐiya. Abur da desun, upur da desun.
- NB : Abur apur ...
- ZT : En iyi insan benim Fadme sen deli misen?

NB : Kaç yaşındasınız teyze? Bayanlara yaşı sorulmaz ama genç gösteriyorsun.

100 HA : Ben yaşlıyım ne genci? Fazla dema da moralimi bozma.

NB : Çok tatlı ya...

FT : Sen tahmin et Nazan'ım...

NB : Tamam ben tahmin ediyim. Elli altı maksimum.

ZT : O kadadur.

105 HA : Uç ay sora atmış olacam.

FT : Ama geçekten göstermiyosun yaşını.

110 HA : Göstermiyorum (!)... Ben çöktüm ne diyon. Mustafa Yılmaz'ın heralda. Biz, rahmetli ağbilerim Kuşadasındadılar. Şimdi Kuşadası'na gidup orda ev tutdukları zaman, ev sahibinin iki oğlu varmış bi tanesi ölmüş yimi beş yaşına... Kadun ağliyumuş, ağliyumuş. Babam Kuran okuyodu ya... Babam bi hatim yapmış da, demiş ki bugün demiş öğleden sora yengeme demiş ki hepunuz gelun demiş da bu ev sahibinin çocuğuna hatim yaptım da demiş dua yapacağım... Babam işde gelmişler de dua yapmış. Vuu kadin çok memnun kalmış. Demiş ki babama, senlen ben ahiret kadeşum ol benum ağbilerum öldi demiş da sen benum ağbim ol demiş kadın...

115 ZT : Hey gidi...

HA : Sen bizi duşundun da bunu ki yapdın.

FT : Ha babana diyu, rahmetli...

HA : Babam'da demiş ki yalnış anlama ama bayanlen ahiret kardeş olinmaz demiş.

FT : Olunmaz mı acaba?

120 NB : Neden öyle ?

HA : Na-mahremlen olunmaz demiş babam. Ahiret kardeş olunmaz ama ben seni kardeş kabul ediyom demiş. O iki rekat namaz kılalum demiş. Ben senun ağbinim. O abim, abim diye burya gelurdi her sene Kadın. Ağbilerim ölünce da geldi.

ZT : Vay anasını yah...

125 HA : Hala daha yengeme zeytin, zeytinyağı yolluyollar.Yengem gıdıyu onlare davet ediyolar. Bundan beş, üç ay once İstanbul'a gitdum ya yeğenumun duğununde...

FT : Evet...

HA : Gidinca Kuşadası'ndakılar geldiler şimdi duğun'de... Çocuk bana diyu ki adam yani adam da ben yaşda. Diyu ki; Sen diyu, Rüye diyu ne kadda değışmişin diyu. Çok
130 kilo almişin diyu.

HA : He kaç sen once ... Yimi yedi yaşınaydım. Dedım ki, Mustafa dedum, ben orya gidince yimi dört yaşınaydım. Kuşadası'na girinca yimi dort yaşınaydım dedım. Sen o zaman bekar çocuktun dedım.

HA : Onler çok açık konuşiyuler. Annem dedi ki dedi keşka bu Rüye gibi bi kız olsa
135 da gelın alsam dedi, dedi. He da kız kardaşım da yoh idi dedi da oyle gülduk. E sen dedum Mustafa, o zaman dedum ben yimi dört yaşındaydum, sen becardun dedum. Sen evlenmişin, yimi dört yaşinde kızlaru n var dedım. E ben yaşlandum dedim da genç değılim ki dedum.

FT : Sen o zaman kaç yıllık evliyidin?

140 HA : Uç tane çocuğum vardı. Sencer yoktu, beş seneluğ evliydim. Uç tane da kızı var hep ta uzun boyli. Sencer da ordaydı. Bana diyu ki Rüya abla diyu şeyi diyu aa oğlun var diyu bekar... Onlar açık konuşiyular. Beğendiğün kızı seç götür.

ZT : Doğri süylüyo, kötü bişe demiyo ki...

FT : Ama herşey kısmetlendir tabi.

145 HA : Heşşey kısmet. Ya şimdi onlar biza gore değıl ki. Onlağun hizmetçileri var, onlar çok zenginler...

FT : İnsan dengi dengine diyoler. Dengi dengine durmaliyiz ki olsun da.

HA : Tabi. Kız kahve içer, bırakur ortaya. Onlar bize değıl ki. Bize gelmez ki.

FT : Maşallah...

150 ZT : Nazan Amerika'lara gidecek.

FT : Sen niye iç un bitanem?

NB : Sonra...

HA : Allah şansını bol etsin. İçmiyusun...

NB : Amin teyzeciğim... Hepimizin.

155 HA : Evet şans çok önemli. Biz yaşlanduk. Hala daha mutluluk beşundayız. Hala daha kocamıza hizmet ediyoruz. Ama hep senin hizmet etmen olmaz. Biraz kendisinde da olacak tabi. O da sana iyi olacak.

FT : Ee şimdi erkekler tabi. Hizmet etmemiz çok güzel şey ama...

HA : Ekekler biraz asabidur da.

160 FT : Asabidurler ama biraz değil çok asabidurler. Yaptığını bile hor görürler. Yapmiyusun gibi. Hoşnut olmiyuler. Teşekkür etmelerini bilmezler.

HA : Edecek da.

FT : Çok benculdürler.

ZT : Rüye ben açık sozlu insani severum. Benla fazla işlüzüli olmadı. İşte böyle
165 insani sevmem. Benum elumde buyudi.

HA : Şimdi şey diyim mi bak ? Ayşe'nun yaratılışı oyle. Olar baba evundayken de çok ezilduler. Babası çekturdi epey.

ZT : Ben buyutdum, biliyorum da.

FT : Niye ezildiler babanın evinde?

170 HA : Baba çıktı gurbete gitdi, hiç gelmedi. Anne çocuklarıyla beraber, maddi durumları o zaman...

ZT : Hangisi o zaman baba evinde ezildi?

HA : Annesi kanserdi. Hep ezukluk içinde buyudi.

FT : Ha o Ayşe'den demiyu ki...

175 HA : Hangi Ayşe?

FT : Kazıme'nın kızından bahsediyu.

ZT : Kazıme'nın kızı...

HA : Aha oni mi diyun?

FT : Ayşe... Kazıme'nın kızından bahsediyu.

180 ZT : Yani işlögüzli... Bakıyorum kocasına... İştta oyle insan yaramaz. Oyle kadın...

Sen kocan yokken benlen konışuyusun da oyle bişey istemam. Sersem herifler...

FT : İştte bazı insanlar... Belki de kocasının hoşune gitmiyo.

HA : Yok oyle bişey bilmez.

FT : Ben bilmiyorum ama tahmin etmişim.

185 ZT : Ben bilmem mi?

HA : Ha anasının gözi... Bi bakar, yurek yakar.

ZT : Ha, aha...

FT : Tabi bazı insanlarda bunun dediği gibi var. Ben şimdi hiç onları hesaba koymuyorum. Ben şimdi eşim olduğu gibi, olmayınca da aynı davranırım. Olunca da

190 aynı davranırım. Maskem yok benim. Neysem o'yum yani... Elimde değil ki. Senin da, sen da oylesın. Sen şimdi Zeki ağbi diye canını veriyosun. Zeki nasıl insan olduğunu benden iyi biliyusun...

HA : Heralda...

FT : Senin komşundur.

195 ZT : Ne demek ya...

FT : Evet çok konuşabiliyu, çok süyleyebiliyo...

HA : O ona yakışuyu.

ZT : Hah... Helal olsun sana...

FT : Bi dakika... Ruye, o ev halki için da oyle, kendısı için da oyledır. Siz onu iyi
200 tanırırsınız.

HA : Acelesi yok...

ZT : Ya tamam da...

HA : Canım benim hoşgeldin Haticem... Nasılsın?

HB : İyiyim sen nasılsın yenge?

205 HA : Ee kızın ne olmuş?

HB : Hiç sorma ya...

HA : Yok buyumuş diye dedim.

FT : Irmak, Irmak... Ablası... Saçını kurula bitanem hadi.

HA : Ha sen işını yap.

210 HB : Olsun, olsun.

HA : Sız nereye boyle? Bi yere gidiyusunuz.

HB : Ya şeye gitcez. Köye çıkıcam Sidere'ye gidicem ordan tekrar incem. Üç ev arasında mekik dokuyoruz. Sen nasılsın?

HA : İyiyim, sizi sormali?

215 HB : Osman amca'da iyi...

HA : O da iyi. Osman de çaşı'ye indi cenaze vardi.

FT : O kimdi cenaze bugün? Kurtoğulları mi?

HA : Hetina'lardan...

FT : Haa... Hatinoğulları'ndan... Kimdi? Yaşlımıydi, genç miydi?

220 HA : Fazla yaşlı da diğilmiş.

FT : Erkek mi, bayan mıydı?

HA : Bayan...

FT : Allah rahmet eylesin.

HA : Bi fabrika'da çalışan Caner'ın annesi dedi da. Melek çıkmışdı akşam, gece
225 çıktılar da. Baba in dedi ki herkes tanıyu seni dedi da, Osman da indi işde...

FT : Ee ne yapacaksın evet. Cenaze katılacaksın. Çok sevabı var.

HA : Eline sağlık.

HB : Afiyet olsun.

HA : Sende aha ne yapıyon, nasılsın?

230 HB : Ne yapıyım...

HA : E hatice senin yimi altı yaşında kızın var da biz yaşlandıık daha...

HB : Ne yaşlandıın? Bıraktığım gibi Huriye yenge... Vallahi aynısın.

HA : Hiç mi değişmez insan?

HA : Kilo aldum, verdım ya cıldım çok bozuldu.

235 FT : Hiç bozulmadi. O kadar güzel ki.

HB : Hiç diğil... Vallahi o kadar güzel ki, maşallahımız var...

HA : Nece yıllar geçti.

HB : Nasıl, sağlığın nasıl?

HA : İyi, çok iyi. Bi ara daha kötüydum, yüz yimi kiloya çıkmışdım. Bi diyet yaptum
240 doksan sekize indum. Kışın yine altı kiloyu aldım da. Oni verecem diye diyurum ama
köyde şimdi geziyom.

HB : Yeniyo...

HA : Yeniyo. Köyde daha yeniyo. İncir yedım doyasiya. İncir oysa bi tane da
yemeyecan mesela.

245 FT : Hatice, anne çoğu çürümüş dedi.Ee biz niye görmedık geçen baktım dedım da
yerişmemiş diye... Ama bu sene erken oldu.

HA : Bir anda oldu anne. Sidere'de yoktu. Üç gün içerisinde incir oldu. Üzülüyodum
ben göremiycem diye.

FT : Eylul'un on beşinde yerışıyudu ben oyle biliyudum.

250 HA : E şimdi bizim da ekim ayında üzüm oluyo benum bildiğim. Siyah üzüm, hepsi simsiyah olmuş yerdekiler. Biri çurumeye başlamış. Yarın kopattıracam da yarın bi şurub yapacam.

FT : Burdakiler yok mu burda?

HA :Orda da var.

255 FT : Benda oyle düşündüm bu sene erken oldu dedim da erken toplattıracam inşailla.

HA : Başlamış boyle, orda başlamış. Yarun öğlene kada ne koparacaklar, kopartacam da ağaçtakiler dursun.

FT : Şurub nası yapıyusun? Kesilmezden yapıyosun şurubu.

HA : Oni nası yapıyom biliyon mi? Dane dane kopariyom da olmamışını hiç
260 katmıyom. Dane dane kopariyurum onu suda haşlıyurum. Oni torbaylen asiyom da. Onu hiç sıhmam.

HB : Öyle mi?

HA : Hee...

FT : Kendiliğinden akiyo. Hani ekşi akıtmıyusun.

265 HA : Akıtmıyurum. Kendiliğinden akiyo mesela yimi kilo üzüm suyu yaptım diğ mi? Yimi kilo, on kilo üzüm suyu yaptım. On kiloya bi kilo şeker katacan. Zaten kendi tatlı. Oyle tatlandurmak için.

HB : O, özü falan sıkarak çıkıyodu. Onları falan koymuyosun.

HA : Onu, onu hoş kaybetmem. Sıkırım da başka bişey için şe yapıyosin. Onu
270 kesecem. Benim da kesilmemiş yapıyom ama çok ekşi oluyo. Bu sene kesilmiş yapacam. Yari kesilmiş...

HB : Kavanozlara koyuyosun muhallebi yapmak için...

HA : O şurup olan, Meleğe de kanı düşük da içerler çocuklar.

Konuşmacılar: Huriye Alin(60)(HA), Fatma Torunoğlu(68)(FT).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik K y 

Derleme Konusu : G nl k Sohbet

5 HA : Haftaya dedim, bir hafta sonra olur dedi arkadaş ta... Bir hafta sora koparalum. Bişe yok. Bir hafta sora çıktum pen aşağa hiç gitmedum. Dedum ki torbayı verdim, iki tane b y k torba. Sen git orda opar ikisini da torbaya oy. Gelinca beraber getiruruz dedum. Yağmorlı hava ya ...

FT : Paylaşıyo mıydınız?

10 HA : He tabi paylaşıyodık. Bi o alıyodu, bi ben. Oyle yağmurlı hava ki bi tane aba tutuP, çıkaramazsın; kayıyosın da. Nevin abla dedi ki R ya bi gel dedi ne getireyim dedi. Niye dedum geleyim. Geldum. Nevin abla abak nerde dedim. Ben ne bileyim dedi. Ama damarı de yok. Ha boyle çekmişler, çekmişler... Yok hic abak yok ama insan oparur. aç tane yirmi tane ada vardı abak. İnsan bi yani mesela buyukleri
15 koparsa, on tane koparuP get rsalár da damar orda çalsa yine olacak. Bitirecek diğildi.

FT : Hepsini ne vardıysa silip s p rmuşler.

HA : He... Bi da he burda. Bunlar da gece da oturuyolar. Hırsuz seni Pekleyur, sen beklemiyosun.

20 FT : Ama bizimkini niye toplamadıler?

HA : O, bile bile yapTiler. şimdi diyeyim. Arada   g n geçti. arşide ıkıyuruz ki, burda da bi Emine' nun bağcesinde, ayında kırmızı kurdelalı bi boğça asılıyodi. Kimse sahibi çıkmadı. O boğaya abak bağlamışlardı da, abak bağı bağlamışlardı da... Gogva' nin altında orda duruyodi. Nevin ablayla minibusi durdurtTuk aha
25 dedum bizum aynı boğça burda duruyo dedim. O Sebahat kavga olur diye onu sonra

uyandım. Sebahat, Ahmet' in karısı var ya... O dedi hoş kırmızı dedi nedur dedi bez parçasıdur dedi işçilere dedi. Oni ben atturdum dedi; o benum boğçamdur dedi. O zaman uyanamadık. O zaman uyanamadık. Kim biliyon mi ? Allah gónah yazmasun. Bi aňşam, bi kötü karısı var bişeyler dedikodi yapıyolar ne diyollar onlara ? İki çuval
30 karalahana geturmışler önceki sene. Bi ara Emine yengeye, Fuat' in karısına demişler ki; Emine yenge ya aşşagda Niyazi' nin oğli Nejdets o da varmış. Bi ara ya Emine yenge ya bize ya lahana púşur ya yapmayı bilmiyoz ya. E vuu ya bu kadar güzel lahana ya nerde buldunuz bulmuşdunuz ya siz ya... Ummiye yenge bize kesti ya.

FT : Öyle bişey var mıymış?

35 HA : Yok. Fatma ablaya demiş ki; Fatma abla demiş ki lahanam. Ne güzel lahana ya bunlara kesmiş ya bunlara Ümmiye ya kesiyoz ya sana mı kesmiyo... O işte onlara şüphelendik.

FT : Ama sizin tarladaki kabak nerde görüyollar onlar?

HA : Ee ordan geçiyoz da yokardan beri elbet takip ettiler ne bileyim.

40 FT : Tarlada gezdiler mi, özel mi geziyolardı?

HA : Elbet gezdiler, baktılar. Çünkü aynı boğça ordaydı. Kabağun yaprağı bağlı yolun aşşagsına atmışlardı. Sinirlenmişduk.

FT : Hoca' nın kabağını toplamışler ama kim topladı onu biz duyduk.

HA : Oni Ummiye abla da yukardan görmüş.

45 FT : Toplamak mı ?

FT : Onu Selda' nın halası gelmiş Memnune da... Memnune onlar toplamışlar. Ama bi tane koparırsın güli... Hayır bizim bahçede onun damarı gelmişti de... Ben de koruyodum de çok güzel kabaklar vardı. Taş gibi. Her kabak böyle helva gibi çıkacak şekilde. Bir gün Ümmiye yenge değirmene gitmiş de, ben de tesadüfen tarlayı

50 kontrolden iniyorum ki... Hırsızlama oldu.

HA : Ya Şimdi ben Şöyle bak Hatice, benim bahçemde gitsá da bi tane kabak kopardum Rüye canum istese desá. O adda memnun olurum ki anlatamam. Ama yani o nedir? Sen çok güveniyosun ki benim bahçemde koparıyosun ama... Ben çarşıden beri çıkıyom yapıyom da sen benim damardan beri sókup götüremezsın ki...

55 Çözemedím gözün görmeyince bişey denmez ama. Bením tek ordaki asılan eski boçayı tanıdım. He ordaydı. Sebahat kavga olmasun diye.

FT : Onları koruma amacıyle...

HA : O komşisidir; korudu. Sora dediler işte jeton sonra dúřtu. Zaten o zamanda da anlamıştuk. Arabasuz olmazdı yani. Bu sabaha karşı... İki de yattun mí uyanmazsın ki
60 imkânı mí var? Ona da çok uğraştım ama olmadı. Ama o biliyollarmış, kamerası varmış.

FT : Görmüşler mi?

HA : Tabi... Görmüşdiniz gibilerinden...

FT : Orda yabancı kimse yapmaz.

65 HA : Biliyollarmış, biliyollarmış. Komşı sana dünyada puştlık yapmaz. Telefoni yanuma almadım.

Konuşmacılar: Kamil Kambur(79)(KK), Müzeyyen Kambur(77)(MK), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi - Derecik Köyü

5 **Derleme Konusu :** Geçmiş Hayat – Geçim Sıkıntıları

NB : Amcacığım adınız soyadınız?

KK : Kamil Kambur.

NB : Kaç yaşındasınız?

KK : Yetmiş dokuz.

10 NB : Eşiniz?

KK : Aynı yaşıdadur.

NB : Kaç çocuğunuz var?

KK : Altı tane.

NB : Onlar neredeler şu anda?

15 KK : Onnar beş taneydi. İki si eldiler. Uç tãnesi bi Yalova'dádur, bi dá Arháve' dá Domaneşte' dur.

NB : Biraz gençlik yıllarınıza inelim. Kaç yaşında evlendiniz?

KK : On tokuz.

NB : Eşiniz kaç yaşındaydı?

20 KK : Aynı yaşıydı. Eveet

NB : Nasıl evlendiniz, bize biraz anlatabilir misiniz?

KK : Ne bileyim.

MK : Ne evlenduk ski.

25 KK : O zamanlarda kız kardaşım bi tãneydi. Kocaye gitdi. Annem hasta idi. Mecbur bu talalar kazınıyordı.

Bilmem annem ne dedi biliyo misin? Ben Kamili evlendurmedum. Talayı evlendurdum dedi yani.

NB : Neden öyle dedi?

KK : He... O zaman çalışmak va idi. Mîsi ekiyoduk.

30 Mîsi... Çalışacak adam yoğ idi. Hasta idi annem kendisi. Hasta olduğundan dolayı öyle dedi yani. Ufak çococu niye evlendurdun diyince ben talayı evlendurdum dedi, hoş Kamil'i evlendurmedum dedi.

NB : Kaç yıllık evlisiniz peki?, Bayağı uzun yıllardır sanırım.

KK : Elli uç' te evet. Sorarsanız öyleydi da...

35 NB : Nasıl bir evlilik süreci geçirdiniz? Birbirinize destek olmanız nasıldı?

KK : Yani o zamandan bu zamane çalıştık .Evleri yaptuk. Bu kada çayları yaptuk. Boyle bu durumlara gelduk.

N.B. : Amcacığım siz bu Çernobil patlaması olduğu zamanlarda burada mıydınız?

KK : Nasıl? Haa o zaman patlamá olduğu zaman burdaydik tabi.

40 NB : Etkilenme olayı nasıldı?

KK : Eeh etkilenme biz bişe anlayamaduk ta yani on sene, dokuz sene sora dedi hastalık peydah olacak dediler. Nihayeti dá aynı işlar meydana geliyor yani. Kanser gibi, mide hastalıkları şu bu dedikleri gibi oldi. Fakat o zamanlarda açıklama yapmadılá ancak uç sene sora açıklama yapıldá. Millet tamamıyla o zamana ki

45 çayları ki satıldı bilmem ne oldi. Şey genel müdir, Çay-Kur genel müdiri dedi ki Samsundan diyor, Rus hukmine kadar diyor, Karadeniz milleti diyor Kanser olacak diyor.Yani bitti fakat bütün iş bittükten sora dediler. Devlet de gizledi yani.

NB : Sizce devlet neyden dolayı gizledi?

KK : Ne bileyim. Heralda çaylar kalmasun yani millet yani tüketim yapsın mî düşündi

50 öyle oldi yani. Tüketmezsunuz yoksa.

NB : Türkiye'de farklı illere gidiyor musunuz? Yoksa hep Arhavide misiniz?

KK : Yazın köydeyiz. Kışın Arhave'de Kalıyoruz. Elli Altı evlerde evumuz va. Oteki çocukler orda Doğukent' de. Yirmi dort evlerde var., bilmem Mete'nin ayrî oyle evi var. işte uç dort tane var.Herkes kendi evinde oturur. Biz da bununlá berabár bi
55 evdeyuz.

NB : Şimdi ne işler yapıyorsunuz? Mısır?

KK : Boyle ilgileniyuruz işte. Kimi çayleri temizliyuruz. Şimdi uzum yetiştiriyuruz.

Pekmez yapacağiz yakın zamanda. Ondan sora da Yalova'ya gitmek duşuniyuruz.

Orda bi oğlumuz var. Ordan Hendeğe gideceğiz. Yeğenlerum var orda. On sekiz sene
60 Kaldum Duzce'de. Orda da yegenlerum var. Onlara gideceğuz. ziyaret edeceğiz. Orda
koyde halamun oğli va. Çahırler koyunde onlarî ziyaret edeceğiz. Bir ay falan
Kalacağiz, oyle niyetumuz var yani.

NB : Siz gençliğinizde hep tarla işleriyle mi uğraştınız?

KK : Gençliğimde on dokuz yaşumde idum. Samsun' da tutun dizmeye. Orda tutun
65 dizdum. O zaman fakırluk bi devirdi. Ondan sore ordan indum. Samsun' den bindum
orda ağabeyum var idi. Ankara'da çalışuyur idi. O da orda bir pavluKada
çalıştı. Ondan sora Duzce'dan evliydi. Duzce'den Beşin koyünden, Kurtoğulleri' nden.
Ondan sora orda bir işte bi şeyler yaptuk. Mobelya dükanî aştuk, bişeyler yaptuk da
altmış yedi senesine kadar gidup gelmek suretiyle orda çalıştum. Orda Kazandığımız
70 paraylen o boyik evu yaptuk. Ondan sora çaylarî yaptuk, meydana geturduk.

NB : Çok çalışmışsınız ama çok şeyler yapmışsınız...

KK : Bu evi yaptuk, çarşideki evu yaptuk. Aşağı yukarı beş tane çocuk evlendurduk.

Bi çocuğı de kız var idi onu da kocaya verdük. Boylelulke biraz fakırluğten biraz
ilerleme yaptuk. Bu durume geldük inşallah.

75 NB : Siz o zaman yokluk dönemi çektiniz, fakırlık çektiniz...

KK : O zamanda bizum çocukluk zamanında var ya hayvan atlatürkán isırgán buldum tãze isırgán. Oni kestum da annem oni pişurdi da yeduk yani.

Mîsî bulunmuyodi. Murgul'de şurda, burda mîsîr getiriyudik, o da yani pağa nerdeydi ? Hiç pağa mağa yoğ idi. Ayağumuzdá çarık bile bulamıyurduk. O durumlar var idi.

80 On sekiz yaşine Kıadar, on beş yaşine Kıada atlet giyemeduk. O günler oldi. Ooo oyle Kııtlık zamanları var idi.

NB : Peki nasıl geçiminizi sağladınız?

KK : Geçim oyle işde. Yarı aç, yarı çıplak, susuz, bayramdá ayak çıplaklın geziyurduk. O durumlár vardı.

85 NB :Şimdi nesil çok farklı. Olanı da beğenmiyor.

KK : Evet çalışmıyur. Çok tembeldur, beceriksuzdurler, oyledurler. Tarladá çay makaslın hekes toplayabilur. On yaşındaki çocuklar toplayabilur şeyi Ruslára toplattiriyoriz. Yarıya veriyuruz. Diken, ot almıyuriz. O vaziyette gidiyur işte. Neticesi, sonu yani iyi bişey değıl.

90 NB : Eleştiriyorsunuz değıl mi? Eskiden böyle değıldi.

KK : Benum torinlárúm de aynidur. Komşimun çocukları de aynidur. Hepsi aynidur. Çalışmıyurler. Benum şimdi hiç çırakluk yapmadum.

MobelyacılıK öğrenduk, inşaatçılıK öğrenduk. Bilmeduğum sanat yoktur. Yani ne hangi işe el tutarsen Amerikan mühendisi kusur bulamayacak şekilde sanatkârim.

95 Aha bu evleri hep kendum yapmışum. Aşaktakini de...

NB : Hiç kimse yardım etmedi mi size?

KK : Hiç kimse. Babam' dan daha iyi adam idi. Fakat sanatı yoğ idi. Rusya'da kalmışler. Sohul'de tutunculuk öğrenmişdi. Ondan sore inşaatlar açıldı Ankara'da. Burden Samsun' e gidiyúrlardı. Devamlı gidiyúrlardı. İşte uç buçuk liraydı vapur.

100 Geliyúrlardi, gittuğu naylon parası getiremiyúrlardi. Oyleydi ortam oyleydi. Para yoğ idi. Ondan sore inşeatlar açıldı Ankara'da şurda burda...

Sanatı olan girebildi tabi. Gençlukte bir şey öğrenmeyen adam ne yapsun ?

Ehteyarlukte birşey yapamaz, yapamadi da. İşte bin dokuz yúz altmışta bu evi

yaptum. Yukarda evumuz var idi tepede bular iki gelin idiler. Kavga da etmiyúrlardi

105 lakin annem dedi ki iki gelin artuk fazla dedi bi evde oturamaz dedi. Da yalvardı sen bizum buyuğumuzsin dedi. Bizi doktora götüren, bizi bakan yani oyle idi.

Becerikluydi o da. Ev yapalum deyinca orda ev yaptum altmış' ta, altmış yedi de alt katta otiriyurduk. Tam hiç bişey brakmadan dolapti içeri oturduk. Aşakta şey vardı.

Cemal Albayrak vardı da ben onunlá otuz beş gün çirakluk yapmıştum. O da iyi bir

110 ustaydı. Ev ustası. O geldi da yegen dedi, bu ev dedi nasıl ev yaptun dedi. Çok

beğendi tabi. Ondan sora o evi yapmaktayiken bu yol yokti. Tam o yol ayriminden

beri uç tane katirlere taşıtturdum. Çasıde alduğum pirket parası, araba parasinin iki, uç mislisi katircilere verdim oni taşıtturdum. Ondan sora da bi son zamanda suve

zamaninde o da çağıl dokulmeden bir kum getirebildum hep bunlar Cemil' un

115 hanımıylen bizum gelunlen berabe ekseri işi yani o zaman imece var idi. Ha bu yekün

Sidere'de. O zaman gelurlardi beş sefeğ, uç sefeğ kum taşıdiler bilmem ne. O zamanlar

insanluk biraz daha canlıyidi yani. Ağaç meclisi, şu bu derken yani daha iyi durumlar var idi. Şimdi herkes o da neden kaynaklaniyodi, eskiden vece varmiş ağaç vecesi.

NB : O nedir?

120 NB : Düğün gibi, yemekli mi?

KK : O da duğunler oliyedi. Duğune gittukmiyidi yemek gelurdi boyle boyuk

tepsiylán beraber pilav, kabak pilavı.

MK : Eskilar vege söyliyirler

- KK : Sonunde burek gelurdi. En sonundá dá baklava gelurdi. Baklava ha boyle
125 havada bitururlerdi, sofraya inmeden. Kapan kapana. Kapan kapana getiruyirler.
İkinci baklava getirurlerdi da birer dilum duşerdi. O kadar millet acdi. Son
zamanlarda işde boyle iyi şeyler oldi. Çay oldi, gurbetler açildi, fabrikalar açildi.
İyileşmeye gitti yani. Çok çektuk ya.
- NB : Aslen nerelisiniz siz? Arhavi- Derecikli mi? (Sidereli mi?)
- 130 KK : Evet buraliyim. Bizum sülâle şeyde vardi Kampana derler ordan gelmiş
Abdurrahman Kambur diye. Onun oğli Ahmet, Ahmetun oğli Hasan, Kambur dedem
oluyo. Dort yuz seneluk ocaktur burası. Hee dort yuz sene evveli gitmiş da.
Kampana' da Kamburoğiller' un evi var iki tâne da lakin Kamburoğiller yaşamiyurler.
Ordán dağılmışlar uç kardeş imiş. Bir kardeş burda oturmuş, biri Napşit' de biri
135 Çarmat'da. Ondan sora Termedudurler Kamburoğilleri. On beş haneli Liman Dere'de.
Hep burdan gitmedurler. O iki hanede kaç kardaş vardiyesa bilmeyrum. Gelen
adamlar dik yamaça gidiyurler. Bizum eski evumuzi, memleketumuzi görelum diye.
Oyledur. Ondan sora Güneysu' dá var çok İkizdere' de var seksen hâne
Kamburoğiller. Hee kalabaluktur. Şeye gittuk Rize'de toplanti oldi Kamburoğillerun.
- 140 Yayla şenluği yapıyurler. Güneysu' ya gittuk yemekli yaptiler. Helan daha devam
ediyur, bitmedi. Da boyle işde Şimdi da elumi bekliyoruz, mezari. Tamam lakin artuk
sekzen, yetmiş dokuz, ne olur artuk tamam daha.
- NB :Bundan sonra artık dinlenerek yaşamayı seçeceksiniz. Torunlardan, çocuklardan
biraz medet umacaksınız.
- 145 KK : Şimdi Recai var Yalove' dá uç tane çocuği var.
- MK : Hoo iki tane torunumuz var.
- KK : Erkek olan sakattur. Kendini taşıyamiyo. İki tane kiz var. Bi kiz muhendis okuli
kazanmış. Adapazari'nda. Şimdi orda okumaya devam edecek. Uç tanedurler. Metun'

un da iki tane çocuğı var. Biri Burci, biri Eren erkeK olan. Burci şeyi kazandı İzmit'
150 da muhendis okuli o da aynı okul kazandı oraya gidecek. Bi kızım var Sevgi diye
onun da iki tane kızı var. Erkek çocuğı yok. Biri İpek, büyüği olan şey Çidem . Çidem
da şeyde okuyo Çankiri'de Öğretmen okuli dört yıllık, artık ne çıkacaksa. Ankara'da
Çankiri arasında. Da bi Kaldı şimdi Sezai'nin oğlanın oğlı da iki yıllık okudi halen
boştur. Dilek diye bi kız var. Kömür, Kavak'ta şey var kömür ocağı kantarda orda
155 çalışuyur. Bir da Kâmil var benim ismumi taktım Sezai'nin oğluna. O da daha
okuyor. Beşinci midur? , ortaya yeni mi geçti? oyle bişey. İki tanesi boyuklerden
elmişurler benim çocuklarım. Cavit' i biliyorsun. Elli beş yaşında eldi. Hakki vardı
iki tane çocuğı vardı. Otuz yedi yaşunde oldi. Ey gidi günler... Ne yapsun otuz yedisi
yaşında eldi. Onun iki tane çocuğı var. Biri kız olan Almanya'da. Geresunluläre
160 verduk. ErkeK olan da otuz yaşında dur. O da Avcılar' da annesiyle beraber bir iş
yerinde çalışuyur. Daha bekâr evli değil.

Konuşmacılar: Sabri Bayramin(54)(SB), Nazan Bayramin(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu : Dere Balıkçılığı – Balıkçılık – Çay – Fındık

5 NB : Şimdi Sabri Amca'dan dere balıkçılığını dinleyelim. Önce dereden başlayalım.

Burada dereler hangi isimlerle adlandırılıyorlar?

SB : Dere ne isimle anılıyor mesela Nazan Badişona gölümüz var.

NB : Lazca mı Badişona? Türkçesi nedir?

SB : Badişona... Yaşlı bi insanın gölü. veya yaşlı bi insanın yeri diyelim. Dere

10 kenarları arazileri yaşlınin oyle adlandırılmış. Öyle adlandırılmış he. Ondan sonra mesela Ulukent Deresi, Üçirmek Deresi, Dölgerli Deresi tabi bunlar Dölgerli

dediğimiz zaman tabi çok uzak bölge. Uzak köyler. Arhavi'den mesela yirmi iki

kilometre uzakda. O göllere gittiğin zaman Nazan orda tabi güzel alabalık avlanma gölleri var orda. Ama orda olan balık bu yörelerde yok. Yani yok dediğim az çok az

15 yani alabalık öyle bişey ki yani her yerde avlanacak bi balık diğil yani çok uyanık bi balık uyanık mı uyanık balık ya. Şimdi onu tutuş şekli anlatıyım ben sana Nazan oltayla. Biz mesela çocukluğumuzda amcalarımızdan öğreniyoduk amcaların peşine takılıyoduk. Yani iki saatte bi balık avlayabiliyosun veya saatte bi balık avlayabiliyosun. Artık balık havasına göre değişebiliyo. Bazı gün hiç tutamazsin.

20 Kırmızı pul alabalık gerçekten dünyaca ünlü bi balık yani çok lezzetli bi balık. Biz ne yapıyoruz mesela? Solucan buliyoruz genelde solucana çok güzel geliyo alabalık.

Tabi topraklardan taşları kaldırıyosun solucan böcek puluyosun işte, kancaya

takıyosun, o kancayla derelerde göllerde gidiyosun öyle göller oluyo ki bazen iki

tane, üç tane, dört tane balık aldığımız göller var. Ama tabi bu alabalık. Diğer

25 balıklarla mukayese edemezsin Nazan. Mukayese edemiyosun.

NB : Derede sadece alabalık mı var?

SB : Derede saf alabalık var hep alabalık. Ama diğer balıklar gibi bu kolay tutulmuyo bu balık çok uyanık, çok uyanık çok çok. Çok zekiler evet evet Nazan aynen öyle evet. Onun için söylediğim gibi Pilarget Deresi, Üçirmak Deresi, Sidere Deresi,

30 Dülgerli bölge bölge isimlendirilmiş ama yani Dülgerli dediğim o uzak köy olan yerde orda alabalık güzel. Yani insanların fazla olmadığı yerlerde alabalıklar daha çok daha çok.

NB : Yani insandan kaçıyorlar ses olunca öyle mi?

SB : İnsan kaçıyorlar değil çok insan yoğunluk olan yerde balık hepsi avlamaya gidiyo.

35 Bu sefer gölde üç tane, beş tane balık oluyo. Onu da aliyolar da Nazan.

NB : Sizler nasıl tutuyorsunuz?

SB : Biz nasıl tutuyoruz? Ben oltam devamlı arabamda durur Nazancım. Oltam arabamda durur. Solucan dere kenarlarında taşları açıyosun illaki birinde çikiyo. Solucani takarsin, gidersin ata ata gidiyosun ee artık şansına... Üç tane mi tutarsın beş
40 tane mi tutarsın? Ama ben genelde her gittiğimde dokuz tane, on tane alabalık çekerim yani evet. On tane de yani ne bileyim ben alabalığı hiç kaçırmam. Daldığı an çekerim.

NB : Bu ankes dediğiniz olay nedir? Onu da bir dinleyelim.

SB : Ankes dediğimiz, biz çocukluğumuzda çok meraklıydık. Biz tabi
45 büyüklerimizden gördüğümüz için bizde aynı şekilde bizde yapıyoduk. Kalın ip, kalın ip dediğim işte misinanın bi kalını normal ipe kısa bi misinanın ucuna kanca bağlıyosun, yine aynı solucan, solucani takiyosun. Baş ucuna kalın taş, öndeki ucuna ince taş bağlıyosun. Onu suyun dibine gönderiyosun. Attin mi batıyuz zaten taş bağladın ya. Yarın sabah tabi öyle yirmi beş, otuz tane kanca atıyoruz Nazan. Sabahın
50 saat beşinde doğru derenin gölünün başındayız. Sabah başlıyoruz toplamaya. Çek ulan

balıklar geliyo Nazan ooo... En keyiflisi o Nazan evet. İşte bir günü Nazan bir günü annen, baban, ben, biri daha vardı Nazan biri daha vardı bizim Sedat Amcan olabilir mi? Hayir Nazmi. Nazmi Amcan vardı. Bak seksen yedi tane balık aldık Nazan bundan altı sene önce. Seksen yedi tane balık aldık ama altmış tane dediğimiz işte
55 şekilde ankesle, yirmi yedi tane de oltayle aldım Nazan. Ama o gün gerçekten çok güzel balık havası vamiş ki bize rastladı yani. Seksen yedi tane rekor yani rekor seksen yedi tane alabalık ne demek ya?

NB : Siz deredeki alabalıkları o gün süpürmüşsünüz anlaşılan.

SB : Evet o da bi şans yani evet o mümkün değil yani daha gitsen o balığı mümkün
60 değil alamazsin yani. O havasına rastladık. Balığın havasına rastladık Nazan.

NB : Burada hava şartları önemli tabi...

SB : Gidersin uç gün, beş gün gidersin hiç balık alamazsiniz. Almalısınız tabi.

NB : Hangi havada daha çok balıklar çıkıyor mesela?

SB : Hangi havada? Yağmur gelacağı saatlerde. Mesela üç dört saat sonra yağmur
65 gelecek. Hava oyle bi sıkışyo ki balık o zaman hiç durmadan vuruyo Nazan. Balık o zaman yağmur gelmek üzereyken alabalık tabi diğer balıklar de belki ona yakın ama alabalık çok uyanık olduğu için o saatleri kollamak lazım. O saatlerde eğer deredeysen o zaman super balık tutarsin. İsterlerse o saatler iyi.

NB : O balığın iki çeşidi var. Biri kırmızı pullu diğeri normal mi? Başka
70 adlandırılmıyor mu?

SB : Hayir, hayir, hayir ... Alabalık tek. Kırmızı pul. Tek tabi kırmızı benek. Kırmızı benek tek benek. Dünya da emsalı olmayan balık, alabalık. Benim diyo yani, burdayım diyo.

NB : Çocukluğunuzdan beri mi tutuyorsunuz?

- 75 SB : Ya tabi tabi Nazan. Mesela canım alabalık çekti mi arabamda olta duruyo zaten hemen derede nerdeysem inirim dereye tabi beş tane, on tane. Tutarım ben alırım. Ama herkes tutamas herkes tutamaz o da bi meslek.. Yoğsa alabalık tudmak herkesin karı değil yani.
- NB : Deniz balıkçılığında bilginiz var mı?
- 80 SB : Deniz balıkçılığı pek fazla bilgim yok Nazan evet.
- NB : Ne tarz balıklar çıktığını bilmiyor musunuz?
- SB : Genelde bizim bildiğimiz İstavrit çıkar, Mezgıt çıkar. Deniz balıklarından da en çok sevdiğim balık Mezgıt benim. He Mezgiti çok seviyorum. Tabi Mezgıtde çok dipde olan bir balık olduğu için çok lezzetli çok lezzetli.
- 85 NB : Burada bir de kuş avcılığı var. Bundan bize bahsedebilir misiniz?
- SB : Kuş avcılığı pek buralarda yok. Atmaca avı var. Atmaca avından da pek ben hiç meraklı olmadığım için bilmiyorum desem yeri var Nazan evet. Yani tabiki hobi amaçlı ya. Meraklı. Adam alışmış bi kere. Onun merakından gidu yani.
- Gezdirmek... Bir ay iki ay kolunda gezdirir, yumurta yedirir, ondan sonra da uçurur,
- 90 bırakır gider. Keyif, oyalanmak yani evet evet sirf o.
- NB : Bir de buraya özgü olarak çay. Çay hakkında ne biliyorsanız anlatır mısınız?
- Hangi aylarda sürüm oluyor mesela?
- SB : Nazancım bende çay ekisperliğini yaptım on dörd sene.
- NB : O zaman size tam mesleğinizi sormuşum.
- 95 SB : Evet tam mesleğimi sordun Nazancım evet. Çay nisanın sonlarında demiyalım mayısın ilk haftasında diyelim Nazan. Yaş çaylar artık...
- NB : Çay ayı olarak mı adlandırılıyor o ay o zaman?
- SB : Evet tabi çay ayı olarak tabi mayıs ayı çay ayı demek yani. Mayıs ayında çay toplanmaya başlanir. Mayıs ayında çaylar toplanmaya başlanir artık alim yerlerine

- 100 topladiktan sonra alim yerlerine götürüyorsunuz. Ekisper kontrolunu yapar çayın kontrolünü...
- NB : Görevli midir yani o çay için?
- SB : Tabi ekisper görevli. Çayı kontrollükte görevli. Ondan sonra beğendikleri çaylarını mübavesini yapıyo. Ondan sonra alım yeri doluyo. Ondan sonra tabi kaç ton
- 105 çay aldığını Apel'le belgeliyorsunuz. Onu gönderiyosun her akşam fabrikaya o Apel gidiyo.
- NB : Apel dediğiniz nedir?
- SB : Apel dediğimiz, aldığımız çayın tonajı. Kimden kimden ne almışız tabi hepsinin ismi. Tabi belgeleniyo. Sanki muhasebe gibi yani. Bütün belgeleri biz gönderiyuruz.
- 110 Kimden kaç kilo çay almışız hepsi gönderiyoz fabrikaya.
- Fabrika'da gece belirli saatte işçisini koyuyo, alım yerine gönderiyo, o çayı boşalttırıyo, fabrika'ya gidiyo o çay. Ve bu birinci sürgün işde. İkinci sürgün, üçüncü sürgün böyle devam ediyo Nazan.
- NB : Bu hangi aylarda dediniz?
- 115 SB : Bu Mayıs ayında. İkinci sürgün Temmuz ayında, üçüncü sürgün da ağustos sonları eylül ayları işta. Şimdiki dönem evet. Üç sürgün çay oluyo Nazan.
- NB : Fındık?
- SB : Fındık... Nazan o ağustos'da toplanmaya başlıyoruz. Ağustos'tan on beş yirmi gün fındıkla uğraşırız yani. Ben hiç dal indirmem. Haftada bir sallarım dökülür onu
- 120 toplarız biz. On, on beş gün fındıkla uğraşırısın ama fazla yoğunluk olmadığı için tabi burda çay fazla tabi.

Konuşmacılar: Sabriye Bayramın(82)(SB), Bedriye Albayrak(79)(BA), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

5 **Derleme Konusu :** Köy Yaşamı – Yemek Tarifi

NB : Babaanne sen demin ne yaptın, barakada ne yaptın anlat bakayım?

SB : Ben üzüm suyıden mahallebi yaPtım.

NB : Nasıl yaptın, yapılışını anlatır mısın?

SB : He... Onu nasıl yapılır ? Üzümü şey yapıyosun, toPluyosun, eziyosun, suyunı

10 kaynatıyosun. Ondan sora onu un, şeker katıyosun. Un, şeker, süt. Normal şekilde bi mahallebi yapıyosun. Çok faydalı bişedir yani... Bizim memleket geleneklerınden en değerli bir úrúndúr.

NB : O üzúmden bir çok şey yapılır. Neler yapılır başka?

SB : Başka şey yaPılıyo. Biz küme...

15 NB : Küme yapımını anlat bakalım?

SB : Lazca bizim gelenekler küme derler ama.

NB : Türkçe' si ne onun?

BA : Sucuk.

SB : Fındık. Fındıklán şeyi diziyusun. İp. Bi tere ipliğine diziyosun. Onu o mahlebiye

20 batırıyosun. Ondan sonra kurutup kışte bir çerez olarak çok değerli bişedir.

NB : Kaç günde kuruyor? Kaç gün kalacak o iptey?

SB : O kaç gün, bi hafta, on günde kurıyo. Normal sıcaklığta. O her yerde var ama bizim memlekette üzüm, siyah üzüm suyu ve yahutta beyaz her neyse. Ondan yapılır.

Ama diğer memleketlerde her şeyden yaparlar. Uzúmden yapıyorlar, elma suyınden

25 yapıyorlar. Ne bilëyim.

- NB : Başka neler yapıyorsunuz ?
- SB : Ee başka ne yapıyoruz, aklıma gelmiyo ki...
- NB : Şimdi mısırı toplayıp nasıl un yapıyorsunuz onu anlat ?
- SB : Mısır, furunlanmış bir mısır oluyo, bi da sade bir mısır uni oluyo. Furunlanmış
- 30 mısır unıyla böyle şey yapıyoruz hamsi tırú veya hamsili ekmek, kargana...
- NB : Kargana nedir?
- SB : Kargana, tavada pişirip, sebzeli hamsi yemeği işte.
- NB : Neler katıyorsun mesela ona?
- SB : Ona ne katıyorum? Pazı katıyorum, patatez katıyorum ondan sonra...
- 35 BA : Domatis...
- SB : Domates katıyorum, her şey. Maydanoz katıyorum. Pul biber, taze çarliston biber... Karıştırıp koymalıyım ki lezzet verecek da.
- Her Türlü madde katıyorsun. Onu böyle hamur yapıp, tavada pişiriyosun. Kargana derler. Onun ismi kargana. Sen yap, ropörtaŞ yap.
- 40 NB : Sen neler yapıyorsun, anlat bakayım ?
- BA : Ben dá böyle bu yaptığı gibi. Buzme... Tatsalar lezzetlidir...
- Buzme yapıyorum.
- NB : Büzmeyi nasıl yapıyorsun?
- BA : Açıyoruz böyle oklavayla. Tepsi koyuyoruz, oni yapıyordum. Yapabilirdum.
- 45 Makarina güzel yapıyordum. Şimdi bişe yapamıyorum.
- NB : Makarna' yı kendin mi açıyorsun?
- BA : He... Evet ben açıyorum böyle éyyi...
- Yoğurácaksın, yumurta koyacaksın, açacaksın boyle boyle boyle boyle keseceksin. El makarinası yararlı oluyo. Onları yapabiliyordum işTe.
- 50 NB : Başka neler yapıyordun?

BA : Başka her şeyi... Lahana işi, fasulyá işi onları yapıyordum. Şimdi bişe yapamıyurum. Ağrum var.

NB : Fasülye' yi nasıl yapıyordun?

BA : Fasulyá kaynatayşın da. Babunya yapıyorduk beyaz fasulyáyla ekiyorduk
55 oluyodi. Neler oluyodu... Şimdi bişe yok.

NB : Niye bir şey yok?

BA : Yapamıyorum ki. Üçüncü sene geldum bu sene. Rahatsız oldum. Hiç bişe yok.

Eskiden neler yapıyorduk ? Şimdi midem bulanıyo. Yaşlulukte sulanıyo, boyle beş
tâne yesam bişey olmiyo. Onun için işte şimdi boyle burya geldum. Annen sağ olsun.

60 Gene bir şeyler verdi.

NB : Annem sever yardım etmeyi çok sever.

BA : Siz yemiyur misiniz turşi? Yersiniz.

NB : Biz de yiyoruz, tüketiyoruz.

BA : Fasulyáyla ne güzel oluyo. Oni tavalamış bize, musafirler geldikleri zaman
65 komşiler.

NB : İçine neler katıyorsunuz?

BA : Suvan doğrayacaksın, domatıslán biraz kavuracaksın biraz. Maydonozu
koyacaksın boyle boyle keseceksin ince ince. Çok seviyorum. Bi da kek yaparsın.
Çayla çok seviyeler Komşılar.

70 NB : Burada komşular nasıl, iyiler mi?

BA : Çok iyiler, çok iyi. İyi insanum bende.

NB : Eski zamanlarda daha mı iyiydi, şimdi mi iyi?

BA : Şimdi kirada olduğumuz, eski komşılarla çok iyiyuz. Şimdi da on dairedur,
gençturlár. Ben eşluk yapamıyurum. Okumaya gidiyoller, kendileri birleşiyoller,
75 günleri var. Ben artık yok. Gidemiyum.

NB : El işi yaptın mı hiç? Neler yapardın mesela eskiden?

BA : Ha boyle bunnarı... Çorab yapardum, biliyorum.

NB : Bunlara ne motifi deniyor?

BA : Bu yelek da.

80 NB : Bu örgü çeşidine ne deniyor?

BA : Bu ne biléyim, ne diyuller? Eskide anneme etek yapıyurduk boyle yúnden.

Boncuk yapıyurdum. Haseye takıyudum.

NB : Neye? Hase nedir?

BA : Hase, Hase beyaz örtüyurtuk beyaz boyle metroyle.

85 NB : Lazca mı, Türkçe mi?

BA : Lazca. İşte onlari yaptuk geçti da bişe yok.

Konuşmacılar: Sezai Kambur(58)(SK), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu : Kuş Avcılığı - Arıcılık

5 SK : Çapraz gaga...

NB : Çapraz gaga nedir?

SK : Çapraz gaga kuş.

NB : Hangi kuş türü?

SK : Purmon deduğumuz, purmon'un búyuđu çapraz gaga diyullar başka ismini

10 bilmiyom.

NB : Yani kuşun türü çapraz gaga. Anladım. Ne için ? Hobi olarak mı yoksa yemek için mi tutluyor?

SK : Hobi olarak, yemek için... Yeniyo da yani. Hem hobi olan var, hem yemek için.

Búyuk boğaz yaparlar, boğazın aşağı yukarı genişliği on mi on beş metre civarında

15 veya on metre genişliği var, yuksekliliği var. Kuşun tam yorulduğu bi nokta yani oyle

Çabul et sen onu. Kuş geliyo mesela buyuk güvercin, yabāni güvercin geliyo böyle

tam yorulduğu noktada kuş alçala alçala gelir tepeye... Tam da oraya ağı kurduk mi

tam da hağin yanında kuşlar gelmeye başladı mi ses verurler kuşa... Ses veren bi

adam olur aralarında. Tek bi adam ses verur. Ama orda ağlar olur en azinden uç dort

20 tane beş tane yan yana... Yani o boğaz deduğumuz boğaz, yedi sekiz kişi oturabilecek

buğaz. Oner kişiden, yetmiş, seksen, yüz metre uzunluğunda bi buğaz. Orda ses veren

bi adam çikaş olur yani ağaçta, sağda, solda saklanır. O kuş tam buğaza boyle

yaklaşınca o adam ses verir. Ses verdi mi kuşlar dağılır tabi. Bütun ağlara eşit vurur.

O sesi ondan verurler yani. Ondān sora gövercin vurur. Ne bileyüm çulluk gelir,

25 aratavuk gelir. Akamları çıkarız mesela aratavuk tutmaya, çulluk tutmaya...

Yakın yerlerde.

NB : Diğer o anlattığınızı sabahları mı tutarsınız?

SK : Onlar sabah erkenden uzak yerlere tabi sağat bir, iki gibi çıkar, gideriz. Erkenden

ku zamanında orda olmamız lazım. Tam ku zamanında, kuşlar çıktığı sabah be gibi

30 boyle... Yani kuşlar yuvalarından çıktığı gibi ağ kurulmuş olacak. Geçmeye baladı o

zaman kuşlar zaten buğazdan. İte buğaz işlemeye baladı mi ters giden olur, duz

giden olur. Ama tepede, tepeyi zaten buğaz yapacaksın imdi. Sen burayı bi tepe

dúun u evun duvarını... O evın duvarını arada boyle kapı gibi keseceksın ki ku

gelecek o boğazdan girecek içeri. Boş boğaz. Yani engel yok. Tepedeki ağaqları

35 aiyusun. Mesela ne kadar... Ne kadar açiyosun... Bi tane boğaz varsa, bi kiiyse, bi

buğaz. Yani nolur, on metre uzunluğunda bi buğaz açiyosun. Oraya kuruyosun. İkinci

boğaz oldi mi ku o boğazdan gider ağ yok. Senden aar yani. Ama ağ olsa obir

boğazda ami olursun yani. Oyleluklen tutuyoduk ite yıllardır.

NB : Bu yılın hangi zamanları yapıyor?

40 SK : Ekim, kasım ayında... Şimdi tam zamani imdi. Ekim, kasım ayı. Aslında boğaz

yapsak uygulanurdi o tepede. Sizin orası uygulanır. Yapacağız diyoruz da

yapamıyoruz. Zamanımız yok. Yapsaydum fazla olurdi tabi.

NB : Arıcılıkla uğraştınız mı?

SK : Arıcılık yapıyoruz.

45 NB : Ondan biraz bahsedelim.

SK : Arıcılık neden bahsedeyim yani. Nasıl arı mı?

NB : Nasıl evet ?

NB : Evet aynen... Kara kovan balı kısaca yani.

SK : Ya kara kovan bali dediğimiz kestane bali. Yani hiç bişey karışmamış, saf bi bal
50 yani. Boyle şeker yok, bilmem ne yok. Karışım olmayan bi bal. Sade bal yani. Kara
kovan, kestane bali. Kestane bali ihlamur yapar. Ne bileyim yani bitki çeşidi.
Sonradan tabi. Kestane bitişinden sonra. Ama kestane balini ayırırsın, alırsın ondan
sora diğer bal yabtırırsın mesela ihlamur bali. İhlamurden de alıyor, ihlamur alıyor.
Kestane bitti mi ihlamur başlıyo mesela. Sen kestane bali istiyusun, karıştırmak
55 istemiyosan o zaman sade kestaneyi sağarsán ondan sora diğer ihlamur, diken, şu, bu
işte bógürtlen bilmem ne.

NB : Kovanı özel yerlere mi yerleştiriyorsunuz?

SK : Kovan zaten tabi mutlaka. Arının seveceği bi yer olur. Güneylık bi yer olur.

NB : Nasıl bir yer?

60 SK : Güneşli bi yer. Kuzeyde olmaz. Soğuk memleketde olmaz. Soğuk yerlerde
olmaz. En azından sabah on bir, on iki, bir, ikiye Kadar güneş alacak. Devamli da
güneş iyi değil.

NB : Sağıtımını nasıl yapıyorsunuz o balın?

65 SK : Sağma işini kara kovanlardá peteğin tam ortasında şey var bolme var. Yani o
bolmeden oteye geçmiyoruz. Kendine bırakıyoruz. Bolmeye kadarki balını alıyoruz
yani. Yani bolmeye kadar ne kadar bal varsá alabilúrsun rahat. Bolmeden sonraya
geçemiyosun. Ona yem olarak bırakıyoruz kışın yiyeceği hayvanun. Kara kovanlarda
da oyle, fennik kovanda dá aynı.

NB : Onların belli bir süreleri var mı, kovanların?

70 SK : Ağustos yirmisine kadar. Ağustosun yirmisinden sora sağabiliyoruz yani.
Ağustos, eylül. Üç gün, beş gün, on gün yâni sağacaksın. Ağustosun yirmisinden
sonra mesela bir ay içinde sağılır yani.

NB : Ne tür arılar, hepsi bal arısı mı?

SK : Kafkas, Kafkas bal arisi tabi. Bizum bu bolgede Kafkas arisi meşhur. Kafkas o
75 bolgenin arisi iyi olur hem de çalışkan olur. Soğuşá dayanıklı olur. Burda tutulan
Kafkas arisi yani. Bu sene yok oraya gidemedim yani. Ha bunlar göndermiyoller beni.
Yalnız gitmá gitmá dedi.

NB : Korkuyorlar mı?

SK : Yok. Düşeceksin... Kayaluğá çıkacağız ya karşıda orda. Bizum yok mahallenun
80 girişinde Bağudit var ya kayalık varya... Orda peteklerum var.

NB : Nasıl yerleştirdin oraya?

SK : Oraya koymuşlar ben hazır aldım da. Şimdi bunlar beni da göndermiyoller
da.yalnız. Hava hattını taktım teli. Hava hattını yaptım. Peteği sağıP ta oyle
indireceğim. Bu Pazar günü gidecektum, gidemedim, göndermediler. Çaya başladık,
85 çayı toplamaya. İşte bi dahaki hafta bi iş çıkmazsa... Tek başıma değil da Uğurlan
gideceğim. Ve yahut da Sevgi, Dilek gelecek. Hepumuz gidiyoruz aile boyu işde.

NB : Ailecek birlikte mi sağıyorsunuz balı?

SK : Yok sağmıyorum da yani yalnız göndermiyeler. Sağmayız yani.

NB : Orada mı sağıyorsunuz?

90 SK : Orda sağuP te oyle indireceğiz balı. Yüklü vaziyette, yüklü vaziyette
indiremem. Oynarsa şeyler dokulur. Peteği söndürusun.

NB : Petek sönməsi ne demek yani?

SK : Peteği ordan aluP buraya koyacağım yani. Akşam saat işde şu andaki zamanda
yediği, sekizi bulur.

95 NB : Isırmıyorlar mı ?

SK : Yok. Tikıyacaksin delikleri. Oni indurdılar mi? Ama o kadar erken mi? Peki
orda dışarda olan ari ne oldi? Bişe yok geberecek gidecek. Ama o nedir o kadar
erken... Yedide indurdi. Yedi de erken. O yedide hava kararana kadar dışarda yem

toPluyo geliyo. Ama onu neye aldı ki ordan? Orda dursaydı da ara ovan. Kendi
100 bali vardı. Kendine yeterdi, bakmaya gerek yoktu ki. Var mıydı ki bal acaba ? Ben
onun arkasını açamadım. ıktım da bu kadar uğraştım bu bali. Duracak yeri yok ki.

NB : O alar bildiğimiz balık aı gibi mi?

SK : Yok. Germe var ya. Balık aları değil da kuş aları var özel. Yüksek o da büyük
alar. Aşağı yukarı on metre genişliğı var. Yani geniş, geniş o kadar belki yok da
105 uzunluğı var yani. Aşağı yukarı on metre yüksekliğı var. O katlamalı. Ona bi da
çupuk takıyoruz altına... Kuş geldi mi alara vurdu mi üstüne katlıyoruz. İki aın
arasında kapatıyoruz aı... O zaten kapattık mi bir de altına kule var. O ordan
girduğı yerden ıkamıyo. Torba gibi altunda aın torbaları var. O torbalara dökölüyo
tabi. Ordan çıkamıyor, çıkamayınca biz yavaş yavaş ordan topluyoruz. Kesiyoruz,
110 torbaya dolduruyoruz, geliyoruz yemek yiyoruz, çorbasını yapıyoruz. KaynatıP
yiyoruz. Başka türlü yapamazsınız.

Konuşmacılar: Sezai Kambur(58)(SK), Uğur Kambur(25)(UK), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

5 **Derleme Konusu :** Kuş Avcılığı - Anı

SK : Burda oturuyorum sabah alti, beş buçuk altıda kalkmışım bu Uğur şeye gidecek aşşağa işçi geturecek. Ya ha bu yukardá incir var yá...

UK : İncir var, karayemiş var.

SK : Bir bağarma, kiyamet... Malovere bağiriyoy. şimdi mermi da yokti. Uç dort tane
10 mermi Kalmışti. Hep atmişler. Alacağım işde. Boyle on gün daha Malovere burda.
Ondan sora eylül, eylül ekimde... Ekimde şey başliyo da güvercin başliyo. Tabi tabi buraya geliyo. Geliyo da ha bu işde o ıocanın nedir o. Orda o boğaz yapsak var ya o boęazá güvercin giriyoy. Felaket güvercin vurur o boęazá... Ordan çıkanlar karřıyá gidiyo karřıyá doğru şeye gidiyo kuşler köyünde Kenan'un boğaz vardi görseledi ya.
15 Ataselim'in oraya gidiyo ordan gelen buraya geliyo burden da aşağe Ucırmaęá doğru boęazdán...

NB : Yönleri belli yani gidişleri.. İnanmıyorum.

SK : Bazı ters gidiyolar. O da Salahana gidiyo ters yani oyle dolaşma için. Esas yönü belli yani. Dikkat vermelisun ki tutabilesun.

20 NB : Rotaları belli yani.

SK : Tabi... Batum'dán çıkan kuş ordan geliyor. Ordan çıkan kuş sahilden, yükselebildiği kaddar geliyor řeye geliyor iřde Ucçe'ye geliyor. Ucçe'den aşağı zaten buraya dūřer. Oraya gideceğim bu sene... Bizum bacanağın... Bir dönem Kenan, ben, Ózcan...

25 UK : Ben dá varım o günü.

SK : Sen da var miydın?

UK : İki jiple gitmiştik. Sedat amca'nun. Şey vardı ya rahmetliyi diyon da. Kenan...

SK : He Kenan da vardı...

UK : Köpeğuni dá geturmişti...

30 SK : Köpeği vardı, biz dá varduk. Şimdi bi o derin buğaz var, çok güzel buğaz. Şimdi orda biz dört, beş kişiyiz. HePimiz da otomatik. Sekizer, dokuzer tane mermi var ağızdá... Biz da deduk ki Kenan felan var. Ondan sora Özcan var, Kenan var, ben varim. Beş kişi variz. Sirtusti yattık. Şimdi Batum'dán bi kuş kopti Sabri geliyo ama belki bin tãne.

35 UK : Hava karardi.

SK : Karardi ortaluk. Bu dedum, bu buğazá geliyo. Bizum boğaz dá derun boğaz. Şey da güvercin da kanatli. Beyaz kanatli güvercin var yá aha ha boyle tavuK kadar. Ya güvercin sardi geliyo, sardi geliyo bizum boğazá girdi artık, hedefe yanaştı. Biz şimdi sirtustü... Sağa solá yatmaK yok. Sirtustú vuracağiz. Kim ne vurursa... Yav beş

40 kişimiz bastik mermiye artuk. Burden bizum Aktepe kadar yok idi. Yav dokuzá kadar mermi attuk beş kişi... Ne iki yüz tane... Bi tãne düşüremeduk.

UK : Yakın attilár ya... Mermi dağılmadı da.

SK : Bir tane duşmedi arkadaş var ya... Bi tãne doğru duşmez mi? Beş kişi, aşıge yukari elli tãne mermi attuk. Bir tãne tutmadı, bir tãne. Güle güle kırılduk. Ondan sora

45 deduk ki niye oldi? Yok göğusten anliyo, yok ne... Yav göğusten alir mi ama hedef çok yakındı ya. Hiç nişan almaya gerek yok. Gözini kapat bas mermiyi en azından bir mermiye on beş tãne düşerdi. Yok. Hepumuz da boşa attuk bi tane dá tutmadı. Ben anlamadım. Demek ki bitmedi bitmedi. Ondan sora o günü atmadum daha. O günü atmadım. Atmadum dedum ki o ki burda güvercin vuramadum. Şimdi Balikli'ya

50 gittik. Ben resmi arabaylân gidiyorum. Altan, o maliyeci şey vardı Gülteken, Hızir mi

ne... Çarmat'dan... İşde Altan'ın adamları... Şeyin ağbisi işde Ufuğun ağbisi parti başkani var yá. Mâliyeci variz beş, alti kişi. Ben da gittim orda damga yapıyoruz. O zaman yapıyo sizun toptancı var yá Odabaş İsmet o boğazdá. Gittim, tufek tá yanumdá. Bu otomatik de yanumdá. Yeni da almışım, Hopa'dan Mehmet'den
55 almışım, hiç ta atmamışım tufeği. Yâni yetmiş alti ya uzun namli onu deniyeceğim, havaya bir numaraylân atacağım oni. Bir numareyi de sökmemişim şoku. Hava atışında hele ne yapacak bilmem ne hep beş numaraylá... Yav bir güvercin geliyo Sabri. Adamlar da kestänenun üstünde çege yapmışler atmaca tudacaklár. Altan, Hızir midir nedir o ? Gültekin midir? Bi kaç tâne var. Yav Altan bağıriyo ki Sezai
60 güvercin geçti, geliyo diyu sana doğru. Ben da dikenlerin içindeyim. Ordan bas ha bas, bas ha bas bi tâne güvercin düşürebildum. Ama güvercin bi duştı dikenlerin içinde var yá ben korktum yâni. Sanki ayi vurduk yâni... O kadar ses yaptı ki güvercin duştuğı yere. Ortaluğı kırdı budadi. Bi gittim bi tavuK kadar bişey. O beyaz kanat var yá... Oni da Altan dedum ha buni da sen al dedum da. O ki dedum sen
65 haber verdun. O günü bi tâne vurdum ama en azinden iki, uç kilo et vardi Sabri güvercinde.

NB : Ama burada çok gelişmemiş bence. Çok kişiden duymadım.

SK : Bizdá, bizdá yok. Bizdá şimdi hani burda bişey yapayım desen eşluk edecek adam yok.

70 NB : Yani insanlar korktukları için mi ?

SK : Korku değil da adam alışmamış, alışkanlık haline getirmemiş.

NB : O kültür burada çok yaygın değil.

SK : O şey yok. Avcilik şeyi yok. Biz şimdi bizde merak var.

NB : Ege'de de çok fazla biliyor musunuz?

- 75 SK : Orda şimdi yok olduğu için. Avcı yoktur, av yoktur. Burda av ayağumuzun dibinde vuran yok. Vuran yok şimdi aha bende mosa var aha.
- NB : Onların silahları özel mi?
- SK : Normal...
- NB : Kayınpederinizden mi kaldı?
- 80 SK : O yapıyodi. Ses veriyodi, topluyodi. Ben damatluğe gittum mi beni aliyodi, götürüyodi ordaki gençler. Orda bulaştı bana. Aşağı yukarı otuz senedir. Bi gece yaturmazlardı. Gelurlerdi gece saat bir de Sezai gidiyoruz hayde. Ama uç sağat, dört sağat yol çikiyoduk yayan. Lome'nun üstünde. Yav oraya gidebilir miyim ? Ama gece oluyodi, yorulmuyoduk.
- 85 NB : Ayıyla mayıyla karşılaşıyor muydunuz?
- SK : Yok, yok... Beş on kişi vardık. Tufek te omzumuzde vura vura gidiyoduk, ata... ata...
- NB : Bu ağı mı?
- SK : Bu ağ.
- 90 NB : Belli çeşitleri yok heralde. Tek çeşit mi bu?
- SK : Bende uç tâne var. Fark etmez renk ne olursa olsun siyah. Yani... Bunu şimdi açıyoruz bağlamışım. Bu aşağı yukarı burayı kaplar, fazla bile. Yükseklik... Buna şey takiyoz hatta uzun bi çubuk ha boyle tutuyoruz. Baktum ađa kuş vurdi mi boyle katliyosun. Geriye kaçamiyo, iki ağ arasındá kaliyo. Sirkeliyoz. Torbalari var altta. O torbalara dokuluyor. Ondan sora ordan topluyoruz, kesiyoruz... Yâni bu uç tâne vardı
- 95 da. Bi tâne şeye ortdum tavuğun oraya atdum ya aşağı kışın ağı... Şimdi iki tâne ağ var. Bi tâne daha yaparız. Bize yeter. İki buğaz yaparsek. Bi pazar günü yapalum. İki tâne kuracağız da yan yana, bi sen bi ben da. Nasılse boş oturacaksın. Bi tânesinde ikumuz gitsek nolur?

100 Ya bi tãnesini ben bekliyeceğim da. Bi tãne yanımdá boş mi kalacaksın hemen yanı başimde boğaz açacaksın. Tabi...

Yav iki vurabileceği şekilde. Fazla uzaklaşmam. Yan yaná kuracağız ki korkuyosun.

NB : Farklı bir hobi.

SK : Bunnar var ya. Bu yaşanıır, orda göreceksin bakacaksın ki, bir daha bırakmazsın

105 sen daha. Ordaki bağarma, ordaki o andaki heyecan... Sen dağa çıkıp da geri gelmezsin. Bir görseydunuz vazgeçmek mumkun değil.

NB : Vazgeçmek mümkün değil yani.

SK : Mumkun değil yani. Günde iki yüz tãne, uç yuz tãne kuş yakalıyosun. Ha bu torba bozmadum, kayunpederundur. Bu poşeti Kuşlãn doldiriyodik, indiriyodik

Konuşmacılar: Sezai Kambur(58)(SK), Sabri Bayramın(54)(SB), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

5 **Derleme Konusu :** Kuş Avcılığı - Anı

SK : Dedi fazla kuş tutma dedi Sezai dedi. Hatice'nun dedesi İhaci...

NB : Neden?

SK : Dedi zekâtini da ver dedi peşin ver dedi. Dedi nasıl verelim ? Dedi ki tuttuğun hep vurma kaçır uç beş tâne, on tâne. Her tuttuğunda dedi bi beş tâne, on tâne kaçır

10 dedi yani.

NB : Ne demek yani? Kaçır darken...

SB : Fazla cana düşmek iyi bişey diğil.

SK : Yani tuttuğunu öldürmá diyo yani kaçır diyo biraz da kuşa avantaj, avanta ver. Köye indük Sabri. Tamam dedim, dedi oyle yapacağım. Tabi biz doldurduk.

15 Vurduğumuzu doldurduk, vurduğumuzu doldurduk. İçunde çıkmiyo. Eve geldum sabah. Kaynanam dedi ki bi odun kes dedi. Ha bu ayağamda, bu miydi ? Ya budur, ya budur. Ha bu ayağıma vurdum ha boyle baltayı.

SB : Kesti her tarafı.

SK : Şimdi ben ha burden kestım. Bi sıcak su dolaştı üstumden. Çakturmuyorum tabi.

20 Ama dedesi gördu şimdi onu. Sezai dedi bişey kan dökuluyo ayağunde dedi. AyakkaPi taştı ya. Lastik vardı. Lastik çıkarmamışım. Lastik çıkarmayınca ayak basıyorum. AyakkaPi bi süre burden kan taştı burda doldi. He oni göstermiyorum güya, çaktirmuyurum ona sözde. Sezai dedi ayağına ne oldi dedi, Kan doldi ayağuna... Dedum bişey yok kestım heralda. Kesmeye da benzemiyo dedi. Bi aldum

25 ha burden boyle vurmuşım. Ha bu uci var yá baltanun. Ha burden boyle ha boyle

vuşduğum gibi ha burya kadar inmiş. Buraya sekiz, on tãne dikiş atılár. Can kırdik da... Bu kadar can kırdik.

SB : Oyle, oyle, oyle... Şimdi rahmetli babam ne derdi biliyomusunuz, bak dedi Sabri dedi ayda bi gidun dedi. Orda beş, üç beş tane tutdunuz mi dağa çikun dedi.

30 Baluęa fazla dűřmeyin dedi. Bařunuze iř gelur dedi. Gelurdi de yani.

NB : Sonrasında ...

SK : Ona da inanıyorum. Çünkü ağa vururdi, oyle gün olurdu ki yüz tãne, iki yüz tãne kuş vururdi. E oni da hepsini hepsini... Yapardun yani her şekilde.

SB : Katliyamdur, katliyam...

35 SK : Katliyam. Orda en azından yirmi tãne, otuz tane, elli tane kaçuracaksın. Onun dá şeyi var da gene.

SB : Mesela kışın vurmaları bekliyorsun. Gelen Kuş mesela, günde üç tãne, beş tãne mesela... Bi kaplama yaparsın. Kaplama çok lezzetli oluyo.

NB : Kaplama nasıl yapılıyor?

40 SB : Kaplama önce patates,kuş eti, kuş eti...

SK : Şimdi otomatik onun için otomatik silah yasaktır. Niye yasaktır ? Bi tãne, iki tane avlanma süresince iki tane mermiden fazla koydurmuyorlar. Niye ? Çünkü sekiz, dokuz tane mermi koyuyosun... Çok koymayız.

SB : Neslini bitiriyosun.

45 SK : Oşdaki kuş da kaçış müsadesi vermiyorsun.

NB : Cezası yok mu Sezai ağbi? Avcılık adı altında yani...

SK : Cezã yok ta yãni o uçan kuşa dá fırsat vereceksin yani. Şimdi sekiz tane mermi koyarsen, sekiz tanesini da vuracaksın orda. Ama iki tane koyarsan iki tãne mermi koyana kadar, ordaki kuş kaçacağ... Tabi... Şimdi şeye gitduk. Ordeęe gitduk benim

50 bu otomatiklãn... Eren, Eren bizim Omer.. Hepsi illa olmalılar ve kalabaluğuz da ya.

muhtar, Ulukent'in muhtari, bi ben, Hikmet Eren'nun teyzesinin oğli, oğretmen vardi ya lise hocasi o, bi de Eren'in dayisi... Beş kişi. Tabi ordeğ dereye, ordeğe gitduk. Ordeğ bulamaduk. Şeye gitduk keklik avine, dağa çıktık. Bir keklik va Sabri, bir keklik va ağlun hayalin durur. Atiyorum yüz tane mermi, vuruyurum otuz tane.

55 Yăni oda kořuyoz ya peřine yoruluyoz yăni. Tufeđi diktuk mi yatamiyoruz ki. Nefes nefese kalmıřiz. Dedım ki ben ordeđe doneyum dedum. Ordeđe dındum. Bi gól va Sabri diđer o Hanak. Hanađa giden yolda bi kópru var Hanak kóprusu... Ardiyan'da ... Hanak koprusunun altında oturdum ben. Şimdi bi burden dere geliyo kesiyo, bi karřiden geliyo. Yani řu řekilde bi dere var kópru kesiyo orayi... Yăni te yapmıř

60 orda, arti kópru kesmiş. Şimdi orda dort boğazdan dere geliyo. Burdan geliyo, burdan geliyo. Burasi da kesimış. Dedım oraya gelen kuş dedum, o gól duruyo. Şimdi ben gólun yanaşırken ústunde bi tımsek var. Tımseğun arkasinde geliyo ki kuşun sonuná gitmeyeyim kaçmasin. Tabi bizum Ömerlán, Eren yandan gelmeye başladı. Dediler ki dereden keselum. Ya dereden keseceksin görünüyosun da ordan. Kuş gördu mu

65 kaçacak. Bi tanesi kalkti mi diğer hep kalkiyo. Neyse ben arkadan geliyodum ya, o kalkincá ben arkadan bastum tabi kuşa... Duřen dereye duşti, duşen dereye duşti. Hep da atiyorum ben şimdi. Ordeđe atiyorum. Yeşilbaş... Attuđum dereye duşti, attuğum dereye duşti. Yedi tane, sekiz tane dereye duşti. Oraya gitdi buzun üstunde tikandi şimdi derenin ortasında... Dere da buyuk giremiyoruz kışın. Dedi ki tufeklerin

70 kayışini söktum şimdi. Uacuná taş bağladum. O kayıřlán atiyoz. Beş tane tufeğin kayışi ne olur? Ařađi yukari beş alti metre, yedi sekiz metre şey yapıyoruz, salliyoruz. Kayayá atiyoruz, vuşuyuz, çekiyoz, atiyoruz, bizim bize taraf yönlendiriyoruz dereye ki ordeğ bize taraf gelsun. Neyse Eren kayışi koparmış, takamamış güzel kancayi... Bi tane kayış kaldı elumdá. Diğer boş kayışlar gitti mi dört kayış da dereye... Onu da

75 alamaduk. Dedum Eren, ben bu kuşu almadan gitmem dedum. Sekiz tane ördeğ var

dedum. Yeşilbaş... Buzlamiş, derenun altıná inemiyo, derenun ústunde buza deldi
orda tikandi kaldi. Gelen tikandi, gelen tikandi, bişey yok. Sezai dedi beni tut. Ben
dedi ineceğim burası göl ufakTır dedi. Eren dedum burasi dedum derındır dedum sen
batarsin ben da birakurum seni dedum bana güvenme. Yok dedi ya ot görünüyo. Ot
80 görünüyo da halbuki ota ayak basti mi batacak da, alti yok. Eren dedum bırak. Ben
şimdi dedım ki elumi bırak elumlán yetişemem dedum beni da alacaksın tufeği tut
dedum. Tufeği uzatdım. Tufek dolu ama emniyet tabi. Mermi yok ağızdá. Tufeği tut
dedım da tufeklán çekeceğim dedum. Ya bu Eren bi ayak basti, Eren iniyor, dibin
deresin dibi yok. İniyo derenın dibi gelmiyo. Tufeği mufeği oyle bırakdum ben. Beni
85 da götüreceksin. Eren tabi boğaza kadar gömuldi suya. Benda Tulum vardiyedek
tulular. Dedım ki halat açtuk onu çıkarduk dereden, tufeklen uzattık, tutti, çektük,
alduk... Kuşları almadi. Islandi ya. O kuşlar yine orda duruyo. Tekrar o, Hanağa
gittik. Misina, ankes aldık, ankes taktık. Misinaylın atduk çıkduk, atduk çıktık da
oyluluklen kuşları çıkartduk. Gitduk Hanağa ustuni değışti güzel, duş aldurdum otelde
90 sıcak sudá... Ondan sora bastık geldük. Yetmiş tane kuş vardı. Yetmiş tane. Şeyden
iniyoruz, Zeytinluk'ten aşağıya indim. Jandarma gidup geliyo şimdi. Jandarma bagaj
açtırsá alacak kuşumuzu, bizi da götüreceksin. Dedi ki Sezai dedi jandarma gidup geliyo
dedi. Bırakun dedum. Lokantanun önüne çekelum. Lokantanin orya gitduk. Bi
ormancı çıktı. Durun murun dedi. Durduk tabi. Dedum jandarmaya tutulmayalım
95 dedum, ormancıye tutulduk. Ormancı kolay. E biz da ormancıyız dedum hallederuz
onu. Bi baktım bizim Ozer. Ozer'i da tanımiyorum burda. Sidere'de okumuş bizim
Metunlın beraber okumuş. Hoş geldun, beş geldun ben tanımiyorum tabi konuşuyo
ben dinliyorum tabi. Dedum hoş bulduk sağ ol dedum. Çek arabayı dedi oyle. Dedum
eyvah dedum hıpi yutduk dedum ama karışmayın siz dedum. Çektük orda da hayde
100 yemek yiyelum dedi. Yav ben niye yemek yiyeyim. Yoluma bırak gideyim. Ya yok

dedi sen dedi Metn'in ağbisi değil misin dedi. Dedum he... Dedum sen kimsin ?
Dedi ki ben Özer. Hangi Özersin? Dedi İsrail. O fidancı İsrail'in oğliyim dedi
ormancı. Devamli dedi seni konuşur babam dedi. Senlen geziyormuş dedi. E ben seni
niye tanımadım dedi. Ben dedi Metinla Sidere'de bir okuduk dedi ya. O dedi ben dedi
105 okudum ormancı oldum dedi. E biz dedim arabayı bağlayacak miyiz dedum. Ne
arabayı bağlıycam dedi hayde yemek yiyelum dedi da. Aştım gel dedum, bagaj
baktum tika basa çakili. Çantalar da doli. Yetmiş tane kuş var. Yetmiş tane... O
zaman ooo alır da... On beş tane arabayı bile alır. Bize üçer tane kuş veriyor. Günluğ
ruhsat, on beş tane beş kişiyiz idâreten. Yetmiş tane kuş var. Bizi asar adam ne
110 diyosun? Ondan sonra da Özer dedum bi poşet al gel dedum. Bagajı bi aştım kuş doli.
Ya Sezai ağbi ne yaptın? Dedim ki geleni vurduk ne yaptım. Neysa ona da verduk.
Ya kapat dedi bagajı dedi da kimse görmesun. Dedum ki jandarmayı dedum devriyeyi
mevriyeyi geçür dedum. Ondan sora dedum nereye gidersen git. Tamam ondan sora
orman arabasını aldı geturdi bizi aşağıya kadar bıraktı. Ondan sora döndi geldi. O ama
115 Özer olmasaydı da başkasi olsaydı yine hâpi yutmuşdik. Adama laf anlatamazsın ki.
Şey bizum Lakerta Erkan gitti da şey Yusufeli'ne baluk tutmaya. O da asip kesiyö
tabi ben ormancıyım dedi Arhavide dedi. Şudur budur. Neşet bey'da şey da müdür
Yusufeli'nde. Neşet bey adamum dedi şudur budur dedi. Öyle bi ormancıya denk
geldik ki... Motorlu devriye de Yusufeli, Sağıgöl tarafı. Bu da ormancı, Neşet Bey,
120 meşet Bey dinlemedi aldı götürdi. Tufeğini aldı. Şadi Yıldızcan'ın evinde tufeğini aldı
orda tabur komitani. Bunların üçunun de tufeğini aldı. Şimdi o da diyemiyo ben tabur
komutanıyım diyo. Sen tabur komutanıyım ama yasak olan şeyi yapıyusun. Cezası
var. Ormancı da inat adam çıktı mi... Dinlemedi da aldı götürdi. Neşet Bey'i da
dinlemedi. Şadi'nın tufeği vardı. Beleni mi ne diyo. Çok güzel. Alman mali,
125 Amerikan mali. Belleni mi? Bellina mi? Bi tüfek vardı çok güzel. Onı aldı elinden.

Uç tane tufeği aldı, tufeklerini vermedi. Bi da iki yüz ellışer bin lira paşa cezasini kesti. O ta kaç sene once. On beş sene once. şadi Yıldızcan, Erkan, Hayrettın Erkan bi de şey tabur komutani Hopa'nun. uçunun tufeğini aliyo, yıllardur mahkeme devam ediyo. Neşet Bey'i da dinlemedi. Ben Neşet Bey'i da dinlemem dedi. Ben görevimi yapıyorum dedi. Yasak olan şey yasak. Sen ormanciysen niye tutyosun ? Adam ters adam geldi. Ondan sora tutdi gitti. O adam daha tufeği alamadi.

Konuşmacılar: Sezai Kambur(58)(SK), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu : Kuş Avcılığı - Anı

5 SK : Orası hep Şey dolu av dolu, avcı dolu. Yani her tepe de her bir noktada bir tüfekli var. Koşturamazsin, göremezsin.

NB : Çok fazla.

SK : Yani her boğaz dolu. İnsanlarlın. Kuşun geçeceği boğaz yok. Yani bir rahat geçeyim diyemiyor. Her boğazda bir avciylá Karşılaşıyor.

10 NB : Hep erkekler uğraşıyor ama değil mi? Hiç bayan yoktur heralde.

SK : Yok. Avdá bayan yoktur. Ha bayanlar Şöyle mesela, benim o ağ işine bayanlar gidiyo. Hatice dá gitti kaç sefer götürdüm.

NB : Meraklı olanlar var yani.

SK : Tabi gidiyolar. Köyde bayanlar gidiyolar. Bunlar hep komşi momşilar... Karı

15 koca gidüyor, oturuyor. Biz Haticeylen Kaç sefer gittük. Biz Şimdi acemi boldiler bizi.

Bizi en kötü yer verdiler mi Haticeylen köylü. Hem enişte diye gezdururler hem en kötü yeri bize verdiler. Ve da Hatice'ye dedüm ki, en köşeye dedüm sen otur. Ben da

güya kendi düşümcenlın Hatice'ye verdüm o acemi diye. O gece ne kada kuş geldiyse

Hatice'nın kafasıná geldi. Bize bi täne kuş gelmedi. Kuş hep o tutdi. Ondan sora var

20 yá biz kuş istedik, bize kuş da vermedi. Boş induk. O çuvalı doldurdi indi, biz boş induk.

NB : Öyle olur ama. O niyetle yaptın ya.

SK : Ama ben, bana da oni yaptılar da köylüler. Bizi ikímuzi köşeye verdiler da

şimdi. Ben da güya onu Şey yaptüm. Sen köşeye gir dedüm. Ben daha çok tutayım

25 diye ama işde. Allah'un işine işde adam bütün gün çoğuna gitdi bana gelmedi.

Konuşmacılar: Suzan Gürkan(45)(SG), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu : Gelenekler - Görenekler

5 NB : Adınız, soyadınız?

SG : Suzan Gürkan.Ben nüfustaki.

NB : Şimdi sizinle geçmiş zamanlara inelim. Gelenek-göreneklere... Gelinlere, damatlara nasıl sandıklar hazırlanırdı, nasıl el işleri yapıp, neler koyulurdu? Biraz bunlardan bahsedelim. Biraz bize anlatır mısınız o eski költürü, gelenek-görenekleri ?

10 SG : Şimdi erkek tarafı olursan geline mesela sözünde iç amaşını öncelikle iç amaşından günlük giyeceği kıyafetlerinden, misafirlige gidecek kıyafetlerinden hani bi düğüne gidecek kıyafetle yani eskiden daha çoktu o tur sandık eşyası ille de alınırdı hani kayınvalidem bana da aldı yani. arşı gezilirdi güzel konfeksiyonlardan alınırdı güzel kıyafetler alınırdı daha çoktu Şimdi ki nesilde daha azaldı. Neden

15 dersiniz ah işte her zaman alınıyo diyolar Şimdiki nesil ama yine de koyan koyuyosun tabi ama çoğunluktan ise azalma oldu Şimdi. Ama yinede dediğim Şekilde gene boyle iç takımından bir katından veya bide özel giyeceğini yinada alınıyo ama eskida daha çok aliniyordu yani eşya çok kesiliyolardı. Kumaşlar bile kesiliyolardı eskide yani etek ceket dikilsin diyene ama eskiye nazaran Şimdiki nesilde daha azaldı ben benim

20 görüşüm hani azaldı. Yani kızı dedik oğlan oğlanlen oğlanı dersek ona da zaten dediğim gibi damatlıklar oluyo işte, terliği oluyo iç amaşını oluyo pijaması oluyo ondan sonra terluğunden traş takımına yinede onlar yapılıyo yine de yani yeni nesilde yapıyo. Başka terlik dedik, yani takımından, bornoz, havlusunden. Bi ok Şey yapıliyo yani damat olarak.

25 NB : Peki sandıkların en değerli Şeyleri ne olurdu? Atığında bunu da koymuşlar

dediğiniz ne olurdu?

SG : Haa... Yani orda çok yani dediğin şekilde yani gene kıyafetlerin çoğalmasından veya kalitenin güzelliğinden yani mutlu olunurdu yani. Onu açınca yani dolu dolu çok güzel yapmışlar dolu dolu yapmışlar denirdi yani o zamanlarda. Yoksa farklı yani
30 dediğin gibi o görünümler güzeldi yani.

NB : Eskiden gelinde hangi takılar daha değerliydi? , Buraya özgü takılar var mı?

SG : Set takımı gelinine, kaynana zincir eskilere nazaran zincir diyim yani. Eskiye diyim yani. Şu anda belki set diyolar ama eskiden zincir çok sevilirdi. Zincir olarak biliyorum hani uzun zincir altın. Benim zamanım diyim yani zincir. Şimdi set takımı
35 şık şeyler diyim yani daha kabul görüyo yani set takımı yapıyolar.

NB : Peki eskiden el işleri yaparmıydınız? Arkadaş toplantılarınızda...

SG : El işi yaygındı tabi bizim zamanımızda el işler herşey yapılırdı dediğin gibi a'dan z'ye daha çok yapılır. Şindiki nesil kullanmıyoruz. Eskiden daha çoktu. Seccade oluyodu, işlemler oluyodu dediğin gibi kayrola örtuleri bile el işlemleri yapıyoları,
40 perde bile ören oluyodu daha daha çok yaygındı el işi. Şindiki nesil yani şindiki kıyaslasan şindiki aa biz bişe istemiyoz yapmayız kullanamayız deyince yani biraz daha yapılıyo ama daha böyle elenmiş yani daha şeyli az ve öz istiyola şimdikiler. Aslında şimdikiler daha iyi öncekine nazaran. Öncekiler bazıleri çok yapıyolar ama sonradan da şey oluyo koyacak yer oluyo, çoğalma oluyo. Şimdiki az yapacan kaliteli,
45 güzel.

NB. : Siz neler yapardınız? Arkadaşlarınıza önerirken şu motifi kullan bunu yap dedikleriniz oluyor muydu?

SG : İşte iğne oyası falan yapan oluyodu ondan sonra dediğin gibi kukadan çok örürdüler. Çapa kukaları. Eskiden bizim zamanımızda çapalar vadi. Şimdi bobin
50 yapıyolar makine değil o da tığlan oluyo da kullanma daha güzel oluyo şimdi hani

bobin biraz daha ütü istemiyo heralde. Rahatlığa mı kaştık hani kaçış hani kuka biraz daha yıkayınca büzüşüyo.

NB : Kuka dediğiniz nedir?

SG : Çapa çapa çapa kukalar işte... Çapa kukaları işte yani. Çapa kukası eskide.

55 Şimdi bobin diyolar. Kaliteli ip. İp çok kaliteliydi. Çapa marka en en makPul olanıydı yani en iyisiydi. Çapa ben Çapa'ya hatta hani Çapa birinci kaliteydi yani ondan sonra yoktu.

NB : Kayınvalideniz size verdi mi?

60 SG : Çapa vermişti, kuka vermişti işlesin diyene benim için. Bende güzel danteller işledik, yaptık. Çeyizimizde var. Oyalar çok olurdu. Görmüştün da.

NB : Onların isimleri var mı? O yazma kenarlarındakilerin...

65 SG : Tabiki papatya'yı andıran oluyo yani isim olarak menekşe yani çiçek motifleri olarak yapanlar oluyodu hani yani o tür şeyler iğne dantallerinden dediğin gibi yazmalar oluyodu yani var her şu anda da yapan var. Eskiler diyince şu anda da yapan var mevlütükler aynı öyle iğne dantallerinden renkli, beyaz rengarenk.

NB : Burada mevlütler nasıl oluyor? Mevlütlere girmişken... Gelenek-görenekler...

70 SG : Mevlüt bazen hani kendin ölüsüne karşı da hani ölü olur mevlüt okutmak isterim der okutur. Bazısı askerden gelir mesela oğlu mevlüt okutur. Hani farklı farklı mevlüt okutabiliyorlar. Bazısı gelin alır Kuranım mevlüdüm olsun der hani iyi olsun deyene okutur. Bunlar iyi şeyler tabiki çok güzel.

NB : Peki mevlütlerde dualar okutulur. Ne gibi yemekler verilir mesela?

75 SG : Ben örnek diyim bu kışın yaptım. Oğlum askerden geldiği için ve evime oturdum için güzel bir mevlüt yapıyım dedim yaptım. Yaptığım şeylerde öncelikle yöresel olarak buranın sarmasını yaptım. Altı yüs tane altıyüs tane sarma sardım. Onu dörderden hesaP etsen kaç kişi alır. Yani neyse. Emek o altı yüs tane. Gerçi ben

tek ben yapmadım altı yüs tane sarma komşum en yakın komşumu çağırdım, çağırdım onla bi onda yardım yardımlaşma istedim hani o çok sarıldığı için. Ondan sonra etimizi kavurdum yirmi kilo etimizi kavurdum, kuşbaşı dana eti sobada kuzinede. Aşağda bizim kuzinemiz va orda kavururuz ve onu evet sobada o lezzet veriyö.

80 Ondan sonra pilavımızı yaptık. Etlü pilav deriz. İşte sarma, etlü pilav menşur burada. Bide onun yanında Laz Böreğimiz menşur o da olcak ve baklavamız.

NB : Yani bir çeşit tatlı da değil, iki çeşit tatlı.

SG :Yani bir mevlüt yani bir Kuran denince o tür şeyler yapılyo yani güzel bişey bunlar yani. Onlarda her gün olmadığı için böyle onlar hani özel bi gün olduğu için o 85 tür şeyleri yapınca insan hevesi geliyo hani nitekim hoşuna gidi yani bir kuranda, bir mevlütte yani o tür şeyler güzel oluyo.

NB : Burada komşularınızla bir araya geldiğinizde genellikle mevlütler mi oluyo?

Günler yapıyor musunuz?

SG : Günler de gün olarak zaten şindi yazın zaten herkezin köyü oluyo, sağa gidiyo 90 sola gidiyo. Kışın biraraya gelmek için böyle gün gibi yapıyoruz yani biz ev kadınları olarak yani. Altın oluyo, para günü oluyo ama biraraya gelmiş, konuşmuş konuşalık, oturalık hani bir araya gelelik diyine gün gibi yapıyoruz. O arada gerçi bizim günlerimizde aynı çok şey gibi oluyo yani altı çeşiti aşıyo hani bazen kızıyoruz hani olmasın hani diyine öyle yani o günlerde masamızı hazırlarız. Gene beş altı çeşit 95 yaparuz günümüzü öyle görme amacından yani genelde hani dediğim şekilde yani. Yazın zaten göremiyosun, kışın görme amacından biraraya geliyoruz. Güzel oluyo hem görmüş oluyoruz hem sohbetimizi yapıyoruz isteyen Kuran'ını okutabiliyo. Bunlar gene de güzel şeyler güzel oluyo yani.

Konuşmacılar: Suzan Gürkan(45)(SG), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu : Yabani Hayvanlar

5 NB : Peki burada yabani hayvanlar var biliyorsunuz. Çok fazla ürünler yetiştiği için. Çay, fındık, mısır... Dağlardan aylar meşhur burada. Siz bilhassa görmediğinizi söylediniz ama eşiniz sanırım yaşamış. Ondan duyduğunuz kadar anlatabilir misiniz? Nasıl karşılaşmış?

SG : Şimdi bir gün biz köyümüze çıkmışdık. Küme yapmak için çıkmışdık hani

10 kümeyi yöresel olarak.

NB : Hangi ay diyelim?

SG : Hangi ay diyim yani Ekim. Küme en çok ekim. eylül, Ekim ayında yani hatırladığıma göre Ekim ayında olur yani. Şimdi bir gün köyümüze gitmişiz Ekim ayı. Kapımızın önünde kümemizi falan yaptık kazanımızlan sucuk diyim Türkçe olarak

15 işte sucuklarımızı yaptık kurutuyoz falan... Eşim de dedi ki biraz dedi bunun hani şeyi papa derler yani sucuğun artan şeyine malzemesine... Papayı dedi bi komşuma götürüyim dedi onlar dedi burdalar dedi. Şimdi o papayı komşuya götürürken götürmüş vermiş. İnişte bi patika yol var bizim sokakta. Sokakta patika yolumuz var ordan inişde tam indiği zaman önünde bi ayı ama yavrusı dedi yani küçüğünü görmüş.

20 E e dedi ayı gördüm ayı gördüm falan dedi bir çağrış yapmış o arada tabi korkuyosun o anda ama yani onda biraz uzak mesafede yani tam yanında değilse de görmüş. O arada patika ordan yolda olduğu için dedi geçit yapamam diyine araba geri dönüyo araba yolundan aşığa iniyo. Bize doğru geliyo işte ayı gördüm ayı gördüm deyince ayı da zaten kestirme hemen kaymış gitmiş yani resmen gördüm dedi, gördüm dedi

25 aaa dedik bizde dedik ki bağ bizde köyümüz de aylar da gürülüyo hani gündüzün

olarak hani diyine ürktük yani çekindik ürktük yani kapılarda bile ayılar mı geziyo falan yani düşündük. Bi onu biliyorum yani. Bi de bi gece biz eşimlän biz Sabriye yengelerdeydik. Ordan indiğimizde o zaman bende kapılar da falan mısır yapardım ekerdim ekerdim meğer mısır yemeğe gelmiş ayı ondan sora indim kapıya bide bizim
30 sesimize ışıklı inerken çat çat çat çat ses aaa dedik kapılara dedik ayı gelmiş musirlarımızı yiyo. O arada kaçış yaptı o sesi bizden duyduk yani kendini karanlık da kaçış sesi o akşamüstü hani ses mısırların arasında mısirin arasında kaçışını yani o çarpmaları sesini çıt çıt çıt gibi yani geçiş yani çalılara, mısırlara değdiği anı kendini karanlıkta zaten göremedik kaçış sesini duydum yani onu hatırlıyorum yani ben o
35 kadar. Çıkmayız artık tek.

NB : Peki komşularınız hiç anlatıyorlar mı?

SG : Tabiki yüzyüze, burun buruna geldiğini dayımız var eşimin dayısı anlatmış hani görmüş. Duymışız yani onu.

NB : Zarar vermiş mi ona?

40 SG : Zarar vermêdi o korkmuş, bu korkmuş birbirlerine bağırdığında eşimin dayısı idi elinde şey vardı orak hani fındık toplama zamanında boyle laşca Burçul böyle eliyle kaldırdığında uuuğ etmiş böyle bağırdı kaçır mısın gibilerinden uuuğ değil o da uuuğ artık o kaçış bu kaçış kaçmış o da. Yani o burun buruna gelişi onun. Öyle onları biliyorum yani resmen demek ki artık yabaniler de artık köy olarak yani dağa iniyolar
45 artık önceden korkmuyoduk gece geziyoduk şimdi köye gitsek de gece de gezilmez diyoz yani önümüze bile düşer arabaylän inenlerin bile önüne düşüyolarmış yani. Köy yollarında mesela eskide fenerlerlen iniyolardı pek çatma yokdu. Şindi korkuyosun önüme de düşer diyene. Şindi yani resmen yani gece ben şimdi maalleimde kalsam korkarım yani bi k omşuya gidip akşam inemem ama önceden korkmuyodum sanki
50 onlar yok gibi iniyoduk, çıkıyoduk. Şindi korkuyorum. Duydukça daha sanki yayılmış

gibi hissediyosun korkuyosun. Günüzun giderim gece yani artık oturmaya gitmem köyden.

NB : Domuz, çakal...Hep tarlalara zarar veriyorlar değil mi?

SG : Yani domuzları da aynı öyle. Tarlalar, mısırlar, tarlalar meyveler olduğu

55 zamanlarda etrafa iniyolarmış görüyolla komşular. Hacce yenge'ye de öyle çadmış öyle domuzlar görünmüş, kapılarda falan durmuşlar. Açlıktan onlarda artık...

Konuşmacılar: Őukran Öztür(72)(ŞÖ), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu : Atmaca Avcılığı- Köy Yaşamı - Evlilik

5 NB : Adınız Soyadınız?

ŞÖ : Őukran Oztür .

NB : Kaç yaşındasın Őukran teyze?

ŞÖ : Kırk bir doğumliyim. Yetmiş iki felan

NB : Yazları mı geliyorsunuz buraya?

10 ŞÖ : Evet yazları geliyoruz. Köyde kimi köye çıkıyoz kimi çarıda. Çoğunlukla çarıda kalıyoz işte. Evet.

NB : Köyde neler yapıyorsunuz? Ne işlerle meşgulünüz?

ŞÖ : Köyde işte çay toplatıyoz mesela ne bileyim bahçe yapıyoz, sebze yapıyoz.

NB : Ne sebzeleri yetiştiriyorsunuz? Nelerin var?

15 ŞÖ : Fasulya, lahana, pazi ondan sonra salatalık, meyve, Pekmez yapıyoz mesela uzum pekmezi, armut pekmezi. Onlarla uğraşıyoz başka bişey yok.

NB : Eşiniz sanırım Atmaca kuşu ile uğraşıyor. Biraz size soralım. Bilgi sahibi misiniz bu konuda? Atmaca nasıl bir kuş türüdür?

ŞÖ : Atmaca bi geneleksel evvelden beri bi geneleksel bi şey gibi sanat gibi galmiş.

20 Ondan sofa bi şey dutuyolağ Ğvapa diyolar Laşça.

NB : Türkçesi nedir onun biliyor musun?

ŞÖ : Şey nedir? Şimdi onu hatırlamıyozum da neysa onu tutuyolar, kafese koyuyolar onda sora bi Ğaço diye kuş var oni tutuyolar. Onda sora onun gözlerini kapatıyolar göz kapattıktan sora boyle çubuğa oturtuyolar ta tepelere çıkıyolar. Tepeye çıktıktan

25 sora orda bi boyle çerge gibi bişey yapıyolar. Ondan sora da orda ...

Akşamá kadar oturiyoláf atmacayı gördilef mi oni oynatıyoláf o kuşu. Atmaca o kuşu görüyo geliyo mossaya duşuyof.

NB : Yani mossa nedir?

30 ŞÖ : Mossa, boyle iplikten yapılmış şey ağ ağ ağ işte. Ondan sora da onu çıkariyolaf götiryollarf eve yumurtayla besliyolaf onu.

NB : Amaç sadece onu evde beslemek mi? O yüzden mi tutuyorlar o kuşu?

ŞÖ : Heves çoğunluklá heves. Çok hevesli olanlar var işte. Heves besliyola şey evde bazı de kışın da sakliyo mesela

NB : Peki o yırtıcı bir kuş mu?

35 ŞÖ : Yırtıcı oyle tabi hemen hemen yırtıcı tabi...

NB : Hiç zarar verdi mi eşinize? Öyle bir anısı var mı?

ŞÖ : Tabi elleri ğaniyo eli oturtuyoláf oynaturken elleri kanama yapıyo şey yapıyo boyle dıfmalıyo. Dıfmalıyo, yırtıyo. Oyle çığ yiyo işte çığ et yiyo mesela kuş tutuyo hemen soyuyo hemen yeyo tabi anında.

40 NB : Siz ona başka elden ne gibi besinler veriyorsunuz?

ŞÖ : Yumurta Pişmiş yumurta, çığ et onla işte.

NB : Peki kaç yıldır uğraşıyor bununla?

ŞÖ : Oooo artuK on beşi on dördü on beşinde

başlıyo o ölene kada. Kaynum var bi tãne büyük o çok hevesli ta kuçúklúğünden beri

45 hâlâ uğraşıyor ne yapsun da... Anlatsa dinlerdinuz.

Uğraşıyo. E Kafes Kuşları da yapıyorlef işte oyle.

NB : Siz evlendiğiniz seneden beri mi uğraşıyor eşiniz?

ŞÖ : Evet daha onceden bekâr, bekârken evet evet.

NB : Peki şey, düğün zamanınızı hatırlıyor musunuz? Nasıl istediler sizi ? Onu

50 hatırlıyor musunuz?

- ŞÖ : Eee tabi görücü usuli istedile biz Konuşmıyoduk ama istedilef beni işte.
- NB : Bize biraz hatırladığın kadar anlatır mısın?
- ŞÖ : Şimdi aklımda mi kaldı?
- NB : Hiç mi hatırlamıyorsun?
- 55 ŞÖ : Hatırlıyom da tabi geldile ağbisi geldi, istedi bir, iki, uş ne bileyim kaç defa çok geldilef.
- NB : İlk başta hemen vermediler mi seni?
- ŞÖ : Yok istemiyodi babam istemiyodi. Biliyodum vermeyeceklerdi.
- NB : Neden?
- 60 ŞÖ : Ne bileyim artık ne şey mi gofmedi. Keşke vermasaydi. Gitmasaydum.
- NB : Niye pişman mısın?
- ŞÖ : Aman Fethi duymasın. Ne bileyim artık. Oyle işte.
- NB : Bir sürü çocuğun oldu bak ne kadar güzel.
- ŞÖ : Evet çok şukur evet çok şukur . O eziyeti seviniyorum.
- 65 NB : Eskiden düğününüz nerede oldu mesela?
- ŞÖ : Düğün evde oldu.
- NB : Evde yaptınız. Bahçede mi?
- ŞÖ : Ya emaneT evde oldu şeyde bahçede yaptuk köyde.
- NB : Emanet ev nedir?
- 70 ŞÖ : Emanet nişan, nişan.
- NB : Nişanın eski ismi emanet miydi?
- ŞÖ : Evet emanet emanet koyuyaladı nişan takımı alınıyodi mesela.
- NB : Nasıldı mesela? Nişan takımı...
- 75 ŞÖ : He iyiydi güzeldi, iyi geçti...

Zamanında bayağı da şey vardı daha eskilár gibi değildi da. Zaten biz yani ben
gönuşmuyodum ama kendisi uç sene çok peşume geliyo geziyodi tabi tabi tabi.

NB : Üç sene peşinden koştı.

ŞÖ : Tabi tabi ne ben onunle şey yapmıyodum hiç gönuşmadım yani ben çünkü

80 babam çok titizdi. Sonra istediler işte istedikten sonra babam da fazi değildi ama
kismetmiş oldu.

NB : Nerede yaşadınız ilk evlendiğiniz yıllarda, burada mı?

ŞÖ : Ben köydeydum, o da Ankara' daydı soradan geldi gittim bi iki sene orda.

Ondan sora hep köyde yaşadum işte.

85 NB : Köyde yaşantı zor muydu o zamanlar, şimdiye göre?

ŞÖ : Tabi tabi sepetlân çay taşıdum çocukları sepetun ustune bindurdum. Bi
karınumde bi afkamda bi da elümde.

NB : O zaman tabi yaşam koşulları daha zordu.

ŞÖ : Ne diyosun tabi.

90 NB : Siz hamileyken bile iş mi yapıyordunuz?

ŞÖ : Ya ne diyosun tabiki akşam akşam çocukları yıkadum; yarın akşam yarın sabah
çocuğı doğurdum. Çocukları yıkadım temiz olsunlar diye çamaşurlarını, hepsini
yıkadum ikindiye doğru sancı dutdu işte çocuk.

NB : Evde mi doğurdunuz?

95 ŞÖ : Doft çocuğı evde doğurdum; beşinci Arhavi' da Çağlayani.

NB : Hastane de mi?

ŞÖ : Eh çok zor doğumlár yaptum. Bi tãne de oldü çocuğum tabi boyle tosun gibi kız
çocuğı...

NB : Allah rahmet eylesin. O en küçüğü müydü ölen?

100 ŞÖ : İlkay' dan sorá...

NB : Hastanede o zamanlar, doğum yaptığınızda koşullar nasıldı?

ŞÖ : Oyle işte canumi aldilef sabbaa Kadaf ezdilef beni ama kimsaya duyurme

NB : Arhavi'yi mi daha çok seviyorsunuz, İzmit'i mi?

ŞÖ : Ne pileyim oralafi çocuklafimi ozluyorum de gidiyorum buralaf daha iyi mesela

105 bizum için. Fethi durmuyo orda, mecbur geliyorum bu tarafa

NB : Kuşa merak sarıyor. Her geldiğinde burada kuşlarla uğraşılıyor mu her yıl?

ŞÖ : Bu sene rahatsız uğraşmıyo yaşlandı aftuk.

NB : Eşin sana yardım ediyor muydu gençken işlerde ? Çay' da, fındık' ta ?

ŞÖ : Hayır çalışıyordu zaten ekispeydi alım yerinde.

110 NB : Onun görevi nedir?

ŞÖ : Görevi çaya bakıyo, çay alıyodi.

Konuşmacılar: Zeki Torunoğlu(72)(ZT), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu : Köy Yaşamı – ay - Ürünler

5 NB : Merhabalar. Adınız, soyadınız?

ZT : Adım, Zeki Torunoğlu.

NB : Kaç yaşındasınız Zeki Bey?

ZT : Bin dokuz yüz kık bir yani yetmiş iki yaşındayım.

NB : Ne iş yapıyorsunuz?

10 ZT : Vallaha eskiden beri inşaat yaPardum. Son zamanlarda nakliyecilik yaPdum.

NB : Ne nakliyeciliği?

ZT : Yani inşaat malzemeleri nakliyesini yapmışım. Kum, akıl, taş...

NB : Evlisiniz.

ZT : Evliyim, altı ocuk babasıyım.

15 NB : Burada mı yaşıyorsunuz?

ZT : Efenim ben başta Adana'da yaşamışım. Adana'dan Ankara, Ankara'dan İzmir, İzmir'den memleket şu anda.

NB : En çok neresini beğendiniz ?

ZT : En ok Türkiye'nin beğendiğim yer Ankara.

20 NB : Nesini seviyorsunuz Ankara'nın ?

ZT : Ankara'nun hava kuruluğunu.

NB : Hava kuruluğunu...

ZT : Evet. Hava kuru ve temiz havası... Sekiz yüz metro, sekiz yüz elli metro. Hatta ben bin metrodayım. ankaya'dayım. Rakkım...

25 NB : Rakım, ykseklilik. Anladım. Peki buralarda yaşam zor mu?

ZT : Buralardá yaşam zordur. Gerçekten burada tarım olarak zirai çay üreticisiyiz.

Funduk olmuyur pek, azdır. Çayı üretmek, hizmet etmek, efendim pazarlamak...

NB : Çayın tohumunu siz mi ektiniz?

ZT : Efenim?

30 NB : Çayın tohumunu siz mi ektiniz?

ZT : Evet biz ektik. Çayı biz ürettük. Bin dokuz yüz elli üç yılının mart ayında çayı ektik. O günden bu güne çaylan uğraşyoruz ama çok cüzi bir zirai.

NB : Her mart ayında yapıyor musunuz?

ZT : Aile ziraati olduğundan. Efenim?

35 NB : Her mart ayında ne yapıyorsunuz?

ZT : Her mart ayında gübreliyoruz. Efendum çaya...

NB : Sürümünü anlatır mısınız bize biraz?

ZT : Ha çay, mart ayında sürümü verir. Hava yağışlı olursa güzel ve hava da ılık gidersa çay birdenbire köpürür yani sürümlenir ve sürümlendiği zaman erken hasat

40 yapmak, çay daha da faydalı olur ve marka olur çay. Marka gerçekten marka olur.

Çayımızı dış ülkeye pazarlayabiliriz. Yani çay şey olmadan, kartlaşmadan hasat yapmak lazım ve erken fabrika da işleme geçmesi lazım yani üretime ve marka olur

ve bize bu geri döner bu hizmet yani. Çayımız marka olduktan sonra hâkikatın hizmet geri döner. Ama çayı fazla bekletip da büyusun da, ben çok kilolu çay satayım dersan

45 çayın kalitesi bozulur ve bozulduğu zaman elde edilen ürün da hiç bi işe yaramaz.

Tazeliğini kaybeder.

NB : Peki başka ... Fındık, üzüm, vs ... Onların belirli bir ayları var mı ?

ZT : Var. Fındık ta ağustos aylarında, ağustosun sonunda bu memleketde bāzen olur bāzen olmaz. Hava şartlarına bakar. Ee bu bir ev ihtiyacı olarak onu biz evde

50 bekletiriz, kullanırız oyle dost, dostlara karşı...

NB : Başka neler yetiştiriyorsunuz?

ZT : Ee başka ufak tefek mısır yani. O da biz onun şeyi şey süt mısırı koçanı yemek için.

NB : Süt mısırı, mısır çeşidi mi?

55 ZT : Mısır çeşidi beyaz ve sari mısır var. Fazla da yok, yapmıyoruz. En güzeli burada yetişen çaydır. Çay üreticisiyiz fakat çay da bir aile ziraati olduğundan dolay devlet'in söylediği yani hükümetin söylediği ve devletimizin söylediği o zaman; aile ziraatidir. Beş dönümden, dekardan fazla yapmayın çünkü hem da mumbit araziler de yapmayın.

60 NB : Mumbit arazi nedir?

ZT : Mumbit yani güzel araziler de yapmayın. Yani toprak yani verimli... Mısır verdiği, işlediğiniz, fasulyá, şu, vs ... Sebze yetiştirdiğiniz yerde, mısır yetiştirdiğiniz yerlerde çay yapmayın. Çay, böyle kullanılmayan yerleri değerlendirin. Çalılık ve ormanlık olan, dikenlik olan yerleri temizleyip, oraya çay ekimi yapın. Biz oyle yerler için. Devletin da söylediği bu idi. Sene bin dokuz yüz elli iki yılının son zamanda Arhavi'ye çay geldi. Daha önce kırk altı senelerinde Rize bölgesine getirildi. Zihni Derin tarafından şey edilmiş, keşfedilmiş çay ve o zaman o bölgeye verilmişti çay. Fakat bizum bu tarafa doğru, Funduklu'den bu yanı, Funduklu o bölge, Artvin bölgesinde çay yoktu. Adnan Menderes, zamanın başbakanı merhum Adnan Menderes' in bu çayı, bu devlete, bu vatandaşa verdi yani dikimi verdi. Bi de teşvik suretiyle yani onun masrafı vermek suretiyle... Ve tohumu da devlet tarafından temin edildi. O zamandan bu zamane millet gurbete çıkardı çok. Çok amaçlı bu millet çaylan uğraşuyu. Gelirini fazla miktardaki insanlar çaylan sağlamaktadır.

NB : Peki bu derelerin kenarlarında ne gibi bitkiler yetişiyor?

75 ZT : Bu dere kenarında, hiç bişe bitki. Taş var ve kızılgaç var.

NB : Ağaç çeşitleri yani.

ZT : Ağaç çeşitleri yani. Kızılağaç var çeşidi fazla yoktur. Kızılağaç var en çok. Zaten görünüyö kızılağaç. Bi da ıstırıç olur ufak tefek. Yâni çoğunluklen.

NB : İstırıç nedir?

80 ZT : İstırıç, şeydir bir boya yapılan, bir boya şeyi tiner yapılan bir ağaçtır. İstırıç kumar ve yahatta şeye benzer ne diyollar, kayın, kayın değildir, İstırıçtur. Onun, ondan kimyevi bir madde yani tiner üretılır gibi bana, tiner üretilir. Onun suyu, onun şeyinden. Tabiki fabrikalar gerekiyor. Burada bu ağaçlar burda mevcuttur. Zaten buralar çok yağışlı olduğundan dolayı bu memlekette her taraf ağaç doludur. Kessân
85 hemen gelir. Kızılağaç boldur. Eskiden zaten biz kendimiz ağacumuzlân kavruluyoduk. O ağaçları kesip, odun yapardık. Kızılağaçları... Kestâne da kerestedir. Ev yapımı. Barınak olan bayındırluk üzerine bu memlekette orijinal evler, doldurma denen o taş arasındâ kestâne ağaçların arasına taş doldurmak suretiyle evler kültür bakımından bu memleketemizde böyle bir evler yapılmakta idi ve biz oyle gördük. Bu
90 yedi yüz ve yahatta bin sene önce böyle imiş. O kadar zaten şeyimiz var.

NB : Evlerin genel yapısı nasıldır?

ZT : Nasıl?

NB : Evlerin genel yapısı nasıldır?

ZT : Evlerin genel yapısı şu anda değişti. Betonarmeye döndü. Eskiden şeyden
95 yapılan kestâne ağacından yapılmakta idi. Kestâne, çatıyı da kestânedan yapıliyodi. Doldurmalı ve taş doldurma yani kestâne ağacın arasında taşları dizmek suretiyle o şekilde evlerimiz, kültürel evler o idi. O evler ahşaptı. Döşeme kızılağaç şey kestâne kalaslardan güzel döşeme yapılmış. Hatta içindaki bölmeler da daraba yani kestâne ağacından. Öyle yapmalısınız yani.

100 NB : Daraba kestane ağacı mı demek?

ZT : Daraba yani duvar yerine darabalar vardı.

NB : Daraba nedir?

ZT : Daraba yani duvar yerinde bölmeler. Yani bölme.

NB : Yani kolon gibi mi?

105 ZT : Yok. Kolon direklerdir. Daraba... O kestane yukariye kadar çıkar, o kestane arasinde. O direklerin arasında kesteneden biçilmiş kalın Tahda. O Tahda çeşidi yani kestaneden bir daraba yani bölme için bölme. Yani odaları teşkil eder. Oda olurdu. Hep ahşaptı. Tavan ahşap, yer ahşap, yanlar ahşap ve sıhhiydi. Bu memleketteki rütübet göre de dayanıklı evle bu şekil, bu şekil idi ve bunlar çok sıhhiydi. Yani

110 rütübeti barındırmazdı. Rutubeti def ederdi. Bunlar anlatabıldum mi ? Onun için çok güzel bir memleketimizde barınaklarımız vardı fakat bu son zamanlarda böyle bir betonarme evlerin yani ozenildi fakat yanlış yaptığımızı ben anladım. Ben dahi ahşap evi bıraktım, betonarme yaptım.

NB : Neden?

115 ZT : Benda benda ahşap evi bıraktım. Betonarme yaptık. O gün bu gün...

NB : Neden yanlış?

ZT : Yanlış çünkü betonarme evde rütübet çok. Ahşap evlerde rütübet barındırmaz. Güzel, kuru ve sıcak olur. Betonarmede soğuk olur. Betonarmede... Kum, çakıl, betondur. Taş... Bunlar soğuk olur. O yüzden bu memlekette barınak yanlış şeye

120 soktuk, saplandık. Şimdi devletimiz, hükümetimiz yani şu andaki hükümetimiz kültürel şeyler, değerler bozulmasını diye çoğu insanların eski tüp evleri yardım etmek suretiyle onarımını hükümetimiz yapıyor. Görecektünüz zaten.

Konuşmacılar: Emine Bayramın(49)(EB), Emine Bayramın(45)(EB), Suzan Gürkan(45)(SG), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

5 **Derleme Konusu :** Günlük Sohbet

EB : Bababanlar Pilargetli miymiş?

SG : Çok ben yani... Babaannemden bi daha üstün elbet kişiler. Bizimlen alakası yok ta inme varmışler. Zaten annemlen babamın uzak akrabalıkları var.

SB : Eskiden akraba evlilikleri daha çokmuş.

10 SG : Kaynanam bir anaştı bir anaş... Bana derdi ki si ya nişanlı olan ya idi ya. Yok teyze dedim nişanlı olan yoktur da... De ki ha nişanlıyım de da saf kafam. Oyle anaş karıdur hala daha onu dedum millet. Onun dedum kafa super çalışıyodı dedim. Ben dedim dükâna gideyim ekmek almaya anneanneye boş gitmeyelim dedim yağmurdı da... Araba ordan dönünce bunların dükânı vardı. Bir da pahalı verdi kızukçi...

15 Ondan sonra evde kardeşim askere gidiyodu. Dur şindi. Girdum dükâna ben da yağmurlu ip gibi hava var. Múmkún diğil bole Hopa' ya adım atmaya. Anneme vazgeçtum ben köye gitmeye anneanneye dedum. Kardeşim çıkmasın dedim boşver bu yağmurda dedim bu yağmurda çıkılmaz. Ha boyle ip gibi yağmurdı. şimdi annem gidin dedi. Mehmet dedi askere gidecek ta dedi annem görsün dedi. Pilarget te, garipti

20 ya tek başına. İyi dedim neysa dedim hadi katılıyım dedim. O gün ip gibi yağmur sonradan gene bastırdı ha. Neyse biz o kasım aylarıydı boyle. şal mal da almıştum örtmıştum boyle işlenmiş şallarum falan. Neyse ordan araba dönüyo ya bunların bakkalın ordan dönünce, bunların bakkalına girdik. Ee boş gitmeyelim anneanneye hani bi şeyler alalım dedim ekmek olsa dahi dedik. Orda ekmek aldık. Ayvaları da

25 vardı orda kasada dışarda. Kardeşim dedi ki bu ne güzel ayvalar biraz ayva alıyım

dedi biraz meyve gibi yeriz dedi. O arada kaynanam da orta oturuyodu orda soba yakmış. Oturmış hırkalar falan filan... Kuzina var idi boyle kuzine. Eski usul soba da oturiyo. Ondan sonra ben şalımı açmışım tabi boyle. Kaynanam dedi ki bana siz kimin kızlar, kızısın? E ben dedim biz Nezime' nin kızıyım dedim ama. Anneannem
30 Pilaget' e gidiyorum dedim anneannem bura kız dedi. Sidere kız bak. O zaman bi canlandım. Biziz dedi biz. Nezime' nin kızıyım dedim Hopa' dan. Ha si nişanlı olan mı dedi kaynanam. Bu varmış bilmiyom dedi. Ne bileyim. Yok teyze dedim nişanlı olan ben değilim yok bizde nişanlı dedim. Olmasaydunuz dedi.

NB : Seni kafaya koymuş yani... Ağz yokluyor.

35 SG : Haa... Konuştururken göya bunun da evlülük çağı gelince göya konuşturuyo.

NB : Sen kaç yaşındaydın o zaman?

SG : Yimi bir yimi iki yaşlarında evlenen kada yimi üç...

NB : Aydın amca kaç yaşındaydı?

SG : Yimi beş, yimi altı yaşlarında.

40 NB : Sonra...

SG : Ekmek aldık, ayva aldık. Konuşturuyo işte bizi ki iyi anlıyım deyene. Ondan sonra ben bilmiyom hiç bişey. Oğli var veya bilmem bi şey. Onlara zaten bakmıyom. Ondan sonra neyse ekmek aldık, ayva aldık, para ödedik bişey yok. Ayva da bize pahalı geldí ha gerçekten. Oni hatırlıyom her zaman ayvayı pahalı verdin diyom.

45 Halbuki pazar işinden anlamıyom ha. Ondan helal etmiyorum ha. Kaynanam beni konuşturdu beni da nişanlı mısın deyince yokuz dedim... Oyle darken biz neysa Pilaget' e... Gülişi da öğrendi mi... Anneannem oranın kızı dedim ya. Ondan sonra Hopa' da da teyzesi var mıymış bunun. Ben bilmiyom teyzesi Hopa' da olduğunu ... Ondan sonra gittik anneanneye o gece kaldık, yedik, içtik. Ertesi günü indik Hopa' ya.

50 Ertesi günü bi de bakıyom ki. Ha anneanneme dedim ki, anneanne dedim aşağıda

dedim bi teyze dedim bana boyle boyle sordu dedim... Ananaem de Sidere' ye çok inermiş. İşte bunların bakkalına. Dedim ya bura kızı dedim ya. Baba ocağına inermiş işte. Konuşuyolarmış, biliyolarmış zaten. Derken güldü anneannem. E niye gülüyon anneanne dedim. Boyle yaptı. O şimdi oğlanları biliyomuş da bu evleneceğini elbet
55 söylüyodü da... E niye gülüyon dedim da... Yani evlenecek oğlu var diyince bana jetonlar bi indi. Bide gülümseyince bi indim. Bide ertesi gün Hopa' ya gidiyom ki Şaziyeyle kayonpederumi hemen göndermiş bize elçiluğe geliyo hemen... Ben da yatıyodum o zaman mi ? He yatıyodum. Babam da kahveye indiydi. Kahveye inmiş idi. Annem evdeydi heralde çamaşır yıkıyodü annem evet. Eskide makine yoktu ki
60 elde yıkıyodu, leğende yıkıyodu. Hatırlıyorum dün gibi. Bende uyuyodum boyle. Sağat sekiz buçuk falandı heralde. Sekiz buçuka kadar. Bi baktum ki Şaziye tkıç tkıç geliyolar. Ondan sonra annem dedi ki kalk dedi birileri geldi dedi falan.

EB : Sabah sabah...

NB : Korktular kaçacaksın diye.

65 SG : He... Annem de tabi çamaşır yapıyo. Leğeni kenara... Eskide koyardıler. Kenara çekti çamaşır falanı buyur ettik. Otuşdular felan. Konuştular oyle falan. Ben da ablama aşağdaydı indim aşağya indim heralda önemsemedim. Ondan sonra ha bana dedi ki şeydur dedi. Babam da kahveye gitmişti. Elbet Şaziye dedi anneme kaynanama. Bir dedi görsen dedi duyardunuz dedi.

70 Kardaşuma dedi ki... Babam yoktu. Babamı geturduler, konuşmuşler falan. Ben alttaydım aPlamdaydım işte. Öyle işte mevzular oldu falan derken. Babam da tanıyomuş zaten. Pilarget' e gidiyomuş.

NB : Şimdi düğününü anlat bakalım.

SG : Dúğun. Kına geceleri benim zamanda yoktu.

75 NB : Kına yoktu. Kına yapmadınız.

EB : Önceden yoğtu.

SG : Ben hatırlamıyom.

EB : Oyle söz möz yok. Nişan yapılıyodı.

NB : Tamam düğününü anlat.

80 SG : Babam işte ne demiş olur demiş da. Bunlar dürust demiş. Bunlar köy adamı, memleket adamı şeydur. Siz iyi, dürustsunuz köy insanı. Sidereyi beğeniyoduk eskide yani. Ondan sora babamda bunla babasını gördü anlattı kendini. Artuk çocuklerim ordadur burdadur işte. Yerlerimiz var, odur budur, evlerimiz var.

NB : Övdü kendini.

85 SG : He övdü. Ben çarşı kızıyım. Terluklen geziyom bişe yok. Biz denizlerde hep. Biz o kadar iş bilmiyom. Hep annem yapıyodı. Ben en çok ev işi severdim. Yemek işi, ev işi hep ben yaPardum. Yoktu yani değmiyodı gitmemiza. Anneanneye tabi tatillerde falan gidiyoduk. Okul da vardı boyle tatillerde falan. Teğış tokuş. Benden da iki tane daha ablam vardı ya. Bana da pek sıra düşmüyodu o zaman. Onlar daha çok yapıyolardı. Oyle boyle derken kismet oldu işte. Ben küstum ha. Kime izun verdun ?

NB : Niye küstün?

SG : Ben annemden küstum. Babam ver demiş ya. Gene aklım eriyodu o zaman da. Bi küskünluğum oldu anneme babama. Evet küskunluğum oldu.

NB : Ee siz hiç görüşmediniz mi?

95 EB : Yok yok. O zaman görüşme yoktu. Evde geleceklerdi oyle olacak.

SG : Ben işte oni sanki o zaman bakkalda da görduk ya. Görüşme yok. Şimdikiler şanslı mübarekler. Ondan sora he o kadar şey etmiyoduk yani.

NB : Düğününüz nerede oldu?

SG : Eskide hoş eskide avlularda, kapılarda, alım yerleri çok menşurdu yani salon pek nadirdi o kadar. Salonlarda yapsalardi daha iyiydi ama oyleydi.

100

NB : Sandalyeleri alım yerlerine mi diziyorlardı?

SG : Haa tabi. Alım yerlerinde millet vardı falan. Benım Sidere alım yerinde olmuştı.

NB : Müzik...

SG : Müzik getiriyolardı orkestra şeyleri geliyolar. O zaman daha o yaygınları. Hı hı
105 kalabalıktı bayağı evet. Benım boyle Sidere' de, mahallede, Pilaget' de...

NB : Kaç gün sürdü? Üç gün, üç gece mi?

SG : Yok canım bi gece sürdü. Bi gece kayboldılar ertesi günı millet hücumlandı evet.
Şeye yan komşular vardı ya Derecik'te. Biz orda kaldık. Evimizi bize açtılar. Hepsi
kayboldular. Şimdi sabah bunlarında ineği varmış ya... Gidiyom eve demiş. İnek
110 varmış ya erkenden sabah erken. Çocuk da onla dalga geçmiş. Karşılıklı yatıyolarmış
bitişikte. Gitma demiş.

NB : Demek öyle alım yerlerinde oluyordu düğünler. Peki gelinliğin...

SG : Tabi alıyolardı tabiki. Alacakdunuz tabi dedum.

EB : Eskide nişan vardı. Şimdi o nişanı tekrarlamaya başladılar. Eskide düğün ikisi
115 olurdu. Kesin olurdu. Şimdi aile arasında yapıyolar. Ama nişan olmaya başladı yani.

NB : Eskiden dopu da falan gelinlik giymeyenler de oluyormuş.

SG : Eskide ha.

NB : Karadeniz' de öyle değilmiş, önem veriliyormuş. Senin nasıldı?

SG : Ben seştım yani. Tabi o zamanki mağazalar lüks değildi. Hani şimdiki Nurten
120 gibi mesela şeylerde koymuyolardı hani giydiriyolar. Çok reklamlar. Eskide neydi?
Elbise gibi asarlardı boyle. Oralardan seçiyosun. Tam göremiyosun ki doğru dürüst.
Mankenlere şimdi giyduruP görüyorsun, seçiyosun eskide. İnternet var şimdi.

EB : Ne gösterirlerse ona razıydık. Yoksa bilmiyordun, duymadın.

SG : Ben epey de şey ettim. Şey yaptım da en son karar verdım kendi açımdan o
125 zamanun şartlarına göre yani. Çünkü ya olmadı ya açığıdı ya dar idi. Onu da Hopa

diğil da, Hopa'da da gezdik. Burdan aldım. Atmış kilo vardım evet evet atmış kilo vardum. Tabi size göre o kilo da fazla.

NB : Annemin düğününü izliyorum; kamera görüntülerini. Çok komik. Bayan bayana dans.

130 SG : Kamera var mıydı? Bayan mı? Bayan bayana dans ediyodunuz.

NB : Çok komik şekilde dans, çok böyle hafif müzik eşliğinde oynamalar.

EB : Oyleydı kızımden eskiden aynen güzeldi.

SG : Ama şimdi de eğer o çocuklar araya girdi mi bozarlar. şu anda ben yani ben hiç sevmiyom. Ben o çocuklar düğüne getirdiğine hiç sevmiyom. şöyle tamam getirsinler

135 da, eskide pul gibi para atıyolardı eskiden. Toplasınlar, ekilsinler kenara otursun ocuklar. Ama ananos yaptıracaksın lütfen o çocuklarınızı sahip ıkın. Ben olsam yaPtururum. Niye olmayacak ? Hı ortada cirit attıracam hele ağzine ki yaPtururum.

EB : Nasıl düğün yapacaksın o zaman ? Ozel davetiye basturacaksın iki kişilik diye.

SG : Haa... O çocukları sahip çıkmaları lazım. ıkmalılar yani.

Konuşmacılar: Güner Durmuş(67)(GD), Sabriye Bayramın(82)(SB), Nazan Bayramın(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

5 **Derleme Konusu :** Günlük Sohbet

GD : Bóyle yapma dediği şeyleri kendi yapıyo. Bu demek ki bizde aynısını yapçaz yaşarsak. Aynen óyle.

SB : O kada şey oldı şimdi aklı başinde olsa bari.

GD : Gene çok şükür ama yok. şimdi gelinin hasta diyurum, torunun hasta diyurum.

10 Hani tepki bekliyorum bi şey söylesin diye de. Ablamla konuştuk, güldük yani. Aslına bóyle insanlar hani gamsız gibi oluyolar. Anlıyamadığı için, kavrıyamadığı için. Daha rahad.

SB : Ya ya, ya ya...

GD : Yoğ biz geldik ya temelli.

15 SB : Kesin dönif mi yaptın ?

GD : Tabi. Evi de taşıdum. KayınPederim sağken geldik de. Hee zaten İstanbulden aha yeni geldim de düğün vardı yeğenimin. Soğuklar basana kadar ki zaten bastı ama elbet ısınacak beklıyuruz... Soba yakıyuruz, odunumuz var çok şükür. Kendi artık soğuk, üşüyoğ dediği zaman artık mecbur götürcez çarşıya...

20 SB : Niye şişti?

GD : Dün işçi vardı çaya biraz ot yoldum. Ondan sonra buram acımaya başladı. Sabah kalktım řiř ve buram bóyle karıncalanıyo. Sinir sikaşması mı oldu? Biz zaten devre dışıdur da. Biz yaşlandık da. Kötileştin da mi gittin?

- SB : Şekerum var, kalbim var. Kalın barsakta çiban varmış. Rize' ye gittik işTe.
- 25 Ameliyat, endoskopi çektile. Oyle işTe kızlar burdadı. Bırakmadiler, getirdiler.
Kıyamet kopardiler. Kesin ameliyat.
- GD : Oldun mu peki?
- SB : Onun için gidiyorum şimdi. Erken gidecektuk ama.
- GD : Herhangi bi yerinde ağrı var mıydı boyle baztınce ? Şu anda yok ama. Kanama
- 30 öncesinde...
- SB : Ne bileyim. Bazen oyle hafif oluyodi.
- GD : Allah şifa versin. Geçmiş olsun. Yok yok oyle düşünme. Hiç bi zaman moralini bozmıycan. Yani bozmayacakdin.
- SB : Bilmiyom işte. Onu diyorum. Çok isterdim görmeyi ama. İnip çıkamıyorum.
- 35 Dizlerim tamamen ameliyat diyorlar. Yürüyemiyurum. Tamamen dizlerimden can çıktı.
- GD : Bu Sadığın kızı mı? Sen da İstanbulda mısın, Ankarada mısın?
- NB : Kıbrıstayım ben. Yüksek Lisans yapıyorum evet. Üniversiteyi bitirdim.
- GD : Üniversteyi de Kıbrıs ta mı okudun ? Bitirmedun okulu.
- 40 NB : Hı hı evet.
- GD : Alıştuğun yerde.
- NB : Dönüyorum ama artık bitti, son dönem.
- GD : Yol bitmiyo ki. Ben de Ankara' ya gitmişim ordan İstanbul' a geçiyim dedim.
Yeni geldim bende bugün dördinci günüm. Onları görmeye gittum da Ankara' ya
- 45 kadar gitmişken... Doğan büyüyor.
- SB : Çok zor olduler ama büyuduler.
- GD : Akıllenmişler. Daha bi olgun oldular. Ağlamadiler arkamdan. İstemediler gitmemi ama büyükbaba' yı neden getirmedin diyorlar. O da İstanbul' da. İştahum yok

diyosun bak yemeklerden yiyemiyosun. Çok şúķúr yedi. Ama normalde pişmiş
50 yemeği hiç istemiyo. Yani tencere yemeği istemiyo. Zate eskiden beri tatlıcıydı da
yani ama vitamin alamıyo. B-12 iğnesine başladık. Misafir seviyo ama... Şeyi yok.
Hani bi sohbet edeyim, hala hatırını sorayım, çoluğuni çocuğuni sorayım. Ayzaymır
var, Parkinson var. Şimdi eylül' de bi daha gidecez hele ilerleme yapmış mı ? Sen
anlayamazsın dediler bana. Sürekli yanında olan anlayamazmış. Böyle gidiyo geliyo.
55 SB : Namaz falan...
GD : Yok. Keşke... Oyalanırdı. Üç dört seneyi geçti. Oyalanacaktın tabi.
SB : İstemiyo.
GD : Ayağında nasır çıkdı. Doktora götürdüğümde nasır olduğundan emin olduktan
sonra... Nasırı kestim, bantladım. Onu taktı. Bi bahane buluyo yapmamak için. İşte
60 kafa oyle yoruluyo.
SB : Oyle hissediyö.
GD : Hiç yapmadı. Benim de zoruma gitti. Dünyanın yerini yoldu. Çimen ayıPtır ya.
Heralde oyle. Sana işe yarar iş yapmıyo da kendi kafasınca. Gene oyle hasta bi kadın
kabakları saklamış. Bizimki veriyo keşke saklasa ne ala. Ot yoluyom dedi. Ben
65 değişik semiz otu yaptım, kereviz yaptım. Kerevizi söktü, semiz otunun sapını söktü.
Yok tarlada. Ne yapabiliriz engel olamıyo. Olmalıyız ama olamıyo.
SB : Onlan uğraşmak zor ya... Vallahi ya.
GD : Zor zor... Allah kolaylık vërsın diyurum. Allah bana şey vermesın. Ters
davranmak hoşuma gitmiyo. Suratını da asiyo yüksek sesle söylüyorum ama bunu
70 yapmak istemiyorum. Zorlanınca oluyo olmuyo desem yalan olur. Doktora da
söyledim. Ne yaPıyım diyince ev halidur o kadar olacak tabi. Ama zor yani dediğin
gibi.

Konuşmacılar: Hilmiye Ergin(89)(HE), Nazan Bayramin(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu : Günlük Sohbet

5 HE : Yařumcá dá otuşuyoruğuk aşakki ev kiraya verđiler. Yořarda yeni evler oldi ya. Oraya Çıktuk biz uç sene. Çok gózel havası... Ama Çok pahalı Çıktı çok.

NB : Pahalı mı ne pahalı?

HE : Bóyúk kíz dedi ki memleketi satalum. Kim alacak memleket ? Kimse almıyo ki.

Şimdi kızlar çalışmıyorlar ki. Evvelde kızlar oğul yoğ idi. Şimdi yükseği kazanayım

10 deyi. meşaket dünyasıdur başka bişey yok. Meşaket... Meşaket dünyası. Şimdi ayıP yok. Teşbiye yoş. Teşbiye olmaduği hiç zati gördüğümi istemem. Sokakta oğlan

geziyo gezecek. Boyle yapıyor. Namus... Evvelde geliyorlardı babası, annesi...

Soruyordı bunun bi şeyi var mı? Şimdi o yok. Olacaklardı.

NB : Eskidenmiş.

15 HE : O eskiden... Bizum zamanımda da. Bizum zamanımda... Çalışıyorduk, çay toPliyorduk. Kira da oturucak. Ee şimdi Emine da gelemeyo meblekette. Ev yaPTı. Ufak kíz evlendurđı. Çocuği da vardur bir yaşında Esra' nun. Bóyuęi evlenmiyo hele ne yapacak belmiyom.

NB : Nasip.

20 HE : Evlenmiyor o. İsteyorler ne düşüniyor belmiyorum ki. Yaş var ama kendisi da düşünsun. Ona bi zaman var. O yok, bu yok, o yok bu yok. Bişey diyemezsin ki. Sıra kendilerun. Zaman oyledur herkes oyle yapıyo. O kadar bok çıkıyo ki oğlan da. Hepisi éyi çıkmıyo. Bóyuęi çok düşünıyo. İnceden düşünüyo çok. Kısmet elbet bulacak, ne bilem. Bulmalı elbet.

25 NB : Sağlığını neye borçlusun?

HE : Sen bitirdun mi okuli?

NB : Ben devam ediyorum şimdi.

HE : Bizum Murat biturdi. Bi oğli var zaten. Ama çok usli çocuk. Tanıyo mısın ?

30 Şimdi işe girecek. Herkesin oluyor da konuşuyorler. Sen bi daha çok düşün da giT bu kadar güzel kız. Seni ufak iken görmüştüm. Annene sordum ki o kız evlendurdun mı ki... Geçinemedi ya da bıraktı ya. Geçen sene Nevzát' ın evine baban ile, annen ile orada buluştuk. Ehlâk olmayınca kendi başına geziyo, ne yapacak. Bizum memleketin kızlari da, bi kızı Ankara' da ehlâk yoğ idi ya o bıraktı.

NB : Tatlı yiyelim tatlı konuşalım.

35 HE : Musafir gelecekti yaPtı. Aslında tansiyonum var, kalp yetersizluğu var. Eh kızum. Sen içmedun. Yorgunum, yorgun.

NB : Böleyim mi sana? Al bak böldüm sana... Biliyorsun değil mi helva? Gözler masmavi.

40 HE : Şimdi şişman kız almıyorler. Evvelde iş yapıyorlardı kızım şişman kız evleniyodi. Yav ne zahmet ediyorsun ben zati içmiyorum. Yapmışsınız...

NB : Çay seviyor musun çay?

HE : Çay içerum ama yane kahvaltıda aħşam meyve yeyurum de çay içmiyorum.

NB : Meyve seviyor. Ne meyvesi seviyorsun?

45 HE : Yemek ayağume geliyo, meyve ayağume geliyo. Otur, otur, otur ne kadar oturacaksın. Aşakta da bir, iki, uç merdeven var. Ordan beri namazımı kılıyorum. Bi de İzmit' e gidiyorum diyor. Çayını iç. Kahvaltı yapıyorum, ilacımı içiyorum, Televezon açıyorum. Gözüm yoruldi mi kapatıyorum. Başka ne yapayım ? Bi sene de zaten babaannenle kalabık iduk. Eskiden hepisi ordadık. Çarçiya gittilar. Ey gidi ne şenlik eski evde vardı. Bedriye' yı tanıyo musun ? Şimdi ayıP değil. Benim kızlarum 50 da yapıyorlar. Evvel de ayıP idi. Şimdi terbiye kızım olmadıgıni zati gözüm yıldı zati

ben zati ehtiyarım. ay mı? Az tk. Ne zahmet etti. Musafir değiliz. Añaba geldi da
aldı evume. Aşabayla gelduk. Yağmur geldi, arabayla ıkacaz deyi hep ıslanduk.
NB : Yavaş yavaş yiyebilirsiniz.

Konuşmacılar: Hatice Alin(85)(HA), Nazan Bayramin(26)(NB).

Derleme Yeri : Arhavi – Derecik Köyü

Derleme Konusu : Günlük Sohbet - Anı

5 NB : Burada kimle kalıyorsun?

HA : Oğlumle, gelinle. Akşama kada gelen geçen... Evumus eskiydi. Millet göşüyoşum şimdi. Benda gezemiyóm ya. eza geirdum ama ha bura bu kada aha on iki tane dikiş va... Ha buşalaşı deldile.

NB : Nerde kaza geçirdin?

10 HA : Buřda duşan araba gışdum ki, akadan bişey koyuyóllerdi. Mettem' in kocası.

Benum torunumun kocası bişey koyuyóllerdi yemek memek. Bu dedi Rüye ki, vuu Aliye, araba ağtı mı bi onu biliyoşum. Uç tane kapı şey yaptığum onu biliyoşum. Bi daha nerdeyim bilmiyorum. Gözümü aştum beş defadaydım. Diři açmış, dili kaçmış. Soğa éve geldum bayılıyom. Yize' ye gittuğ. Bu tarafa yatTum. Sora hastaneye

15 gittuğ. Buşalardakiler ameliyat etTi. Ayağumi ha buni atamıyoşdum. Ona bak aha.

Ondan sóra damarları ezildi, kendi kendine kabarcık çıktı. Ha boyle gözler oldi. Akti da afedesin akti da akti. YapişTum. İki, uç ay kendi kendime hiç şeye gitmiyurdum.

Bundan ağıtiğı şey ha burden iltihaP. Ben eldúm da dirildúm. Boyle boyle işTe.

urban olayım. Boyle akıllı boyle insanluk. Aha aha illa ki ağzumi açıyorum. Sen tabi

20 güzel çıkacaksın ben... Vuu urban olayım. Ne eyi yapTunuz geldunuz. Hemen ağur de gelsunler dedum.

NB : Kaç torunun var?

HA : Vuuuu doli, doli, doli. Tořunumun toşini da va. Yazın geldiler. Gelinimin kızınun gelini... Babası dedi ki, “buyuk anneaneyi op ki seni sevmiyúr ya”. O da

25 Çekinti da ha boyle oPTi beni oPTi beni. OP dedim şimdi resim... İstanbuldeydiler, ordedurler. Resim gönderiyürüm ya... Toñnumin toñni.

NB : Çaylarınız var mı sizin?

HA : Va tabi. Funduk bizde va ama çay yapmadık. YapTuk ama zati çay yapmaduk ama fundukluk kalsun. Kim gidiyor dağ oldi. Ama olduğı kada yeterdur aluruz gerisi.

30 Ceviz daha eyi yok ceviz.

NB : Yarıcı' ya mı verirsiniz çayı, fındığı falan?

HA : Şimdi iççiler var o tarafá oturuylar. O tarafta da güzelce şey va bageni gibi şey yapduk. İççilere de bi ev yapTuk aynı boyle. Banyo da va. Oda da var. Ranza var. İki kişi yatıyurler. Banyo yapıyurler. Şofben va. Yeni göznel göznel. İççi olduğuni onun da

35 canı var da. Şimdi bi tane va çok iyi o. O iyi yaPmadun mí, iyi yemek yemedun mí...

Konışıyurler, konuşıyurler iyi yemek istiyurler. Bi yarıcı tutmuş idum burda. Sen ya yemek yapsağa ya. Biz onun yemeğı yemiyuruz ya. E do ben iççilere yemek yapıyurdum. Hekkes iyi seviyu. Benum kızum sen çok tatlı... Ha boyle işTe. Ey gidi baksana... Geldun resum çıkardun, gördum beni, seni da gördum. Demek ki Sencer'

40 un arkadaşıymışsun. He he... Arkadaşları getiriyodi hep. O da bi işe girdi da orda.

Kendi buluf. E iş olmayınca kolay değıl. On uç tane toñuncuğum var. Yimi tane fazla toñnumin toñunlafı var. Toñnumin toñni da gördum. Bi hele hesapla çok uzun. Cenneti zaten cenneti. Seksen altı da seksen yedi... Oğlan tek sen mi? Benum oğlum gibi.

Oyle tabi. Gelesunuz da buralara.

45 NB : Sen hep Arhavi de mi kaldın?

HA : Eskide burdayduk ama. Kaç sene Arhave' de kaldum. He çarşıde. Evumus var tabi. E burya da geliyorum. E köy daha... Ne dedum demin. Gelen geçen bayyamda... Burda mezaşa gittilef, çıktilef cãmiye buraya geldiler yemege delikanlılar, gençler.

Çaşı' de o kada kimse gelemez ki. Bi yakin adamlarun gelur. Çay zamanında
50 çıkıyoruz, burda kalıyoruz, ev yapduk ya. Sizde geleceksiniz da.

ATMA TÜRKÜLER

5 30 (FG)

Oy oy oy oy...

Dik kayadán at beni,

in altundán tut beni,

dün gece uyumadum;

10 salla da uyut beni...

in dereye duze bak,

aynadaki yuze bak,

sen beni beğenmezdu;

15 alduğun öküze bak...

Dağlara dağlara,

yollara yollara,

biz kurban olalum;

20 ha bu güzel Lazlara...

31

Çık kayadán at beni

İn altundán tut beni

tarlade uyut beni

25 dún gece uyumádum
salla dá uyut beni...

AyakkaPí giyerum,
üsti beyaz olursa,
30 kaynanami severum;
içi güzel olursá...

32

Dağlara dağlara,
yollara yollara,
35 nesine nesine...
Oy oy oy oy

karşıye kayalara
çayluklerin içine
40 şahinlerin içine
bilen varsa söylesun
Fatmagúlún suçi ne ?

33

Senden başka senden başka
45 olmaz olsun senden başka
yar seni alamazsam
tóvbe ederum aşka
yar seni alamazsam
tóvbe ederum aşka...

50

kíz seni sevduğumi
ne olur bi baksaydun
raki sarhoş etmezdi
akluma gelmeseydun

55

gönderduğun peyniri
rakıma ettum meze...

Senden başka senden başka

olmaz olsun senden başka

60

yar seni alamazsam

tóvbe ederum aşka

yar seni alamazsam

tóvbe ederum aşka...

34

65

Fındıkluktan yol geçer

sen da istemez misun ?

iki óptuđum yerden

bir daha istemez misun ?

Senden başka senden başka

70

olmaz olsun senden başka

yar seni alamazsam

sıçarum bóyle aşka

35

Duyulmadı aha

75 geliyo hazır ol
A, b, c...
Sabah ettık bu gece.
oturmadan, sabaha kadar
omuz omuz kızlar domuz.

80 canlı beraber...

36

Eş eş eş eş...

Şi şi şi şi ...

Penceremde şişesun

85 bu ne güzel bişesun

pencereden aşağı

kucağume düşesun

Oy oy oy oy oy

90 kíz seni sevduğumi

ne olur inansaydun

37

Rakı sarhoş etmesín

aklume gelmasáydun

95 karşıya kayalara

şahinlere yuva var

Seni alurdum ama ekonomik kíríz var.

38

100 Oy dağlar dağlar dağlar,
Sevdalı dağlar, dağlar dağlar,
dumanlı dağlar dağlar dağlar,
anamuz ağlar ağlar ağlar...

105 39 (MK)
Gel beraber gidelum
o dağlarun içine...
Utanma bak sevduğum
gözlerumun içine...

110 40
Ay vuriyi vuriyi
penceremden içeri
gene vurdi sevdaluk

115 akil başumden gitti

41
Armudun dalindayim
ık sana sarilayim
benden sonra seversen

120 yakandan asilayim

42
Yola ıkarum yayan
düşünmem berisini
etma gitma sevdaluk

125 yazamadum gerisini

43

Bakma sevduğum bakma

utanirum bakarsan

ekeceğum cezami

130 bir daha aldatursam

44

Kestum kizil ağaci

yasladum kayaluğa

sevduğum a kollarini

135 doyalum sevdaluğa

45

Merdiveni dayadum

serenderun onine

dereler doldi tağti

140 gel inelum baluğe

46

Etekluğun altina

giyindun pontolonuni

yandurdun ha beni yavrum

145 adam yakiliur mi?

ATMA TÜRKÜLER

Fatih Güney (FG)

Mehmet Kantar (MK)

Bölüm 6

SÖZVARLIĞI

Sözvarlığı yalnızca bir dile ait seslerin bir araya gelmesiyle oluşan simge ya da kavramlar bütünü değildir. Sözvarlığı, bir toplumun iletişim ve paylaşımlarla süregelen ilişki sözlerini, inançlar ve değerlerle bütünleşen deyim ve atasözlerini oluşturur. Bir dilin içerisinde bulunan tüm bu kavramlar toplum tarihine ışık tutar.

6.1 İlişki Sözleri

Dilbilimde kalıp sözler ya da ilişki sözleri adı verilen öğeler tıpkı deyimler ve atasözleri gibi bir dili konuşan toplumun kültürüne ışık tutmakta, onun inançlarını, insan ilişkilerindeki ayrıntıları, gelenek ve göreneklerini yansıtmaktadır. Bugün dil öğretiminde bu öğelere özel bir önem verilmesi bir yandan bu türlü öğelerin her dilde, her an insan ilişkilerinde gerekli olmalarından, bir yandan da dili öğrenilen toplumun kültürü içine girebilmek için öğrenilmesi gerekli sözler sayılmalarından kaynaklanmaktadır (Aksan, 2006:190).

6.1.1 Kavuşma / Vedalaşma / Hal hatır sorma üzerine kullanılan sözler

İnsanlar tek başlarına yaşayamadıklarına göre, birbirleriyle yakın ilişki kurmak, kurduğu ilişkiyi de sürdürmek ister. Bunun için her birey kendi varlığını hissettirmek, başkalarının varlığını da kabullenmek zorundadır. İşte bu sosyolojik ve psikolojik gereksinimden dolayı, insan iletişim davranışları yanında, iletişim iletişim sözlerine de başvurur. İnsanı insane yaklaştıran ilk sözler de selamlaşma sözleridir. Selamlaşma sözleri aynı zamanda içtenlikle söylenen seslenme sözleridir (Tor, 2012: 768).

İnsanlar vedalaşırken ya da kavuşurken birbirlerine duygularını ifade etme yöntemi olarak güzel temennilerde bulunurlar. Vedalaşma veya uğurlama sırasında kullanılan ifadeler;

Allaha emanet olun.

Allahunla beraber...

Dikkat edun.

Esenlukle...

Günun iyi olsun.

Her zaman bekleruz.

Kapum hep açıktur.

Kzasuz, belasuz inşailla...

Kendinize iyi bakun.

Sağlıcakla...

Selametlen gidun.

Su gibi gidun da su gibi gelun.

Yine gelun.

Yolunuz açık ola.

Vedalar kadar kavuşmalarda da halk, birbirlerine iyi dileklerde bulunur;

Geldunuz da sefalar geturdunuz.

Hoşgeldunuz.

İyi ki geldunuz.

Ne iyi ettunuz.

Hal hatır sorarken kullanılan ifadeler şu şekildedir:

Güneşun doğdi mi?

Halun, durumun nasıl?

Rabbun selami uzerune...

Tadun keyfun yerunde inşalla.

6.1.2 Hitap / Seslenme Sözlere

İnsanlar yaşadıkları süreç boyunca birbirleriyle sürekli iletişim halindedirler. Bu iletişimi sağlarken ise birbirlerine hitap etmek amacıyla ya da seslenme isteği ile çeşitli ifadeleri kullanma yoluna giderler.

Örneğin, telefonda kullanılan ifade genellikle alo sözcüğü ile sağlanırken yörede farklı kullanımlara da rastlanır.

Ey!

Kımdur?

Kimi aradun?

Kimsunuz?

Nedur?

Nerden aradunuz?

Nerdensunuz?

Nesunuz?

Neydu?

Seslenme ihtiyacı üzerine kullanılan ifadeler şu şekildedir:

Ey!

Ha!

Hey!

Ho!

Belirli bir durum karşısındaki şaşkınlık, heyecan ve duyguları dile getirmek için yöre halkının kullandığı ünlemlerin birkaçı aşağıdaki gibidir:

Hay...

Oy...

Vuu...

Yöre halkı eşleri ile birbirlerine seslenirken kendi özel isimleri haricinde farklı isimlere başvururlar. Bunlar anlatımı güçlü kılmak için, sevgi için ya da sinirlilik anında kızgınlığı ifade etmek amacıyla başvurulan ifadelerdir.

Bayanların, övgü amacıyla, eşlerini yüceltmek için kullandıkları ifadeler şu şekildedir:

Adam

Erim

Koç

Yermek amacıyla, hakaret ifadesi olarak bayanlar eşlerine şu ifadelerle seslenirler:

Okuz

Hödug

Sap

Erkeklerin, eşlerini övmek ve onlara sevgi-saygı duygularını ifade etmek için onlara şu şekilde seslenirler:

Gulí

Hanum

Hatun

Eşlerine sinirlendiklerinde ve öfkeli oldukları anlarda erkekler şu ifadeyi kullanırlar:

Keçí (İnatçı olan ve her bildiğini okuyan kadınlar için kullanılır.)

Yöre halkında dikkati çeken her iki cinsiyetin birbirleri için kullandıkları ifadeler arasında mensup oldukları il, ilçe ya da köy adı ile seslenme şekilleri yer alır. Bunu {+II} ekiyle sağlarlar.

Örneğin; Sidereli, Arhavili, Artvinli, Derecikli, vs.

Yetişkinler, çocuklara seslenirken onlara karşı olan sevgi, merhamet, sahiplik, öfke, kırgınlık gibi duyguları ifade ederek anlatımı güçlendirmek ya da fiziksel özelliklerini betimlemek için özel isimleri dışında belirli ifadeleri de kullanırlar.

Erkek çocukları için;

Ayí

Bíçí “ođul”

Dana

Koç

Sıpa

Tosun

Kız çocukları için;

Alageyík

Çinka “ Cin gibi uyanık kız çocuğu”

Kap kap “ hareketli kız çocuğu”

Bozo “kız”

Ceylan

Cívcív

Guli “gülüm”

Keçí

Kuzu

Derecik Köyü halkı, hastayken ya da dertli anlarında, ağrılarını sızılarını aşağıdaki sözlerle dile getirirler:

Oy nana...

Oy babam...

Eldum, eldum dirildum “ Öldüm öldüm dirildim”

Toprak çağirdi beni.

Canum çikiyur haberum yok.

Allahum yardum et.

Allahum sana geliyrum.

Bu sözler yanında Lazca sözlere de başvururlar.

6.1.3 Dualar

Yöre halkı belirli durumlar karşısında duygu, düşünce ve temennilerini belirtmek için iyi anlamda dileklerde bulunur. Örneğin dua eden kişiler, bir durum karşısında beklentisi olan insanlar için, isteklerinin gerçekleşmesi ve hayat boyu huzurlu ve mutlu bir yaşam sürmeleri isteğini bildiren aşağıdaki ifadeleri kullanma gereksinimi duyarlar:

Aklunlen bîr yaşa.

Allah dualarını kabul etsun.

Allah şansınızı bol etsın.

Allahum utandırmasun.

Bahçen şenlensun.

Bastuğun topraklar altunlarla dolsun.

Cebın para dolsun.

Derdine derman olanların çok ola.

Dualar Allaha...

Dualarum senunle...

Dünya kadar malun, toprağın olsun.

Ekinlerin altun versun.

Ektuğum senun olsun.

Eller kadrini, kıymetini bilsun.

Ellerun yeşul olsun.

Gün yuzı göresun.

Huzurun olsun.

Kalbin ağırmasun.

Kimseye muhtaç olma.

Ocaktan aş düşmesun.

Şansun açık olsun.

Su verenlerin çok ola.

Sufrana bereket yağsun.

Tarlaların altın dolsun.

Yöre halkı sevdiği insanlara, yakınlarına uzun yaşam dileklerinde bulunurken şu ifadeleri kullanılır:

Aydınlık günlerin olsun.

Benim ömrüm senün olsun.

Canım senün olsun.

Canumdan can olsun.

Çocuğunun sakalına dokunasun.

Çok bayyamlar göresun.

Çok yaşayanlardan ol.

Derelerdeki sular gibi çağlayasun.

Sağ ol.

Sevdaluğunla bir ömür...

Torunlarının hayrını göresun.

Var olasun.

Hamile bayanlara, anne olmanın güçlüğünü dile getiren, yükünü hafifletmesine yönelik dileklerde bulunurlar.

Allah kolayluk versun.

Allah kucağune almayı nasip eylesun.

Allah senunle ola.

Rabbím kurtarsun.

Sabírla beraber.

Tez zamanda kucağuna alasun.

Yükun hafiflesun.

Yeni dünyaya gelen bebeklerin gelecek hayatları üzerine şans, huzur ve mutluluk dilekleriyle bütünleştirilmiş ifadeler kullanılır.

Allah analı babalı büyutsun.

Allah kaderini güzel yazsun inşallah.

Bahtı güzel olsun.

Büyüsün de size bakanlardan olsun.

Damatluğini göresun.

Gelunluğunı göresun.

Sağlığı yerinde olsun.

Yeni evlenen çiftlere, evliliklerinin ilk günki gibi huzurlu, mutlu, ve sağlıklı geçmesi için çeşitli temennilerde bulunulur;

Allahum bir yastukte kocatsun.

Dar günunuz olmasun.

Huzurunuz bol olsun.

Mutluluklarlen...

Sevdaluğunuza nazar gelmesun.

Sofranuz bol olsun.

Torunlarınızı seversiniz inşallah.

Ölenlerin arkasından yas tutan yakınlarına baş sağlığı dilemek, acılarını hafifleterek sabır dileklerini iletmek amacıyla belirli ifadeler kullanılır.

Allah geride kalanlarla olsun.

Başun sağ ola.

Bir gün kavuşacağız.

Cennete gidenlerden olsun.

Dualarımız onunla olsun.

Rabbim sabır versun.

Ruhu yanında olsun.

Rüyalarda buluşun.

Yöre halkı, vefat eden insanların arkasından yattıkları yerde acı çekmesinler diye onlara dualarla beraber iyi dilekler gönderirler.

Allahum affetsun.

Azap çekmesun.

Işıklar içinde uyusun.

Mekani cennet ola

Nurlar yağa...

Oralarda rahat etsun.

Rabbim affedenlerden olsun.

Ruhu huzur dolsun.

Suçlari bağışlana.

Toprağı bol olsun.

Yeri cennet olsun, mekân olsun.

6.1.4 Beddualar

Yöre halkı sevdiklerine nasıl dua ve temennilerde bulunuyorlarsa, sevmediklerine ve onları mutsuz eden kişilere karşı sergiledikleri tutumu belli etmek için de beddua ifadeleri kullanırlar.

Acıların kıvrın.

Adun batsun.

Allah kahretsun.

Allahundan bulasun.

Ader kalsun bana. (Dertler bana kalsın)

Ayular tepelesun seni.

B.k çukuruna düş.

B.kunda boğulasun.

Bahtın kararsun.

Bastonun kirulsun.

Başun dertten ayrulmasun.

Beterlerini yaşa.

Canun cehenneme...

Çaylarda yuvarlanasun.

Derelerde yutulasun.

Duasuz kal.

Evun barkun yansun.

Evun başına yikulsun.

Gâvurun biri gâvur.

Geber.

Günduzun gece olsun.

Güneşsuz kal.

Ha bu çayların köki çıksun.

Hayruni görme.

İneğün süt vermesun.

İşun rast gitmesun.

Kapını çalan olmasun.

Kara topraklarda boğulasun.

Kuri çaylarda boğulasun.

Kuri dereye sellere kapılasun.

Kuyulara bat.

Sifatsiz kal.

Taşlara gelesun.

Yalnızlıktan geber.

Yarı yolda kal.

Yoholasun. (Yok olasın)

Zehir, zıkkım ola.

Beddua ifadelerini oluştururlarken hayati önem taşıyan organlara ya da bedeni ilgilendiren terimlere de gönderme yaparlar.

Ağzun çürusun.

Beli bükülesi.

Boğazunde kalsun.

Boyun, posun devrilsun.

Canın çıksın.

Dilsuz kal.

Dilun çekilsun.

Dilun kopsun.

Elun, ayağın dolaşsun.

Gözün çiksun.

Kanın çekilsin.

Kanın kurusun.

Kopasun.

6.2 Deyimler

Bir dildeki deyimler de sözvarlığı içinde yer alır; dili konuşan toplumun anlatımdaki gücünü ve başarısını, benzetmeye, nükteye olan eğilimini ortaya koyan önemli öğelerdir. Deyimler kimi zaman yüzyıllar boyunca hiç değişmeden, kimi zaman sözcüklerinde yenilenmelerle yaşamakta, yeni deyimler de aktarılabilmektedir (Aksan, 2000: 31).

Derecik Köyü halkının ölçünlü Türkiye Türkçesine hakim olduklarını belgelemek üzere, derleme çalışmalarımız sırasında kaydettiğimiz, ölçünlü dilde kullanılan deyimlere de çalışmamızda yer ayırdık.

anası kılıklı: Anneye benzeyen, anne gibi olmaya çalışan.

ağız yoklamak: Merak edileni öğrenmeye çalışmak, kişiyi konuşturmak.

ağzında mühür var : Konuşmayan insanları ifade eder. Bu deyim hep var adı ile birlikte kullanılır. Yazı dilinde *ağzını mühürlemek* “konuşmamak, susmak” (ADS)

arkaya almak : Taşımak için sırtta yüklemek.

ayı gibi olmak : Çok kilo almak.

bir bakıp, yürek yakmak : Bir bakışı ile karşısındakini mest etmek.

boğazı patlamak : Fazla derecede bağırarak.

b.k çekmek : Belaya bulanmak.

b.k çukuru : Kötü olan yerler için kullanılır.

bógrü yanmak : Acı çekmek.

can kırmak : Öldürmek.

cana düşmek : Öldürmek.

caní burnunda olmak : Sinirlenmek.

caní darlanmak : Çok sıkılmak.

cirít atmak : Meydanı boş bulduğu anda istediği gibi davranmak.

çata çat : Hazır cevap olmak.

çıt diyememek : Ses çıkaramamak, sessiz kalmak.

deduklerine taş osurup, deve gülmek : Abartılı anlatımlar karşılığında kullanılır. İnanılmayacak derecede olan durumları alaya alma ifadesi taşır.

Bu deyim geniş zamanlı çekime girer: *Deduklerine taş osurup deve güler.*

dış kapının kilidi: Yakınlık derecesi olmayan insanlar için kullanılır.

dili kaymak : Söylenilmemesi gerekeni söylemek.

don lastiği gibi olmak : Tutarsız davranmak.

ekmek mayası gibi konuşmak : Abartılı konuşmak.

el vermek : Yardım etmek.

fındık kabuğunu doldurmamak : Büyütülen bir olay, önemsenmeyecek kadar küçük olmak.

gargara yapmak : Dalga geçmek, şaka yapmak.

g.ti, başı ayrı oynamak : Hareketlerine dikkat etmemek.

g.ti yememek : Cesaret edememek.

g.ti yere değmemek : Oturmamak, çok hareketli olmak.

haşatı çıkmak : Çok yorulmak.

hepsini silip, süpürmek : Bitirmek, ortada bir şey bırakmamak.

hırsızlama olmak : Çalınmak.

içeri alan olmadığı halde, tüfeği asmaya yer aramak : İstenilmediği halde kendisini kabul ettirmeye çalışmak.

in cín top oynamak: Sessiz, sakin yerleri ifade eder.

inceden düşünmek : Hassas davranmak.

işlü güzli olmamak : İçten davranmamak.

kaleme vurmak : Yazı yazmak.

kan kaynamak : yürekten sevmek, coşmak, heyecana gelmek.

kan tutmak : Kan görünce fenalaşmak, bayılacak gibi olmak.

kuru çayda boğulmak : Bir iş becerememek.

kuru derede sellere kapılmak : Olmayacak yerde hata yapmak.

kuş kadar canı olmak : Çelimsiz, zayıf insanlar için kullanılır.

laf dókmek : Çok konuşmak.

mermiden hızlı gitmek : Çok hızlı koşmak.

meyveler aldanmak: Hava sıcaklığının mevsim normallerinin üstünde seyrettiği günlerde bitkiler çiçek açmak.

ortalığı kırıp, budamak : Gürültülü davranışlar sergileyerek yaramazlık yapmak, ortalığı dağıtmak.

persenk olmak (Pelesenk olmak): Dadanmak.

sevdaluk vermek : Âşık olmak.

şaşkoloz olmak : Çok şaşırان insanlar için kullanılır.

tatli zalim olmak : İyi görünmeye çalışan düşmanlar için kullanılır.

toprak küsmesi : Toprağın verimsiz bir hal alması sonucunda söylenir.

ud vurmak: Karşısındakini takmadan eğlenmeye devam etmek.

üstüne damlamamak: Rahatsız etmemek.

yalanın g.túna bağdaş kurmak: Sürekli yalan konuşan insanlar için kullanılır.

yaprak gibi insan olmak : İkiyüzlü davranan insanlar için kullanılır.

yaptuğunu hor görmek : Yapılanı hiçe saymak.

yaş tahtaya basmak : Aldanmak, hata yapmak.

yüreği çıkmak : Çok korkmak.

vurgun yapmak : Baskın yapmak.

6.1.2 Atasözleri

Bir dilin sözvarlığı içinde yer alan atasözleri bir toplumun bilgeliğini, deneyimlerini, dünya görüşünü ve anlatım gücünü yansıtan, yüzyıllarca yaşayabilen sözlerdir (Aksan, 2006: 33).

Atasözleri ataların deneyimleri sonucunda söylenen hikmetli sözler olduğu için çoğunlukla geniş zamanlı yüklemelere dayanmaktadır. Birkaçında da yüklem belirsiz geçmiş zaman eki olan {-mİş} ile kurulur. Bu sözler, toplumu inançları, gelenek görenekleri, toplum yasaları çerçevesinde doğruya yöneltmek için söylenen ders verici sözlerdir. Atasözleri toplumun yaşam felsefesini, yaşam biçimini, dini inancını da yansıtır. Bunun dışında, Doğu Karadeniz bölgesinin doğası ve geçim kaynağı, ana besin maddeleri de atasözlerine yansımıştır.

Adamın yere bakanından, suyun dá yavaş akanından kork.

Ölçünlü Türkiye Türkçesinde de kullanılan bir atasözüdür. Ölçünlü dildeki kullanımında ünlü incelmesi dışında farklı bir kullanımı yoktur. Duygu, düşünce ve davranış biçimi olarak sessiz olan insan, usul usul akan suya benzetilir. Suyun şiddeti ve derinliğinin zaman zaman anlaşılması nasıl güçse, insan da öyle olabilir anlam taşır.

İşini bilen, adamdur.

İşini düzgün yapan insanlar için kullanılır.

Dertsuz başun şenluği çok olur.

Derdi, sıkıntısı olmayan insanın mutlu olduğu zamanlar daha fazladır.

Dil yureğun anahtarıdur.

Dil, insanın iç dünyasının kapısını açan çok önemli bir araçtır.

Duşun duşun baktır işun.

Düşünmekten çaresiz kalındığı durumlar için kullanılır.

Her köyun lahana yapışı ayrıdır.

Her bir insanın kendisine özgü bir iş yapma yöntemi vardır. Ölçünlü dilde kullanılan bir diğer varyantı ise “*Her yiğidin bir yogurt yiyişi vardır.*” şeklindedir.

Yeni dert, eski derdi unutturur.

Eklene her sıkıntı, insana bir öncekini unutturur. Bir önceki daha küçük ve aşılması gelir.

Ölum, zamanında eyidur.

Erken ölümlere üzülmemesi anında söylenilen bir atasözüdür.

Paran pulun olsun da, saymayıver.

Maddî gücünün yerinde olduğunu bil de, ne kadar paran olduğunu bilme anlamı taşır.

Allah kardeşleri yaratmış, keselerúni da ayrı yaratmış.

Herkesin nasibi kendisine göredir. Kardeşleri yaratan Allah, onların kazanç kapılarını da ayrı ayrı yaratmış.

Yok deduğun bir kaledur.

Yok kelimesinin de gücü vardır. Elde olmamak küçümsenecek davranış değildir.

Yalanun eceli erken gelir.

Yalan kelimesi, canlı bir varlık gibi görülerek somutlaştırılmıştır. Söylenilen her yalanın er ya da geç anlaşılacağı vurgulanır. Ölçünlü dilde kullanılan bir diğer varyantı ise “*Yalancının mumu yatsıya kadar yanar*” şeklindedir.

Ayranum burdadur. İçersán sudur, içmezsán budur.

Elde olanın en iyisini anlatmak için kullanılan bir atasözüdür.

Cebunde varsá pulun, âlemdur senun kulun.

Devrin, maddî devir olduğunu belirten bir atasözüdür. İnsanların parası olan insanlara daha fazla yakınlık gösterdiğini anlatmak için kullanılır.

Ak g.tle kara g.t koprude belli olur.

Kim iyi, kim kötü dar zamanda belli olur.

Rabbim dağa gore fırtuna verir.

Allah herkesin kendi gücüne ve durumuna göre dert verir. “*Rabbim dağına göre kar verir*” atasözünün bir varyantıdır.

Yuvarlandı kara sepetum, belli oldi dostum düşmanum.

Derde, kedere düşen insanın sonrasında yaşadığı duyguyu anlatır. Dost ve düşman ancak yaşanan dar zamanlarda kendisini belli eder.

Ağır kafa sallanmáz.

Atasözü içerisinde kullanılan “*ağır*” sözcüğü cümleye bilgelik ve akıllı olma anlamı katmıştır. Bilgili olan kimse kolay kolay bir başkasının düşüncesini kabul etmez.

Allahun işune karışılmáz.

Her şey olacağına varır. Allah her şeyin doğrusunu bilir anlamında kullanılır.

Hakkuni vermadan adam vurulmaz.

Kişiyeye hakkı olan neyse verilmelidir.

Yurek agrısı ilale geçirilmez.

İnsanın iç dünyasında yaşadığı sıkıntı ilaçla geçebilecek derecede kk bir Şey değildir.

Dostun rüzgârından korkma, dşmanun gneşunden kork.

Dost olan kişi gerektiği yerde acı da söyler, rüzgâr gibi de eser. Fakat dost olmayan, zararı dokunan kişilerin glşlerinden ve iyi niyetinden sakınılmalıdır.

Gvenmeyesun dostune, saman tepermiş postune.

Dosta bile zaman zaman güvenilmemesi gerektiğini vurgulamak amacıyla söylenir.

Acele sıân yedi kere sıârmış.

Acele ve hızlı yapılan içten hayır gelmeyeceği dşnldği için söylenmiş bir atasözüdür. Hızlı ve özensiz yapılan işin tekrarlanması olasıdır anlamı taşır. lcnl dilde “*Acele sıân iki defa sıâr.*” Şeklinde kullanımı olan atasözünü yöre halkı değişikliğe uğratmıştır.

Başkasunun lastiğuylân derelere inilmáz.

Atasözü içerisinde kullanılan “lastik”sözcüğü, yöre halkının köyde, günlük olarak giydiği siyah bir tür ayakkabı çeşididir. Bu atasözünde lastik kelimesi yerine lastik anlamına gelen demokrat (Lazca) adı da kullanılabilir. Başkasının malı ile yapılan içten hayır gelmez anlamı taşır.

Çok gezinen lastik pok taşur.

Genelde yöredeki gençlere öğüt vermek amacıyla yetişkinler tarafından söylenilen bu atasözü, akıllı olunması gerektiği ve sokakta fazla vakit geçirilmemesi gerektiğini anlatmaktadır. Gaziantep yöresinde kullanılan diğer varyantı “*ok gezen ayağa b.k bulaşır.*”, Mersin yöresinde kullanılanı ise “*ok gezen tavuk ayağında b.k getirir.*” Şeklindedir.

Akıl salataluk değildir ki bölup veresun.

Akıl paylaşılabilecek somut bir varlık değildir.

Çokluğun derdi, b.kluğun yeri.

Kalabalık ortamdaki çeşitliliğin huzursuzluğa yol açması sonucunda kötü durumlar ortaya çıkabilir anlamında söylenilmiş bir atasözüdür.

G.tin yemiyosa çıkma yaylanun daęıná oduná.

Kendimize güvenmediğimiz zamanlarda büyük işlere kalkışılmaması gerektiğini vurgulamak amacıyla söylenir.

Etmá ki beddua, alasun ki dua.

Beddua dönüp, dolaşıp edeni bulur. Kötülük eden kötülük, iyilik eden ise iyilik bulur anlamı taşır.

Çürük tahtaylán ev kurulmaz.

Her şeyin temeli sağlam olmalıdır. Yalan ile yola çıkılmamalıdır anlamı taşır.

Domuz bile ayní çukurá iki defa duşmez.

Bir hata iki defa tekrarlanmaz. O zaman hata olmaktan çıkar.

G.tune gore ürün ek.

Herkesin kendi maddi gücüne göre arazilerine ürün ekmesi gerektiği vurgulanır.

Elden gider miras, e yiyelum biraz.

Giden gidecekse, tat alınması gerektiği durumlar için kullanılır.

Górumce göz taşı, görunce bas taşı.

Görümceleriyle anlaşılamayan gelinler tarafından kullanılan bir atasözüdür. Mecazi söyleyiş söz konusudur.

Kaynana kuru kazuk, yazuktur gelune yazuk.

Yıllardır süregelen kaynana-gelin anlaşmazlığından doğan bir atasözüdür.

Gelinler tarafından söylenir. Kaynanayı kuru kazığa benzetirler.

Don islnmadan dereye inilmáz.

Hedefe ulaşmak zorlukları aşarak olur.

Büyuduğun deredensun.

Kişi nerede büyüyüp, yetiştiyse oralıdır anlamı taşır.

Baluğu besler su, suyu besler yağmur.

Balıklara sudan, su da yağmurdan beslenir. Her ikisi de birbirlerine bağlıdır.

Çaydá makas tutmiyanun bardağundá çay olmaz.

Terlemeden, mücadele etmeden, çalışmadan hazıra konulmaması gerektiği anlatılır. Ölçünlü dilde kullanılan diğer varyantı ise “*Emeksiz yemek olmaz.*” şeklindedir.

Derede íslanán dolidán korkmaz.

Zorlukları yaşayanları sonrasında karşılaştıkları daha da güç durumlar yıldırılmaz.

Salduk çaylığá, Allah kayirur ya.

Her şeyin olurlarına bırakıldığını, durumun doğrusunu Allah’ ın bileceğini ve hayra çıkaracağını belirtmek için söylenir. Ölçünlü Türkiye Türkçesinde “Saldık çayıra, mevlam kayıra” (Ayverdi, 2005: 1055) biçiminde geçer.

Yuzmeyi bilmeyán derelere inmásun.

Zorluklara göğüs geremeyen, yapamayacağı işin altına girmemeli anlamında kullanılır.

Dibunu görmeduğun dereye salınmá.

Sonucunun düşünülmediği işlere kalkışılmaması gerektiği durumlar için söylenilir.

Yöre halkının ölçünlü Türkiye Türkçesi ile Lazcayı harmanlayarak kullandığını daha önceki bölümlerde de belirtmiştik. Derleme metinlerden geçen Lazca sözcüklerden birkaç örnek:

Bağudit var ya kayaluk varya (18-80), ***Kuvaxha***'na gotüirduler. (11-16), ***purmonun*** büyüğü çapraz gaga diyullar (18-9). ***Dudey*** yedim ya (5-61). ***Kalkala*** diyurler boyle (9-16), o Lasca ***korza***. Biz ***laperi*** deriz ama bu Turkçesi yok ki ya ağaç kepçeyle iyice dövuyoruz. (3-121).

SÖZLÜK

***ağlak** Sulu gözlü, çok ağlayan.

aha Gösterme belirteci.

akardiyon – akordeon (Alm. Akkordion > Fr. accerdeon) Körüklü, elde taşınabilen, üstündeki tuşlara basılarak çalınan havalı bir musiki aleti.

alabalık Eti beyaz ve lezzetli, az kılçıklı, kırmızı ve siyah benekli sazan cinsinden tatlısu balığı.

***alım yeri** Toplanan çayların teslim edildiği taştan yapılmış tek katlı yapı.

analuk Üvey ana.

***ankes at-** Dereye balık avlama tekniği.

***apel** Alınan çayların tonajlarının belirtildiği belge.

***aşakta** Aşağıda.

***atma türkü** Tulum ve kemençe eşliğinde söylenen doğaçlama türkü.

atmaca Ava alıştırılıp kuşlara saldırtılan, kendi küçük; gagası büyük ve kıvrık doğan cinsinden yırtıcı kuş, ak kuş.

***babula, babulhana** Karma karışıklık, kalabalık, düzensizlik.

***Badişona** (< Laz.) Yaşlı bir insanın gölü.

bagen Uçları kertlik ağaçlarla yapılan baraka, salaş.

***bağudit** (< Laz.) Derecik köyünde bulunan bir dere adı.

***bal tutması** İyi balın fazla tüketilmesi sonucu oluşan mide sıkıntısı durumlarında söylenir.

baraka Tahta, çinko gibi hafif şeylerden yapılmış, temelsiz eğreti yapı.

bellini / bellena Tüfek markası.

betonarme (< Fr. betonarme) Madeni çubuklarla yapılan çerçeve içine dövülerek yerleştirilen beton.

beşlik, *beşluk 1. Beş kuruş kıymetinde olan 2. Beş kuruşluk veya paralık sikke.

boğaz Geçit.

boğaz yap- Kuşları yakalamak amacıyla yapılan tuzak.

böğürtlen Haziran ve eylül ayları arasında açan bir bitki çeşididir. Küre biçiminde oluşmuş birleşik bir meyvedir.

***burçul** (< Laz.) Bir çeşit kesici tarım aleti.

bürünmek, bürünmek Giyinmek.

büzme Bir çeşit hamur tatlısı.

***cecük** Sinek yumurtası.

ceryan Elektrik akımı

cırmak Yırtmak.

cirid (< Ar. cārid) Cirit oyunu, at üzerinde ve ucu delmez veya yaralamaz mızraklarla oynanan oyun.

***çapraz gaga** Güvercine benzer bir kuş türü.

çarçi Çarşı.

çatma Rastlama.

***çay ayı** Ağustos ayı, Temmuz ayı, Mayıs ayı

***çay gübreleme ayı** Mart ayı

***çay yap-** Çay toplamak.

Çay-Kur Çay fabrikası

çege Köşe.

çulluk Hindi.

dal- Kavga'da birden saldırmak.

dâne Tane.

daraba Tahta perde, tahta bölme.

def etmek Yok etmek.

***demokrat** (< Laz.) Siyah renkli lastikten ayakkabı. Arazilerde kaymamak için giyilir.

***diken** 1. Kılçık * 2. Arı vb. böceklerin iğnesi.

***dolakhen avli** (< Laz.) Evin iç kısmında kalan, açık ateşin yakıldığı salon.

dondurucu Donduracak kadar soğuk, çok soğuk * Buzdolabı.

ekser Arasına, ekseri, çoğunlukla.

eksper (Fr. expert < Lat.) Bir konu üzerinde uzman olup söz söyleme yetkisi bulunan, o konuda fikirlerine başvuru kimse. ***ekisper** Çay alım yerlerindeki görevli.

elçi Kız istemeye gönderilen kimse, görücü, dünür.

emanet (< Ar. emânet) can; ruh; gizlice alınıp verilmesi gereken şey. Yöre' de nişanlılık içinde kullanılır.

emanet, imanet (< Ar. emânet) emanet; can; ruh; gizlice alınıp verilmesi gereken şey. * Nişanlı

emmoğli Amca oğlu.

erinmek, erunmek Tembellik etmek, uşenmek, gevşek davranmak.

fenni (Ar. fenn) 1. Fenne âit, fenle ilgili. 2. Fenne tekniğe uygun.

***fenni petek** Modern kovan.

***fuşki** (< Yun.) Hayvan dışkısı, fişki.

***garavati** Yatak, karyola.

gelúnluk yap- Gelin olmak.

germe At kılından yapılan halkaların bir çubuk üzerine dizilmesiyle yapılan tuzak.

***Gidreva, Gigreve, Gidvare** (< Laz.) Artvin ili, Arhavi ilçesi, Dereüstü köyünün eski adı.

***gudel** (< Laz.) Hasırdan örülmüş, genelde fındık olmak üzere bir çok meyvenin taşındığı büyük sepet.

***güli** (< Laz.) –i eki kelimeye benim anlamı katar. Bayanlar için kullanılır. Benim gülüm demektir.

gurcumol Dere kenarında yetişen bir bitki türü.

***güvercin Ayı** Ekim ayı

***gvapa – lakot** Danaburnu. Atmaca' yı yakalamadan önce Ciciyen adlı bir kuş yakalanması gerekir. Bu kuşun da avlanabilmesi için yem olarak bu danaburnu kullanılır.

hamam (< Ar. hammâm) hamam, banyo.

hase Patiska. Sık ve düzgün dokunmuş pamuklu bez.

***hava hattı** Yöre halkının yokuş civarına kurdukları çaylık arazilerinden yola ya da evlerine uzattıkları elektrikli tel. Taşıma işlevi görür.

hayat Salon, hol.

***ho** Evet anlamında kullanılan kelime.

iskele (< Far. nerdubân) Merdiven.

iskemli Tabure.

istavrit Uskumrugillerden, siyah etli, kılçıklı bir balık türü olup Kasım ayında Karadeniz' den aşağıya inmekte, uskumrudan bir ay sonra yumurtlayıp, çiroz olduktan sonra tekrar Karadeniz' e dönmektedir.

***kabak damarı** Kabağın uzayan dalları.

kabarçuka Siyah taneleri olan mısır.

kafkas arısı Bir tür ırk arısı

***kaleme vur-** Yazmak.

***kalkala** (< Laz.) Kabak çeşidi. Yüzerken simit olarak kullanılmaktadır.

***kameti edilmek** (dey.) Anılmak, bahsi geçmek.

***Kampana, Kamparna** Artvin ili, Arhavi ilçesi Dikyamaç köyünün eski adı.

kaplama Soğan ile pirinç yağda kavrulduktan sonra pişirilen pilâv.

***karayemiş** Bir çeşit salkımlı meyve.

***kaygana, kargana** (< Laz.) Çeşitli ot ve haşlanmış hamsi ile hazırlanan bir çeşit omlet; yağda yumurta.

***keremül, kremul** (< Laz.) Eskiden açık ateşte yemekleri ısıtmak için kazanları asmaya yarayan tavana bağlı zincir.

keseğen Erkek domuz.

kesil- Şıra kaynadıktan sonra içinde bulunan pekmez toprağı dibe çökmek,

- kırdı-budadı** Ortalığı dağıtmak, mahvetmek.
- kocabaş** Turp çeşidi.
- koçor** Köy delikanlılarının alınları üzerine bıraktıkları saç.
- komar** Fundalıkta yetişen, iki üç metre boyunda, kışın yapraklarını dökmeyen, iri ve mor çiçekleri olan bir çeşit ağaç.
- köme** (< Laz.) Cevizli sucuk, fındıklı sucuk.
- *köme ayı** Eylül ayı, ekim ayı.
- kovan** Küfe. Bal küfesi.
- kuka** (Yun. koka) Karton üzerine halka şeklinde sarılmış dantel veya nakış ipliği yumağı.
- *Kuvaxha, Kuvarshan** Artvin ili, merkez ilçe, Bakırköy köyünün eski adı.
- *kuzine** Bir tür soba çeşidi.
- laparda** Çakal.
- Lazca** Kafkas dillerinin Güney Baskça dalından Lazlar'ın konuştuğu dil.
- *lazma** (< Laz.) Hayvan gübresi.
- lazut** Mısır.
- *lüks** (< Fr. luxe) Hava basınçlı petrol lambası, aydınlatma aracı.
- mā** (< Laz.) 1. tekil kişi adılı.

mandal Eski tip pencereleri kapatmakta kullanılan, pervaza bir mih yardımıyla sabitlenmiş, kendi çevresinde dönerek pencerenin kilitlenmesini sağlayan 3-5 cm uzunluğunda ahşap çubuk adı.

mâsul Mahsül, ürün.

memsofa Yerden belirli bir yükseklikte tahtadan yapılmış set.

***Mençuna** Artvin ili, Arhavi ilçesinde bulunan bir şelale.

momol Böcek, kurt.

***mosağal** Armut toplamak için kullanılan, çatal şeklindeki uç kısmına, ağ, bez torba ya da küçük bir sepet bağlanmış uzun sopa. (< Megrelce (mossa)) ***mossa** Kuş avcılığında kullanılan bir ağ.

muhacir Göçmen.

***Murgul** Artvin ili merkez ilçe ve ilçe merkezi kent adı.

***nana** (< Laz.) Anne.

***numandreni** (< Laz.) Nomandreni. Taş yol.

***mümbit – münbit** (< Ar. inbāt “ bitirmek, yetiştirmek” ten munbit) Bol ürün veren, verimli, bereketli.

obuz Derenin sıkışık, daracık yeri.

oni Onu.

pantalon (< Fr.) ***pantol** Belden ayaklara doğru dar ve iki bacağı da yukarıya doğru örten kemerli giysi.

- *papa** (< Laz.) Üzüm suyu muhallebisinin katı şekli.
- *parapat** Kıyıya yakın mesafede istavrit, barbun, hamsi avlamak için, parapet kayığından denize atılıp yarım daire şeklinde döşenen balık ağının adı.
- pazı** Ispanakgillerden A ve C vitaminleri bakımından zengin, yaprakları sebze olarak yenen, iki yıllık otsu bitki. yabancı pancar, yaban pancarı.
- *Pilarget** (< Laz.) Artvin ili, Arhavi ilçesi, Ulukent ve Balıklı köylerinin eski adı.
- *purmon** (< Laz.) Güvercine benzeyen bir kuş türü.
- salahana** (< Ar. Far. selh-hâne: (salhane köpekleri gibi)) Serseri; başıboş; işsiz güçsüz.
- Salarha** Rize İline bağlı yöre.
- *salor** (< Erm. salor “ erik ”) Sarı renkli yaban eriği.
- sanci** ağrı.
- serender, serenti** Meyve, sebze, tarhana vb. kurutmaya yarayan genişçe, üstü açık balkon.
- sevdaluk ver-** Aşık olmak, sevmek.
- *si** (< Laz.) 2. tekil kişi adılı.
- *Sidere** (< Laz.) Artvin ili, Arhavi ilçesi, Derecik köyünün eski adı.
- suve** Kapı çerçevesi, pervaz.

süzgi	Süzgeç.
*şaloti	(< Yun. ‘‘ salya ’’) Ağızdan akan salya
*şvi	(< Laz.) içmek
*Sxumuni	(< Laz.) Derecik köyünde herhangi bir araziye verdikleri Lazca ad.
tağan	Saplı yağ tavası.
tapul	Küçük ot yığını.
tavala-	Kavurmak.
*Tengri	Allah, Tanrı.
*tere ipi	Fındıklı sucuğun dizildiği bir tür kalın pamuklu ip çeşidi.
tiponso	Alabalık
*tormuş ol-	(< Erm. t’ aram ‘‘ kurumak, küçülme, solmak, solmak, zayıflamak) Büzüşmek, sıkışmak, küçülme.
tulum	(< tulum) Üflenerek çalınan, içi hava ile doldurulmuş, yekpâre hayvan derisinden ibâret basit bir çalgı, gayda.
*vege-vece	(< Laz.) Düğün eğlencesi, yemeği.
*vuu	(< Laz.) Şaşkınlık ve hayret bildiren ünlemdir.
yarici	Tarlada hasat yapma karşılığında topladığı mahsul üzerinden pay alan kişi.
yaşlu	Nemli

yayanca	Yaya olarak.
yeşilbaş	Yeşil basil yaban ördeği.
yüklülük	Gebelik, hamilelik.
*yürek unu	Mısırın öğütölmüş halinin en ince hali.
zincir	Eski zaman düğünlerinde takılan uzun metrelik altın kolye.

KAYNAKLAR

AKSAN, Doğan (2006), *Türkçenin Sözcükleri*, Ankara: Engin Yayınevi.

ALKAYA, Ercan (2008), *Orta ve Doğu Karadeniz Ağzlarında Görülen İkilimler Üzerinde Bir Değerlendirme*, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/3.

Arhavi Turizm Rehberi, (2012), İstanbul: Arhavi Valiliđi ilçe Kùltür ve Turizm Müdürlüğü.

ATEŞ, Kemal (1995), *Türk Dili*, Ankara: Hürbilek Ofset.

AYVERDİ, İlhan (2010), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.

BANGUOĞLU, Tahsin (1995), *Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK Yayınları.

BAYRAKTAR Nesrin (2004), *Türkçe'de Fiilimsiler*. Ankara: TDK Yayınları.

BESEREK, Ahmet (1991), *Türkçede Cümle Yapısı*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

BİLGİN, Mehmet (2007), *Doğu Karadeniz*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

BOZKURT, Fuat (1995), *Türkiye Türkçesi*, İstanbul: Cem Yayınevi.

CAFEROĞLU, Ahmet (Bahar, 1946), *Kuzey- Doğu Anadolu Gezisinden*, TDE Der. C.1/1.

ÇATIKKAŞ, Atâ (2001), *Örnekli ve Uygulamalı Türk Dili Kılavuzu*, İstanbul: Alfa Yayınları.

DEMİR, Necati (2006), *Trabzon ve Yöresi Ağzları (Cilt I. II. III.)*, Ankara: Gazi Kitabevi.

DİZDAROĞLU, Hikmet (1976), *Tümcebilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ERGİN, Muharrem (2009), *Türk Dilbilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.

ERKUL, Rasih (2004), *Cümle ve Metin Bilgisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.

GENCAN, Tahir Nejat (2007), *Dilbilgisi*, Ankara: Özkan Matbaacılık.

GÜNAY, Turgut (2003), *Rize İli Ağzları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.

HATİBOĞLU, Vecihe (1972), *Türkçenin Sözdizimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.

İPEK, Birol (Bahar, 2009), *Alıntı Sözcüklerde ses değişimleri ve Elazığ İli Ağzıları Örneği*, Electronic Turkish Studies; Vol. 4 Issue 8.

KALYONCU, Rıza Tefvik (), *İlden İle Artvin*. Ankara: Burak Ofset.

KARAAĞAÇ, Günay (2011), *Bireysel İki Dillilik ve Toplumsal İki Dillilik*, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi (C: C1).

KARABEYOĞLU, Adnan Rüştü (2008), *Türkiye Türkçesinde (ad+fîl birleşmelerinde) Yardımcı Filler*, İstanbul: Beşir Kitabevi.

KARAHAN, Leyla (1996), *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

KARAHAN, Leyla (1999), *Türkçede Söz Dizimi*, Ankara: Akçağ Yayıncılık.

KOÇ, Nurettin (1996), *Dilbilgisi*, İstanbul: İnkilap Kitabevi Yayın.

KUTLUK, İbrahim; Sevgi, ÖZEL; Neşe ATABAY (2003), *Sözcük Türleri*, İstanbul: Papatya Yayıncılık.

ÖZDEMİR, Halit (2001), *Artvin'in Tarihi*, Ankara: Ajans Ege Matbaacılık.

ÖZTÜRK, Özhan (2005), *Karadeniz Ansiklopedik Sözlük 1-2 Cilt*, İstanbul: ATT Basım Yayın.

PELER, Gökçe Yükselen Abdurrazak (Kış, 2013) “ *Kafkasya’da Konuşulan Türk Lehçelerinin Fonksiyonları*” Journal of Black Sea Studies . kis2013, Vol. 9 Issue 36, p163-188. 26p.

ŞEŞENOĞLU, Metin (2003), *Arkabili Lazların Ayak İzleri*, Ankara: Pano Ofset.

TELLİOĞLU, İbrahim (Güz 2007), *Doğu Karadeniz Bölgesinin Türk Yurdu Haline Gelmesi Hakkında Bir Değerlendirme*, Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları Volume 2/2, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Trabzon. s: 654-664.

TOR, Gülseren, *Mersin’den Birkaç Kalıp Söz (İlişki Sözü) Üzerine*, Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri, Çukurova Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adana. s: 766-784.

TURAN, Zikri (2006), *Artvin İli Yusufeli İlçesi, Uşhum Köyü Ağzı*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TÜRKYILMAZ, Fatma (1999), *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ÜSTÜNER, Ahad (2000), *Anadolu Ağzlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TDK (1993), *Derleme Sözlüğü I-XII*, Ankara: TDK Yayınları.

TDK (1992), *Türkçe Sözlük (Yeni Baskı)*, İstanbul: Milliyet Tesislerinde hazırlanıp basılmıştır.

PARLATIR, İsmail (2009), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Yargı Yayınevi

DİLÇİN, Cem (1983) , *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.

(--), (1994), *Karadeniz Bölgesi*. Ankara: Özkan Matbaacılık.

